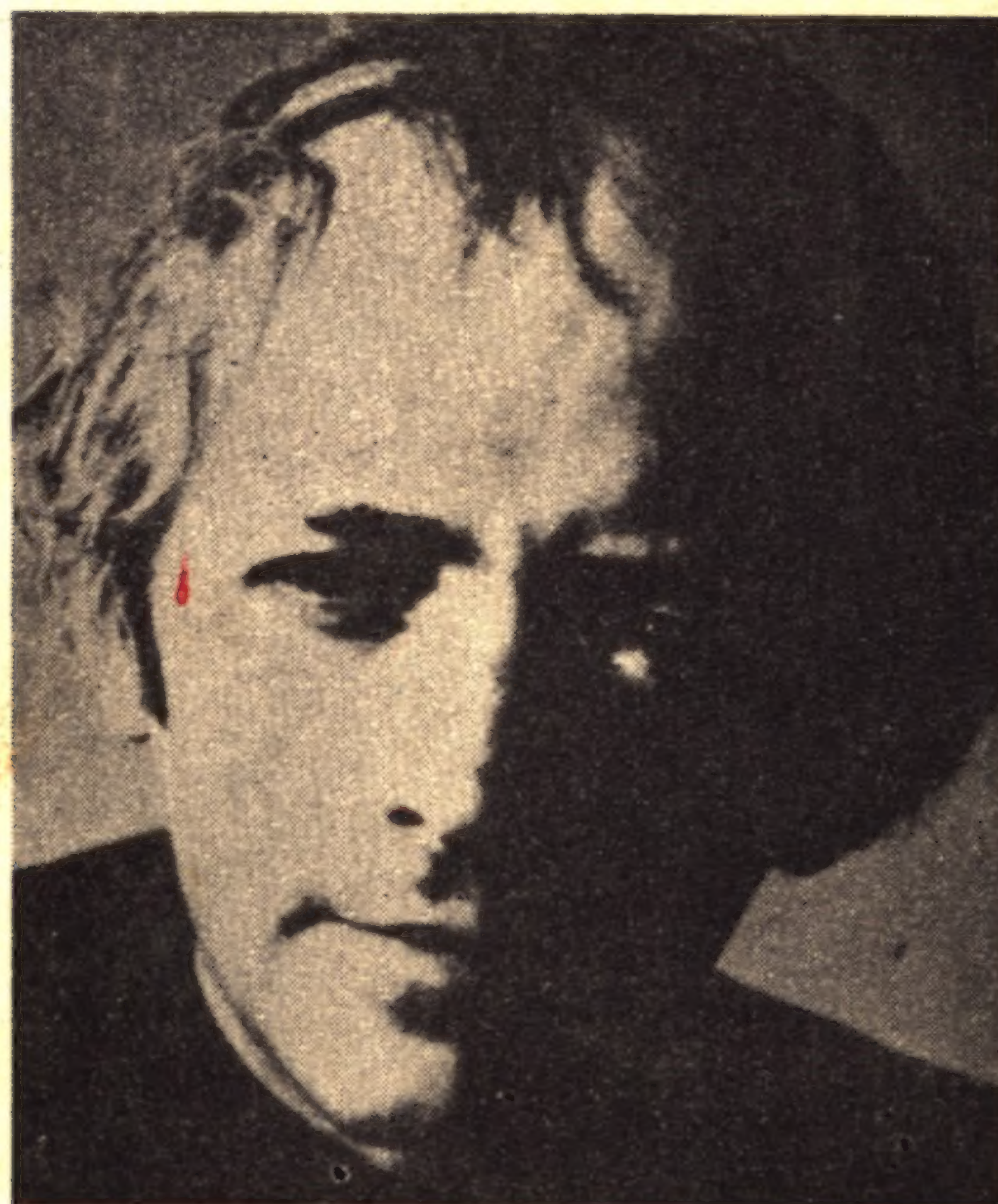
teodor mazilu

«Forța sa de moralist, redutabilă, rară in vremea noastră și in toate vremurile, este intrecută numai de o altă forță, din care de fapt descinde, aceea a viziunii sale pur artistice, de marea sa forță și voință de Stil – intrebuințind majuscula pentru a indepărta orice ispită de ințelegere restrictivă a noțiunii. Era ceva suveran și ceva princiar in cultul de adincime practicat de Mazilu in serviciul acestei noțiuni... ceva de o impresionantă și inflexibilă demnitate.»

LUCIAN RAICU

editura minerva

Lei 8

1149

teodor mazilu

teodor mazilu

soarele și ambianța

Ilustrația copertei : *Anton Slavnicu*

teodor mazilu

soarele și ambianța

SCHIȚE ȘI NUVELE

PREFAȚA, NOTE, SELECȚIE DE LUCIAN RAICU
TABEL CRONOLOGIC DE ION MAZILU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1983
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

PREFAȚĂ

Într-una din prelungitele noastre convorbiri literare, venind vorba despre un scriitor, de universală valoare, pe care tocmai îl lăudam, observînd că Mazilu dă oarecari semne de nerăbdare și că are ceva pe suflet, o reținere greu de explicat din punctul meu de vedere, l-am invitat să-și arate gîndul pe față : „n-are fraza *tăiată*“ (s. n.), a consimțit el să fie pe de-a-ntregul sincer.

Cum adică ? Ce mai vrea să însemne și nebunia asta ? A ridicat din umeri plictisit, dacă nu înțeleg sau nu accept obiecția, n-are ce face, lămuririle sînt de prisos. M-am lămurit între timp, nu ascultîndu-i elipticele motivări : citindu-l *pe el* cu mai multă atenție. Fraza *tăiată :* o nouă, bruscă, uimitoare înțelegere a lucrurilor, întoarsă din drumul ei previzibil, lăsîndu-te la început nedumerit, stupefiat de paradoxala întorsătură, ca după aceea greu, călcîndu-ți pe inimă, să i te adaptezi. Textul lui Mazilu cere o astfel de adaptare, care e dificilă, presupune anularea unei îndărătnicii mentale, a unei inerții de gîndire gata făcută. Fraza *tăiată,* contrazicîndu-și aparent traseul inițial spre a te aduce unde n-ai vrea și nu te-ai așteptat. Fraza care implică o înfrîngere a eu-lui instalat în certitudinile sale, cu chiu cu vai dobîndite, constrîns să le părăsească, să se părăsească pe sine, sărmana avuție lăuntrică agonisită cu efort. Așa este cu adevărat fraza lui Mazilu, percepția *tăieturii* îl asigură pe scriitor că nu s-a înșelat, nu s-a predat tentației ideilor primite, nu scrie *fără rost* temeinic, numai pentru a „semăna“ cu alți autori im-

portanţi, reputaţi, acceptaţi, cu un model absolut al scrisului „cu talent" ratificat ca atare, Mazilu se crispează de plictiseală simţind vecinătatea marelui Model, se răsuceşte în sine şi refuză. Semnul acestui refuz este năucitoarea *tăietură* a frazei sale, alarmant de neasemănătoare. Dacă priveşti *pagina* lui Mazilu (priveşti pur şi simplu, destins, fără preocuparea descifrării adîncimilor), lucrul cel mai izbitor pe care îl constaţi este plasarea *în plină lumină* a celor scrise, egalitatea de regim a tuturor observaţiilor, fără nici o distincţie între principal şi secundar, între planul prim şi planul secund, lipsa umbrei, a umbrelor, a efectelor întîrziate sau obţinute prin deviere sau prin ricoşeul intenţiei. Totul este principal, toate propoziţiile sînt limpezi, decise, solare. Observaţia morală (dar nu e bine spus...) nu doar primează, ci ocupă spaţiul în întregime, nu există loc pentru altceva, nu există răbdare pentru amînări tactice. Nici o obscuritate, nici un mister, nici un capriciu „literar", nici un (voit) inefabil. Toate cuvintele sună clar şi distinct, toate frazele sînt *terminate*. Cîmpul paginii este în întregime sonorizat.

Mazilu are curajul singularizării. La nivelul său de dotare, de pătrundere nativă, atingerea pragului de sus, la înălţimea căruia contemplarea senină se învecinează cu ameţeala golurilor, este o problemă de curaj moral, de risc intelectual. Cine se decide să şi le asume, ca Mazilu, cu condiţia să fie la fel de înzestrat, poate fi relativ sigur că a îndepărtat pe multă vreme de sine sentimentul de linişte, de confort lăuntric şi tot aşa de sigur de importanţa unei capitale descoperiri în ordinea cunoaşterii naturii umane, a unei descoperiri de originalitatea şi adevărul căreia şi-a legat numele definitiv. Teama pe care o inspiră iminenţa descoperirii, proximitatea momentului iluminării (geniale), omenească este şi foarte de înţeles, scriitorii mari (printre ei: Mazilu) o cunosc bine şi uneori, ca şi el, îi cedează în favoarea unei înţelegeri mijlocii — ca să spun aşa: *adăpostite* —, alteori însă o ignoră sau o înving, sau chiar se prefac a nu o resimţi, şi atunci... ei, atunci apare în artă, apare în lume ceva nou, nemaiîncercat, de care se miră ei înşişi, după trecerea primejdiei, a vertigiului, cei dintîi. Senzaţia captării necunoscutului, un necunoscut, *cunoscut* de ordinul evidenţei, deşi cu o clipă înainte păruse o imposibilitate, o imprudenţă, o sfidare a „seriosului" bine cumpănit, senzaţia unei cuceriri îndrăzneţe, a devenit familiară cititorului lui Mazilu, uşor de recunoscut, uşor de deosebit de pura invenţie (artistică numai) de calibru mediu, obţinută prin *ocolirea* (de multe ori intenţionată) a zonei de risc, a zonei neliniştitoare şi inconfortabile, sau printr-o recurizantă mişcare de repliere, tactic acoperită prin arborarea steagului alb al pacificării, al *rezonabilităţii*. Chiar în interiorul aceleiaşi opere, nuvelă sau piesă de teatru, se pot distinge reliefurile, înfăptuirile remarcabile, trimiţînd la domeniile cunoscutului, ale verificatului, de cele absolut excepţionale, care nu mai trimit la nimic sau trimit numai şi numai la ele însele, refractare la datări anterioare, la ceva dinainte (fie şi vag) acceptat.

Ticăloşia simplă nu-i spune nimic lui Mazilu şi nu-l îndeamnă *să scrie*; îl plictiseşte, privirea trece neatentă peste ea, căutînd, spre a se fixa în sfîrşit, un obiect mai vrednic şi mai animat, cel care de obicei — şi în schimb — scapă atenţiei (banale) a celorlalţi. Şi în general, Mazilu nu suportă, ca scriitor, banalul de orice natură ar fi, chiar de o natură, ca să zic aşa, exigentă şi de o moralitate prea evidentă. Îl interesează, şi numai de la un anume grad de complicaţie în sus, imposturile. Nu răul, ci ceea ce seamănă cu binele, nu impurităţile, ci ceea ce seamănă cu puritatea, cu inocenţa, cu nobleţea. Ticăloşia avidă de o bună conştiinţă, aspirînd să confişte în folosul ei cinstea şi demnitatea, asta da, e de domeniul său. În prezenţa, fie şi abia presimţită, a acestui transfer, spiritul său se aprinde, devine inventiv, de o inventivitate nebănuită, productivă, prodigioasă. Nu *bieţii* ticăloşi îl fascinează, ci doar cei cu adîncime şi complexitate lăuntrică, doar cei cu suflet, cu aspiraţii, capabili să-şi ia zborul. Spre ceva mai înalt? Desigur. Altfel, ce haz ar mai avea! N-ar merita osteneala unei priviri — şi privirea lui Mazilu greu se decidea să se concentreze într-o *anume* direcţie — de n-ar şti să stabilească *alianţe* preţioase, solide justificări, umane, prea-umane contacte, de n-ar beneficia de prestigiul unei aure,

al unei idei înălțătoare. A minți pur și simplu în lumea lui Mazilu nu înseamnă chiar nimic, Mazilu ridică din umeri, dar dacă minciuna împrumută nu numai aparența, dar și mecanismele *interne* ale adevărului, cutezanța sfruntată și „aerul" sublim al rostirii adevărului în orice împrejurări și cu orice risc, dacă minciuna capătă patosul și gesticulația curajului de a se afirma într-un mediu ostil, gata să sancționeze, cum se întîmplă ori de cîte ori adevărul își cere drepturile uitînd de pericolul ambiant, abia atunci, din punctul de vedere al lui Mazilu, situația devine captivantă, meritînd să fie urmărită, scrisă, jucată. Minciuna ce își asociază stilul și vocația loialității, vocația adevărului neînduplecat, abjecția năzuind la privilegiile purității ; *proza* cea mai lugubră a vieții tînjind după aerul rarefiat al *poeziei* și gata să pună stăpînire pe elanuri și gingășii, abia acestea „inspiră" pe scriitor. Stările *evidenței* nu-l tulbură, îl neliniștește și — ca artist — îl satisface esența ascunsă, exact aceea care altora nu le spune nimic. Condiția generală este asumarea hotărîtă a unei metamorfoze de proporții incredibile, urmînd un traseu cu totul neașteptat și încă necunoscut. Cunoscutul, previzibliul, evidențele rămîn exterioare universului descoperit de Mazilu.

Necruțarea lui Mazilu, de care unii se înfricoșează ca de-o manifestare insuportabilă a unei umori rele, predispuse să jignească și chiar să insulte biata condiție umană și-așa deajuns de oropsită, este în realitate profund stimulatoare și, într-un anume înțeles, stenică. Nu reprezintă un act cu dinadinsul necruțător, necruțarea este efectul unei instinctive fidelități față de adevăr, al unei naturale identificări cu *starea de adevăr* a lucrurilor și, aș spune, al *neputinței* de a fi altfel, de a trăi altfel de stări. Aceasta, indiferent de „intenție", care e, adesea, de necrezut, generoasă și lirică, Mazilu nici nu suportă pe sceptici, pe cinici, ca să nu mai vorbim de „disperați", în toți întrevede o impostură, o suspectă asumare a lucidității, suferinței, spiritului critic etc. Proiectul său este un proiect eliberator, urmărind o despovărare, o „ușurare" a sufletului (totdeauna prea încărcat). *Greutatea* sufletului este un păcat în ochii săi, acumularea de „experiențe" (dramatice) un act egoist, o formă a răului, rezultatul unei greșite înțelegeri. Aspirația fundamentală ; starea de ușurință, starea de grație. Grația este totuna cu autentica inteligență : o fericită întrerupere, o ruptură în suita de legături (inutile), o desprindere de trecut, un prezent liber, un etern prezent. Personajele așa-zicînd „satirizate", suferă de o interminabilă agitație dezordonată și chinuitoare. Starea de agitație este „prostească". Sînt personajele care acționează în virtutea unui mecanism, ca gonite din urmă, incapabile *să stea locului*, să-și găsească liniștea, să întrerupă stupida *alergătură*.

Literatura lui Mazilu pare neverosimilă, bătînd spre bizar și absurd : este efectul adevărului ei. Un adevăr nu sugerat, ci afirmat în fraze solid articulate, foarte „deschise", neobișnuit de *răspicate*. Uneori cititorul ei are impresia (vag neplăcută) că este luat la rost, brutalizat. Impresia nu este întrutotul greșită, Mazilu nu-și cruță cititorul, ci îl constrînge să ia act de propria sa existență (falsă). Cum să nu opună rezistență (la adevăr) printr-o rezervă de ordin — așa îi place să o considere — estetic. Alt cititor preferă să creadă că scriitorul se ocupă de cazuri aparte, de proști și ticăloși în exclusivitate. Obiectul literaturii lui Mazilu nu este unul accidental, periferic, ci unul necrezut de general, un obiect global, tradus în zeci de variante — și „omenesc" prin excelență. E greu să ne recunoaștem în această imagine necomplezentă, uluitor de tăioasă, mai ușor ne convingem că-i vorba de simpli proști, lichele, escroci etc.

Monologurile, dialogurile nu au la Mazilu aerul natural „curgător", aerul de „firesc" literar. Motivul ar putea fi că personajele spun *chiar* ce gîndesc, cu abruptă sinceritate străină convenției sociale. Esența lor nu este, cum se întîmplă, ascuns înfășurată de cuvinte, ci declarată în ele într-un fel răspicat, aparența se confundă în ele cu esența, sinceritatea lor este de un fel aparte, este imaginea reală pe care oamenii o apără nu numai de privirea celorlalți, dar și față de ei înșiși, pentru a-și menține buna-conștiință. Toată literatura lui Mazilu nu face, dealtfel, decît să discrediteze buna-conștiință, obișnuit vicleană, a omului de a se simți altfel decît este : mai bun, mai nobil, mai deosebit

de ceilalţi. Voita singularizare, aşa-numita „personalitate" sînt supuse unei analize spectrale care le descoperă banalitatea, caracterul mediocru, inconsistenţa. Vicleniile raţiunii, mecanismele „justificării" de sine, tehnicile „umanizării" neomenescului îşi dezvăluie precarul secret.

Incisivitatea lui Mazilu se exercită de regulă dintr-o perspectivă a *autenticităţii*, un om autentic priveşte spre formele strident neautentice ale existenţei degradate, înregistrînd stupefiante constatări, fantastice deformări, uimitoare metamorfoze. El spune : iată unde se poate ajunge, cine ar fi crezut, iată lumea pe care o considerăm normală, iată ce spectaculoase construcţii poate ridica minciuna vieţii noastre cotidiene, minciuna aceasta vioaie, activă, plină de tinerească energie, o înspăimîntătoare energie ! Minciuna din manifestările inautenticităţii nu scapă intransigentei priviri. Cea mai curioasă dintre aceste manifestări o reprezintă autenticitatea trucată. Ipocrizia spontaneităţii, comedia existenţei „naturale", începînd cu schiţa din tinereţe *Brînză cu ceapă*, fascinează pe Mazilu, totul se poate mima ; sinceritatea însăşi, prospeţimea trăirii, simţul adevărului şi al simplităţii nu fac excepţie. Caragiale observă critic formele fără fond, Mazilu constată că şi *fondul* însuşi intră în acţiune, participă la marea impostură, colaborează cu aparenţele, se pune în slujba lor şi este folosit, în sensul voit, de ele. Fondul, conţinutul sufletesc, valorile morale încep să capete pondere, minciuna nu se mai poate dezice de ele, trebuie să ţină cont de prestigiul pe care acestea l-au cîştigat în ochii lumii. Fără puţină nobleţe, cei lipsiţi de scrupule nu se mai descurcă, ei înţeleg că trebuie să sacrifice ceva din întunericul sufletesc, pactizînd cu lumina, cedîndu-i oarecari drepturi şi prerogative ! Este una din descoperirile literaturii lui Mazilu acest buimăcitor transfer, acest compromis acceptat de minciună, fără de care, fireşte, cine ar mai lua-o în serios, cine ar mai crede în puterile şi în autoritatea ei ? Şi nu e vorba de o simplă asumare a formelor, ci, serios şi efectiv, de o asumare plină de frenezie a valorilor pozitive, de conţinut.

Cu timpul se produce o modificare în optica scriitorului. Selecţia întreprinsă în vederea volumului apărut cu puţină vreme înaintea morţii sale *(Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni*, 1980) este concludentă. Mazilu refuză, în modul său atît de caracteristic, valorificarea prea îndelungată a resurselor certe, în direcţia ştiută, ale marelui său talent satiric. Are loc o „umanizare" a temelor şi mai ales a perspectivei din care sînt tratate acestea. Scriitorul optează în favoarea planurilor de adîncime existenţială, vădindu-se mai receptiv la aspectele dramatice, la durerea şi sublimul vieţii, la viaţa însăşi privită în integralitatea, în plenitudinea şi în măreţia ei. Scriitorul nu renunţă la incisivitate, dar înţelege să-i asocieze o tulburătoare comprehensiune, un lirism (lucid) de o factură foarte personală, o mişcătoare tandreţe, o „înduplecare" în faţa slăbiciunii, a vulnerabilităţii umane.

Nuvelistica ultimului deceniu greu se mai poate numi satirică, luciditatea caustică rămînînd să caracterizeze în continuare fibra spirituală a operei. Mazilu scrie acum ce se întîmplă şi mai ales ce *i s-a întîmplat*, ironia casantă fiind numai o consecinţă a spiritului de justeţe în afara căruia, chiar să vrea el nu se poate plasa. Conturul ferm al fiecărei observaţii produce de la sine efectul de incisivitate, care nu e urmărit mai niciodată cu tot dinadinsul. Nu se (mai) stabileşte o relaţie complice cu un cititor, dornic să-şi afirme, printr-un surîs, o superioritate principială, de un ceas ori două, faţă de un obiect cu evidenţă şarjat, un cititor care „ştie" cine e Mazilu şi se simte obligat să cedeze reacţiei cuvenite, rîsului, detaşării inteligente etc. Mazilu evită acum căderea în propriul clişeu, nesocotind aşteptările cititorului familiarizat cu formula, în cele din urmă, *acceptată* a literaturii sale. Mazilu nu scrie „ca Mazilu", fie şi pentru că ghilimetarea aceasta concesivă a originalităţii îl dezgustă. Dealtfel, el a respins de mai multe ori noţiunea de originalitate, în care vedea expresia unei aglomerări de ticuri, de automatisme ale unei „personalităţi" pe cale de a obosi şi de a specula reuşite ale propriului trecut. Mazilu refuză răsfăţul (literar) într-o formulă gata făcută, chiar dacă de el însuşi şi nu de altcineva făcută, înnoirea

de fiece clipă este pentru el o datorie, o exigență absolută a conștiinței unui artist care — încă — se respectă. „Înstrăinarea" de sine este efectul oricărei experiențe consumate și *înțelese*, inclusiv al celei literare, ratificate de oarecare succes.

Această înstrăinare de împrejurări altădată trăite cu toată sinceritatea oferă și perspectiva din care se naște nuvelistica sa mai recentă. Scrise cu dorința liniștit-necruțătoare a auto-deslușirii, a înțelegerii celor întîmplate (în primul rînd cu sine), a înțelegerii oricît de dureroase. Durerea este prețul eliberării, al dobîndirii libertății spiritului. Tolerant pînă peste marginile convenite cu slăbiciunile umane, cu firea omului cea păcătoasă, care-l atrage în experiențe nefericite, absurde, nu o dată ridicole, scriitorul prețuiește totuși în aventura personajelor sale pornirea nereținută spre împlinire și fericire (niciodată nu o ia în derîdere, deși motivele care să favorizeze o astfel de atitudine se ivesc la tot pasul), nepăsarea la normele curente, curajul abandonurilor imprudente. Nemilos cu toate imposturile, gesturile riscante, primejduite de amenințarea discreditului, stîrnesc în el un soi de afecțiune confraternă, de omenească înțelegere, de solidarizare în interiorul periclitat, expus tuturor loviturilor, de nimeni și de nimic apărat, al condiției general umane. *Sărmanii oameni* nu sînt niciodată pentru el ținta deriziunii, ar fi prea ușoară țintă pentru un spirit atît de ascuțit. Oriunde întrevede, în forme oricît de grotești, un nucleu de omenească fragilitate, de nevolnicie, de inadaptabilitate stîngace și derutată, teribilul satiric bate în retragere, vigilentul moralist se înduioșează. Este un aspect al scrisului lui Mazilu, de care nu se ține seama ; ignorarea sa dă asupra scriitorului extraordinar de *complex*, cu un suflet *larg-încăpător* pe măsura doar a inteligenței sale, o imagine diminuantă și schematică. Mazilu nu se recunoaște în ea, în această imagine unilaterală, refractară la însușirea pe care o prețuia cel mai mult, sensibilitatea la durerea umană. Inteligența lui Mazilu n-are nimic de-a face cu moralismul rece, Mazilu nici nu conferă inteligenței înțelesul ei obișnuit și nu acceptă decît inteligența ca

expresie a sensibilității. Pentru el inteligența înseamnă, în sensul cel mai larg, generozitate, o vocație profundă a sufletului care *înțelege*.

Goliciunea lăuntrică generează în literatura lui Mazilu o energie de sens contrar, o energie a plinătății, un patos ordonator de sublim, o mare desfășurare de idei fericite. Scriitorul nu se dă înlături să folosească în caracterizarea acestei uriașe ofensive întreprinzătoare atributul potrivit operei creatoare : „Olga Viziru își dovedise geniul în felul în care își amenajase baia. Toată nevoia ei de frumos se concentrase în dependințe. Baia ei era de o frumusețe și o eleganță incredibile, musafirii se duceau acolo nu împinși de nevoi firești, ci ca să admire talentul și inventivitatea gazdei. Și aveau și ce admira, căci într-un spațiu îngust și ingrat crease o lume de basm" *(Soarele și ambianța)*. O sumbră ingeniozitate, o risipă de soluții constructive și de inițiative estetice demne de o cu totul altă cauză imprimă domesticei aplicații suflul, vecin cu nebunia, al extremelor intensități : „Reușise să transforme vechea ei dublă garsonieră dărăpănată, amenințată de o modestă dar metodică igrasie, într-un adevărat palat. Pînă și întunericul aproape permanent al încăperii îl exploatase cu foarte mult simț artistic ; două sfeșnice frumos lucrate îl sfidau, răspîndind o lumină solemnă de catedrală. Și după toate astea, mai avusese și bunul simț să tempereze senzația de măreție printr-o mobilă veselă, colorată, capabilă să-ți amintească bucuriile vacanței. Icoane pe sticlă, farfurii de ceramică, strînse în desele ei escapade prin părțile Maramureșului, erau atît de rațional distribuite, încît evitau neplăcuta și vulgara senzație de aglomerare. Crease între ele un spațiu liber care nici nu exista în realitate și care nu era decît meritul ei personal. Izbutise de asemeni o sinteză admirabilă între atmosfera boemă, de o voluptuoasă dezordine, și rigoarea unui cabinet de lucru — dacă aveai chef puteai să muncești, dacă aveai chef puteai să-ți faci de cap."

Se constituie un spațiu fals, dar înzestrat cu toate însemnele seriozității și ale temeiniciei, între personaje și adevărata viață,

între ele și nemărginirea timpului, între ele și nevoia de fericire, între ele și iminența morții. Un spațiu înlăuntrul căruia ele se baricadează, *ca și cum* n-ar exista viață, sentimente și pasiuni autentice, moartea — și în care se aglomerează tot felul de lucruri inutile și pentru moment liniștitoare, un spațiu suspendat, de o naturalețe artificială, lipsit de viață, nu însă și de culoarea vieții.

Căci *atributele* vieții pot constitui indiciul cel mai sigur al absenței acesteia. Vorbele, tabieturile, ambianța o înlocuiesc cu succes, substituindu-i o realitate plauzibilă, mai mult decît suficientă. Și dimpotrivă, senzațiile de gol existențial, de pustie liniște ori de autentică, dureroasă neliniște pot semnifica, în chip aparent paradoxal, că viața există. Pentru că adevărul, oricît de insuportabil, există. *Sistemul* de apărare împotriva sa reprezintă obișnuitul cadru de supraviețuire, deloc neplăcută, al personajelor lui Mazilu: „Era fericită? Era *mai mult decît fericită* (s. n.), era mulțumită de ea însăși, de toți și de toate."

Absurditatea obișnuitului nu este aici o perspectivă de temut, ci împrejurarea stabilă cea mai rîvnită, la care se aspiră din toate puterile, cu toată energia. *Se visează* la o astfel de existență: „Dintotdeauna visase la un asemenea mod de viață și avusese grijă să evite complicațiile care puteau s-o împiedice să-și atingă idealul". Idealul unei vieții fără sens, o descoperire a lui Mazilu. Nu resemnarea, să ne înțelegem, nu o renunțare dureroasă, ci un scop mare, greu de atins: lipsa oricărui sens.

Întunericul invidiază avantajele și prestigiul luminii, urmărind s-o deposedeze de binecunoscuta sa forță de atracție. De ce ar fi morala privilegiul omului moral, de unde pretenția aceasta abuzivă și exclusivă? Mazilu descoperă cu uimire ciudate alianțe considerate, în genere, cu neputință de realizat, dar iată că ele sînt cu putință, fără a forța prea mult nota. Delațiunea, de pildă, nu-i lipsită la el de valențe creatoare, de predispoziții estetice, de propensiuni lirice („O anumită probitate morală se ivise și în noaptea acestui întuneric."). Josnicia nu mai vrea să renunțe la confortul moral, disprețuind cu orgoliu formele elementare, pronunțîndu-se pentru ordine și rigoare. Ura nu mai vrea să se recunoască în manifestările ei originare, în imaginea ei primitivă: „Disprețuia din adîncul întregii ei ființe delațiunea verbală, socotind-o nedemnă de un cadru didactic. Reclama pe elevi părinților, pe părinți elevilor, pe colegii de catedră directorului, pe director inspectoratului, pe inspectorul de la sector șefilor de la capitală și așa mai departe. Cînd ajungea foarte sus și nu mai avea cum să înainteze, în fața ei se înălța un zid, *confunda limitele delațiunii cu cele ale universului*" (s. n.). Josnicia nu se mai suportă pe sine decît în avîntul elevației și în mulțumirea muncii bine făcute: „Faptul că ea singură, *o biată femeie* (s. n.), trudea la redactarea, copierea și expedierea reclamațiilor, o umplea de mîndrie... Ce muncă uriașă!..." Visează să devină, în felul adevăratei virtuți morale, atrăgătoare, contagioasă, exemplară: „Nu i se părea suficient ca numai ea să reclame, asta i se părea prea puțin, dorea ca toți cei din jurul ei să facă același lucru (...). Avea încredere în cei apropiați, știa că oricare om poate să-l reclame pe celălalt (...). Viața ei sobră, *lipsită de orice pată* (s. n.), făcuse ca un timp reclamațiile să-i fie citite cu toată atenția".

Deprinderea delațiunii nu acceptă rivalitatea altor deprinderi rele, le disprețuiește, preferă vecinătatea deprinderilor bune, de relatare *exactă*, de efort și seriozitate în realizarea, după muncă multă, a unei forme *ideale*.

Decuparea domeniului specific, a unor situații moral psihologice de o noutate foarte frapantă, Mazilu o execută rapid și energic, cu o limpezime calmă, luminoasă, ce contrastează cu dificultățile intrinseci, cu complicațiile și obscuritatea de fond a enunțului. Totul e neobișnuit de nou în descoperirile lui Mazilu și totul e neobișnuit de clar exprimat, ca și cum ar fi vorba de observații la îndemîna oricui. Necunoscutul profunzimilor scormonite devine transparent, capătă sclipirea și vigoarea evidenței de necontestat. Cu o clipă înainte de a intra în raza privirii lui Mazilu, ciudatele realități numai de calitatea evidenței, a transparenței depline n-ar fi beneficiat! *Conspirația bunăvoinței*, de

pildă, odată descoperită, este supusă (nuvela *Singurătatea și diavolul milos*) unei radiografii pătrunzătoare, care-o anexează cît se poate de convingător faptelor de neclintit ale cunoașterii, realităților sigure ale sufletului: „Încă din adolescență se organizase în jurul Cameliei această conspirație de bunăvoință, care tempera cruzimea vieții. A încredința Cameliei un adevăr elementar, o glumă deocheată sau a-i da amănunte despre cine știe ce nenorocire era socotit de toți drept o necuviință. În fața Cameliei adevărul apărea ca o impietate".

Refugiul în echilibru și onestitate, cine s-ar fi gîndit pînă la autorul *Proștilor sub clar de lună* să facă din această virtuoasă nobilă aspirație, ținta unei subtile, pe cît de verosimile (de aici înainte!) contestații! Originalitatea paradoxalei demonstrații se traduce în termenii unei comunicări de o ținută austeră, aproape științifică, și este transmisă în termeni de o coerență inatacabilă: „Înfricoșată de viață, se retrăsese în virtute și echilibru. Nu voia să părăsească acest teren, în care se simțea în siguranță. Și pînă atunci trăise în virtute, dar acum *se instalase* în virtute, și asta era cu totul altceva (...). Tot de datoria ei socoti că e să-l iubească pe David și să privească cu încredere viața conjugală. Descoperi într-o bună zi că David privește în același fel rolul iluminismului francez în cultura Europei și asta i se păru suficient ca să renunțe la feciorie".

Mazilu are ceva de spus și despre singurătatea omului și o face, ca și în alte împrejurări, cu aerul că tema este intactă din punct de vedere literar. Nici un truism nu-i vine sub condei în analiza bătătoritei teme, atît de productive în materie de constatări comune. Sub condeiul său, uzata temă pare neatinsă, cum desigur nu este și nu mai poate fi la această oră tîrzie a literaturii: „Făcuse greșeala tragică de a se război cu singurătatea înainte de a o înțelege. Singurătatea i se părea ceva rușinos, degradant. De cîte ori avea prilejul o părăsea... încerca să șteargă urmele singurătății, ca și cum ar fi vrut să șteargă urmele unei crime, hotărîtă să ofere foarte rarilor ei musafiri imaginea unei vieți, dacă nu fericite, cel puțin normale. Dacă nu trăia, voia măcar să demonstreze altora că trăiește. De multă vreme, o

umbrelă albastră și o pereche de mănuși negre ședeau pe divan într-o împietrită neorînduială, drept mărturie a acelei mult visate existențe normale. Tot uitîndu-se la aceste obiecte, tot analizîndu-le, le însuflețise într-un fel, făcuse ca nemișcarea lor să fie vie; nu de puține ori se simțea aruncată în interiorul acestei nemișcări (...). Se apropia de ele, încet, fără zgomot, încercînd *să le mute prin surprindere* (s.n.), cînd nu se puteau apăra, convinsă de posibila lor împotrivire".

Aici se ivește posibilitatea unei alte teme specific maziliene, de nesecate resurse în proza și teatrul său, aceea a *dezordinii fabricate*. Semn iluzoriu al vieții care clocotește divers și imprevizibil. Cîte n-are Mazilu de spus în privința atotputernicei existențe false, dar de o falsitate agitată, fremătătoare! „Obiecte menite să sugereze o viață agitată, conțineau parcă o împietrire apriorică, topind și înghițind în acel dat aprioric toate eforturile ei de a lăsa, măcar o dată, impresia unei femei care tocmai se întoarce de la o petrecere unde a fost și X și unde s-a distrat admirabil." În *distribuirea* acelor obiecte menite să sugereze o existență normală, „se chinuia să atingă desăvîrșirea, dar, oricît de neglijent le arunca, tot mai găsea ceva de modificat".

Se petrec — și se spun — în scrisul lui Mazilu lucruri care nu s-au mai petrecut și nu s-au mai spus în literatură. Improbabilul, bizarul prin consistență, dovedindu-se cu putință aici, printre noi, gradul probabilității urcă vertiginos, ca sub puterea unui factor pînă atunci ascuns și dintr-o dată hotărîtor în evoluția lucrurilor: „Existau toate condițiile unei căsătorii, dacă nu fericite, în orice caz plăcute. Defectele lor erau atît de asemănătoare, încît numai ele singure puteau să-i facă fericiți pînă la adînci bătrînețe. Dar ei, din păcate, s-au simțit atrași de ceea ce credeau că au bun în ei și de aici a început plictiseala". *(O divină iubire ridicolă).*

Realul cel mai real, mai brutal, odată afirmat, începe să-și piardă conturul de realitate normală, franchețea răspicată a formulărilor lui Mazilu îi conferă un soi de inefabil absurd, un absurd — cine s-ar fi gîndit — al clarității și al logicei inatacabile: „Venise vremea să înfrunte și ea neprevăzutul, să cunoască și ea

plăcerile nebune ale pasiunii lipsite de logică. Alte colege ale ei trecuseră de mult prin asemenea experiențe fascinante și orgolioasa Camelia nu admitea ca ea să rămînă în urmă. Din pricina seriozității și a apatiei soțului, întîmpina mari greutăți în declanșarea furtunii. Îi era greu să ajungă la punctul culminant... Visul ei suprem era să cunoască un om de nimic, o brută care să o terorizeze cu vitalitatea și lipsa de criterii etice, dar își dădea seama că oamenii de nimic se găsesc foarte greu. Presimțea... că destinul *nemilos* (s.n.) îi va scoate în cale tot un om de valoare și de o mare delicatețe sufletească".

Toată literatura lui Mazilu, care este mai mult decît literatură, tinzînd la instituirea unor adevăruri generale de o „cruzime" în ea însăși poetică, purificatoare, regeneratoare, se ocupă obsedant, cu pătrundere de-a dreptul sfredelitoare, de fascinantul mister al proliferării falsului în lume, al inconsistenței ademenitoare, al răului atrăgător, de nebunia victorioasă și aparent vitală a răului confortabil, complice al conștiinței. Mecanismul secret al complicațiilor și al vicleniilor rațiunii e surprins cu o rară acuitate într-un spectacol de zile mari, pus în scenă de redutabilul moralist, comediograful strălucit care este Mazilu.

La douăzeci și cinci de ani de la debut, după ce a avut tot timpul să se consume și să se epuizeze într-o foarte productivă activitate în domeniul teatrului, al nuvelisticii, al esteticii, al liricii etc. și încă în condiții de receptare nu întotdeauna generoase și mai niciodată pe măsura excepționalei sale vocații, Teodor Mazilu continua să fie el însuși și totodată mereu altul, capabil de înnoiri și de surprize, obiect de interes, de provocare și de controversă. Ca unul care l-am urmărit de la început, mi-am dat iarăși seama de aceasta la premiera ultimei sale piese : *Mobilă și durere* și mai de curînd citindu-i ultimele volume de proză : *Doamna Voltaire* (1979) și *Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni* (1980). Puterea de șoc a scrisului său continua să se exercite, afirmîndu-se și risipindu-se, parcă fără grijă și fără metodă, fără preocupări de regie și sistematică valorificare, cu o caracteristică nepăsare (forme ale unei inspirații

neobosite) pînă și în foiletonistica săptămînală, în tableta nepretențioasă, în efemeride, în tratarea temelor de satiră curentă și chiar și a acelora compromise prin uzură și abordare (la atîția alții) facilă. Aș zice că aici, pe un teren ingrat, amenințat de toate platitudinile publicisticii așa zicînd umoristice, originalitatea și forța scăpărătoare a frazei sale realizează, fără efort vizibil, o limpede performanță. Nimic banal, nimic deja știut, nimic previzibl în ceea ce cade sub incidența privirii sale, în observarea de către el a situațiilor celor mai bine știute, a personajelor și împrejurărilor banale, de randament scăzut în mîna altora. Ajunse pe mîna sa, se eliberează repede de crusta uzată, opacă, devin surprinzător de transparente, încep să degaje o energie nouă, ca și cum s-ar oferi vederii noastre, de atîta vreme familiarizate cu ele, întîia oară. Zone de interes istovite sînt readuse la viața cea mai intensă, constrînse să scoată la suprafață o încărcătură invizibilă cu ochiul liber, un substrat secret, altfel pentru totdeauna pierdut.

Inventivitatea lui Mazilu, în această materie de joasă altitudine (sub privirea prea comodă sau fără motiv *acomodată)* este considerabilă. Realitățile cele mai la îndemînă, experiențele cele mai curente își re-descoperă substanța, se reînsuflețesc, se desprind de solul banal, capătă uneori luciri și reflexe himerice, încît e greu să le mai recunoști sursa în imediata apropiere. Ele par a se desface de această sursă, totuși familiară, și chiar se desfac de ea, aspirînd la o existență autonomă, oarecum ireală și puțin incredibilă la orizontul comun, la orizontul practic, foarte practic, nu se poate mai „actual" (în mecanismele sale), al genezei lor. Acest har de a potența realul cel mai frust, dîndu-i o dimensiune fantastică, de fapt „doar" esențializată, este caracteristic pentru scrisul lui Mazilu. Scriitorul însuși s-ar plictisi cel dintîi de nivelul lumii reprezentate dacă n-ar izbuti, cum izbutește, să-l înalțe mult deasupra limitelor cotidiene și să-i confere nu știm ce nimb și un fel de paradoxală poezie, rezultînd din dilatarea proporțiilor, din proiecția spre absurd, spre grotesc, spre neverosimil a unor ambiții altfel meschine. Mediocritatea, abjeția, trivialitatea, prostia se colorează festiv în scrisul lui Mazilu,

încep să bată spre sublim, platitudinea se animă, sclipește triumfător, intră în transă, se depărtează vertiginos de umilele origini. Incisivitatea unită cu simțul artistic produce astfel de rezultate neașteptate. Prostia nu apare sub o înfățișare plată, dobîndește ceva feeric, ceva miraculos, tinde și ea spre culmi, aspiră la un absolut al propriei condiții, își iese din firea obișnuită. Spectacolul acestei „ieșiri din fire“, al spargerii și depășirii limitelor curente, al înstrăinării de obîrșii, al arderii etapelor în drumul spre o desăvîrșire inversă este de mare efect în proza și în teatrul lui Mazilu.

Prostia la Mazilu, banală și familiara prostie, nu mai e, totuși, prostia întîlnită pe toate drumurile, ea capătă pondere, impune tăcere, incită la respect, se distanțează, tinde să ia contururi de ființă mitologică, și asta în cadrul modest, de nici două file, al unui foileton: „Cine să-și piardă timpul cu un om care-și vede de treabă? Anonimatul îl înghite, zăpezile uitării îl acoperă“. În schimb tocmai energia incompetenței poate reține atenția, trezind o uimire admirativă, care de la sine acționează stimulator asupra mecanismelor ascensiunii sociale. „Cuvîntul «bou» era dezgolit de orice ironie; căpătase un respect aproape religios, descălecat parcă din mitologia popoarelor care ridică boii și vacile la rangul de zei (...). Nu era laoom, nu mințea, nu fura, pur și simplu își tîra ca un bou spășit prin culoarele instituției ochii blînzi de oaie departe-văzătoare.“ „Prostia îi era examinată de conducerea instituției cu respectul care se acorda în alte timpuri bolilor divine, de care erau loviți numai geometrii și filosofii de geniu... se vorbea de incompetența lui cu respectul cuvenit unui navigator care explorează terenuri necunoscute.“ Personajul e în consecință promovat, avansat, intrînd în joc și criteriul etic: „Era bou, fără să fie porc“.

Despre misterele voinței de adevăr, ale aspirației neînduplecate spre sinceritate, aflăm cîte ceva în pagina intitulată *Cu orice preț*. Autorul iese în scenă și se confesează: „Dacă mi-a fost frică de cineva pe lumea asta trecătoare, apoi mi-a fost frică de oamenii care mă rugau să nu-i las să plutească în confuzie,

mă implorau să spun adevărul despre ei, oricît de crud ar fi fost el, îmi cerșeau cu umilință cît mai multă sinceritate. De cîte ori eram somat să le spun adevărul, adevărul gol-goluț, fără menajamente, intram în panică“.

„Cînd mi-a predat romanul spre lectură, și-a prezentat această dorință într-un mod solemn, fastuos:

— Te rog să-l citești și să-mi spui exact ce crezi. Dacă nu-ți place, spune-mi. Dacă crezi că-i o capodoperă, spune-mi, nu te jena“.

„Era așa de agresiv, ochii îi străluceau de atîta patimă, încît îmi dădeam seama că, dacă nu sînt sincer cu el, îmi dă foc casei. Îmi iau inima-n dinți și-i spun:

— Am citit cu atenție cele șase sute de pagini ale romanului-fluviu. Nici măcar o frază nu rezistă. N-ai pic de talent.“

Mazilu n-ar fi Mazilu dacă lucrurile ar curge neted mai departe cu urmarea previzibilă a supărării virtualului romancier omenește rănit în speranțele sale. Dar iată reacția fanaticului amator de sincerități, oricît de crude, după ce i s-a spus ce i s-a spus în termenii cei mai clari:

„El se uită la mine nedumerit și apoi zîmbi îngăduitor, ca omul care se simte flatat peste măsură.

— Lasă, dragă, introducerile astea, cu mine poți să discuți fără menajamente. Eu ți-am cerut să fii sincer.

Torturat de atîta amar de vreme, cunoșteam și eu o dulce voluptate, voluptatea bestială de a spune exact ceea ce credeam.

— Ai cuvîntul meu de onoare, n-ai pic de talent...

El mă dojeni cu blîndețe:

— De ce nu ești sincer cu mine, de ce nu-mi spui adevărul?....

Atunci m-am ridicat în picioare și am strigat:

— Idiotule!

— Ipocritule! țipă și el la rîndul lui și, luîndu-și damigeana, trînti ușa cu demnitate.“

Apariția unui scriitor de felul cu totul neobișnuit al lui Teodor Mazilu am resimțit-o în urmă cu douăzeci și cinci de ani, într-o vreme care era cum era, ca un semn bun al destinului

și deopotrivă ca pe o necesitate. Un spirit ca al său vital și lucid, senin și necruțător, într-un moment cînd se luau în serios prea multe lucruri ce nu meritau să fie luate nu putea să aibă decît un efect puternic și binefăcător. La drept vorbind, un astfel de spirit este oricînd și oriunde plin de urmări binefăcătoare. Niciodată și nicăieri nu prisosește. Un spirit ca al lui Mazilu nu poate produce fenomene de sațietate, de intoleranță, iar dacă le produce nu e deloc, dar deloc, motiv de bucurie. Știm asta foarte bine. Avem destulă experiență ca s-o știm.

Somnul rațiunii naște monștri, iar literatura lui Teodor Mazilu este o neobosită afirmare a rațiunii, o continuă și victorioasă discreditare a fascinației întunericului, există din păcate și o astfel de fascinație. În această literatură, inteligența obține mari compensații și ne răzbună pentru destule, inevitabile și dureroase înfrîngeri suferite în planul vieții practice. Aici însă are totdeauna ultimul cuvînt. Aici nu mai este niciodată ezitantă, timidă, predispusă la compromisuri. Aici ea cîștigă partida, dezlănțuindu-se cu o energie, cu o poftă de viață de care altfel se-ntîmplă să ducă lipsă. Inteligența e aici o forță vitală, crudă și violentă, izbutind să sustragă adversarului cîteva dintre atributele ce i-ar fi proprii, lovindu-l cum numai el se crede, prin tradiție și inerție, îndreptățit să lovească.

O neînchipuită inventivitate, o drăcească inventivitate ce pare a nu se mai epuiza în găsirea formelor de expresie și a formelor memorabile, a cuvintelor fericite, o vervă a spiritului scăpărătoare la tot pasul, țîșnind din toate direcțiile în ritmuri galopante, nu încetează să te uimească în scrisul său, aflîndu-și apoteoza în teatrul său, un teatru adevărat, spectaculos și feeric, al cărui secret pare astăzi să se fi pierdut.

Pentru a determina mai exact dimensiunea vocației și, peste aceasta, a importanței sale literare, trebuie înlăturată opinia relativ curentă că Mazilu ar fi un umorist și un satiric în sensul cunoscut al cuvîntului, biciuitor al metehnelor, al unor moravuri care, nu-i așa, etc. Adevărul este altul, pe el nu-l interesează (s-ar plictisi repede) defectele noastre la nivelul

evidenței lor imediate, nu-l interesează cusururile de caracter mai mult sau mai puțin remediabile, ci, dimpotrivă, „calitățile" (cu sau chiar fără ghilimele), obsedat cum este de ideea că ele, abia ele, sînt false, confecționate, mimetice. Acumularea de „calități" (sufletești, intelectuale, morale) îi este suspectă, ca orice altă tendință achizitivă. Abjecția se asociază adesea în personajele sale cu o aglomerare de virtuți voite, în stare să-i dea putere de rezistență, serioase șanse de supraviețuire.

Din atîtea oboseli s-a ridicat, încît sădise în noi certitudinea miracolului, făcîndu-ne să credem că se va ridica și din *aceasta*, știe el ce știe, va „rezolva" Mazilu și problema aceasta, a morții sale, cum rezolvase atîtea probleme absolut insolubile ale existenței și scrisului său, păstrează el, pentru sfîrșit, o armă secretă, o soluție buimăcitor de imprevizibilă pentru a ieși cu bine din teribila încurcătură, are el o metodă de izbăvire. Ce nu știam noi, într-atît de mare îi era discreția, pudoarea, reținerea în fața lamentației, era că „metoda" fusese de multe ori, prea multe ori deja folosită, că mai avuseseră loc confruntări în care arma secretă, geniul iubirii sale și al puterii sale de viață biruise fiara, arătîndu-se mai priceput, mai înțelept și mai viclean decît ea. De data aceasta, confruntarea cu oboseala acumulată a fost crîncenă.

A fost Mazilu *și* poet? Poate că a fost în chip esențial și pînă la urmă poet, un mare poet al vieții și al muncii, al iubirii, al omului și al scrisului, poet în toate actele, inclusiv cele mai riscate, ale existenței sale zilnice, poet al ideii de *operă* pe care a zibutit s-o ducă la capăt, poet al prieteniei și al relației umane pe care voia să o instaleze de-a dreptul și fără faze intermediare în sublim, știind că fazele intermediare nu numai că întîrzie sublimul, dar și distrug din fașă, poet al *stilului* din care făcea o sărbătoare continuă, articulînd fraza ca și cum ar fi ridicat de fiecare dată un scut invincibil, poet al meditației morale din care banalitatea se retrăgea înfricoșată, al gîndului limpede matinal crescut pe ruinele prejudecății de orice fel și pe anularea disprețuitoare a substraturilor obscure din suflet

și din conștiință, poet constructor al fiecărei zile și al fiecărei cărți scrise — și acum în urmă poet al agoniei și al morții; al propriei sale agonii și morți, zguduitor și senin asumate, cu o voință de luptător încercat și mai presus de toate cu o luminoasă, imensă, însetată curiozitate în fața necunoscutului, a tainei supreme; poet și dincolo de moarte, poet constructor al propriului destin, astfel edificat, cu nesfîrșită răbdare, încît să depășească și să deruteze așteptările, să înlăture toate rezervele și îndoielile de bună credință și să-i dea dreptate lui, celui de atîtea ori contrazis și de mult prea multe ori neînțeles.

„Dă-mi un subiect, zicea, cum i-a dat Pușkin lui Gogol pentru *Revizorul*, și-n două săptămîni îți scriu și eu o comedie genială." Mazilu, începînd cu *Proștii sub clar de lună*, de acum douăzeci de ani, pusă în scenă definitiv, printr-o fericită predestinare, de marele regizor Lucian Pintilie, trecînd prin *Somnoroasa aventură*, prin *Tandrețe și abjecție*, prin *Don Juan moare ca toți ceilalți*, prin *Frumos e în Septembrie la Veneția*, prin *Acești nebuni fățarnici* și culminînd cu *Mobilă și durere*, a dat teatrului românesc un șir impresionant de capodopere. Acel „Dă-mi un subiect" m-a pus pe gînduri. „Subiectul" este limitarea, este frîna, este latura umil terestră a capodoperei, este ceea ce se găsește pe toate drumurile, în toate anecdotele pe care Mazilu nu putea să le sufere. Mintea sa lucra în stil mare, prea mare, la o tensiune (a inspirației) formidabilă și nu de o stimulare, de o accelerare a harului simțea el nevoia, așa cum o simt oamenii doar talentați, ci, absolut dimpotrivă, de o diminuare, de un „subiect", de o încetinire a fluxului venind în repezi cascade, de o trecere a sa într-un registru mai domol și mai terestru. Îi venea mai ușor să urce decît să coboare, să zboare spre înălțime decît să umble încurcîndu-se în „subiecte". Aceasta este starea sa *firească*, restul îl încetinea, îl încurca și îl micșora. Starea firească a omului este geniul, să fii prost sau rău sau banal e mult mai complicat, mult mai anevoios, obișnuia să repete, cu o liniștită încredințare, unui auditoriu stupefiat de paradox, și care nutrea în privința noțiunilor de „complicație" și „anevoință" tradiționala reprezentare,

crezînd că Mazilu vrea să-l dea gata. Nici gînd, Mazilu chiar credea că așa stau lucrurile, credea exact ce spunea, el care spunea totdeauna exact ce credea, fiindu-i mult mai simplu decît să procedeze, ca mai toți, invers. Cutare are geniu, spunea, adică este foarte atent la ce se întîmplă, iar ceilalți ridicau din umeri nepricepînd cum de se îndură Mazilu „să simplifice" noțiunile cele mai complicate. Din astfel de aparente sau chiar reale *simplificări*, Mazilu abia clădea temelia celor mai subtile, mai drăcesc de subtile distincții. Amețitoarele subtilități, unanim recunoscute ca atare, nu puteau fi puse în legătură cu niște definiții prea scurte și așa zicînd „simplificatoare", pînă la a provoca un zîmbet de condescendență, de tipul: „Geniul este starea *firească* a omului".

Mazilu în viață și operă era necruțător, din iubire și din cea mai firească, omenească bunătate, cine crede altfel nu spun că nu-l prețuiește, dar spun că nu-l înțelege. Admirația pe o bază falsă nu era pe gustul său. Mă admiră, zicea, pentru că mă vede altfel decît sînt și deși îmi repetă numele și chiar citează din mine, vorbește despre altcineva, admiră pe altcineva și n-am de ce să-i mulțumesc. Nu e o vorbă aceasta, Mazilu iubea mai mult decît scriitorii prea tandri cu personajele lor, nevoia de iubire era sădită în el și ea explică spiritul său incisiv pînă la cruzime, de o productivitate inepuizabilă. Pe care știa să-l îndrepte, în primul rînd, împotriva lui însuși, adică a erorilor care-l împiedecau uneori să fie el însuși și să se iubească pe sine, așa cum cu adevărat simțea nevoia. „Nu pot să mor — scria — sub cer albastru, / Nici să trădez în zilele cu soare, / Cînd frumusețea zorilor triumfă, / Ticăloșia mea mai rău mă doare... / Zdrobit mă simt de frumusețea lumii / Zorile-s biciul, soarele e cnutul, / Însîngerat, îmbrățișez splendoarea, / Sub care îmi tîrăsc urîtul..."

Nu suferea cuvîntul *moralist*, vag și neîncăpător, dar pentru că sînt puține cuvinte pentru cîtă înțelegere aspiră să se reverse în ele, n-avem ce face și, iată, trebuie să-l folosim. Forța sa de moralist, redutabilă, rară în vremea noastră și în

toate vremurile, este întrecută numai de o altă forță, din care, de fapt, descinde, aceea a viziunii sale pur artistice, de marea sa forță și voință de Stil (întrebuințînd majuscula pentru a îndepărta orice ispită de înțelegere restrictivă a noțiunii). Era ceva suveran și ceva princiar în cultul de adîncime practicat de Mazilu în serviciul acestei noțiuni, altfel greșit pricepute, ceva de-o impresionantă și inflexibilă demnitate. De care sînt capabile numai naturile înnăscut artistice, marii sensibili și asceți ai cuvîntului artistic. Lui îi subordonează totul, viața însăși.

Am trăit un sfert de veac în climatul cărților lui Mazilu și sub impresia binefăcătoarei lumini iradiată de prezența sa, a personalității sale absolut singulare.

LUCIAN RAICU

TABEL CRONOLOGIC

1930 *11 august* Se naște, la București, în cartierul Grant, după Ion, Maria, Ștefania, cel de-al patrulea copil al familiei Mazilu, Tudor (Teodor) Mazilu. Tatăl, Tudor Mazilu, „nea Vițu", cum i se spunea, venise în Capitală din comuna Redea, județul Dolj. Era pe atunci muncitor la S.T.B. Mama, Maria, era din Gherla, județul Cluj.
Familia se mută curînd în cartierul Lupeasca, între Calea Rahovei și Calea 13 Septembrie.
Tudor urmează școala primară în cartier.

1945 Se prezintă, după mărturiile prietenilor „în pantaloni scurți", la redacția ziarului *Tinerețea,* organ al C.C. al „Uniunii Tineretului Muncitoresc". Aduce pentru publicare caricaturi.

1946 Este angajat la ziarul *Tînărul muncitor* (se numise întîi „Tinerețea"). Părăsește caricatura și începe să publice articole pe teme de sport, din viața tineretului, și schițe umoristice din viața școlară.
Se înscrie la cursurile unui liceu comercial, în localul fostului Liceu comercial „N. Bălcescu". „Venea rar la școală, povestește Al. Enachi, fost coleg de bancă, era ocupat la ziar. Ne făcea caricaturi..."

1947 Absorbit de activitatea publicistică, abandonează cursurile liceului.

1949 Este redactor la *Scînteia tineretului* (pînă în 1956), în paginile căreia semnează frecvent reportaje, articole, povestiri satirice.

1950 Absolvă liceul la cursurile fără frecvență. Se înscrie la Facultatea muncitorească, cursul fără frecvență.
Moare tatăl scriitorului, Nea Vițu, al cărui nume îl va purta personajul principal din romanul *Bariera.*

1956 Apare *Insectar de buzunar,* primul volum de schițe satirice, la E.S.P.L.A., colecția „Luceafărul", volum distins cu premiul Ministerului Învățămîntului și Culturii.

1957 Publică *Galeria palavragiilor.* Audiențe, schițe, portrete. Editura tineretului.

1959 Este redactor la *Gazeta literară* (secția proză).
Apare romanul *Bariera,* la Editura tineretului.
I se decernează un premiu al C.C. al U.T.C.
Face prima sa călătorie în străinătate (Grecia, Italia, Egipt) într-o croazieră la bordul vasului Transilvania.

1960 Devine membru al Uniunii Scriitorilor. I se acordă Premiul de proză „Ion Creangă" al Academiei R.S.R., pentru romanul *Bariera.*

1962 Apare romanul *Aceste zile și aceste nopți.* Editura tineretului.

Debutează în teatru. În luna decembrie, are loc premiera piesei *Proștii sub clar de lună,* în regia lui Lucian Pintilie. Spectacolului îi este decernat premiul I la Festivalul național de dramaturgie.

1963 În februarie, spectacolul cu *Proștii sub clar de lună* este scos de pe afiș.

1964 Apare volumul de proză satirică *O plimbare cu barca.*
La Teatrul de Comedie se pune în scenă piesa *Somnoroasa aventură.*

1965 Publică, săptămînal, în revista *Contemporanul,* ca titular al rubricii „Sport"; schițe și foiletoane satirice în presă și în publicațiile literare; cronici și opinii de „spectator temperat" în revista *Cinema.* În *Luceafărul* apar eseurile sale, care vor fi cuprinse mai tîrziu în volumul *Ipocrizia disperării.*
Apare piesa *O sărbătoare princiară.*

1966 Apare *Vara pe verandă.* Schițe. Editura tineretului.

1968 Călătorește în Franța, Italia, R.F.G. etc.

1969 Apare volumul *Proză satirică.* Editura pentru literatură. Autorului i se conferă Ordinul „Meritul cultural" clasa a IV-a.

1970 Călătorește în Mexic, în calitate de corespondent al revistei *Contemporanul,* la campionatul mondial de fotbal.

1972 Moare Maria Mazilu, mama scriitorului.
Apar volumele *Cîntece de alchimist,* versuri, și

Ipocrizia disperării, eseuri, ambele la Editura Cartea românească. La Editura Stadion, volumul *Fotbalul n-a fost creat de diavol*. Însemnări. Şi, la Editua Eminescu, *Înmormîntare pe teren accidentat*, volum de nuvele.

1973 Publică volumul *Este corida o luptă cu moartea?* Însemnări de călătorie. Editura Eminescu.
În Editura Cartea Românească apare volumul de teatru *Frumos e în septembrie la Veneţia*. Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.

1975 Apare volumul I al romanului *Într-o casă străină*. Volumul al doilea al romanului, la care autorul a lucrat în anii următori, a rămas neterminat.
Asociaţia scriitorilor din Bucureşti îi va acorda premiul pentru proză, pe anul 1975.
În Editura Eminescu, apare volumul *Iubiri contemporane*, povestiri, şi romanul *O singură noapte eternă*.

1976 Volumul *Elegie la pomana porcului*. Schiţe umoristice, Editura Eminescu.

1979 Volumul de schiţe şi scene comice *Doamna Voltaire*, la Editura Cartea românească.

1980 Pare a fi anul de glorie al scriitorului. Piesele sale se joacă pe scenele cîtorva teatre din ţară, bucurîndu-se de cronici elogioase.
Grav bolnav, scriitorul amînă mereu internarea în spital. Participă la premiere, la manifestări care-i sînt consacrate, pare însă stînjenit de o asemenea unanimă apreciere. „Nu sînt obişnuit cu binele", mărturiseşte Teodor Mazilu.

Are loc, la Cluj şi la Bucureşti, premiera piesei *Mobilă şi durere*.
În august, revista *Tribuna* organizează un „Seminar de dramaturgie şi teatrologie, Teodor Mazilu", prezidat de scriitorul D. R. Popescu, la care, deşi suferind, participă. Tot în luna august, apare volumul de nuvele *Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni*, în Editura Cartea românească.
În septembrie, se internează la Spitalul Alexandru Sahia. „Aş dori să am numai atîta sănătate cît să pot scrie", le spune prietenilor, căci plănuieşte să termine volumul doi al romanului *Într-o casă străină* şi să scrie două comedii.
După o grea suferinţă, se stinge din viaţă la 18 octombrie 1980.

ION MAZILU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În afara unei considerabile opere de dramaturg (titlurile principale : *Proștii sub clar de lună, Somnoroasa aventură, Don Juan moare ca toți ceilalți, O sărbătoare princiară, Acești nebuni fățarnici, Frumos e în septembrie la Veneția, Mobilă și durere)*, romancier *(Bariera*, 1959 ; *Aceste zile și aceste nopți*, 1962 ; *Într-o casă străină*, 1975 ; *O singură noapte eternă*, 1976), poet *(Cîntece de alchimist*, 1972), eseist *(Ipocrizia disperării*, 1972 ; *Este corida o luptă cu moartea ?*, 1973), Teodor Mazilu a scris și a publicat numeroase schițe, foiletoane, povestiri și nuvele, pe temeiul cărora a alcătuit mai multe volume (unsprezece), debutînd cu *Insectar de buzunar*, 1957. Din întinsa sa activitate în domeniul prozei scurte, volumul de față propune o primă (posibilă) selecție. La întocmirea sa, deajuns de dificilă, punctul de pornire l-a constituit lista de titluri alcătuită de Teodor Mazilu cu puțină vreme înainte de prematura sa dispariție, în vederea unei antologii prevăzute să apară în colecția „Biblioteca pentru Toți" a Editurii Minerva. Urmărind sugestiile autorului, am prezentat editurii actuala (primă) selecție reprezentativă, urmărind să dea o imagine a varietății de preocupări și teme specifice scriitorului și a însemnătății sale literare, după părerea noastră, de primă măsură. Am inclus în sumar și o parte din scrierile de tinerețe (predominant „satirice") care l-au impus atenției și i-au consacrat într-un ritm rapid reputația, acordînd însă, pînă la urmă, o pondere mai mare textelor

complexe de maturitate, prozelor ample în care Mazilu produce întreaga măsură — de răscolitoare adîncime — a vocației sale. Volumele consultate, tipărite în timpul vieții scriitorului, pe baza cărora s-a alcătuit sumarul, sînt — în ordinea apariției — următoarele : *O plimbare cu barca*, Editura pentru literatură, 1964 ; *Proză satirică*, Editura pentru literatură, 1969 ; *Pîinea la loc fix*, Editura Albatros, 1972 ; *Pălăria de pe noptieră*, Editura Cartea românească, 1972 ; *Înmormîntare pe teren accidentat*, Editura Eminescu, 1972 ; *Iubiri contemporane*, Editura Eminescu, 1975 ; *Elegie la pomana porcului*, Editura Albatros, 1976 ; *Doamna Voltaire*, Editura Cartea românească, 1979 ; *Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni*, Editura Cartea românească, 1980.

L. R.

SOARELE ȘI AMBIANȚA

NESCAFÉ

Domnul Rotaru nu mai lua parte la viaţa familiei, din motive independente de voinţa lui. Ar fi vrut, desigur, să mai dea şi el un sfat, să-şi impună un punct de vedere. Nimeni nu-l ascultase, nevastă-sa ridicase mirată din umeri, iar fiică-sa, Emilia, îşi stăpînise cu greu rîsul. Domnul Rotaru înţelese în cele din urmă că părerile celor din apropierea morţii nu prezintă un interes deosebit.

Din fotoliul unde zăcea aproape nemişcat, vedea cu durere, dar şi cu o anume curiozitate, cum viaţa mergea înainte, fără consimţămîntul lui. Din pricina atîtor păreri îndelung chibzuite şi niciodată exprimate, avea convingerea că, drept compensaţie, el ar trebui consultat de-acum înainte în toate marile probleme. De aceea, tot ce se petrecea îl nedumerea. Mereu se petreceau evenimente asupra cărora nimeni nu-i ceruse sfatul. O nouă expediţie la Polul Sud, schimbări guvernamentale în America Latină, cutremure în Chile... Ciudat, foarte ciudat, el nu-şi dăduse consimţămîntul.

În imaginaţia deformată de suferinţă a domnului Rotaru, medicii deveniseră nişte indivizi suspecţi, a căror treabă era doar să se uite cinci minute la el şi apoi să clatine îngrijoraţi din cap. Nu înţelegea însă de ce pentru această operaţie destul de simplă — orice s-ar spune,

nu e cine ştie ce lucru mare să dai îngrijorat din cap —, bărbaţii aceştia distinşi fuseseră siliţi să înveţe ani şi ani de zile.

Cei ai casei aşteptau, cu linişte şi demnitate, moartea bătrînului. Moartea sosise parcă de foarte multă vreme, dar din motive neînţelese pentru toţi ai casei, din cine ştie ce ambiţie prostească, domnul Rotaru nu voia să se conformeze legilor ei definitive. În cuvinte bine găsite, simple, dar sincere — „la toţi ne vine rîndul", „de asta nimeni nu scapă" —, lumea încerca s-o consoleze pe iminenta văduvă. Delicata înţelegere a rudelor şi cunoscuţilor se dovedise inutilă. Ca o adevărată bună gospodină ce era, doamna Rotaru se gîndise din timp la suferinţele care o aşteptau, încît, mai prevăzătoare decît toţi ceilalţi, se resemnase de multă vreme cu soarta îngrozitoare de femeie văduvă. Ştia foarte bine ce înseamnă să rămîi văduvă în pragul bătrîneţii, cu toate acestea îşi biruise durerea. Se resemnase cu atîta sinceritate, încît era chiar puţin neliniştită cînd vedea că timpul suferinţei şi al supliciului întîrzie. Se pregătise să întîmpine lovitura, îşi plecase deja capul în faţa cruzimii destinului, se călise şi se îmbărbătase, dar toate acestea se dovediseră zadarnice. Pusese totul la punct în aşa fel, încît cumplita suferinţă, oricînd ar fi sosit, n-ar fi găsit-o nepregătită : cunoştea şi ce anume cuvinte de îmbărbătare să-i spună Emiliei, cum să anunţe rudelor vestea la telefon. Nimeni n-avea însă nevoie de puterea ei de a îndura orice lovitură a vieţii. O mare energie zăcea nefolosită. Femeia înţelese în cele din urmă că nimic nu-i mai greu pe lumea asta decît să aştepţi o lovitură insuportabilă, şi acea lovitură insuportabilă să întîrzie.

Cu fruntea plecată de durere, cu o expresie de uimire şi groază întipărită pe faţă, gata să izbucnească într-un hohot de plîns sfîşietor, doamna Rotaru aştepta ca soţul ei să moară. Atît de lungă îi fusese aşteptarea, încît nimic

nu i se părea mai firesc, mai simplu şi mai în ordinea lucrurilor decît tragicul deznodămînt al domnului Rotaru. Murind, domnul Rotaru ar fi săvîrşit ceva firesc, normal, de bun-simţ. El ar fi murit, n-ar mai fi suferit, ea l-ar fi îngropat, ar fi plîns la mormîntul lui. Dar soţul se împotrivea acelui lucru firesc, şi tocmai absurditatea situaţiei o îndurera cel mai mult. Refuza să-şi dea sufletul — şi ce normal ar fi fost! —, continua s-o terorizeze cu privirea din fotoliul unde-şi ducea agonia — „se chinuie şi el şi ne chinuie şi pe noi". Încăpăţînarea pe care soţul o dovedea în faţa sorţii era o încăpăţînare necunoscută pînă atunci, o trăsătură de caracter abia acum descoperită. „Curios, el nu era aşa încăpăţînat de felul lui."

Încăpăţînarea soţului nu-i producea soţiei decît dispreţ. Avea impresia că, luptîndu-se cu urgia morţii, soţul nu-şi îndeplinea o făgăduială de multă vreme dată. Ca mai toţi oamenii înzestraţi cu o inteligenţă mărginită, doamna Rotaru avea o putere de asociaţie prea rapidă şi prea diversă. Stînd la căpătîiul bolnavului şi pregătindu-i acele zadarnice doctorii, femeia îşi amintea cum şi altă dată, în alte împrejurări, soţul nu-şi ţinuse făgăduiala. Cu o sumbră simplitate, ea asocia agonia lui îndelungată cu alte necazuri pe care i le pricinuise de-a lungul vieţii, cu alte promisiuni pe care nu le respectase. „Mi-a spus că mă duce la Expoziţia de la Paris ; praful s-a ales din expoziţia lui... Nici pînă-n ziua de azi n-am văzut Parisul." De cîte ori îl vedea zăcînd în fotoliu, inspectînd-o cu privirea aceea tristă şi imobilă, doamnei Rotaru îi treceau prin minte nenumărate defecte ale soţului, ticuri nervoase, obiceiuri ridicole. Agonia îndelungată, obiceiul acela enervant de a se lupta cu moartea, devenise în ochii femeii ticul nervos cel mai agasant.

De cîte ori se trezea şi vedea că soţul încă nu-şi dăduse ultima suflare, doamna Rotaru îi întorcea supărată spatele. Soţul continua să se împotrivească morţii ;

femeia nu putea să suporte acest tic arogant ; bărbatul se obişnuise aşa de mult cu el, încît n-avea cum să se mai dezveţe.

Domnul Rotaru descoperea în fiecare zi în ochii soţiei aceeaşi imputare mută, cînd umilă, cînd dispreţuitoare : „Ce-ai făcut cu moartea promisă ?“

Făgăduiala soţului era prea veche. Încă din tinereţe cînd soţul îi făcea scandal pentru prea repetatele ei aventuri galante, doamna Rotaru se gîndise la moartea soţului ca la unica salvare. Această soluţie nu-i apărea numai în momentele grele, cînd prezenţa soţului o stingherea, ci în orice altă împrejurare, oricît de mică şi de neînsemnată ar fi fost acea împrejurare. „Dacă murea el, mergeam singură la operă !“, sau : „Dacă pleca dintre noi, nu mai dădeam cămăşile la spălat“. Moartea soţului se dovedise o soluţie bună pentru orice împrejurare mai complicată sau mai puţin complicată, capabilă să elimine orice grijă, să atenueze orice conflict, să-i facă ei viaţa mai uşoară.

De la începutul căsniciei, domnul Rotaru îi fusese obligat cu moartea lui prematură, şi ea vedea cu spaimă cum anii trec, cum tinereţea se duce, şi el nu-şi ţine făgăduiala. În raport cu acel lucru îngrozitor şi definitiv, aşteptat de doamna Rotaru, toate celelalte dovezi de dragoste — flori, cadouri de ziua ei, mici atenţii drăgălaşe — nu făceau decît s-o întărîte şi mai mult împotriva lui. Ea vedea cum, sub diferite pretexte, surprize şi galanterii, soţul evita să-şi respecte făgăduiala. De cîte ori primea flori sau alte mici atenţii, îi arunca o privire dispreţuitoare şi dezamăgită : nu asta aşteptase ea. Femeia respingea cu dispreţ aceste triste şi inutile mărturisiri de dragoste. Poznele şi drăgălăşeniile soţului nu reuşeau niciodată să-i stîrnească rîsul. Dacă ar fi vrut să facă cu adevărat ceva nostim şi poznaş, apoi atunci ar fi trebuit să închidă ochii pentru veşnicie. „A îmbătrînit,

recunoştea cu dispreţ femeia. Ce şotie ştie să facă el ? Nici măcar să sară într-un picior nu ştie...“

Durerea de văduvă în veci neconsolată, de femeie lipsită de sprijinul unui bărbat tocmai acum în anii grei ai bătrîneţii şi singurătăţii, devenise visul cel mai arzător al doamnei Rotaru. Să plîngă în hohote, să i se facă rău, şi cineva să încerce s-o liniştească. „Aşa i-a fost scris, doamnă, n-aveţi ce face. Degeaba plîngeţi.“ Teribila lovitură a destinului era singura bucurie pe care o mai aştepta de la viaţă.

Doamna Rotaru se simţea nedreptăţită. Ea ducea tot greul, suporta toate neajunsurile, şi soţul, egoist şi neputincios, nu-i dădea nici măcar o mînă de ajutor, privea cu indiferenţă strădaniile ei. Trăia aceeaşi senzaţie pe care o avea cînd făcea curăţenie în toată casa, şi soţul, nepriceput şi neputincios, mai mult o încurca decît o ajuta. Era destulă treabă de făcut. Femeia făcea tot ce omeneşte era posibil pentru ca lucrurile să se desfăşoare normal. Luase toate măsurile, se arătase gata să izbucnească în plîns, nu putea însă să facă ea chiar absolut totul. Nu putea să moară ea în locul lui. De aici încolo începeau obligaţiile soţului, şi tocmai aici, la punctul acesta hotărîtor, situaţia se împotmolise.

Zilele treceau una după alta, şi domnul Rotaru tot nu renunţase la ticul acela agasant, la obiceiul acela puţin ridicol şi evident desuet de a nu se da bătut în faţa morţii.

După atîtea speranţe înşelate, femeia ajunsese la capătul puterilor. Nu pierduse însă cu desăvîrşire speranţa. Îşi alcătuise cu energie şi cu cea mai deplină seriozitate planuri de viitor. Şi cum nu voia ca după moartea soţului să fie copleşită de griji materiale — de la Emilia nu se aştepta la nici un sprijin —, se aprovizionase de pe-acum cu cele trebuincioase, începînd cu rochii confecţionate în casele de modă pariziene şi terminînd cu alimente de tot soiul.

Printre alte asemenea achiziții, a căror folosire era stabilită după moartea soțului, în zilele negre ale văduviei și singurătății, se numărau și cîteva cutii cu nescafé. Pe vremea aceea, o asemenea cutie costa o sumă aproape fabuloasă, drept care doamna Rotaru socotise înțeleaptă o atare investiție.

Domnul Rotaru înțelese că nevastă-sa se pregătește să trăiască foarte bine după trecerea lui în cealaltă lume. Viitoarea văduvă nu-și ascundea planurile, îi făcea chiar plăcere să le dea în vileag. Chiar la telefon, de față cu domnul Rotaru, vorbea în acest spirit : „Nu, dragă, nu, mi-e imposibil, mai trăiește încă, suferă enorm", sau : „Dragă, acuma nu, peste o lună, două, după ce sărmanul..."

Pregătirile, convorbirile, cumpărăturile și telefoanele soției îi creaseră muribundului convingerea că, fără îndoială, toți oamenii — bărbați, femei, copii, de toate culorile, albi, negri, galbeni — se pregătesc să-i sărbătorească sfîrșitul. Moartea lui va aduce atîta ușurare în lume, încît în toate orașele lumii, la Tokio și la Paris, vor avea loc mari serbări și petreceri. „Ce-or să mai petreacă, ce-or să mai bea, pînă or să cadă sub mese ! Numai să mor eu, și să vezi ce bairam o să înceapă..." Avea senzația că din pricina lui viața se oprise în loc. Vagoanele stăteau nemișcate în gări pustii și n-aveau să circule mai departe decît după moartea lui. Școlile urmau să se deschidă după moartea lui. Fetele nemăritate nu voiau încă să-și aleagă bărbații, amînaseră marea hotărîre pînă după moartea lui. Sătule de atîta așteptare, și trenurile, și școlile, și fetele nemăritate îi reproșau că mai trăiește încă. N-avea nici o îndoială că și trenurile din gările pustii, și școlile încă nedeschise, și fetele nemăritate făceau jocul doamnei Rotaru, se înțeleseseră cu ea.

Domnul Rotarul își dădu seama că proviziile de nescafé, ca dealtfel toate celelalte cumpărături pe care soția le închisese în bufet, urmau să fie folosite numai

după moartea lui. „Bine o s-o mai ducă după moartea mea, o să se pună pe trai !"

În fiecare zi, doamna Rotaru arunca în bufet cîte-o cutie de nescafé, închidea bufetul, ascundea cheile într-o pungă anume făcută, și pe urmă se retrăgea într-un colț, să se odihnească puțin, ca după o trudă grea. Cutiuțele de nescafé simbolizau, în modul cel mai lipsit de echivoc, încrederea femeii în moartea lui apropiată. Domnul Rotaru simțea cum cu fiecare asemenea cutiuță azvîrlită în bufet puterile începeau să-i slăbească. Pînă la aceste blestemate și frumos colorate cutiuțe de nescafé, moartea i se înfățișase ca ceva groaznic, dar totuși abstract, ireal. Cutiuțele de nescafé adăugate de soție cu grijă gospodărească, zi de zi, îi dezvăluiseră caracterul foarte real al morții. Domnul Rotaru mai credea de asemenea că nu știuse să lupte cum trebuie cu moartea, că nu i se împotrivise cu destulă străşnicie, moartea descoperise o fisură în sistemul lui de apărare și bineînțeles, profitase... Undeva, prin apropiere, cineva lucra îndelung și răbdător la moartea lui, și el n-avea ce să mai facă, cum să se apere. Acuma, moartea nici nu mai lupta direct cu el. Ideea că moartea venea de undeva din afară îl convinsese, cel puțin cîtva timp, de zădărnicia acelei încleștări.

Acolo, în bufet, cu mîini grijulii de gospodină, soția îi pregătea moartea. De aceea, se uita înfricoșat în direcția bufetului. De-acolo avea să vină încercarea cea mare. De cîte ori ascundea blestematele cutiuțe de nescafé, doamna Rotaru închidea ușa bufetului cu o mișcare bruscă și energică, și zgomotul stîrnit de această mișcare îl făcea să asude de frică.

Soțul presimțea că aceste cutii strălucitor colorate vor fi folosite chiar a doua zi după moartea lui. Ceșcuțele turcești pline cu acea licoare dulce și otrăvitoare deveniseră în imaginația lui ceva foarte întunecos, diform, straniu, de neînțeles ; ceșcuțele turcești vor redeveni

din nou obişnuitele ceşcuţe turceşti tîrziu de tot, de-abia după moartea lui. Femei tinere se vor întinde pe canapele, vor bea cafea şi vor povesti nimicuri... „Nimicuri ? Oare ce sînt nimicurile ?“ se întrebă domnul Rotaru, simţind că nu mai înţelege ce se întîmplă cu el. Îşi forţă memoria, şi în cele din urmă îşi aminti ce sînt nimicurile. „Ce dracu... Dar şi la universitate ni s-a predat o lecţie despre nimicuri. Nimicurile, sigur că da, bine că şi-a amintit, sînt animalele acelea scîrboase. Dihăniile alea îngrozitoare, reptilele acelea care trăiesc numai după ce un om îşi dă ultima suflare.“ Nimicurile... sigur că da. Alea sînt. Reptilele alea scîrboase care se vor naşte îndată ce el va închide ochii...

Din greşeală, doamna Rotaru uitase într-o zi pe măsuţa de la căpătîiul bolnavului cheile de la bufetul unde ascunsese cutiuţele de nescafé.

Iată cheile blestemate... O să deschidă bufetul şi-o să vadă şi el ce-o să se întîmple după moartea lui. O să deschidă bufetul şi-o să vadă ce nimicuri or să discute cucoanele după moartea lui. Moare de curiozitate. O să deschidă bufetul şi-o să-şi ucidă moartea cu mîna lui.

Cheile erau foarte aproape. Atît de aproape, încît domnul Rotaru se dădu puţin la o parte, înspăimîntat. Domnul Rotaru se pomenise în faţa unui fapt împlinit, el nu voia însă aşa ceva. Voia să fie cît mai departe de cheile bufetului, ca să poată judeca, să ia o hotărîre, şi numai în urma acelei hotărîri să se apropie de ele. Să deschidă bufetul ? N-o să fie şi mai rău ? Deschizînd bufetul şi pipăind tot ce se afla ascuns înăuntru, toate obiectele acelea care vor trăi după moartea lui, avea convingerea că va cunoaşte exact ce se va întîmpla după trecerea lui în cealaltă lume. Îşi aduse aminte că propria lui moarte se află zăvorîtă acolo, că ar putea s-o prindă şi s-o strîngă de gît, şi astfel căpătă curaj. Domnul Rotaru luă hotărîrea de a deschide bufetul.

Pentru prima oară după foarte multă vreme, domnul Rotaru părăsi fotoliul. Cu faţa luminată de teamă şi bucurie, răsuci cheia în broască şi, cu o mişcare nebănuit de energică pentru un om slăbit de boală, deschise uşa bufetului.

Oare ce ascunde bufetul acesta elegant, cumpărat în primele zile ale căsătoriei ? Viaţă sau moarte ? Bufetul era atît de burduşit, încît o parte din obiectele ascunse înăuntru se prelinse pe covor, la picioarele lui. Nu dădu nici o importanţă obiectelor care căzuseră jos, ca şi cum acestea deveniseră brusc obiecte fără nici o putere, cu totul deosebite de obiectele care se aflau înăuntrul bufetului. Se minuna de ceea ce descoperise înăuntrul bufetului : pantofi de damă subţiri, eleganţi, cutii de nescafé, baloturi de stofă de toate nuanţele, de la griul şters, pierdut, pînă la roşul cel mai violent, o întreagă lume feerică şi multicoloră. Domnul Rotaru căuta însă ceva anume, foarte precis. „Dar eu am un ţel, urmăresc ceva“, îşi aminti ca prin vis. Curînd se dădu îngrozit la o parte — moartea se afla înăuntrul bufetului. Moartea nu era o anumită arătare hidoasă — cu acest gînd se obişnuise de multă vreme şi pesemne ar fi suportat mai uşor şocul. Moartea nu era o arătare hidoasă, era în schimb reală şi, ceea ce înţelesese cu precizie, era moartea lui. Şi iată, venise vremea cînd trebuia să se contopească cu acea realitate înspăimîntătoare. Obiectele adunate de doamna Rotaru — acestea erau moartea şi sfîrşitul. Obiectele acelea se aflau în bufet înghesuite, claie peste grămadă, tocmai fiindcă moartea lui părea tuturor ca ceva real, simplu, inevitabil. Spectacolul feeric care i se înfăţişa în faţa ochilor — cutii de nescafé ascunse în baloturi grele de stofă, ceasuri de aur vîrîte înăuntrul pantofilor subţiri cu toc înalt — „Aşa se poartă acuma, cu toc înalt...“, îşi aduse el brusc aminte —, toate aceste bogăţii fascinante prezentau moartea lui ca pe-un lucru deja petrecut.

Aceasta era deci moartea.

„Atunci... am murit... Pantofii trebuiau să existe după moartea mea... Dacă pantofii există, nu mai exist eu...“

Copleşit de aceste taine care depăşeau înțelegerea lui, nu mai ştia dacă trăieşte, dacă murise, sau dacă, printr-o minune, nu se trezise din somnul cel veşnic. Peste cîtăva vreme, îşi reveni puțin, înțelese că trăieşte, că nu murise încă.

Pantofii cu toc înalt şi subțiri, „aşa cum e moda acuma“, baloturile cu stofă englezească şi cutiuțele cu nescafé îi zdruncinau din cînd în cînd această convingere. Un lucru era foarte sigur : bufetul era plin cu atîtea bogății fascinante tocmai fiindcă moartea lui apărea tuturor ca inevitabilă, apropiată.

Şi cutiuțele de nescafé îi spuneau că va muri. Şi pantofii eleganți, cu tocul înalt şi foarte subțire îi spuneau că va muri. Pînă şi baloturile de stofă englezească îi spuneau acelaşi lucru. Ca om care cunoscuse şi iubise Anglia, în scurta lui carieră diplomatică, se aştepta ca cel puțin baloturile de stofă englezească să fie de altă părere. Anglia-l trădase. Baloturile de stofă englezească îi spuneau ceea ce-i spuneau şi pantofii eleganți, cu tocul înalt şi foarte subțire.

„Trebuie să le distrug“, hotărî domnul Rotaru înnebunit la gîndul că soția arătase o atît de mare încredere în apropiatul lui sfîrşit. „Trebuie să distrug totul... şi pantofii, şi cutiuțele şi stofele. Dacă nu, mă distrug ele pe mine... Nu vreau să mor strangulat de-o pereche de pantofi cu toc înalt.“ Înşfăcă fiecare obiect, c-un amestec de frică şi scîrbă, ca pe-o vietate umedă şi veninoasă. Deschise larg fereastra şi începu să le azvîrle în stradă. Deşi măcinat şi slăbit de boală, această operație anevoioasă îl întărise parcă. Din tot ceea ce soția adunase în atîta amar de vreme nu mai rămăsese decît o cutiuță de nescafé.

„Am s-o beau eu pe asta. Credeți c-o să beți cafea după moartea mea ? N-o să beți nici o picătură de cafea. Nici eu n-am să mor, nici voi n-o să beți cafea.“

Domnul Rotaru hotărî să-şi pregătească singur o ceşcuță de nescafé. Evenimentul era cu atît mai riscant şi mai curios cu cît pînă atunci nu mai încercase niciodată să-şi pregătească singur ceaiul sau cafeaua. Dar presimțea, şi nu se înşela deloc, că în acea clipă, de reuşita sau de nereuşita acestei obişnuite operații depinde viața sau moartea lui.

Era supus la o mare încercare. Va reuşi el să-şi prepare o ceaşcă de nescafé şi s-o soarbă fără să-i tremure mîna ?

Voci stranii, necunoscute, venite din altă lume, îi dădeau încontinuu sfaturi, îi călăuzeau mişcările, îi atrăgeau luarea-aminte asupra oricărei primejdii.

„Pune o singură linguriță de zahăr“, auzea domnul Rotaru porunca unui cor de femei bătrîne şi puțin răguşite. Cînd uita ceva, întreba şi, de undeva de departe, răspunsul venea imediat : „Las-o să fiarbă puțin“.

În această grea încercare, frica de moarte se dovedise aliatul cel mai credincios. Frica de moarte îl ajutase să scotocească prin dulapuri şi să găsească tot ce-i trebuia. Frica de moarte îl ajutase să țină ferm lingurița în mînă, să pună exact atîta zahăr cît trebuia. „Bravo, eşti un bătrîn descurcăreț ! răzbise pînă la el, de foarte departe o voce blajină, protectoare. Ai grijă cum apuci ceşcuța... Dacă vrei să trăieşti, ai grijă cum apuci ceşcuța... Las-o să se răcească puțin.“

Dar domnul Rotaru obosise.

Îi tremura mîna.

Ar fi răsturnat precis ceşcuța...

Dar tocmai atunci, în acele clipe decisive, frica de moarte se dovedise nu numai puternică, ci şi foarte înțeleaptă. Se părea că frica de moarte îl dădu la o parte cu o mişcare hotărîtoare şi puțin disprețuitoare : dom-

nul Rotaru mai mult o încurca decît o ajuta. Domnul Rotaru se transformase într-un copil slab și neputincios, în timp ce frica de moarte devenise mai energică și mai chibzuită, asumîndu-și ea întreaga răspundere.

Domnul Rotaru nu mai avea nici răbdare, nici putere.

Dar în locul lui se dovedise răbdătoare și neobosită propria lui frică de moarte. Și i se păru la un moment dat că propria lui frică de moarte își pune o bonetică și un șorț de gospodină, își suflecă mînecile, pregătindu-se de lucru. Ea lăsă cafeaua să se răcească puțin și, cu o mișcare sigură, apucă ceșcuța de toartă și i-o întinse c-un zîmbet prietenesc. Frica de moarte se desprinsese de el, nu mai făcea parte din el și, eliberat de această povară, domnul Rotaru privea liniștit și împăcat cu el însuși, ca un bun copil de care are grijă cineva mai puternic și mai bun. Apucă ceșcuța, fără să-i tremure mîna, supravegheat cu atenție și grijă maternă de propria și cumplita lui frică de moarte. Sorbea cu nesaț ceșcuța de nescafé, și în acele clipe se simțea nemuritor.

De cîte ori se întorcea acasă, doamna Rotaru aștepta ca soțul să-și fi ținut făgăduiala. Se pregătise atît de minuțios în vederea acestei mari nenorociri — nu-i nici o plăcere să rămîi văduvă la bătrînețe —, încît n-avea nici o îndoială că va descoperi în ea puterea de a o primi cu demnitate. În așteptarea împlinirii acelei vechi promisiuni, soția nu înregistra cu exactitate tristețile și amărăciunile din timpul zilei în toate consecințele, nu le ducea pînă la capăt, multe dintre ele le lua destul de ușor, iar multor supărări și chiar jigniri dintre cele mai grele nu le acorda nici o atenție. Proceda în acest fel fiindcă știa că, în eventualitatea în care soțul ei își va da sfîrșitul, toate ofensele și nemulțumirile vor trece pe planul al doilea. Moartea soțului ar fi făcut-o să-și

uite toate supărările și, fire realistă, nu voia deci să sufere din pricina unor nemulțumiri al căror efect putea fi atît de ușor atenuat. De-abia după ce vedea că fusese din nou înșelată, tristețile și jignirile se întorceau împotriva ei. Soțul, care mai trăia încă, o ajuta pe doamna Rotaru să vadă mai adînc și mai realist motivele pentru care doamna Comănescu n-o invitase la nunta singurei ei fiice. Soțul, care mai trăia încă, îi amintea pînă și faptul că stătuse la cinema în rîndurile din față și nu văzuse mai nimic.

În orice caz, doamna Rotaru se gîndea cu plăcere la ceșcuțele cu nescafé pe care le va sorbi după ce soțul va trece în lumea drepților.

Cînd deschise ușa casei, în fața ochilor i se înfățișă un spectacol de neînțeles. În mintea doamnei Rotaru, cutiuțele de nescafé aveau o semnificație foarte limpede : ele urmau să fie scoase din bufet numai după moartea soțului. Se gîndise cu atîta bucurie la zilele în care va putea să bea nescafé-ul adunat cu înverșunare și chibzuință, încît însoțea cu ușurință acest eveniment reconfortant de trupul neînsuflețit al răposatului.

O ceață groasă îi întunecă mintea. Doamna Rotaru nu mai înțelegea nimic.

„Cine e atunci bărbatul care-și soarbe tacticos ceșcuța de nescafé ? Dacă cutia de nescafé e pe masă, înseamnă că el a murit. Atunci, cine stă la masă și-mi bea cafeaua ?“

Doamna Rotaru privea realitatea prin prisma egoismului ei înfricoșător. De aceea, tot ceea ce vedea era la fel de înfricoșător. Se părea că soțul se trezise din morți numai ca să-i facă ei în ciudă, să-i bea cutiuțele de nescafé.

Domnul Rotaru continua să-și bea tacticos nescafé-ul, pe deplin convins că zdrobise moartea.

Era o frumoasă zi de mai, cînd natura renaşte la viaţă, liliacul înfloreşte, şi păsările călătoare se reîntorc din îndepărtata lor migraţiune. Familia Gorunescu, cu toate păcatele ei, nu se putea sustrage acestui proces de regenerare a naturii. Cei doi soţi, care se luaseră din interes, se treziră în acea dimineaţă de mai foarte apropiaţi unul de altul şi foarte bine dispuşi.

— Ce zici tu, ce zi splendidă ! spuse doamna Gorunescu, dîndu-se jos din pat să deschidă larg ferestrele.

— Arăţi foarte frumoasă, ai întinerit, îi răspunse acru soţul, care, încă cu o zi înainte, hotărîse s-o învăluie într-o privire plină de duioşie. Arăţi ca o femeie în vîrstă de... şi după ce se mai gîndi cîteva clipe adăugă cu siguranţă în glas : de treizeci şi cinci de ani.

Complimentele pe care le aducea domnul Gorunescu — altfel, întotdeauna graţioase şi binevenite — aveau într-adevăr acest mare păcat : după ce preciza superlativul decisiv, făcea o pauză de cîteva secunde... „arăţi ca o..." şi numai dacă erai înzestrat cu o răbdare de fier aflai pînă la urmă adevărul. Poate că domnul Gorunescu ar mai fi adus soţiei şi alte complimente, dacă ar fi găsit din timp scrumiera pe care o căuta, dar, negăsind-o, fu silit să-şi canalizeze energia în această direcţie

— Unde dracu mi-e scumiera ?

— E pe etajeră, răspunse femeia fără să ia în seamă mormăiala soţului.

Cînd doamna Gorunescu se hotăra să fie bine dispusă, cu greu mai putea fi clintită din hotărîrea ei.

— Vino lîngă mine... o invită domnul Gorunescu, foarte fericit că-şi găsise scrumiera mai repede decît bănuise.

De treizeci de ani sînt împreună. Dar nici duioşia căminului fericit domnul Gorunescu n-avea puterea s-o

trăiască pînă la capăt ; totdeauna îi venea altă idee în cap.

— Închide fereastra. E curent şi trage.

Soţii Gorunescu se luaseră din interes, dar odată cu trecerea timpului, sub presiunea conversaţiilor, a sărbătorilor petrecute împreună, a diminutivelor şi chiar a inevitabilelor certuri familiale, căpătaseră convingerea că se luaseră din dragoste, ceea ce n-a mirat şi n-a deranjat pe nimeni. Cînd doamna Gorunescu îşi amintea cum venise pentru prima oară tînărul Gorunescu în casă, cum fusese prezentat părinţilor, cum îi sărutase mîinile, cum o întrebase cîţi metri pătraţi are casa, cum ciocănise mobila, să vadă dacă e de nuc sau de trandafir, izbucnea în plîns, năpădită de o mereu proaspătă emoţie feciorelnică.

— Ce-ar fi s-o chemăm pe Cireşica, să ne facă o vizită ? De cînd s-a măritat nu prea dă pe la noi.

— Aşa sînt fetele. Cînd devin mari, zboară de la cuibul lor. Dealtfel, nu văd de ce ţipi la mine fără nici un motiv.

— Da. Căsătoria are avantaje şi dezavantaje, asta e un fapt, n-are rost să ne văităm. Faptele trebuie să le constaţi, de ce să le conteşti ?

— Ţi-aminteşti ce-i plăcea Cireşicăi mai mult şi mai mult ? se hotărî domnul Gorunescu să se lase copleşit de amintiri.

Domnului Gorunescu îi plăcea să se lase copleşit de amintiri, doar cînd îşi tăia unghiile de la picioare mai simţea o senzaţie la fel de plăcută.

— Cum să nu ştiu ?! se miră doamna Gorunescu, uşor jignită de întrebarea soţului. Iaurtul !

— Curios lucru, constată cu o bruscă îngrijorare domnul Gorunescu : la toţi din familia noastră ne-a plăcut iaurtul, fără nici o excepţie !

— E un aliment foarte hrănitor... căută doamna Gorunescu să-şi explice, cu mintea ei de femeie, enigma.

Dar domnul Gorunescu, în viața căruia iaurtul jucase pesemne un rol mult mai important, nu împărtășea această explicație primitivă.

— Și ce dacă-i hrănitor ? replică promt domnul Gorunescu. N-o să fiu tocmai eu omul care să susțină că iaurtul nu e un aliment hrănitor. Dar asta nu poate fi singura explicație. Parcă nu mai sînt și alte alimente hrănitoare ? Fasolea, de pildă, e foarte hrănitoare, totuși nimeni dintre noi nu se dă în vînt după ea.

— Depinde cum o prepari.

— A, draga mea, iar vii cu obiceiul tău prost de a judeca după aparențe ! Nu spun ceva original cînd susțin că aparențele înșală. Și fasolea poate să fie distinsă dacă e bine gătită.

— Ei sigur, dacă e bine gătită, sigur că da... Dar cine mai știe să gătească ?

Îndoiala doamnei Gorunescu displăcu profund domnului Gorunescu. Adică, de ce să n-avem încredere în oameni ? Nu, nu credea că soția lui are dreptate. De ce să urască așa toate femeile, fără discernămînt ? De ce să credem că toate femeile sînt la fel ?

— Mai sînt și femei care știu să gătească. Totdeauna tu te grăbești să generalizezi. Eu nu susțin aberația că toate femeile știu să gătească, dar nici nu stau pe poziția ta... desuetă... se hotărî brusc domnul Gorunescu. Mai sînt femei care știu să gătească.

— Care sînt alea ? se mira soția, care-și țuguia și ea buzele tot a nesfîrșită superioritate. Arată-mi-le și mie.

— Ei, care sînt alea !... Mai sînt, dragă, mai sînt... Nu toate femeile sînt curve.

Dar, după o mică incursiune în rîndul celorlalte alimente, se reîntoarseră de unde au plecat, adică la iaurt.

— Cine, dragă, avea iaurtul cel mai bun, cum dracu îi spunea, am numele pe limbă și-mi scapă...

— Așa ești tu, uituc... și cînd e ziua mea onomastică uiți, trebuie să-ți atrag eu atenția. Nici o bucurie nu ești

în stare s-o faci spontan, din toată inima, pentru toate trebuie să te tragă omul de mînecă. De cîte ori nu mai lăsat singură de ziua mea, cu lumînările aprinse ! Deși tu susții că eu n-am memorie, totuși eu îmi amintesc că Tonel avea iaurtul cel mai bun.

Domnul Gorunescu se uită la doamna Gorunescu ca la o femeie care nu știe ce spune. Aproape că nu-i venea să creadă că propria lui nevastă, cu care trăise împreună în bună înțelegere atîta amar de vreme, care-i născuse o fetiță adorabilă, cu care împărțise și bucuriile și suferințele, e capabilă să spună asemenea prostii.

— Stai ani de zile cu un om, crezi că-l cunoști, și cînd colo... Cum, dragă, ăla era iaurt ?

— Mie îmi plăcea.

— Îți plăcea fiindcă ești proastă, alt motiv nu văd.

Doamna Gorunescu se gîndi o clipă să se arate jignită, această idee o ispitea cu adevărat, dar pentru asta trebuia să se retragă în camera ei și-i era lene. Cînd demnitatea nu-i aducea puțină destindere, doamna Gorunescu nu-i vedea rostul. Aici, deși umilitor, era comod și plăcut. Așa că rămase pe loc și înghiți jignirea.

— Ce-ți pui tu mintea cu o femeie ? Sigur, e normal ca tu, bărbat, să te pricepi mai bine la iaurt.

Măgulit, domnul Gorunescu se retrase în modestie.

— Nu e vorba cine se pricepe mai bine : eu, sau tu. Nu asta mă preocupă. Vreau să-mi amintesc de iaurgeria aia grozavă la care mîncam cînd eram student. Și iaurtul pe care-l făcea Tonel era reușit, totuși am mîncat și iaurt mai bun. Ce iaurt făcea omul ăla... Avea seriozitate, lucru pe care-l găsești foarte rar astăzi, mai ales la oamenii tineri.

Sosi și ziua vizitei Cireșicăi.

Plăcerea revederii fu brusc întunecată de mărturisirea neașteptată a Cireșicăi :

— Eu mănînc iaurtul fără zahăr.

Uimit, domnul Gorunescu tace o clipă, în speranța că Cireșica o să-și dea singură seama de greșeala pe care o făcuse. Dar Cireșica nu părea deloc să-și regrete mărturisirea.

— O auzi ce spune, o auzi ? Vezi dacă n-ai ținut-o din scurt ? Vezi dacă nu i-ai făcut educația și ai lăsat-o să se înhăiteze cu fel de fel de indivizi ?

Văzînd că soția întîrzie să intre în luptă, domnul Gorunescu fu nevoit să-și apere singur cauza.

— Ei află, fata tatii, că se mănîncă cu zahăr, greșeala e omenească, dar nu-mi place cînd omul persistă într-o greșeală. Nu știu de unde ai luat tu apucăturile astea. În casa noastră, iaurtul s-a mîncat întotdeauna cu zahăr. Noi am fost oameni cinstiți, care n-am jinduit niciodată la bunul altuia. Chiar cînd am fost strîmtorați, nu ne-am milogit în fața nimănui.

— Fiecare om cu gustul lui, spuse mama, dorind să-i împace pe amîndoi. Unora le place cu zahăr, altora fără zahăr... Fiecare persoană își are gusturile ei. Nu se pot stabili criterii precise. În toate domeniile părerile sînt împărțite ; mie de pildă nu-mi place Brecht.

— Ce e aia nu se pot stabili criterii precise ? Apoi, cum văd eu, tu optezi pentru haos. Și nu e vorba de alții... se înverșună domnul Gorunescu. Ce-avem noi cu alții ? Eu nu m-am îngrijit niciodată să fac ordine în casa altora. E vorba de noi, e vorba de tine...

— De ce taci, mămico ? Care e părerea ta ? se îndîrji și Cireșica. Vreau să știu dacă ai fost sinceră cu mine.

Cu blîndă viclenie, doamna Gorunescu căuta o zonă neutră.

— Eu știu că iaurtul nu trebuie mîncat proaspăt. Trebuie lăsat cîteva zile, să se mai închege.

— Proaspăt sau neproaspăt, asta e altă problemă.

— Aici mama are dreptate... interveni Cireșica, amintindu-și că nici ea nu mănîncă imediat iaurtul. Unde are dreptate, are...

— Prostii ! mormăi apatic domnul Gorunescu.

— Da, da ! se înfierbîntă Cireșica. Eu mîncam iaurtul cu pîine. Eu nu mă schimb de la o zi la alta, cum fac alții.

— Ce gusturi și pe tine ! se îmbufnă domnul Gorunescu. Iaurtul cu pîine ! Altă aberație ! Numai aberații se aud în casa asta ! V-ați abrutizat. Și asta fiindcă nu vă mai duceți la un concert, la un spectacol, nu mai puneți mîna pe o carte !

— Ei, ce te miri așa ? Eu mîncam iaurt cu pîine și cînd eram mică, dar dumneata nu știai. Acum sînt căsătorită și tot mănînc iaurt cu pîine.

— Așa, frumos, frumos !... se întunecă domnul Gorunescu. Voi acasă mîncați iaurt cu pîine, și mie îmi spuneați că-l mîncați gol... A, cîtă fățărnicie în casa asta ! În casa asta nu există decît fățărnicie.

— Lasă, dragă, nu pune totul la inimă.

— Dacă tu ești rece și indiferentă, nu-mi cere și mie să fiu la fel. Iaurtul se mănîncă gol ! tună domnul Gorunescu. Întreabă pe oricine ! întreabă pe oricine, dacă pe mine mă socoți un cretin.

— Nimeni nu te socoate cretin. Ție îți place să cazi în extreme ; cînd te autoflagelezi, cînd te lauzi peste măsură. Tu exagerezi, dragă... interveni cu blîndețe doamna Gorunescu. Cînd am fost la masă la doamna Herescu, nu ni s-a dat iaurt cu mămăliguță ? Familia Herescu e o familie care inspiră oricui încredere.

— Eu am mîncat întotdeauna iaurtul gol, fără pîine. Cu puțin zahăr, dar fără pîine ! tună domnul Gorunescu. Eu n-am mîncat niciodată iaurt cu pîine și, slavă Domnului, sînt perfect sănătos, nu mă plîng de nimic, nu cer nimănui nimic.

Tonul prea poruncitor al tatălui, felul în care spusese că el mîncase numai iaurt cu zahăr, aerul de zbir pe care şi-l luase îi amintiră Cireşicăi că ea e în definitiv măritată, locuieşte pe bulevardul Magheru, în blocul Patria, are un soţ foarte apreciat la locul de muncă, e o femeie liberă şi poate să facă ce vrea.

— Eu acum mănînc iaurtul cu pîine ! ţipă Cireşica, bătînd cu vîrful pantofilor în podea. Nici soţul meu nu-l mănîncă gol, şi dacă el procedează aşa, înseamnă că aşa trebuie.

— Potoleşte-te, dragă ! Cu bătaia nu faci nimic. Are fata părerile ei, îşi apără fiica doamna Gorunescu. E măritată doar.

Domnul Gorunescu făcu un pas înapoi, dar îi aruncă fetei o privire plină de ură.

— Mă învaţă ea pe mine, om cu părul alb, cum se mănîncă iaurtul...

— Eu mănînc iaurtul cum vreau. Sînt femeie măritată şi nu permit...

— Cireşico, ţine-ţi gura ! interveni înfricoşată doamna Gorunescu. Nu vezi în ce hal l-ai adus ?

Capul familiei, jignit, se retrase în camera lui. „Ce poamă o să iasă din fata asta a mea... O să-şi înşele bărbatul, o să divorţeze şi o să ia un beţiv."

— Trebuie să nu-l contrazici. Ştii cît ţine el la iaurt.

— A, mămico, de ce vorbeşti aşa ? Ce, parcă mie nu-mi place iaurtul ? N-am negat iaurtul ca aliment cu pîine ! De unde a mai scos-o şi pe-asta ? Dacă el nu-l mănîncă cu pîine, crede că toată lumea e obligată să procedeze la fel. Adică să ajungem la concluzia banală că oamenii sînt făcuţi după acelaşi tipic. Soţul meu a călătorit mult în străinătate.

— E un om mai în vîrstă, e tatăl tău. E un om mai în vîrstă, e firesc să aibă păreri mai demodate.

— Da, ce să zic, se omoară de dragoste după mine...

— Te-ai schimbat după măritiş.

Aici, doamna Gorunescu avea dreptate. De cînd cunoscuse misterul fiziologic al dragostei, Cireşica căpătase un aer triumfător, se uita de sus la toată lumea, aproape nici nu mai dădea bună ziua.

— Cred şi eu, nu mai sînt fecioară.

Această discuţie, care risca să ia o întorsătură atît de nefericită, fu întreruptă de femeia de serviciu, care anunţă pe doamna Gorunescu că, în sfîrşit, sosise iaurtul.

— Să-l anunţăm şi pe tăticu... propuse doamna Gorunescu, convinsă că, în sfîrşit, găsise drumul împăcării. Du-te tu şi-l cheamă. Spune-i că a venit iaurtul. O să se bucure. E totuşi un om de treabă. Are el gura rea, dar e om de treabă. Şi pe mine m-a jignit. Şi nu numai în legătură cu iaurtul.

— Eu ? De ce nu te duci tu ? M-aţi chemat aici special ca să mă jigniţi ?

Doamna Gorunescu o împinse uşor spre camera soţului.

— Ascultă, Cireşico. În ultimul timp nu ţi-am cerut nimic. Nici în căsătoria ta nu m-am amestecat. Nici nu m-am mirat că ai făcut totul fără să mă întrebi, ca şi cum n-aş fi mama ta. Acum, însă, te rog, anunţă-l că a venit iaurtul.

Cireşica devenise iarăşi domnişoara Cireşica, fata sfioasă şi plăpîndă, care nu adormea pînă cînd domnul Gorunescu n-o săruta pe obraji şi n-o înfăşura cu pătura pînă la gît.

Deschise uşa încet, fără să facă nici un zgomot. Merse încet, în vîrful picioarelor, cum mergea în copilărie, cînd tata lucra şi ea nu voia să-l tulbure. Cînd ajunse în apropiere, izbucni în plîns :

— Tată, iartă-mă, a venit iaurtul !

Acum cîteva zile am primit la miezul nopții un telefon foarte ciudat pe care, din respect pentru adevăr, îl reproduc cu exactitatea unui proces-verbal.

— Sperăm că nu vă deranjăm din somn. Sînteți un intelectual și intelectualii se culcă mai tîrziu, au alt metabolism. Sîntem serviciul de noapte al cooperativei „Arta la domiciliu“. La telefon, Gogu, responsabilul de tură. Noi oferim la cererea clientului, în cele mai bune condiții, la un înalt nivel artistic și la un preț rezonabil, ca să nu spun derizoriu, spectacole de teatru cu capodopere ale dramaturgiei universale, românești și chiar și ultimele noutăți ale teatrului modern. De ce să alergați dumneavoastră după Shakespeare — vi-l aducem noi pe Shakespeare acasă, fie cu *Visul unei nopți de vară*, fie cu *Regele Lear,* sau altceva, tot ce doriți —, nu vă impunem gusturile noastre, deși, recent înființată, cooperativa noastră are un principiu care-i guvernează activitatea : „gusturile clientului sînt gusturile noastre“. De ce să vă deplasați pînă la teatru, cînd mijloacele de transport în comun sînt așa cum sînt ? Ne dați adresa, ne achitați prin mandat poștal jumătate din costul biletului și-l admirați pe autorul dramatic preferat acasă, la căldurică, în halat și papuci. Da. Puteți să invitați și vecinii, prezența lor intră în costul biletului dumneavoastră. Noi dirijăm transportul actorilor, al orgii electronice, al decorurilor, al sufleurului. Avem în repertoriul nostru tot ce vă poftește inima, de la Victor Ion Popa pînă la Sofocle. Dealtfel, titlul cooperativei noastre, „Arta la domiciliu“, e sobru, dar sugestiv. Rațiunea activității noastre e limpede pentru orice individ dornic de frumos și de sublim. Nu spectatorul să vină la teatru, ci teatrul să vină la spectator.

A merge la teatru, a mă pregăti pentru a merge la teatru, a mă îmbrăca elegant, cu cel mai frumos costum de haine — cele negre, de ginere, —, pentru a sărbători evenimentul, rămăsese una din bucuriile bătrîneții mele, dacă nu singura, așa că am refuzat timid dar ferm generoasa propunere a cooperativei „Arta la domiciliu“. În semn de protest față de inițiativa cooperativei „Arta la domiciliu“, mi-am cumpărat imediat, cu bani gheață, un bilet, m-am îmbrăcat cu elegantul meu costum negru și m-am îndreptat emoționat spre sala de spectacol, ca un copil în prima zi de școală. Această neobosită, nealterată emoție era ea însăși un spectacol interior cu care mă obișnuisem încă de pe băncile liceului și la care țineam foarte mult.

Aveam loc în rîndul trei, așteptam solemn și binecunoscuta lovitură de gong, mă simțeam foarte bine, aproape fericit, cînd deodată o voce tunătoare mă trezi din dulcea mea visare și voluptuoasa așteptare.

— Toți spectatorii pe scenă. În sală rămîn numai actorii.

M-au trecut fiori de gheață. Ce să caut eu pe scenă ? Pe scenă mă simt ca un popîndău, mă înfricoșez, mă emoționez, îmi pierd graiul, eu nu sînt actor, eu sînt un modest spectator. Observînd șovăiala noastră, a spectatorilor, biciul regizorului se năpusti din nou asupra noastră, oameni nevinovați.

— Începe spectacolul... Toți spectatorii pe scenă.

Înghiontiți, îmbrînciți de autoritatea regizorului, ne-am trezit pe scenă noi, spectatorii — noroc că nu eram prea mulți —, împleticindu-ne, înghesuindu-ne, neînțelegînd despre ce este vorba, uitîndu-ne speriați unul la altul și blestemînd clipa în care ne hotărîsem să vedem puțin teatru experimental. Tinerii, ca tinerii, dar eu eram de neiertat ; teatru experimental îmi trebuia mie, om cu părul alb ? Îi invidiam pe actorii ce se lăfăiau în

fotolii, în sala goală, şi noi ne înghesuiam şi ne sufocam pe scenă.

Regizorul se apropie de mine şi-mi şuieră la ureche :

— Dumneata eşti personajul de care avem nevoie, chiar aşa se numeşte, „Omul cu părul alb“. Un actor din sală, „Tînărul cu părul negru ca pana corbului“, aşa l-a denumit autorul, te întreabă : „Ce-ai făcut, bătrîne, în viaţă ? Ce anume îţi ajută să treci pragul morţii ?“

— Şi eu ce trebuie să fac ?

— Să răspunzi !

— Ce să răspund ?

— Ce-ţi trece prin cap. Asta e ideea spectacolului, asta e ideea viitoarei piese, care deocamdată încă nu există. Nimic elaborat, nimic cunoscut dinainte, piesa se naşte în clipa de faţă. Arta şi viaţa să fie unul şi acelaşi lucru. Să dispară graniţa dintre scenă şi sală, dintre actori şi spectatori, spectatorii să interpreteze şi actorii să aplaude frenetic.

Îngrozit, galben de spaimă şi de ciudă, am profitat de întunericul care prevestea începutul piesei încă nescrise şi am ieşit afară, în stradă, încîntat de răcoarea serii, de oamenii în carne şi oase care treceau prin faţa mea. Eram ferm hotărît ca odată întors acasă să telefonez la cooperativa „Arta la domiciliu“ şi să comand un Sofocle pentru duminică dimineaţă şi un Victor Ion Popa pentru vineri seara.

DOAMNA VOLTAIRE

Prietenul meu, Paul, s-a însurat de curînd cu o tînără frumoasă, zveltă, erudită, de a cărei inteligenţă nimeni nu se îndoieşte. Se spune că e atît de inteligentă, încît şi bărbaţi dintre cei mai remarcabili, capete de afiş

în diverse domenii, se tem de verva ei inepuizabilă şi de paradoxurile ei strălucite. Admiratorii fanatici, cu studii la fără frecvenţă, au denumit-o „doamna Voltaire“.

Am cunoscut-o şi eu cu prilejul cununiei civile, era într-adevăr inepuizabilă, vorbea întruna, şi-n puţinele clipe de răgaz te strivea cu o privire ucigătoare. Zîmbetul ironic şi-l mărea prin voinţă şi autoeducaţie, atît de mult, încît îi acoperea întreaga faţă cu un văl islamic. Era prima femeie din viaţa mea a cărei inteligenţă mă împiedica să-i cunosc cu adevărat chipul. Sarcasmele, jocurile de cuvinte, maliţiile, calambururile, înţepătoarele şi spontanele epigrame se năpusteau asupra noastră, nivelul pe care îl propunea ea discuţiei era atît de ridicat, încît ne răpise pofta de mîncare. Ironiza tot ce vedea, şi calitatea meniului — nu i se ceruse părerea (soţul făcuse totul de capul lui) —, şi mutrele ospătarilor, şi aspectul restaurantului, şi lipsa de simţ muzical a orchestrei. În ceea ce priveşte muzica localului, avea dreptate, şi eu, într-o seară, cînd luasem masa cu femeia pe atunci adorată, le-am dat lăutarilor un bacşiş gras în schimbul tăcerii —, dar a cere unui şef de orchestră de la restaurantul „Timiş“, cu remiză de zece la sută, să aibă precizia unui Herbert von Karajan e mult. Şi pe mine mă ironiză, declarîndu-mi, printre alte gingăşii, că mă îmbrac fără gust, că sînt lipsit de şarm, conversaţia mea e atît de anostă şi de flască, încît e convinsă că sînt un avocat lamentabil. De cîte ori, în calitate de gazdă, lua peste picior un invitat, îl compara, din nevoia de justiţie şi ordine, cu o rudă de-a ei — că această comparaţie întotdeauna era favorabilă familiei ei nu mai trebuie să v-o spun. De atîtea calambururi cît mi-a fost dat să aud din gura ei frumoasă, simţeam cum mă sufoc, cum se scurge sînge din mine ; cînd i-am spus că tendinţa spre calambur e o boală psihică gravă, care-ţi dă dreptul la o pensie de gradul doi, nu s-a supărat pe mine, vrînd să-mi demonstreze că ea „are umor“.

După ce termina de ironizat oamenii, trecea, fără nici un popas, la ironizarea instituţiilor. Care credeţi că era instituţia cea mai hulită, cea mai terfelită ? Evident, cea a căsătoriei. Cîtă vervă nu revărsase, cîte reflecţii penetrante nu risipise în acest gingaş domeniu frumoasa, maliţioasa şi erudita mireasă ! Că ea, instituţia căsătoriei, contravine naturii ; femeia este creată pentru divinitate şi nestatornicie, fidelitatea conjugală duce la frigiditate şi uneori chiar la sterilitate — citise ea undeva o carte foarte interesantă pe această temă ! O femeie care n-a cunoscut adulterul înseamnă că a trăit degeaba şi pleacă în mormînt fără termen de comparaţie. Simţeam că-n mintea mea, de om al legii, echilibrat şi cu respectul vieţii, se năştea crima. Fie ce-o fi, dacă mai emite un paradox, o judecată de valoare, dacă mai regretă încă o dată că Balzac a murit atît de tînăr, la cincizeci de ani, şi nu şi-a definitivat opera, o ucid. Am să fiu în legitimă apărare. Se pot face deci crime şi din raţiuni estetice. De aceea nu m-am mirat prea mult cînd am văzut că, puţin timp de la căsătorie, această idee asasină trecuse şi prin capul prietenului meu, Paul. În ultimele zile, starea lui de surescitare crescuse, ochii îi străluceau de ură ca la nebunii în cămaşă de forţă, căpătase şi un tic enervant, din cinci în cinci minute fluiera a pagubă prelung, de parcă cînta din bucium şi se văita monoton şi sfîşietor : „Unde mi-a fost capul ?".

— Viaţa mea e un coşmar, un calvar, o nelegiuire, cred c-am să-mi iau cîmpii şi-am să m-ascund într-un coteţ, într-o peşteră, nu ştiu ce să mai fac, am să trec la budism, am să-mi dau foc în bucătărie ! Am ajuns să am comportări dintre cele mai ciudate, să am plăcerea autodistrugerii, îmi muşc limba, mă îmbrîncesc, mă pălmuiesc, mă las nemîncat, aşa cum merită un cretin ca mine. Ştii care-i primul simptom al nebuniei ? Pierderea instinctului de conservare ! Ei, asta se întîmplă cu mine... Nu mă mai îngrijesc, dispreţuiesc tot ce-ar putea

să-mi facă existenţa mai comodă. Şi-n fiecare zi mă îmbogăţesc c-un tic şi mai idiot decît precedentul. Ultimul, ca să mă răzbun pe devotamentul ei cîinos, în ce constă ? Puneam masa, strîngeam masa, apoi iar puneam masa, şi aşa, cădeam jos, frînt de oboseală.

— Ce e cu soţia ta ? Ce s-a întîmplat cu ea ?

— Cum ce e cu ea ? se indignă Paul, văzînd că eu nu pricep grozăvia întîmplării. E proastă, de o prostie atroce, metodică, inumană, bestială. Numai dacă eram criminal de război meritam o asemenea soartă, şi iarăşi începu să fluiere a pagubă şi să doinească din bucium. Şi cît m-am chinuit ca să pun mîna pe o asemenea comoară, care la început făcea mofturi ! Am pus la bătaie, cretinul de mine, tot farmecul meu personal ca s-o cuceresc, să mă-nhăitez cu o scorpie, care prin tîmpenia ei pantagruelică m-a scos din rîndul oamenilor.

— Te înşeală ?

— Cum să mă-nşele ? E prea leneşă şi prea exigentă pentru aşa ceva. Am şi implorat-o : „Pune-mi dragă coarne, îţi promit că rămîne în familie, şi lasă-mă dracului în pace !". Nu, nu vrea. E devotată ca şi cîinele soldatului, chiar cînd sînt sănătos tun, îmi aduce un ceai fierbinte şi cîteva piramidoane. Nu mi-e foame, dar mă îndoapă nemiloasă ca pe-un curcan. „Mănîncă, iubitule, să creştem mari şi frumoşi !". Cred că nici Bismarck, om cu nervii de oţel, n-ar fi avut curajul să ia prînzul cu soţia mea. Cu ironiile ei nemiloase sleieşte supa, încălzeşte îngheţata, acreşte vinul, îndulceşte murăturile, ceva de apocalips. Fiecare farfurie de supă, fiecare omletă, fiecare pătlăgică sînt analizate în puncte, în vitamine, în calorii, de-ţi vine să verşi. Şi năvăleşte atunci asupra medicinei : „Ce ţi-e şi cu doctorii ăştia ! Cînd interzic oul, cînd îl promovează ! Acum se mănîncă ouă şi seara. Nu e abominabil ?". Şi mai are un defect îngrozitor, care mă tortureazǎ ca pe hoţii de cai, îmi

zgîrie creierul de-mi vine s-o muşc de nas ca eroul ăla al lui Dostoievski.

— Care e ? întreb eu, de data aceasta mai blînd, oarecum familiarizat cu nenorocirea.

— E ironică, foarte ironică. Ironizează pînă şi neînsufleţitele alimente, şi pe seama lor face tot felul de glume răutăcioase. Am întrebat-o aseară cît e ceasul, şi ce crezi că mi-a răspuns ? „Nevoia de exactitate, mi-a zis ea de la obraz, e dovadă de mărginire a spiritului". Am urlat, am bătut cu pumnu-n masă. „Dacă nu-mi spui cît e ceasul, te sugrum !" Şi, deşi galbenă de frică, tot mă împroşcă cu o batjocură : „Şase fără un sfert, brută autodidactă !". Adică eu eram brută autodidactă fiindcă voiam să ştiu cît e ceasul. Cînd îmi pun unt pe pîine, mă priveşte ironic, cînd mă duc să mă bărbieresc, de-abia îşi stăpîneşte rîsul, îi face semn cu cotul mamei-soacre, altă podoabă la fel de proastă, dar un vulcan care nu mai erupe, să se amuze şi ea de gafa pe care-o săvîrşisem. Ironia ei are şi ţeluri mari, morale. Cînd mă grăbesc să nu întîrzii la serviciu, mă acuză de laşitate, de servilism faţă de pendula din hol şi faţă de şefi. Mă compară cu toate animalele din lume, din pădurile noastre şi din jungla Africii, şi ies foarte prost din această confruntare. E convinsă că raţionamentele ei sînt de-o inteligenţă satanică. Că de-aia sînt disciplinat, fiindcă sînt carierist, şi de-aia sînt carierist, fiindcă sînt incapabil. Şi de ce sînt incapabil ? Auzi ce răspunde, canalia, eroare a naturii, scorpia, paragina : că eu sînt incapabil, fiindcă am cunoscut-o pe ea prea tîrziu, că dacă aş fi avut şansa să încap din vreme pe mîinile ei culturale eram de mult academician... Că mă rafina, mă subtiliza, mă înălţa, mă rasa ! Aş putea să stau cu o slută, cu una fără nas, cu una cu un picior de lemn, cu o cocoşată, cu o surdă-mută, dar cu Salomeea nu mai pot ! Dacă am greşit cu ceva în viaţă, am plătit ! Ce imaginaţie poată să aibă, vaca ! Mă sugrumă, mă sufocă,

mă zgîrie, mă tăvăleşte în noroi, mă omoară cu zile, cu spiritul ei de relativitate... Dacă se pune problema unde să mergem în concediu, la munte sau la mare, dă din umeri, scîrbită, şi iarăşi mă biciuieşte cu o ironie fină : „Mare sau munte, spune ea cu o voce piţigăiată, slăbită de atîtea ţipete isterice. Ce întrebare stupidă, mare sau munte ! Pretutindeni e aceeaşi mediocritate ! Nu formele de relief au importanţă, ci inteligenţa individului !". Atunci am fost şi eu foarte sincer cu ea şi i-am spus : „Măi Salomeea, de ce eşti tu atît de proastă, nu ţi-e milă de noi ?".

— Şi cum a reacţionat ?

— A plîns şi s-a retras în camera ei ca să-şi croşeteze răzbunarea. După două ore s-a întors strălucitoare, trăgînd după ea, ca pe-un căţeluş de zgardă, infernalul ei zîmbet ironic. Mi-a spus că a plîns din cauza mea, şi-a dat seama cu durere că duhnesc a mediocritate, din păcate sînt pierdut, nu mai e nimic de făcut cu mine. Atunci am plesnit-o peste obraz cu furie, aşa cum faci numai cînd descoperi duşmanul pe care l-ai căutat o viaţă întreagă. Să te ferească Dumnezeu de demnitatea prostului. Şi-a înghiţit plînsul, şi-a aprins o Mărăşească — obiceiul de-a fuma ţigări Mărăşeşti e o ironie la adresa snobilor ahtiaţi după ţigări străine — şi mi-a spus : „Aşa procedează toţi cei care n-au argumente". Am lovit-o peste gură, să-i înăbuş zîmbetul ironic, care colcăia să iasă la suprafaţă. Pe urmă mi-a părut rău. A lovi un om prost e ca şi cum ai lovi un copil... Dar nu mai pot, am înnebunit, am obosit. Şi iarăşi începu să ofteze prelung, ca şi cum ar fi doinit din bucium. Am să divorţez ! În fond, şi prostia poate fi încadrată la „nepotrivire de caracter". Am să strig în faţa onoroatei instanţe : „E proastă şi ironică, e ironică pînă şi în pat, mă ucide cu prostia ei, mă îngroapă de viu, salvaţi-mă ! Îi dau pensie alimentară, îi dau casa, îi dau mobila, îi dau automobilul, dar să plece..."

— Copilării am încercat eu să-l trezesc la realitate. Nimeni nu aprobă un divorț numai fiindcă soția e grea de cap. Dacă părăsea domiciliul conjugal era altceva.

— Atunci s-o omor... murmură Paul, cu aerul că, în sfîrșit, găsise soluția cea mai înțeleaptă, reciproc avantajoasă. Nici pentru ea viața nu e o fericire. Am să procedez cum procedau spartanii cu infirmii. Îi omorau... Am s-o ucid... Ei, cît pot să iau ? Cincisprezece, douăzeci de ani, mai vine poate și-o amnistie și pe urmă răsuflu ușurat măcar pentru cîteva zile... Am s-o ucid, cu mîna asta fină, de pianist, am s-o ucid...

— Mai e o soluție, poate cea mai bună... Îndrăgostește-te de Salomeea !

Mă examină cu o privire rece, de nebun, dezgolită de orice umbră de speranță. Voința, instinctul de conservare îl părăsiseră cu desăvîrșire.

— Sînt laș, așa am să fac. Am să-mi iubesc scorpia pînă la adînci bătrînețe, am să dezmierd părul negru al canaliei, am să-mi odihnesc capul la pieptul ei osos și sarcastic, am s-o iubesc și... Dumnezeu cu mila !

ELEGIE LA POMANA PORCULUI

În biroul unui șef de serviciu, printre hîrtii oficiale, ștampile, procese-verbale, dispoziții drastice se odihnea sfidătoare, măreață și proaspăt jumulită o gîscă. Șeful de serviciu căpătase brusc, la o vicleană comandă interioară, o înfățișare severă, galbenă și incoruptibilă, și asta mărea senzația de straniu. Era pesemne un plocon recent, și funcționarul, în ciuda principiilor austere, n-avusese timp să-l ascundă. Nu s-a pierdut însă cu firea și a rezolvat dilema cu operativitatea lui atît de caracteristică. S-a comportat cu gîsca-plocon respectuos și îngrijorat,

o privea ca pe o minune a naturii care trebuia apărată. A chemat un subaltern și i-a spus cu severitate atroce, pe care nici jumulita gîscă nu putea să i-o pretindă.

— Te rog să ai grijă de pasăre...

Nu putea să nu-și manifeste entuziasmul față de cei care prin munca lor de fiecare zi aduseseră gîsca la un nivel atît de înalt și de picant, demn de toată stima.

— Vezi ce ușor progresăm... Acum doi ani se ocupau numai de rațe, pe cînd acuma, ce diversificare...

Progresul obținut justifica și mai adînc ploconul. Ea, gîsca, nu era o simplă pasăre sacrificată bucuriilor gastronomice, ci ceva mult mai mult, un sol al progresului, tot așa cum rîndunicile sînt un sol al primăverii.

Evident, gîsca e o formă primitivă de plocon, o rămășiță a feudalismului. Cîndva, totul se obținea cu ajutorul păsărilor și animalelor de casă. O rață bine îndopată topea cele mai severe principii. Un curcan era capabil să înlocuiască legea. Apoi porcul... Care funcționar incoruptibil rezista în fața generozității lui binecuvîntate ?

Ploconul însă a luat și forme noi, moderne, impuse de progresul civilizației. Nu se mai oferă numai gîște, ci și discuri sau binefaceri cosmetice. Severele principii se clatină în fața rațelor bine îndopate, dar și în fața țigărilor americane, sau a unui parfum „Chanel".

În ciuda schimbărilor aduse de progresele civilizației, rolul tradiționalelor și sănătoaselor gîște, rațe, potîrnichi a rămas predominant. Discurile, benzile, parfumurile, lenjeria, oricît de ispititoare ar fi ele, nu reușesc să aducă acea senzație de devotament pe care, în mod fatal, o stîrnesc orătăniile bine îndopate și venite la timp. Gîsca, de pildă, inspiră mai multă încredere în devotamentul și constanța subalternului decît un calup de „Pall Mall". Și se mai întîmplă ceva. Cînd cineva primește o potîrniche, n-are sentimentul că i s-a făcut un plocon, ci numai o dovadă de atenție, altfel, pe deplin meritată.

Observăm însă şi evidente forme de degradare. Ploconul şi-a pierdut, fără îndoială, farmecul de odinioară. Cîndva, ploconul avea ceva măreț şi solemn, ca o ceremonie religioasă. Acum ploconul e învăluit într-o desăvîrşită discreție. Se strecoară modest, ca un bacşiş — ce decădere — sau se transformă în recunoaşterea unor indiscutabile calități. Nu mai e deloc dovada slugărniciei, ci, dimpotrivă, a puterii de a înțelege exact fenomenele.

— E un om integru, cîte n-a făcut pentru mine şi pentru alții. De aceea i-am făcut cadou o jumătate de porc şi puțin şoric. Ce e rău în asta ?

Nu e nimic rău. Şoricul nu e decît un modest omagiu adus unui om care, de fapt, merita mult mai mult. Sacrificîndu-şi fastul de odinioară, ploconul cîştigă în eficiență.

Ploconul, deci, nu e decît modesta recunoaştere a unor merite obiective, demne de cea mai înaltă emoție. Decît să-i ridici o statuie unui individ, mai bine îi trimiți de sărbători o trecătoare jumătate de porc. Dintre toate animalele, porcul oferă cele mai vaste posibilități de rezolvare a acestei dileme morale. Admirabila şi gustoasa, unanim apreciata „pomana porcului“ a reuşit să înalțe ploconul într-un imn de recunoştință. „Pomana porcului“ echivalează întotdeauna cu emoția subalternilor în fața meritelor şefilor imediați. De aceea ea este mîncarea preferată a celor veniți în diferite controale. Cîte legende nu circulă pe seama eficacității ei... Se spune că cei care o mănîncă devin mai indulgenți, şi cîte şi mai cîte...

Şoricul, toba, cîrnăciorii joacă rolul unor ambasadori experimentați, trimişi în nord şi în sud cu nişte urgente mesaje. Fericitul trebuie să citească printre rînduri, să desluşească mesajele şi rugămințile trimise prin intermediul acestor delicii.

Mai sînt şi binecuvîntatele măruntaie de pasăre... Ele au o putere de seducție şi de penetrație mai mare chiar decît înseşi păsările.

Tîrziu de tot mi-am dat seama de rolul decisiv al măruntaielor de pasăre...

Într-o dimineață de aprilie, un bărbat între două vîrste mi-a făcut o mărturisire senzațională.

— Ai să crezi, n-ai să crezi, pe mine măruntaiele de pasăre m-au făcut om. Dacă am tot ce am, lor le-o datorez, măruntaielor. Eu ştiu să organizez o găină.

La început am fost sceptic. Nu-mi dădeam seama cum ficăţeii, pipotele, tîrtița pot schimba soarta unui om şi-i pot asigura o carieră dintre cele mai strălucite. Da, măruntaiele, a trebuit să recunosc în fața evidenței, i-au schimbat destinul.

— Prin măruntaie poți să-ți faci relații, dacă eşti un om serios. De cînd am despicat prima pasăre, mi-am dat seama că în fața mea se deschid cele mai mari perspective. Totul depindea de mine.

Şi, deşi venită din înghesuiala şi mizeria măruntaielor de pasăre, expresia lui căpătase ceva din grandoarea unui general aflat în preajma unei mari bătălii.

— Dacă ştii să distribui bine măruntaie, poți să cucereşti lumea.

Şi imediat mă avertiză şi asupra riscurilor acestei eroice inițiative.

— Nu e deloc uşor. Îți trebuie mult spirit de discernămînt. Eu nu l-am avut de la început, dar l-am căpătat prin experiență şi modestie. Am reuşit să cunosc oamenii... Am ştiut cui să dau ficații şi cui pipota. Calculam totul matematic.

Şi în ciuda acestor riguroase calcule matematice, în marşul glorios al măruntaielor de pasăre a intervenit o piedică.

— Omul e supus greşelii. Am dat ficăței de pasăre unde nu trebuia să-i dau, nu ştiu ce a fost cu mine în ziua aceea. Ficăţeii de pasăre erau aşteptați în cu totul altă parte.

Între intensitatea relațiilor și varietatea măruntaielor se creează o stranie legătură, un destin comun. Măruntaiele se confundau cu oamenii, și în acel haos numai el putea să facă ordine.

— Totuși, cel căruia i-am dat ficăteii în mod greșit e bine văzut. În ăla cu pipota nu te poți bizui, n-are caracter...

Ce război cumplit al măruntaielor se anunța la orizont... Cine ar putea să-i prevadă sfîrșitul ? Cine o să-l cîștige ? Ficăteii ? Tîrtița ? Pipota ?

...Și dacă în ceasul al doisprezecelea se va arunca în luptă tenacele și disciplinatul șoric de porc ?

CAPODOPERA

Stăpîn pe mijloacele lui de expresie, cunoscutul pictor nu se grăbi să ridice receptorul. „Lasă-l să sune !“, își spunea pictorul, convins de originalitatea talentului său. „Lasă să mai sune... S-a dus vremea cînd săream din pat la orice zgomot... Pe vremea aceea dibuiam, nu-mi găsisem drumul în artă.“

Și, tot ascultînd sunetul disperat al telefonului, pictorul își aduse aminte de timpul cînd alerga la telefon cu răsuflarea tăiată de emoție, plin de emoție, așteptînd o comandă de la o instituție sau aprecierea elogioasă a unei somități. Dar vremea aceea trecuse. Pictorul nu mai dibuia : avea drumul său propriu.

Cum totuși telefonul continuă să sune, unanim apreciatul se hotărî să se dea jos din pat. Se dădu jos din pat cu mișcări dinadins încete, ca să se răzbune — cel puțin în acest fel — pentru vremea cînd alerga ca un nebun spre telefon.

— Cine e la ora asta ? întrebă pictorul, cu vocea obosită și indiferentă, încîntat că, în sfîrșit, a apucat vremea cînd poate să nu-l mai intereseze cine anume îl caută. Fusese o vreme cînd aștepta cu sufletul la gură judecățile de valoare ; această vreme trecuse. V-a plăcut foarte mult ? Mersi... Pentru entuziasm, ora e cam matinală... îl întrerupse autorul atîtor tablouri pline de farmec inedit și incontestabilă originalitate.

Închise telefonul, dornic să se întoarcă cît mai repede la mulțumirea lui : iată, cîștigase bătălia, acuma nu-l mai interesau laudele temutului critic, nu mai era curios să știe cum îi definește personalitatea artistică, ce trăsături noi îi mai descoperise. Era o vreme cînd toate astea îl interesau ; această vreme trecuse.

Cum se făcu destul de tîrziu, laureatul ultimului concurs de la Bruxelles se hotărî să ia micul dejun. Bineînțeles, nu micul dejun îl încînta, ci discuția pe care o avea după aceea cu femeia de serviciu. Discuția cu femeia de serviciu se purta întotdeauna în jurul aceleiași teme : cum anume să procedeze, ce trucuri să folosească pentru ca nimeni să nu-și dea seama că el se află acasă.

Discuția cu Betty era semnul cel mai sigur al maturității lui artistice.

De cîte ori se gîndea la discuția pe care o va purta cu Betty, femeia de serviciu, incomparabilul își aducea aminte de zilele anevoioase ale debutului, de febrilele căutări ale drumului său propriu, de strădaniile pe care le făcuse pentru a deveni o personalitate artistică ieșită din comun. „A, Doamne-Dumnezeule, și cît a trebuit să treacă, cît a trebuit să mă zbat, să mă eliberez de atîtea influențe străine !“

De cîte ori se gîndea la discuția cu Betty, își amintea cu o blîndă ironie de toți care-i priviseră cu neîncredere talentul și nu crezuseră în steaua lui. Discuția cu Betty îi amintea și de prima lui soție ; nici ea nu crezuse în ta-

lentul lui şi fugise cu un artist mediocru, conştiincios, dar lipsit de personalitate.

În aşteptarea femeii de serviciu, pictorul simţea cum talentul îi devine mai bogat şi mai ferm. Încet-încet, dispăreau şi ultimele influenţe străine.

— Betty, vino, te rog, pînă la mine...

Spunînd aceste cuvinte, pictorul avea sentimentul că-şi bate joc de un critic, care, cu ani în urmă, îi declarase de faţă cu Ciucurencu şi alţi pictori apreciaţi, că e lipsit de originalitate. „Uite că n-a avut dreptate ; uite că sînt un talent original !"

Betty ştia de ce o cheamă domnul pictor, dar, ca să-i facă plăcere, se arăta întotdeauna puţin mirată.

— Betty, nu sînt acasă pentru nimeni.

— Oricine vă caută ?...

— Indiferent !

Şi, spunînd aceasta, pictorul avea senzaţia că-şi dispreţuieşte admiratorii — entuziaşti şi generoşi.

— Ce să le spun dacă întreabă de dumneavoastră ?

— Ce vrei tu, las la aprecierea ta... surîse leneş inegalabilul, pe care îl amuza ideea ca femeia de serviciu să hotărască într-o asemenea problemă.

— Să spun că sînteţi plecat în provincie ?

— Cum vrei tu, Betty, ţi-am spus că las totul la aprecierea ta.

— Să vă spun înainte cine vă caută ?

— Nu-i nevoie, Betty ; indiferent cine mă caută, nu sînt acasă !

De fapt, cel despre care unii susţineau că-l depăşise pe Renoir era recunoscător femeii de serviciu cînd aceasta nu-i respecta întocmai dispoziţiile ; satisfacţia era dublă ; îşi manifesta direct dispreţul şi o certa pe Betty, fiindcă nu-şi făcuse cum trebuie datoria.

Incomparabilul şi inegalabilul socotea că satisfacţiile sale de acest gen sînt pe deplin meritate. „Am muncit pentru ele, le-am cîştigat cu sudoarea frunţii. Ca să pot

privi oamenii de sus, mă sculam acum zece ani la 6 dimineaţa. Ca să pot trînti cuiva telefonul în nas, mi-am sacrificat cei mai frumoşi ani ai vieţii. Ca să ajung să ascult acum laudele celebrităţilor gîndindu-mă la cu totul altceva, nu ieşeam zile întregi din atelier. Pentru tot acest dispreţ, am muncit ca un nebun."

Ambiţia de a privi oamenii de sus îi dăduse puterea, energia, o sclipire tainică în ochi şi uneori, oricît ar părea de ciudat, chiar idei îndrăzneţe şi originale.

Cu o bucurie pe care cu greu reuşea să şi-o ascundă, o certa pe Betty, cînd, din lipsa ei de atenţie, cineva pătrundea în casă. De fapt, îi era recunoscător. Putea să-şi manifeste dispreţul într-un mod mai concret.

— Betty, Betty, ce înseamnă asta ? Ţi-am spus că nu sînt pentru nimeni acasă ! Ce dacă e de la Sfat ? Dacă e de la Sfat e un motiv ?

Betty stătea în pragul uşii, înspăimîntată şi ruşinată. Era înspăimîntată şi ruşinată fiindcă ştia că această atitudine îi face plăcere pictorului ; în definitiv, pentru această teamă şi ruşine era plătită, şi încă plătită pe deplin mulţumitor.

— Am crezut că e ceva important... Spunea că vine să vă comunice ceva urgent, care vă interesează şi pe dumneavoastră.

Şi de data asta Betty dovedise lipsă de prudenţă ; aşa se face că subiectul atîtor entuziaste şi competente studii şedea faţă-n faţă cu un bărbat tînăr, care-l ruga ceva foarte insistent. Ca o dovadă sigură a maturităţii lui artistice, pictorul îşi privea musafirul cu plictiseală.

— Dacă tot aţi venit, luaţi loc.

Tolănit în fotoliu, privindu-şi cu o blîndă ironie naivul vizitator, pictorul simţea în adîncul sufletului o mare putere creatoare. „Am să-l întrec pe Renoir. Da, da, de data asta am să-l întrec cu-adevărat".

Ascultînd cu gîndurile aiurea pledoaria plină de patos a vizitatorului, pictorul simțea acea neliniște fericită pe care o simțea numai cînd intra în atelier să lucreze. Cel care reușise să-și formeze o personalitate artistică plină de originalitate și să se desprindă din ceata anonimă și difuză simțea că, uitîndu-se la tînărul vizitator cu un zîmbet ironic și disprețuitor, își realizează pînă la capăt mesajul său artistic, capodopera vieții sale. Un sentiment de mulțumire îi stăpînea sufletul, și acest sentiment de mulțumire și de împlinire îl așeza în ochii lui alături de marii pictori ai lumii, alături de Van Gogh, alături de Delacroix și Cézanne. Renoir rămăsese cu mult în urmă.

— Ne-am gîndit că pentru o pictură monumentală, așa cum ar trebui pentru Casa Tineretului, dumneavoastră ați fi cel mai indicat.

— Eu aș fi cel mai indicat ? mormăi pictorul, și se retrase puțin, căutînd lumina soarelui, ca să-și admire mai bine capodopera.

Căută cu o mișcare leneșă unghiul cel mai bun, dornic să nu piardă nici o linie, nici o lumină și nici o culoare. „Ce-am vrut eu prin arta mea ? se întreba pictorul. Să mă uit de sus la oameni. O, de ce să fiu ipocrit, asta am dorit... Am reușit ! Aceasta e capodopera vieții mele !“ Tot ceea ce făcuse pînă atunci, in atîția ani de muncă încordată — peisaje, portrete, compoziții, fresce — nu erau decît neînsemnate schițe, tatonări pentru opera capitală pe care o realizase.

— Știm că sînteți extrem de ocupat. Ați avea toate condițiile asigurate.

— Nu pot, tinere, sînt obosit... răspunse pictorul, cu sentimentul că arătîndu-și atît de direct oboseala și indiferența își desăvîrșește capodopera.

Pictorul observă spaima care se întipări pe fața naivului vizitator și bucuria îi deveni și mai mare. Ceva în care sperase, ceva care-i dăduse speranțe în zilele grele

ale debutului se împlinise acum, în această clipă, așa cum își închipuise el. Lucrase pînă noaptea tîrziu, cu gîndul că odată și-odată o să i se ceară comenzi cu nemiluita, și el o să asculte plictisit și o să răspundă cu voce obosită : „Îmi pare foarte rău ! Sînt foarte ocupat...“ Se gîndea la această scenă, la mutra plictisită pe care o va lua, la acele magnifice cuvinte. „Îmi pare rău... Sînt foarte ocupat“, cum se gîndește la pămînt cel naufragiat în mijlocul oceanului. În mutra plictisită pe care o va lua după o anume vreme, în indiferența cu care va respinge comenzi pe care zeci de pictori le-ar fi socotit extrem de avantajoase, pictorul își găsea răsplata. Sensul secret al existenței. „O, sînt fericit. Uite, în clipa asta aș putea să mor...“

Dintr-o bucurie copilărească, pictorul repetă cuvintele sacre, care-l îmbărbătaseră în clipele grele ale existenței.

— Îmi pare rău... Sînt extrem de ocupat...

Uimit, vizitatorul se îmbrăcă și plecă în grabă, în timp ce pictorul, ajuns la apogeul creației, îl conduse cu privirea pînă la ușă, cu un fel de duioșie pe care străinul n-avea cum s-o înțeleagă.

Era fericit. Țelul pe care și-l propusese cu ani în urmă, în timp ce lucra într-o odăiță friguroasă, cu pămînt pe jos, se împlinise. „O, cred că numai Bach aștepta moartea cu liniștea și pacea cu care o aștept eu acuma.“

Din ziua aceea, pictorul nu mai intră în atelier. Din cînd în cînd îi mai spunea femeii de serviciu să aibă grijă să nu fie stingherit. Betty, ca-ntotdeauna, îi promitea să aibă grijă de liniștea lui. Curînd însă, pictorul înțelese că prudența se dovedise zadarnică ; nu-l mai căuta nimeni.

Viclenia femeii de serviciu nu mai folosea la nimic. Ea, dintr-un exces de conștiinciozitate sau dintr-o inexplicabilă tandrețe, continua să fie vicleană... dar viclenia ei se răspîndea în jur, tristă și inutilă. În ciuda acestei situații, nevoia pictorului de a disprețui, de a refuza comenzi, cu un zîmbet ironic, mai era încă vie. De aceea,

conform tradiţiei, după micul dejun continua s-o instruiască pe Betty.

— Nimeni, Betty. Vezi că ei vin sub diferite pretexte. La nevoie, baricadează-te. Nu te lăsa impresionată sub nici un motiv ; chiar dacă spun că-mi dau un milion, eu nu sînt acasă.

Cu cît pictorul simţea că de fapt nimeni nu se mai interesează de soarta lui, cu atît îi dădea femeii porunci şi mai drastice :

— Oricine-ar fi, Betty, oricine-ar fi, sub nici un motiv, absolut nici un motiv ! Auzi, Betty ? Chiar dacă-i vezi plîngînd. Chiar dacă ar trimite un copil să mă cheme.

Betty asculta uimită şi conştiincioasă aceste inutile porunci drastice.

O PLIMBARE CU BARCA

Apa lacului tremura înfiorată de argintul razelor de lună. Ar fi fost o prostie să nu te plimbi cu barca pe o asemenea vreme.

Se întunecase ; numai sub ameninţarea bacşişului omul de la debarcader consimţi să le dea o barcă. După ce-şi strecură banii în portivizit, îşi revizui concepţiile despre viaţă şi se porni să caute o barcă bună, din cele noi, cu lopeţi uşoare.

Bărbatul privi cu o copilărească încîntare pregătirile de plecare ; demult, încă înainte de terminarea studiilor de specialitate, îi plăcuseră călătoriile de agrement.

Omul de la debarcader le trase barca la mal şi, amintindu-şi în treacăt de bacşiş, îi învălui într-o privire bătrînească şi ocrotitoare. În contrast cu bărbatul, femeia

nu părea deloc tulburată de razele lunii şi de perspectiva unei plimbări cu barca.

Cînd se îndepărtară de mal, Marinescu îşi întoarse privirea spre chioşcul debarcaderului ; cu mare greutate reuşi să-şi potolească plînsul.

— Ca într-un basm de Andersen... se-nfioră el, îmbrăţişînd cu privirea întreaga panoramă.

Comparaţia cu basmul lui Andersen nu răscoli sufletul tinerei femei. Din această pricină, bărbatul suferi şi-i păru rău de comparaţia cu basmul lui Andersen. Îi părea rău pînă şi de naturaleţea cu care-şi exprimase sentimentele şi impresiile.

— Exagerezi, Cecilia... Altădată, farmecul naturii te impresiona. A, să nu crezi că nu te înţeleg. Sîntem puţin supăraţi, e adevărat... dar asta nu înseamnă că nu trebuie să mai schimbăm o părere sau o impresie fugitivă. Chiar cînd trece printr-o depresiune sufletească, omul trebuie să rămînă comunicativ. Altfel zău, Cecilia, degeaba mai sîntem fiinţe superioare.

— Unde vezi tu depresiune ? protestă leneş femeia. Cine ţi-a băgat asta în cap ?

— Ei... într-un fel, e normal. Nu-i o situaţie prea plăcută. Eu te înţeleg foarte bine.

Cecilia se ghemui în celălalt colţ al bărcii şi-şi vîrî mîinile în apă.

— E foarte caldă apa.

— Dar e firesc, Cecilia, remarcă bărbatul, cu o maximă ironie. Sîntem de-abia la începutul lui august.

— Crezi că mai prindem maşina ? se arătă femeia sincer îngrijorată.

— De ce crezi tu că n-o s-o mai prindem ? se amuză Marinescu de naivitatea femeii. Eşti pur şi simplu o copilă, Cecilia... Circulă pînă la 11, şi acum nu-i nici 10.

— Aşa e... îngînă femeia, privind cerul încărcat cu stele. Ca întotdeauna, tu ai dreptate...

— Dar nu-i nimic extraordinar, se supără Marinescu, care din nevoia de a fi cît mai ironic, se hotărît să vîslească numai cu o singură lopată. Asta-i programul mașinii. Și, din cauza căldurii insuportabile, deveni de o excesivă modestie. E un fapt, eu n-am făcut decît să-l constat, e o simplă constatare.

— O s-o trimit pe Olguța să-ți aducă cărțile... schimbă vorba Cecilia. Sau să ți le las la serviciu, la portar, și le iei tu dimineața, cînd treci.

— Mai bine acasă... o rugă bărbatul. La serviciu se interpretează...

Cecilia își aruncă sandalele și, așezîndu-se pe marginea bărcii, își vîrî picioarele în apă.

— Sîntem singuri pe tot lacul, constată Cecilia.

— Da. Și cît de mult te-am iubit ! Enorm.

— Într-o perioadă, rectifică femeia.

Spre mîhnirea bărbatului, Cecilia se obișnuise repede cu ideea despărțirii. Și — ceea ce i se părea inadmisibil — nici nu-i făcuse scene și nici nu-l amenințase cu sinuciderea.

— E firesc să existe o explicație..: se încăpățîna Marinescu, iritat de liniștea cu care femeia primise îngrozitoarea veste. Sînt un om care mă leg ușor, dar nu te mai iubesc. Dracu știe, poate există și un insesizabil... Un singur cuvînt, căruia azi nu-i dai importanță, mîine poate să-ți dezvăluie caracterul unui om. Un gest aparent lipsit de importanță. Pînă și felul cum își caută rujul în poșetă poate zdruncina totul în tine. Dracu știe ce s-a întîmplat cu noi, ce anume ne-a făcut să ne simțim străini la un moment dat.. continuă îndurerat Marinescu. Fiecare iubire își are timpul ei. Nu ne mai iubim ?

— Nu.

— Ne-am iubit ?

— Da.

— Ei, vezi, asta înseamnă că a intervenit ceva. Și te-am iubit ca un nebun, eram dispus la sacrificii de

orice ordin. Dacă nu te vedeam o zi, eram un om pierdut.

Cecilia îi făcu semn să schimbe locurile : voia să vîslească și ea puțin.

— Vreau să fac mușchi.

„Uite la ce-i e gîndul ! se întristă Marinescu. Vrea să facă mușchi."

— Și ce frumos a fost ! Îți ședea așa de bine îndrăgostită... Ce simțeam eu simțeai și tu. Numai în privința florilor aveam divergențe, și nici alea grave. Și deodată, ca un trăsnet, sfîrșitul... Nu credeam că așa ceva e cu putință, refuzam să cred, nici măcar cu ajutorul imaginației...

Cecilia trase barca la mal ; voia să se mai odihnească puțin. Liniștea Ceciliei i se păru bărbatului de-a dreptul imorală.

— Cum poți să fii atît de rece într-o situație ca asta ? Cum poți să stai liniștită, să te gîndești că vrei să faci mușchi, nu te înțeleg. Orice femeie normală s-ar zbuciuma, ar plînge. Mîine o să uiți totul și ai să spui. „Dă-l dracului pe Marinescu, a fost o lichea, un om lipsit de afecte..." Eu caut să-mi explic ce s-a petrecut în sufletul tău, caut să raționez, și tu...

— Te ascult.

— Sigur, sigur că da, se porni Marinescu și mai înverșunat. Ție ți-e ușor să asculți, iar eu să mă zbucium. Mi-e greu să mă obișnuiesc cu gîndul că am fost ceva efemer în viața ta. Alta în locul tău ar suferi. S-ar gîndi la situația ei nenorocită, la fericirea ei distrusă și chiar la situația părinților. Tu crezi, Cecilia, că părinții tăi or să se bucure ? Maică-ta mă iubea ca pe copilul ei. Dar ție nu-ți pasă nici de mama ta, nici de mine, de nimeni.

— De unde știi că nu-mi pasă ?

— Ce întrebare ? ! rîse sarcastic Marinescu. De unde știu ? Din atitudinea ta... Dacă te-ai gîndi mai bine, te-ai întreaba ce-or să spună oamenii — că doar nici eu, nici tu nu trăim în codru. Amîndoi trăim în societate... cole-

gele tale de la serviciu ce-or să zică ? Nu te doare, fiindcă te simți vinovată.

— N-am nici o vină. Ce vină vrei să am eu ? Tu m-ai chemat la telefon și mi-ai spus că s-a petrecut ceva cu tine, că nu știi dacă mă mai iubești. Mie nici acuma nu-mi ești indiferent. Dar nici să insist nu-mi place.

— Da, eu nu neg... Ți-am spus că nu te mai iubesc, așa e, aș fi fericit să te contrazic, dar nu pot. Dar cine m-a adus în halul ăsta ? Cine m-a obligat să fac pasul ăsta ? Cine mi-a pus receptorul în mînă ? Cine mi-a pus vorbele alea în gură ? Eu ? Eu, ai ? Eu mi-am distrus fericirea ?

Marinescu se ridică în picioare în mijlocul bărcii. Simțea că în această poziție îi este mai ușor să-și exprime sentimentele.

— Mi-ai distrus viața. La treizeci de ani, nimeni nu mai e un copil. Voiam să am o nevastă, o familie, un copil chiar...

— Bine... Am stabilit că ne despărțim...

— Bine... ne despărțim, dar de ce nu te gîndești la tine ? La viața ta distrusă, la părinții tăi ? Sau cel puțin la biata maică-ta ?

Spre disperarea bărbatului, femeia nu voia să se gîndească la viața ei distrusă.

SUSPICIUNE

Domnul avocat Pretonius își înșela soția credincioasă. Dar ce-l stingherea cel mai mult nu erau trucurile și minciunile pe care le folosea în acest scop, ci neîncrederea și bănuielile soției. De cîte ori pleca de-acasă sub pretextul unei ședințe sau al unei afaceri care nu suferă amînare, aerul bănuitor al soției îl îndurera. De fapt, nu

era vorba de o simplă enervare — domnul Pretonius era un om liniștit și echilibrat —, ci de ceva mult mai adînc.

O căsnicie din care lipsește încrederea nu-și justifica, după părerea domnului Pretonius, existența. Cunoscînd și iubind acest adevăr, atitudinea soției nu putea să nu-l mîhnească. „Nu înțeleg ce fel de om e nevastă-mea. Trăim împreună de aproape douăzeci de ani. Cum poate să n-aibă încredere în mine ?“

Atitudinea bănuitoare a soției nu numai că-l stingherea, întrucîtva, dar — ceea ce i se părea mult mai important — îl silea să-și schimbe părerea bună pe care și-o făcuse despre tovarășa lui de viață. Cu cît trecea timpul, domnul Pretonius își dădea tot mai mult seama că-i e greu, aproape insuportabil, să trăiască fără încrederea soției. „La baza unui cămin fericit stă încrederea reciprocă. Dacă n-are încredere în mine, în caracterul meu, atunci totul se duce de rîpă.“ Domnul Pretonius își cunoștea foarte bine soția și nu crezuse niciodată că ea ar fi capabilă să gîndească astfel de grozăvii și absurdități. „Tocmai ea, care mă cunoaște, se poartă așa cu mine... Ce pretenții să mai am atunci de la alții, care mă cunosc mai puțin ? Cum poate să-și închipuie ea, tocmai ea, care e reazimul meu de viață ?“ Cu cît cerceta lucrurile mai adînc, cu atît acuzațiile soției îi apăreau lipsite de orice noimă. „Cum poate să creadă că mie, la vîrsta mea, îmi arde de întîlniri amoroase clandestine ? Ce, mai sînt un flăcăiandru, să mă întîlnesc prin boschete ?“

Fără să vrea, pe domnul Pretonius îl năpădi rîsul gîndindu-se la absurditatea presupunerilor soției. Dar era un rîs bun, aproape generos, în care se strecura chiar și o anume duioșie și tandrețe. „Într-un fel, neîncrederea nevesti-mi e simpatică. Sînt cu un picior în groapă, și ea crede tot felul de prostii. A rămas tot o fetiță geloasă.“

Adevărul era că neîncrederea soției îl jignise profund. Domnul Pretonius trase concluzia că bănuielile neveste-si, din ce în ce mai numeroase, în ultimul timp, nu puteau

să provină decît dintr-o proastă părere pe care și-o făcuse despre el. „Am trăit degeaba douăzeci de ani împreună, dar tot nu mă cunoaște, dacă poate să-și închipuie, mă crede un ipocrit, un om capabil de orice mîrșăvie. Mă crede capabil să duc o viață dublă..."

Arătînd neîncredere față de el, socotindu-l capabil de infidelitate, doamna Pretonius nu-și îndeplinea astfel datoria de soție credincioasă, datorie care-i impunea să creadă orbește în cuvintele soțului. La beție, domnul Pretonius medita adeseori la comportarea soției sale și întotdeauna îl năpădea o senzație de frică și absurd. „Ce naiba e cu soția mea ? Ea mă cunoaște ca nimeni altcineva. Ea trebuie să creadă în cuvîntul meu." Neîncrederea soției îl lipsea pe domnul Pretonius de singurul sprijin care-i rămăsese în viață. „Am să mă duc să cerșesc încredere la străini."

Legătura amoroasă nelegitimă a domnului Pretonius intrase astfel în al treilea an de existență, dar bănuielile soției continuau să-l irite ca la început. „Cum de nu înțelege ea că dacă s-ar fi întîmplat ceva cu adevărat — în viață poate interveni ceva și după douăzeci de ani de căsnicie, nu neg acest lucru —, eu aș fi fost primul care n-aș fi ascuns-o ? Știu că ar fi fost dureros pentru ea, dar i-aș fi spus adevărul, în orice caz n-aș fi suportat ipocrizia. Desigur, ar fi fost foarte trist, după douăzeci de ani, n-aș fi mințit-o."

De cîte ori pleca de-acasă la ore nepotrivite, sub un pretext destul de șubred, nevastă-sa îi spunea lucruri neplăcute :

— Ce fel de ședință e aia la care te duci ? Blondă, sau brună ? Dacă te întîlnești cu Gurău, spune-i să nu-și mai dea cu ruj de calitate proastă.

Auzind astfel de acuzații, domnul Petronius nu știa de ce să se mîhnească mai întîi : de stupiditatea acestor acuzații, sau de netemeinicia lor ? „Numai la prostii se

gîndește. Ah, dacă ar ști ce-i în sufletul meu, i s-ar face rușine. N-are ocupație permanentă, stă toată ziua în casă, de aici i se trage." Indignarea domnului Pretonius se preschimbă apoi într-o milă batjocoritoare. „Ce sigură e dumneaei că nu mă duc la ședință ! Pentru ea, ședințele nu sînt decît un pretext."

Domnul Pretonius era foarte inteligent. Nu nega într-un mod violent — asta ar fi dat și mai mult de bănuit ; uitîndu-se disprețuitor la nevastă-sa, alunga bănuielile cu o voce obosită, ca și cum i-ar fi fost indiferente urmările :

— Ai nimerit-o cu blondele, ce să zic...

Adeseori, domnul Pretonius nu nega bănuielile, ci le confirma în bătaie de joc, ca să sublinieze și mai mult absurditatea unor atare presupuneri.

— Da, mă duc la o ședință cu ochi albaștri, acolo mă duc.

Prin această metodă, domnul Pretonius izbutea să risipească pentru cîtăva vreme bănuielile. O altă metodă folosită consta în aerul foarte critic cu care își analiza uneori escapadele. „Tîmpit e și Gurău ăsta ? Mă cheamă la 10 noaptea ca să-mi spună niște fleacuri." Metoda se dovedise eficace ; e știut că spiritul critic mărește senzația de adevăr și autenticitate.

Într-o zi, factorul poștal îi aduse domnului Pretonius o scrisoare de la femeia cu care de trei ani de zile întreținea relații amoroase nelegitime. Dacă această scrisoare ar fi sosit în lipsa soției, l-ar fi bucurat foarte mult ; cum nu se întîmplase așa, scrisoarea mult așteptată îi aduse numai iritare și plictiseală. Îi aduse numai iritare și plictiseală fiindcă era convins că nevastă-sa, cu veșnicele ei bănuieli, o să-și închipuie din nou fel de fel de prostii. „Ea, deșteapta, o să-și închipuie că scrisoarea e de la o amantă. A, sînt sigur. E foarte convinsă, n-are nici o îndoială în privința asta."

Ca omul care se simte cu conştiinţa curată, domnul Pretonius luă scrisoarea, se retrase într-un colţ al camerei şi începu s-o citească de faţă cu soţia.

— De la cine e scrisoarea ?

Bărbatul se crispă de ciudă. „E formidabilă femeia asta, e nemaipomenită, vede pretutindeni numai adultere.“

Domnul Pretonius reuşi să-şi stăpînească indignarea, îi răspunse cu o voce indiferentă, fără să-şi ridice privirea şi fără să ascundă scrisoarea.

— Nu e de la nici un coleg, ţipă femeia. E de la femeia aia cu care trăieşti.

Domnul Pretonius puse scrisoarea deoparte, cu mişcări leneşe. „A întrecut măsura femeia asta ! Crede că i-am spus că e de la un coleg numai aşa, ca s-o mint.“ Şi, scîrbit şi plictisit în acelaşi timp, îi aruncă o privire plină de dispreţ.

— Eşti foarte inteligentă. Crezi că o amantă n-are atîta cap ca să nu scrie amantului pe adresa de-acasă. Atîta lucru ştie şi o femeie cinistită, dar o amantă ? !

— Dă-mi scrisoarea ! ţipă isteric femeia. Vreau să văd şi eu scrisoarea, dacă-i de la un coleg, poţi să mi-o dai !

— Ţi-o dau, ţi-o dau, o asigură dispreţuitor bărbatul. Dar nu-i nevoie să ţipi aşa, să trezeşti tot etajul.

Şi cu mişcări leneşe şi plictisite, domnul Pretonius îi întinse scrisoarea şi-şi privi mut soţia, delectîndu-se anticipat cu rugămințile şi scuzele femeii.

— Citeşte-o cu voce tare ! o invită domnul Pretonius, ca îndoielile soţiei să pară astfel şi mai ridicole. Citeşte-o cu voce tare !

Suspiciunea nevesti-si i se păru atît de absurdă, încît domnul Pretonius o îndemna s-o citească mai repede. Să se termine odată cu aceste veşnice bănuieli !

— Auzi ce spun ? Cu voce tare.

Femeia îşi puse ochelarii şi citi cu voce tare :

— „Iubitul meu, de ce m-ai uitat ? Nu era vorba să vii la Azuga ? Am reţinut o cameră. Nu ştii ce amintiri plăcute ne leagă de această localitate ?“

Zdrobită, femeia lăsă scrisoarea să-i cadă din mînă.

Domnul Pretonius luă scrisoarea, o împături cu grijă şi o ascunse în buzunar. Se uită la nevastă-sa cu aerul unui învingător.

— Ai văzut c-am avut dreptate, fată proastă ce eşti ?! Ai văzut că mă bănuiai degeaba ? Numai la adultere ţi-era capul.

Figura palidă a femeii îi dădea parcă dreptate.

BRÎNZĂ CU CEAPĂ

E plin de confeti de toate culorile, iar cămaşa — descheiată la toţi nasturii — şi-a murdărit-o cu vin şi ciocolată ; cineva i-a agăţat de curea un fes roşu, pe care, cu un aer milităros, îl agită ca pe-o sabie.

În oglinda din holul casei îşi examinează înfăţişarea şi, ca să se răzbune pentru ceea ce dezvăluie oglinda, începe să-şi ciugulească confetiile.

— Uită-te la mine în ce hal sînt !

Descoperă de-abia acum că dejalenul e pătat de vin şi ciocolată, cea ce-i măreşte buna dispoziţie.

Orice neorînduială pe care o descoperă în înfăţişarea lui îi măguleşte amorul propriu.

— Fii atent, şi cămaşa...

Îşi smulge fesul de la curea cu un gest de o violenţă neaşteptată şi-l calcă în picioare. Îl ridică apoi, şi aşa, zdrenţuit şi turtit, şi-l aşează pe cap.

— Nu-i aşa că-s nebun ? Zău dacă eu sînt normal !

Gesticulează și vorbește fără nici o clipă de răgaz, știind că orice-ar face și orice-ar spune va fi ceva inteligent și de bun-gust.

— Ce făceai tu, mă ?

Nu-mi așteaptă răspunsul ; răspunde el în locul meu, exact ceea ce voiam să-i spun eu.

— Citeai... Nu poți să dormi pînă nu citești o pagină, două. Ai insomnii ? Cum e cartea ? Interesantă. Partea întîi e mai bună decît partea a doua. Are lungimi, iar spre sfîrșit trenează. Unele caractere sînt bine conturate, altele... Ce să mai vorbim ?! Și e verosimil ca o femeie cu temperament să se îndrăgostească de un profesor de lucru manual ? E verosimil, dragă, e verosimil...

Din fericire, spiritul lui progresează cu repeziciune ; ceea ce acum i se pare firesc și inteligent, peste cinci minute îi apare greoi și tras de păr... sau invers.

— Nu știu ce-i cu mine. M-am tîmpit complet și, îndurerat de această constatare, se trîntește în fotoliu, proptindu-și picioarele de masa de lucru.

— Ai niște brînză ?

Arată triumfător spre bufet. Se ridică în vîrful picioarelor, să vadă cu ochii lui minunea. Brînză ? Zîmbește fericit, făcîndu-mi prietenește cu ochiul. Brînză ? Chiar brînză ? O, Doamne, brînză ! Nu-i vine să creadă. Dă la o parte gemulețul bufetului și ciugulește cîteva firimituri, lingîndu-se pe buze, înfiorat de plăcere.

— Te pomenești că ai și ceapă ? mă întrebă prietenul, îndoindu-se de fapt de această posibilitate.

— Am ceapă cîtă vrei.

Zîmbește și mă privește neîncrezător.

— Ai tu ceapă, Marine ?! Nu cumva vrei să-ți bați joc de mine ? Marine, ai tu ceapă ? Pînă aci ai mers tu cu înțelegerea ?!

— Am ceapă în cantități suficiente.

În ciuda asigurărilor mele ferme, tot nu-i vine să creadă. Are impresia că trăiește într-o lume de basm.

Oare să fie adevărat ? Oare nu cumva vreau să-mi bat joc de el ? Nu se așteptase să găsească ceapă. Brînza ca brînza ; într-un fel, poate că e normal. Dar ceapă ?... Există deci brînză cu ceapă ? În mintea lui, cele două noțiuni sînt inseparabil legate. Asta e de necrezut. Nu m-ar fi crezut capabil de așa ceva. Nu se obișnuise încă cu fericirea de a mînca brînză cu ceapă. Ideea de a-mi ghiftui cămara cu brînză și ceapă mă ridica enorm în ochii lui.

— Marine, îmi dau seama că te-am subapreciat.

Mă duc în cămară să fac rost de ceapă. Deși orice mișcare îi poate fi fatală, nu-l rabdă inima să nu mă însoțească, sprijinindu-se de tot ce întîlnește în drum.

— Poate că ai o ceapă de apă, mă roagă prietenul meu, înroșindu-se de îndrăzneala de a-și nuanța doleanța. Ce frumos ar fi ! O, ce frumos ar fi ! O, ce frumos ar fi !

Așadar, umăr la umăr, căutăm o ceapă de apă.

Ceapa de apă se ascunde, nu vrea să ne iasă în întîmpinare.

— Asta e de arpagic, spune amicul, care, în ciuda furtunilor ce-i bîntuiseră sufletul, mai era capabil să facă diferența.

Expediția readuce buna dispoziție.

Folosește plimbarea în cămară ca să-și verifice o serie de cunoștințe practice.

— Marine, asta-i varză, nu ? O examinează pe toate fețele și trage cu ochiul la mine, ca să observ cît de simpatic e în ignoranța lui. Care va să zică, dumneata ești varza. Și idiotul ăsta e leuștean, nu ? Și migrațiunea asta de melci... conopide, nu ?

Mă pregătesc să tai ceapa. Observă profanarea și-mi smulge cuțitul indignat.

— Ce, mă, tu tai ceapa ?

Azvîrle cuțitul înapoi în bufet.

— Parcă n-ai fi trăit la țară, în aer curat. Nu știi că ceapa se sparge cu pumnul ?

Gîndul de a sparge ceapa cu pumnul îi aduce o mare desfătare. Omul măcinat de contradicții dispare ca prin farmec, și în locul lui apare omul dornic de mișcare și simplitate. Își suflecă mînecile, își încordează puterile și, cu o singură lovitură bine calculată, zdrobește ceapa.

— Așa se mănîncă ceapa... O spargi cu pumnul ! Să fim simpli, Marine !

Ceea ce nu reușiseră nici viața, nici cultura, nici femeia care-l iubise, reușise brînza cu ceapă. Brînza cu ceapă readuce în sufletul amicului meu nevoia de simplitate și de valori indiscutabile.

Aruncă deoparte farfuria și scobitorile și începe să înfulece brînză cu ceapă.

— Bravo, măi Marine ! Bine de tine că n-ai probleme ! mă invidiază prietenul, căutînd din ochi solnița. După ce găsește solnița, invidia se preschimbă în amărăciune. Bine de voi ăștia cu reacții simple și directe !

Deznădăjduit, începe să se plimbe prin cameră, ținînd într-o mînă ceapa, iar în cealaltă brînza.

— N-am dreptate, Marine, n-am dreptate. Spun tîmpenii, tu știi, cînd m-apuc eu să spun tîmpenii, nici dracu nu mă oprește ! Dar ești simplu. Ai un bilet, mergi la cinema, iubești o fată, te însori cu ea, unu și cu unu fac doi. Tu nu ești prost deloc, Marine. Tu ești dat dracului, mă... Ești simplu, Marine... Simplu și clar. Se citește în sufletul tău ca într-o carte. Ah, dacă s-ar citi și în sufletul meu ca într-o carte... Numai asta visez. Liniște, pîine neagră, de țară, o masă de lemn, o mămăligă cu brînză, o nevastă voinică, o lampă cu gaz !

Își ia o pernă de pe divan și se culcă jos, pe podea.

— De ce sînt eu așa de straniu ? Nu-i așa că sînt straniu ? De unde asta, Marine ? Stau să-mi explic, mă pipăi, mă aud vorbind, mă uit în oglindă și nu pricep. Ce s-a petrecut cu mine ? Tu mă știi, am învățat împreună, spărgeam și eu geamuri ca toți băieții, eram natural... Ai un topor ?

— Ce, ești nebun ?

— Puteai să răspunzi mai inteligent, dar fie și așa, țin seama de realitate. O, cîte posibilități de a fi spiritual erau, și tu le-ai ratat pe toate ! Cîte glume reușite ! Cîte cuvinte de spirit ! Cîte adevăruri suculente ! Nu vreau să te omor, crede-mă. Mă iau după tine și spun și eu prostii. Vreau să fac muncă fizică.

Ideea de a face puțină muncă fizică se împletește armonios cu dorința de a face o faptă bună.

— Buturugi ai ? N-ai vreo bătrînică singură prin curte, cu lemnele nesparte ? De asta am nevoie urgentă, repede de tot. De niște buturugi și de-o bătrînică singură cuc. Vreo bătrînică simpatică și evlavioasă, al cărei fiu a ajuns intelectual și nu vrea să mai știe de ea. În orice curte există cîte-o poveste de asta. Vreau să i le sparg eu. Vreau să fac o faptă frumoasă.

Și, plin de vioiciune, se ridică în picioare.

N-am putut să mă împotrivesc. A ieșit afară în curte și timp de o oră a spart lemne. A intrat în casă asudat și îmbujorat.

— E foarte indicată munca fizică. Știa titanul de la Iasnaia Poliana cu ce să-și piardă timpul. Mă simt alt om, Marine ! M-am transformat, Marine ! Mă crezi că am făcut saltul calitativ ? Uite, am spart lemne și am uitat de Ciupitu.

— Cine e Ciupitu ?

— Marine, tu ești ?...

Vine spre mine și mă strînge în brațe.

— Bravo, Marine ! Te iubesc ! Ești primul om care n-a făcut calambururi pe seama numelui farmacistului, primul care a rezistat ispitei. Tu știi ce înseamnă să reziști ispitei de a face un banc prost ? Marine, te iubesc ! Marine, sînt fericit ! Marine tu ai avut o pasiune, ți s-a întîmplat ceva, altfel nu înțelegeai progresul ăsta teribil. Cum văd o asemenea posibilitate de a face o glumă proastă, cretinii se reped ca haitele de lupi... să-și do-

vedească şi ei agerimea. Săracii... Ce să-i faci ?! Cine e Ciupitu ? Acu... fiindcă ai rezistat ispitei de a face bancuri proaste, am să-ţi dau amănunte. Ciupitu e un farmacist cretin care are o nevastă grozavă, doamna Ciupitu ! Învîrte el nişte afaceri... omul trebuie să trăiască ! Ciupitu e prietenul meu. Se mănîncă şi se bea bine la el... icre, fazani, iepuri, pui în mujdei... îngheţată de portocale, vermut italienesc, vin grecesc... Tîmpenii ! Dar e un escroc ! „Mă, Ciupitu, îi zic eu, tare sînt curios să-ţi cunosc creierul... cum funcţionează... numai tu poţi să-mi explici misterul biologic al prostiei !“ Dar e băiat de viaţă ! Are ceva din naturaleţea negustorilor flamanzi. Şi nevastă-sa !... O tîmpită cu aere de intelectuală ! Vine la mine şi-mi zice : „Domnule Cristescu, e rîndul dumneavoastră să spuneţi ceva inteligent.“ Am impresia că nu-i ceva curat... se ţin de afaceri, prea au bani mulţi, idioţii ! Are şi mutră stupidă nevastă-sa, o faţă rotundă, enervantă... Tîmpiţi ! Şi au şi un vin grecesc, dracu ştie de unde, de ăla dulce de ţi se întoarce stomacul pe dos. Ce atmosferă greţoasă, zău, descompusă ! „Vai, hai să mergem să bem pe stradă, au propus la moment dat. Să ne aştepte cîte-un pahar de vin la fiecare zece metri, şi aşa... pînă la capătul lumii...“ Ducă-se dracului... Burgheză cretină ! Mi-au umplut capul cu bancuri porcoase... zău dacă n-ar merita să fie pălmuiţi ! Şi măcar să fi fost bune, măcar... Tîmpite, toate. Şi mai era o tipă, una vopsită, un fel de amantă culturală... De-alea care se ţin după tipi care s-au maturizat artisticeşte. „E adevărat că în literatura modernă se recurge la simbol ?“ Vrea idei ! Fără idei nu poate să trăiască curva dracului !

Amicul e scîrbit pînă în adîncul sufletului.

— Decît toţi fazanii din lume tot mai bună e o ceapă cu brînză ! Şi mai sănătoasă...

S-a întins pe divan şi încearcă să adoarmă. Nu poate să închidă ochii, e prea preocupat de atmosfera din casa farmacistului.

— Ăştia n-au nimic sfînt, mă... zău dacă exagerez... Nici eu nu sînt uşă de biserică, dar există limită în toate... un nivel oarecare, o năzuinţă spre ceva...

Brînza cu ceapă îl obligă să gîndească, să-şi analizeze viaţa.

— Eu, mă Marine, aş vrea să fiu om simplu. Ce atîtea nelinişti şi complicaţii ?! Plec la ţară să mă fac învăţător. Joc bătuta pînă ameţesc, mă căsătoresc cu o ţărancă voinică, fac vreo şapte copii, duminica mă duc la căminul cultural şi combat superstiţiile... Aş vrea să mă duc la munca cîmpului, să fiu strigat pe nume pe uliţă : „Bade, dă-mi, te rog, grebla dumitale...“

Cîteva clipe tace. Credeam că adormise şi mă pregăteam să fac acelaşi lucru cînd, deodată, îl aud vorbind şi mai pătimaş, şi mai convingător.

— Nu pot să mai iubesc ! Am îmbătrînit poate. Mă uit la voi ăştia care vă îndrăgostiţi şi vă invidiez. De ce nu mai sînt capabil de sentimente ? De ce cînd primesc o scrisoare de amor scrisă pătimaş mă apucă plictiseala, şi n-am curiozitatea s-o citesc pînă la capăt ? Ce plictiseală, domnule, ce plictiseală ! Mai rău ca la un film de scurt metraj despre rinichiul artificial. De ce n-ajung şi eu să-mi pierd minţile ? De ce dracu sînt aşa de straniu ? Nu-i aşa că sînt straniu ? Oamenii sînt previzibili. Ştiu ce-o să gîndeşti tu şi peste zece ani, ţinînd seama de evoluţia ta şi de evoluţia societăţii. Atunci, e firesc să mă plictisesc. Spune-mi ceva simplu, ştiu ce-o să-mi spui, dar vreau să aud din gura ta, spune-mi despre o fată care iubeşte un băiat. Spune-mi că i-a luat mîna şi-a lipit-o de obrazul lui... Ce fericiţi au fost în acele clipe !

Mă prefac că dorm ; asta nu-l împiedică să-şi descarce sufletul.

— Mă Marine, tu te duci des pe teren, nu ? Bravo, Marine ! Acolo sînt oameni adevăraţi, mă, ăia care lucrează în fabrici, nu porci ca ăştia... ca farmacistul ăla cretin... Spune-mi ceva despre un om frumos, pe care l-ai

cunoscut pe teren. Ce gîndeşte el. Hai, te rog, te ascult... Un om adevărat... Zi-mi ce mai e în viaţă, că aia pe care o duci tu e viaţă adevărată... farmacistul e un porc... Zi-mi ceva simplu...

De atunci, de cîte ori se întoarce de la chefuri cu domnul şi doamna Ciupitu, trece pe la mine să-i dau să mănînce brînză cu ceapă.

CERC VICIOS

Sever tovarăş era tovarăşul Mocanu ! Pe cît era de drept, pe-atît era de sever...

Ceea ce-l caracteriza pe tovarăşul Mocanu era exigenţa. Cu dînsul nu mergea să te strecori, să-l duci cu una, cu două. Orice încercare de asemenea natură dădea greş. În mod deosebit, sesiza la timp orice abatere de la morală. Imediat, fără să se piardă în speculaţii abstracte, tovarăşul Mocanu îţi trăgea o săpuneală şi-ţi arăta calea cea dreaptă. Adevărul era că tovarăşul Mocanu nu făcea nimic din răutate. Acest sentiment, dacă se poate numi aşa, îi era complet străin. Tot interesul tovarăşului Mocanu era ca fiecare tovarăş să-şi bage minţile-n cap cu un ceas mai devreme.

Justă, foarte justă era poziţia tovarăşului Mocanu în problema atît de gingaşă a relaţiilor dintre femei şi bărbaţi. Detesta mai ales pasivitatea care putea da naştere la fapte condamnabile. Altul în locul tovarşului Mocanu şi-ar fi zis : „Ce-mi pasă mie pe cine iubeşte Cutărică ? N-are decît să se culce cu cine-o vrea, dar să fie exemplu la locul de muncă". Acest fel de a vedea problema i se părea, pe bună dreptate, îngust. Tovarăşului Mocanu îi era complet străină indiferenţa faţă de problemele per-

sonale ale salariaţilor ; el însuşi dăduse un frumos exemplu de ce înseamnă rezolvarea sănătoasă a problemei : se însurase cu o tovarăşă bună şi avea doi copilaşi frumoşi şi inteligenţi.

Cum observa că doi tineri se giugiulesc peste măsură, tovarăşul Mocanu nu ezita, le punea deschis problema :

— Căsătoriţi-vă, întemeiaţi-vă un cămin.

Nici nu se pripea, dar nici nu ezita cînd situaţia o cerea. Bineînţeles, toate astea nu le spunea direct, ci frumos, pe ocolite, în aşa fel încît răscolea inimile tovarăşilor îndrăgostiţi, le crea o frămîntare pozitivă. Tovarăşul Mocanu trăia activ, nu se izola de colectiv. Venea şi la reuniunile noastre tovărăşeşti, şi niciodată singur, întotdeauna cu soţia şi cele două fetiţe. Nu bea — un păhărel, aşa de poftă de mîncare, nu se cheamă că bea —, nu dansa, nu se uita la nevestele altora, nu le făcea cu ochiul. Sta retras, modest, la o măsuţă şi privea cum se distrează tineretul nostru, ce frumos şi educativ, cu conştiinţa datoriei împlinite, îşi petrece timpul liber. Cît de mult suferea tovarăşul Mocanu cînd observa ceva nejust ! Pentru dînsul, greşeala unui tovarăş era totuna cu greşeala lui. Cînd observa în timpul dansului strîngeri de mînă complet nesănătoase, tovarăşul Mocanu suferea, simţea că se petrece ceva cu el ; în zadar căutam să-l îmbunăm : „Tovarăşe Mocanu, nu sîntem în comunism", tovarăşul Mocanu suferea în continuare. Fără să stea pe gînduri şi fără să se piardă în introspecţii sterile, detesta pe Freud şi teoriile lui despre subconştient, se întorcea spre secretarul U.T.M.-ului şi-l săpunea, cu dorinţa sinceră de a-l ajuta în muncă :

— Vezi ce fel de tineret educaţi voi ?

Cînd partenerii se întorceau cu faţa, tovarăşul Mocanu roşea ; subapreciase tineretul nostru ; dansatorii cu pricina erau soţ şi soţie. Dar tovarăşului Mocanu nu-i era teamă să roşească atunci cînd greşea :

— Am greşit, am roşit.

Dar ce te faci cu chermesele, că ele se ţineau în aer liber, şi iluminaţia lăsa de dorit ? se frămînta tovarăşul Mocanu. Cînd se organizau serbări în aer liber îi era greu să distingă cu maximum de precizie apartenenţa mîinilor care se mîngîiau pe furiş, nu făcea scandal necontrolat, căci nu voia să jignească tineretul întreprinderii, dar o îndoială cumplită îi stăpînea multă vreme sufletul.

Tovarăşul Mocanu venise la clubul sindicatului să ne ţină o conferinţă despre morala proletară. Nimeni nu era mai indicat ca dînsul pentru această temă : la o asemenea conferinţă, exemplul personal contează enorm. Dacă stau să mă gîndesc poate că exemplul personal e chiar mai important decît argumentaţia şi materialul bibliografic. Tovarăşul Mocanu era foarte vesel, mi-amintesc ca astăzi că făcuse o glumă usturătoare la adresa responsabilului utemist de control, şi-am rîs cu toţii, de la director pînă la curier, un rîs sănătos, mobilizator, educativ. Nu făcea glume de dragul glumelor, ci cu scopul de-a ajuta omul să-şi vadă lipsurile, într-o formă atrăgătoare şi plăcută. Ce inteligent vorbea tovarăşul Mocanu ! Nu bătea cu pumnul în masă de dragul de a bate cu pumnul, ci pentru a sublinia o idee frumoasă, o concluzie importantă. Se întîmpla cîteodată să şi urle ; noi nu ne speriam, nu plecam de la conferinţă, ştiam că zbiară numai şi numai spre a ne trezi din amorţeală. Noi ştiam că în spatele urletelor, ameninţărilor şi bătăilor de pumn în masă se ascunde o dragoste fierbinte, părintească, pentru fiecare salariat în parte.

Tovarăşul Mocanu se făcu roşu la faţă şi bătu cu pumnul în masă.

— Viaţa personală trebuie să fie una şi aceeaşi cu cea obştească... Acasă, în tramvai, la reuniuni, la cinema, să ne comportăm ca într-o şedinţă. Viaţa personală e una şi aceeaşi cu cea obştească, un tot unitar de care să fim mîndri. Rău şi greşit procedează acei tovarăşi care au două vieţi.

Dar tot atunci s-a petrecut şi nenorocirea pe care am s-o povestesc din cîte cunosc personal şi din cîte mi-a povestit tovarăşul Roibu de la cadrele regiunii. Pe mine, tovarăşul Mocanu m-a ajutat mult, aşa că nenorocirea lui m-a afectat profund. Cînd, după terminarea conferinţei, tovarăşul Mocanu încercă să-şi adune hîrtiile, să se întoarcă acasă, în sînul familiei dragi, lîngă soţie şi cele două fetiţe, observă în prima bancă o tovarăşă nouă, de curînd transferată la noi. Ce era în sufletul ei, nu puteam să ştiu, dar era brunetă, cochetă, c-o aluniţă pe obraz, avea pe vino-ncoace ; era bine ca fizic. Ea nu aplaudase, cum am aplaudat eu şi toţi oamenii de bună-credinţă. Pesemne avea ideile ei. Conferinţa n-o ajutase, asta era evident. Sta rezemată într-o poziţie de i se vedeau pulpele şi se uita cu neruşinare la tovarăşul Mocanu, care-şi spărsese pieptul pentru noi toţi. Îmi venea s-o sugrum. „Bine, tovarăşă, poţi să nu fii de acord, să-ţi placă destrăbălarea, să te usuci după bărbaţi, dar în numele cui te uiţi obraznic la tovarăşul Mocanu ? Cine ţi-a dat permisiunea ? Cu ce drept îl sfidezi pe omul care mi-a călăuzit paşii ?"

Noua angajată nu-l slăbea din ochi ; tovarăşul Mocanu se intimidase. Îşi căută hîrtiile şi nu le mai găsi cîteva secunde. I le strînsese cineva de la prezidiu. Tovarăşul Mocanu le mototoli şi le azvîrli în servietă, repede-repede, de parcă le-ar fi furat şi i-ar fi fost frică să nu-l prindă. „Ce-i cu tine, tovarăşe Mocanu, cum se explică această atitudine ?" Se simţea ruşinat că ne vorbise nouă despre morala noastră proletară ? Dar dacă judecam greşit ? Poate îi părea rău că n-a reuşit să convingă femeia. „Şi-atunci — s-ar fi întrebat tovarăşul Mocanu —, oare nu mi-am pierdut degeaba trei zile cu citate şi conspecte ?"

Peste două zile, aflu noutăţi. Tovarăşul Mocanu se îndrăgostise de tovarăşa Aneta — aşa o chema pe dactilografa cea nouă, ce mai, îi căzuse cu tronc, cum spune

poporul în simplitatea lui. Aflat sub influența acestui puternic sentiment, tovarășul Mocanu o transferă la serviciul pe care-l conducea dînsul, ca s-o aibă sub ochi. O primi frumos. O sfătui să critice necruțător tot ce o nemulțumea în jurul ei, fără falsă modestie, îi atrase atenția că nici el nu-i scutit de critică. Mai mult decît atît: îi aranjă un birou cochet și-i făcu rost de o mașină bună. Totdeauna i-a plăcut să asigure salariatelor un loc de muncă cît mai plăcut. După declarațiile unor martori oculari, tovarășa Aneta asculta respectuos toate indicațiile șefului:

— Bine, tovarășe Mocanu.

Dar femeia nu uitase frumoasa conferință despre morala proletară, pe care tovarășul Mocanu o ținuse în fața tuturor salariaților, tot se mai gîndea la conferință, îi era frică de șef.

Gata! Aleluia munca obștească, puterea de sacrificiu și sprijinirea cadrelor tinere! Se plictisise să se dedice intereselor obștești. Nu mai ținea mica ședință fulger, „planul bătăliei“, cum o numise dînsul cîndva: ne expedia repede:

— Mai descurcați-vă și singuri, că nu mai sînteți copii! Să terminăm cu dădăceala și cu tutela măruntă!

Cum sosea, scăpa de noi și se ducea la tovarășa Aneta și-o ruga să-i bată la mașină. Dacă n-avea ce să-i dicteze, nu se descuraja, inventa din capul lui fel de fel de rapoarte. Era revoltător, strigător la cer să vezi cîte rapoarte, cîte realizări și lipsuri născocea tovarășul Mocanu de dragul unei simple dactilografe, care nici măcar n-avea o sensibilitate aparte. Tovarășul Mocanu dicta, tovarășa Aneta bătea. Realizări mărețe obținute cu sacrificii, lipsuri intolerabile care ne mai frînau mersul nostru înainte, propuneri inteligente, bine gîndite de tovarăși în plenarele sindicale, toate erau dedicate acestei femei. Tovarășa Aneta primea aceste dovezi de dragoste,

cu plictiseală crasă, bătea rapoartele cu răceală, nu înțelegea că în aceste rapoarte, în aceste cifre palpită durerea unui om. M-am indignat, în mod sincer. Nu vrei să primești curtea tovarășului tău de muncă?! Spune deschis: „Sînt femeie cinstită și nu admit relații cu tovarășii însurați!“ Nu, ea prefera să tacă, ghidîndu-se după ideea complet greșită că tăcerea e de aur. Cînd se apleca să caute indigourile și i se vedeau sînii, tovarășul Mocanu, ca bărbat, se uita într-acolo, că nu era să se uite aiurea, cai verzi pe pereți.

— Bați excelent, tovarășă Aneta!

Dar tovarășa Aneta nu-i înțelegea frămîntarea, continua să bată plictisită.

— Fata dinainte bătea groaznic... suspina tovarășul Mocanu.

— Poate că n-avea experiență... răspundea femeia cu inimă de piatră.

Tovarășul Mocanu, un tovarăș atît de bun și de serios, era chinuit de amor. O visa pe tovarășa Aneta noapte de noapte, o visa goală, tovarăși dragi. Cîte și mai cîte nu făcea ca s-o convingă de profunzimea sentimentului respectiv. A mers pînă acolo cu exagerările, încît de 8 Martie, sărbătoarea mamelor și a tovarășelor noastre de muncă și de viață, i-a făcut cadou un fular franțuzesc, susținînd că-i atenția sindicatului. I l-a prins de gît și i-a urat succes în muncă. În fiecare zi, după posibilități, îi pregătea cîte o surpriză, nu lăsa să treacă o zi fără o atenție cît de mică.

— Te-ai văzut la panoul de onoare?

Era mica lui atenție.

— M-am văzut, tovarășe Mocanu, și, după atîtea zile de așteptare, dactilografa îl răsplăti printr-un zîmbet.

După această mărturisire, tovarășul Mocanu îi dictă raportul cu o duioșie sporită, iar tovarășa Aneta îl bătu fericită și neliniștită. Știu din propria mea experiență că sentimentul iubirii aduce multă neliniște.

Tovarășul Mocanu o iubea la nebunie. Nu se gîndea să divorțeze, să-și lase nevasta și copilașii pe drumuri, avea simțul datoriei dar o iubea pe dactilografă și trebuia să țină seama și de sentiment, și de instinct. În ce hal ajunsese tovarășul Mocanu, era de nerecunoscut. Nu mi-am închipuit niciodată că dragostea poate să nenorocească atît de cumplit un om cu atîta experiență. Își neglija munca, nu mai primea critica de jos, nu mai venea cu inițiative. Ajunsese pînă acolo cu decăderea, încît și la ședințele de analiză cu tovarășul director de față se gîndea tot la tovarășa Aneta. Concluziile mobilizatoare îl surprindeau visînd-o goală.

Într-o zi, o chemă chiar la dînsul în birou. Se așeză disciplinată pe un scăunel. Tovarășul Mocanu o sfătui să prefere canapeaua : ea înțelese gravitatea sfatului, dar se așeză totuși. Femeile sînt inconștiente ! Pentru o plăcere trecătoare sînt dispuse să sacrifice totul. De ce să fiu rigid ?... Poate că și inconștiența asta are partea ei bună. Se gîndea să-i vorbească deschis : „Iubește-mă, și-ți măresc încadrarea ! Dragă Aneta, dă-mi măcar un surîs, o strîngere de mînă". Nu știa însă cum să înceapă. Se uita în altă parte, și-o întrebă cu toată seriozitatea :

— Ți-ai plătit cotizația la sindicat ?

Tovarășa Aneta tresări, ca trezită dintr-un vis frumos.

— Pe ce lună, tovarășe Mocanu ?

— Cum pe ce lună ? se înfurie tovarășul Mocanu fără să-și dea seama. Pe cea în curs, aprilie...

— Mi-am plătit-o... îl asigură tovarășa Aneta, și-l învălui într-un zîmbet trist.

— Ești la curent... murmură tovarășul Mocanu, îngrijorat că nu găsește o fisură în activitatea femeii ca să-și poată dovedi toleranța și, pe urmă, din toleranță în toleranță, s-o întoarcă spre altă toleranță. Tovarășul Mocanu avea experiență organizatorică. Știa să muncească cu femeile, dar tovarășa Aneta îl intimida ; nu era ca toate femeile.

— Dumneata, tovarășă Aneta, ai bunătatea să te duci la cercul de politică curentă ?

— Mă duc, tovarășe Mocanu... se apără proasta, distrugîndu-și fericirea.

— Și-ți iei notițe ? se cramponă Mocanu. Marți ce-a fost ?

— Reducerea prețului de cost.

— Da... aprobă grav tovarășul Mocanu. Și cum se reduce ?

— Prin mărirea productivității muncii, șopti frumoasa femeie, mirată și dezamăgită.

— Nu-ți pierzi timpul.

N-avea ce să-i mai spună. O salută rece și se îndepărtă.

Pe urmă își dăduse seama că se purtase prostește, lipsit de naturalețe. Încercă să-i recîștige inima. Se purta foarte drăguț cu dînsa, nu mai vorbea cu „just, tovarășă". Cînd tovarășa Aneta căpăta lucrări de la alte servicii, tovarășul Mocanu venea și-i dicta, dornic să-i ușureze munca. Voia s-o facă să înțeleagă cît de mult o iubește. Toate astea nu le spunea direct, ci prin referiri la citate, panouri de onoare, lozinci etc. Urmînd atîtea căi întortocheate, adevărul ajungea anevoios la inima femeii. Biata femeie se arătă foarte rezervată la început, dar pe urmă, ispita măririi salariului cu două clase o mai îmbună, îi zîmbi de cîteva ori. În sufletul tovarășului Mocanu, după declarațiile unor tovarăși, care n-aveau nici un interes să deformeze realitatea, se născu speranța.

Dar tocmai atunci — ceasul rău...

— Tovarășe Mocanu... colectivul cultural are o mare rugăminte la dumneavoastră, îi spuse președintele sindicatului.

— Vă ascult.

— Conferința despre morala proletară...

— Ce-i cu ea ? întrebă îngrozit Mocanu, căruia în acea perioadă îi era gîndul la putreda morală burgheză.

— O, nu, nu-i nimic ! îl linişti preşedintele. E foarte bună. Şi tovarăşii de la S.R.S.C. sînt mulţumiţi. N-aţi vrea s-o ţineţi şi marţea asta, înaintea filmului ?

— Iarăşi, tovarăşe ? se îngălbeni tovarăşul Mocanu, şi pe bună dreptate.

Tot timpul morala proletară ! Şi acelaşi om !

— Tovarăşii noştri cer.

Tovarăşul Mocanu se înfuriase. Nu-i plăceau oamenii care văd îngust. Bine, ei cer... Dar mai sînt şi alte probleme. Patriotismul socialist, critica şi autocritica...

— Dar toate astea ce au la bază ? Morala proletară.

— Bine, sigur că da, dar ne repetăm.

— Specificul instituţiei noastre e tineretul.

Tovarăşul Mocanu a fost contra, dar s-a supus majorităţii şi, conform centralismului democratic, veni să-şi ţină conferinţa. Natural, fiind sindicalistă, printre ascultători se afla şi tovarăşa Aneta. Tovarăşul Mocanu îi zîmbi, dar ea, femeia, ajunsese la concluzia că-i mai bine să-i întoarcă spatele. Ce rău arăta tovarăşul Mocanu ! Îi venea să plîngă. Cu un efort supraomenesc, se stăpîni. Citi prima frază, se opri, căută privirea tovarăşei Aneta — s-o roage să nu-l creadă, să nu-l înţeleagă mecanic. Dar veni un citat din Ostrovski de care nu-şi mai amintea, nu-şi mai dădea seama de el în toiul conferinţei, nu mai reuşi să-l sară, îl citi, şi tovarăşa Aneta se supără. După ce văzu cum se luminează feţele noastre, cum noi ne străduim să ne debarasăm, înţelese că totul s-a sfîrşit. Tovarăşa Aneta plecă imediat, prin uşa din spate.

Dis-de-dimineaţă, cum sosi la birou, o chemă la dînsul. Tovarăşa Aneta veni, dar înfăţişarea ei lăsa de dorit. Era rece, ţeapănă şi plictisită. Admirabila conferinţă despre morala proletară ridicase în faţa lor un zid de netrecut.

— Aveţi treabă cu mine, tovarăşe Mocanu ?

— Am ! se răsti Mocanu. Dumneata eşti văduvă ?

— Văduvă de război... răspunse Aneta demnă. Soţul meu a murit în Ardeal.

— În războiul antihitlerist, asta e foarte bine. Soţul dumitale a fost un martir. Dar nu-i cinsteşti memoria. Aud mereu că dumneata, cu bărbaţii... Văduva unui erou trebuie să se mărite, să-şi întemeieze un cămin... E clar, tovarăşă Aneta ?

— Da, tovarăşe Mocanu.

Aşa s-a sfîrşit iubirea tovarăşilor, într-un fel nefericit, ca orice iubire mare. Cînd dictează tovarăşei Aneta rapoartele pentru Bucureşti, tovarăşul Mocanu imprimă vocii o undă de melancolie : ghiceşti în timbrul tandru al vocii tovarăşului Mocanu regretul pentru tot ce-ar fi putut să fie, n-a fost niciodată şi n-o să fie niciodată. La conferinţele despre morala proletară, tovarăşa Aneta nu mai vine nici cînd se folosesc metode administrative : la ce bun să se ducă într-un loc de care o leagă atîtea amintiri dureroase ?

DUŞMANUL ASCUNS

Ca întotdeauna, marile evenimente istorice, culturale şi personale îl găseau în preajma unei femei. Avea el acest noroc ; vestea izgonirii lui Chombe o aflase în braţele unei actriţe din Deva. Moartea tatălui său, în braţele unei achizitoare. Căsătoria surorii sale cu un aviator de la Sabena, în braţele unei sportive din lotul republican de gimnastică.

Eduard aflase că urmează să fie arestat în următoarele cîteva ore ; femeia hărăzită de soartă drept martoră a întîmplării îşi trăgea ciorapii. Femeia avea intenţii dintre cele mai bune, ar fi vrut să zîmbească, dar des-

coperi cu groază că i s-a rupt un fir de la ciorap; își dădu zîmbetul la o parte, ca pe ceva incomod, care o împiedica să se concentreze. Așteptînd să fie arestat, Eduard înțelese că de unele sentimente, ca de pildă duioșia, nu va mai avea nevoie; de aceea, hotărî s-o cheltuiască acum... cînd mai avea cum. „E adorabilă Urania... De ce dracu sînt fermecători oamenii cînd își recunosc deschis egoismul ?“

În fața oglinzii, femeia își examina cu vădită satisfacție înfățișarea. Era grăbită. Mergea la operă să asculte *Rigoletto* cu Ștefănescu-Goangă în rolul principal.

Dar foarte curînd, liniștea și calmul femeii i se păruseră suspecte. De ce tocmai acuma a apucat-o dragostea de cultură ? Spunea că nu-i place opera ; cînd a avut timp să-și schimbe gusturile ? E pur și simplu inconștientă...

Din dorința de a se întoarce într-o lume fermă, iremediabil pierdută, Eduard se trezi filozofînd pe teme care nu-l interesau de fapt. „Cît disprețuiesc oamenii care-și schimbă concepțiile estetice de la o zi la alta !“

— Mi-a spus o colegă că are o montare grozavă, ciripi femeia, subliniind fiecare cuvînt cu cîte-o pată de pudră pe care o așeza ritmic pe obraz.

— Ai să întîrzii dacă te fîțîi atîta în fața oglinzii, mormăi Eduard. Ar fi păcat să întîrzii, te duci atît de rar la un spectacol. Te rog eu, Urania, nu întîrzia...

Ura față de femeia care se învîrtea în preajma lui era atît de mare, încît se scufunda într-o baie de dragoste ca într-o mlaștină, căzînd jos, tot mai jos, căutînd acolo o inexplicabilă scăpare. Numai dragostea mai putea da o măsură exactă a aversiunii care-l stăpînea.

— Mă gîndesc că nu m-am ocupat suficient de tine. Nici marea promisă nu ți-am dat-o. Iartă-mă, Urania.

Era singur, foarte singur cu dragostea și ura lui.

— Ce frumos am fi putut trăi noi doi, Urania !

Aproape că n-o mai vedea pe Urania. Rămăsese intactă numai această ură perfect camuflată ; devenind fără obiect, ura lui Eduard părea îngrozitor de searbădă și tristă.

— Nu mă fîțîi, mă pudrez... îi răspunse femeia, cu demnitatea pe care i-o dădea convingerea că-l va vedea pe Ștefănescu-Goangă în rolul principal. La un spectacol, omul se duce îmbrăcat îngrijit.

Răspunsul Uraniei i se păru bărbatului din cale-afară de ciudat ; vedea din acest răspuns o mărturie a răutății și complicității femeii. Cum adică : „Nu mă fîțîi, mă pudrez“ ? Ce, se duce la înmormîntare, sau la operă ?

Logica exactă a lucrurilor nu-i mai convenea ; de la logica exactă a lucrurilor nu se putea aștepta la nimic bun, ea îi spunea că va fi în curînd arestat și condamnat. Era desigur logic ca Urania să vrea să se îmbrace elegant pentru operă, dar această logică îl împingea spre alte realități, la fel de logice, dar îngrozitoare. Dacă ar fi fost după el, Urania ar fi trebuit să se ducă la operă în picioarele goale, cu părul răvășit, nespălată, cu unghiile nefăcute, îmbrăcată într-un peticit capot de casă...

Așa ar fi făcut o femeie care l-ar fi iubit. Actrița din Deva, care-l adorase, s-ar fi dus la operă într-un capot de casă — își spunea Eduard, căutînd în lipsa de logică a lucrurilor o rază de speranță. Dar Urania era prea tînără ca să cunoască mirajul unui sentiment durabil, nici supusă celor mai cumplite torturi nu-și amintea bărbații cu care se culcase.

Urania ședea în pragul ușii, elegantă, frumoasă, triumfătoare.

— De la operă mă întorc direct acasă.

Bineînțeles, și aceste cuvinte i se păruseră fără nici o noimă. Încurcată poveste !... „De la operă mă întorc direct acasă“... Nu-i lucru curat aici, se îngroașă gluma !

Cum de la Urania nu mai aștepta nimic bun, Eduard cerea sprijin universului. Cel puțin Opera să se mute

într-o magazie de lemne tot ar fi ceva... A, și dacă Einstein n-ar fi descoperit teoria relativității, alta ar fi fost situația... se pomeni iarăși Eduard cugetînd împotriva voinței sale. Cu totul alta.

— Eu am plecat... pa!

Deși grăbită, Urania îl sărută pe frunte.

Sărutarea Uraniei îi rămase întipărită pe frunte ca o pecete — dezonorantă, ca un semn rău-prevestitor. Actrița din Deva ar fi avut atîta cap încît să-l pălmuiască.

Temîndu-se de pedeapsa justiției, Eduard răsturna lumea cu josul în sus, sperînd că într-o asemenea lume hoții n-or să mai fie duși la închisoare, ci trimiși în străinătate, cu burse de studii. Lumea logică îi era vrăjmașă, Eduard înțelegea asta foarte bine. Numai într-o lume absurdă putea să aibă speranța că va rămîne nepedepsit.

— Ștreangul... Să mi se pună ștreangul de gît! izbucni Eduard cu un fel de nebună bucurie, ca și cum ar fi găsit soluția salvatoare. Da, da, să mi se pună ștreangul de gît... Ștreangul, și gata!

Izbucnirea bărbatului era numai în aparență lipsită de sens. Înainte de a se hotărî să delapideze importante sume de bani, Eduard încercase să răzbată și prin alte mijloace. Și el voia să parvină, mai ales iarna, cînd era frig și aștepta disperat autobuzul, atunci îl năpădeau gîndurile cele mai necurate. Nu suporta frigul și asta i-a format caracterul. De aceea se încredință intransigenței. I se părea drumul cel mai comod de a parveni — și nu numai comod, ci într-un fel chiar și curat. Se dedicase acestei soluții de parvenire cu o mare dragoste și energie. Nu mai cunoștea odihna, dormea puțin și mînca pe apucate. Se arăta foarte intransigent cu abaterile de orice natură, în toate ședințele, vocea lui mînioasă și pițigăiată se făcea auzită. Colabora la gazeta de perete, făcea parte din formația de pompieri voluntari, muta fotomontajele de pe-un perete pe altul. Nici la

concerte, pasiunea tinereții lui, nu se mai ducea; decît să-l asculte pe Debussy, prefera să pregătească o intervenție ucigătoare.

Dar nenorocirea lui Eduard era că în sufletul lui trăia nu numai un demagog, abil și subtil, ci și un delapidator la fel de înzestrat. Amîndoi își cereau, războindu-se crîncen, dreptul la existență. Natura înfăptuise și de data aceasta ceva din măreţele ei anomalii. Între cei doi exista cînd o dușmănie surdă, cînd — ce-i drept, mai rar — ceasuri de caldă simpatie.

Acum, cînd se aștepta să fie arestat din clipă-n clipă, Eduard se gîndea cu o liniștită și plăcută nostalgie la vremurile cînd înfierase cu atîta logică și bun-simț delapidatorii și tot felul de infractori. Eduard deveni chiar puțin sentimental, ținea la acest fel de amintiri... „Și cînd te gîndești că nu e mult de-atunci... Nici un an n-a trecut... Ce repede trece timpul! Ce suflet aveam! Eram neînfricat și fanatic, ca un Robespierre... «incoruptibilul», «fanaticul», «rigidul» — astea erau denumirile mele de-atunci."

Amintiri dintre cele mai frumoase i se perindau prin fața ochilor. „Cum mă lăudase directorul; era un tip solid, sobru, greu se hotăra să-și laude colaboratorii. Nici azi n-am uitat cuvintele lui. Îmi amintesc totul, cuvînt cu cuvînt. Plină de bun-simț și inteligență a fost intervenția tovarășului Eduard și mai ales «la obiect». Ura lui față de jefuitorul avutului obștesc e o trăsătură a omului nou." Da, da, avea dreptate, directorul nu spunea prostii. „O trăsătură a omului nou" — repeta Eduard elogiul directorului, care și acuma, după trecerea timpului, îi mai măgulea amorul propriu. „Dumnezeu știe, sufletul omului e de nepătruns, poate am urît cu adevărat această categorie de oameni" — încerca Eduard să păstreze tot ce se mai putea păstra din frumoasele timpuri de odinioară.

— Cei ce jefuiesc din avutul obştesc să fie aspru pedepsiţi ! se pomeni Eduard izbucnind isteric. Nici o milă. Nici o cruţare. Să mi se pună ştreangul !

Aţîţat de apropiata primejdie, demagogul care tăcea în sufletul lui Eduard renăştea iarăşi cu o sălbatică energie. Cumplita primejdie îl obligase să-şi amintească punctele de vedere pe care altădată le susţinuse cu atîta căldură. Acea parte a sufletului său care se realizase ca delapidator era nemilos condamnată, ironizată şi batjocorită de acea parte a sufletului său care — în ciuda condiţiilor favorabile — încă nu se realizase pe deplin ca tip incoruptibil. Şi incoruptibilul privea cu nemărginită scîrbă la tot ceea ce pungaşul din el realizase. Cîteodată, aşa cum se întîmplă de obicei în viaţă, dispreţul se dovedea mai puternic decît aversiunea.

— Idiotule ! Pe cine ai crezut tu că ai să duci ?

Delapidatorul tăcea înfricoşat ; în adîncul conştiinţei îi dădea dreptate celuilalt... Acuzaţiile aduse erau atît de logice, de argumentate, încît n-avea ce obiecta. „Aşa este. Pe cine am crezut că pot să duc ? Şi apoi, în viaţă, totul e să duci pe alţii de nas ?“ Dreptatea celuilalt i se părea delapidatorului atît de evidentă, încît nu-i înţelegea crizele de isterie şi excesul în demonstraţie. „Sigur că aşa e, cum spune el. Dar de ce ţipă atîta ? Fratele meu, nu te mai agita atîta !“

De multă vreme, intransigentul Eduard căutase „marea şansă“ care să-l impună în faţa direcţiunii şi a opiniei publice. Iată că în sfîrşit ea se ivise, tocmai cînd se aştepta mai puţin. Îl va demasca pe delapidatorul Eduard ; un asemenea gest nu va trece neobservat. Se va demasca pe sine însuşi, îşi va pune singur cătuşe, ce-o fi, o fi, n-are importanţă, totul e ca adevărul să triumfe. Chiar şi acum, în situaţia asta disperată, triumful justiţiei continua să-l ispitească.

Sosise, în sfîrşit, ocazia cea mare.

Cu greu reuşea să-şi stăpînească scîrba pe care i-o stîrnea acest pungaş mediocru, lacom şi înfricoşat.

— După ce că eşti ticălos, mai eşti şi laş. Aştepţi o minune care să te salveze. Ai merita să fii scuipat în obraz, asta ai merita.

Dar şi această ofensă fu socotită de Eduard prea blîndă.

— Nu meriţi nici asta. Numai ştreangul îl meriţi, atîta tot. M-am plictisit de tine şi de mutra ta plîngăreaţă, du-te !

Eduard-pungaşul nu scotea o vorbă, debitul verbal al celuilalt îl îngrozise. Nu mai avea nici o speranţă, soarta lui era pecetluită. Dar recunoştea în adîncul sufletului că nutreşte o caldă simpatie faţă de Eduard-intransigentul. Cît se mai zbuciumă, săracul ! Pentru el, totul se sfîrşise. Viaţa nu-i mai putea oferi nimic. Atunci, de ce să fie idiot şi egoist ? Măcar el, demagogul, să se salveze, măcar el să iasă basma curată.

Înainte de a se prăbuşi definitiv, Eduard-pungaşul încerca să-i întindă celuilalt o mînă salvatoare. De aceea, de cîte ori Eduard-necruţătorul îl lovea cu o ironie nimicitoare, se bucura, îl privea încîntat, ca un copil recunoscător. Aproape că-l încuraja în pornirea lui nebună. Aşa, Eduard, aşa biciuieşte-mă, umileşte-mă !

Dar Eduard simţi complicitatea celuilalt şi, văzînd în asta o cursă perfidă, hotărî să se smulgă din braţele acestei blestemate înţelegeri.

— Cu mine nu-ţi merge, n-avem nimic comun. Nu te mai uita la mine cu ochii ăştia de oaie rănită. Mediul, toată lumea dă vina pe mediu.

În genunchi, Eduard-pungaşul, înfricoşat şi bucuros în acelaşi timp, îi dădea dreptate.

— Sînt gata să primesc pedeapsa justiţiei populare.

Îl privea cu scîrbă, îl privea ca pe-un cumplit duşman. Ca întotdeauna cînd ura devenea insuportabilă, Eduard şi-o exprima printr-un gest de tandreţe.

— Ridică-te, te dor genunchii ! Mi-ai distrus cariera... Degeaba mai zîmbeşti ca un idiot !

Adevărul acesta era : Eduard-incoruptibilul avea în Eduard-coruptibilul duşmanul cel mai cumplit. Acesta din urmă îi stricase cariera tocmai cînd lucrurile începuseră să meargă atît de bine. Îl privea ca pe-o rudă care făcuse o prostie, care se răsfrînsese asupra prestigiului întregii familii. Din cauza acestui pungaş mediocru, nimeni n-o să-l mai creadă pe cuvînt. Toată munca lui de ani de zile se ducea de rîpă din pricina acestui delapidator mărginit şi vulgar. Din pricina delapidatorului, nimeni n-o să-i mai ia în consideraţie nici un sentiment înălţător, absolut nimeni. El, prin graba şi prostia lui, i-a distrus cariera.

Tot ce spunea Eduard-intransigentul, cu atîta convingere, Eduard-delapidatorul dezminţea. Impasul era deci fără ieşire. „Ar fi trebuit să-l ucid, să-l arunc într-un rîu, să-şi piardă urma. Aş putea lua viaţa de la început."

Tîrziu de tot, Eduard-neiertătorul înţelese că e una şi aceeaşi persoană cu Eduard-delapidatorul. Se obişnuise greu cu această idee. De cîte ori Eduard cel care încălcase legea dădea cea mai plăpîndă dovadă de viaţă, celălalt i-o strivea fără milă. „Ca escroc, nu mai am nici o şansă, cel puţin îngerul din mine să supravieţuiască..."

Spre uimirea şi bucuria lui, Eduard-delapidatorul, obosit şi terorizat, îşi dădu sfîrşitul. Era un sacrificiu calculat, nu voia să-i răpească intransigentului toate posibilităţile de regenerare. El se dăduse cu grandoare la o parte. Ce rost avea să moară amîndoi ? A, dacă sacrificiul lui ar folosi la ceva...

De-abia atunci înţelese Eduard-intransigentul măreţia celuilalt. „Bine că s-a dus, era un idiot care mai mult mă încurca."

La proces, Eduard uitase că furase — amintirea fratelui său dispăruse cu desăvîrşire. Eliberată de amintirea fratelui, demagogia se înălţa pură şi splendidă, neroasă de nici o îndoială. Era un acuzat ciudat : îşi făcea singur rechizitoriul.

— A jefui din avutul obştesc e o crimă monstruoasă.

Oamenii rîdeau, dar Eduard nu înţelegea de ce rîd. Tezele prezentate i se păreau inatacabile. Neînţelegînd nimic, era convins că, în sfîrşit, cîştigase bătălia.

CICATRICEA

— Cît de mult s-a schimbat tovarăşul nostru Drăgan ! ofta tovarăşul Alecu. Nu-l mai recunosc pe tovarăşul Drăgan, s-a schimbat totalmente.

Uitîndu-se fix în ochii lui, Alecu i se adresă direct şi mai trist, şi mai sfîşietor :

— Te-ai schimbat, Drăgane, nu mai eşti tu.

Simţea nevoia organică să vorbească mai tare, ca adunarea să înţeleagă bine despre ce anume e vorba.

— Cel care stă în faţa noastră să fie oare utecistul Drăgan, entuziastul Drăgan ? se întreba Alecu, mirat şi îngrozit. Nu, n-avem în faţă pe combativul Drăgan cel din '45, continuă Alecu să se minuneze din ce în ce mai mult. Unde e băiatul inimos şi dezgheţat, utecistul care difuza „Strîmbătatea" şi se bătea cu maniştii ? Unde e Drăgan care dormea în sediu, pe birouri ? Unde e Drăgan brigadierul de la Salva-Vişeu ? Unde e, tovarăşi ? Nu mai există tovarăşul Drăgan cel din '45... L-a distrus îngîmfarea... trase Alecu funebra concluzie.

Murise.

Aşadar, Drăgan cel din '45, care se bătea cu maniştii şi difuza „Strîmbătatea", nu mai exista.

— Nu mai are înţelepciunea atît de caracteristică tineretului. Tovarăşul Drăgan a cerut sus şi tare ca doi tovarăşi de-ai noştri, care au greşit la un moment dat,

să fie sancționați. Ce, ne sancționăm între noi? Și nici simțul cotului, dragostea de muncă colectivă. Tovarășul Drăgan, entuziastul Drăgan, nu mai există, tovarăși... anunță Alecu cu o voce stinsă, de muribund.

Dar starea de depresiune nu dură mult, își strînse puterile, își înăbuși durerea, își călcă pe inimă, renunță la sentimentalism și-și îmbărbătă colectivul.

— Prin atitudinea sa, se va exclude de bunăvoie din mijlocul nostru. Dar, tovarăși, se repezi Alecu să le arate partea bună a lucrurilor, organismul tînăr are o particularitate de care sîntem mîndri : înlăturînd părțile bolnave, organismul tînăr se însănătoșește.

Nu-i prea plăcut să te simți tocmai acea parte care, o dată înlăturată, face viața oamenilor mai frumoasă. Dar Alecu nu-i om rău, vrea să-l trezească, să-l zgîlțiie, să-l debaraseze. Părăsi locul de la masa prezidiului și veni lîngă Drăgan.

— Mă Drăgane mă, ce-i cu tine ?

Drăgan tace.

Alecu are din nou încredere în puterea de regenerare a omului.

— Ai uitat totul, Drăgane ? îi reproșă Alecu, ca o femeie părăsită care-ți cere să iubești măcar amintirile. Totul ? Chiar absolut totul ? și-l privi îngrozitor de trist. Nu-ți mai amintești cînd mîncam o porție de urzici pe din două, în picioare, la cantina Județenei ? Acolo, în Schitu Măgureanu ? încerca Alecu să-l trezească la viață. Te simpatizau tovarășii de la sectorul ministere. Îți spuneau „puștiul cel mic", că erai mic și prăpădit.

Județeana, cantina, sectorul ministere ; tace, nu-i prea plăcut să-și amintească tocmai acuma că acele zile frumoase le-a petrecut cu Alecu.

— Taci, Drăgane... constată el cu voce tristă. Taci... Taci și nu-i bine. Ți-e rușine unde ai ajuns ? Ia poziție, Drăgane, descarcă-ți sufletul, pune degetul pe rană, n-o

să dăm cu piciorul în spatele unui om care-și face deschis autocritica.

Sigur pe puterea sa de convingere, anunță victorios adunarea :

— Tovarășul Drăgan vrea să spună numai cîteva cuvinte. Liniște, tovarăși, vorbește un om...

— Nu vreau cuvîntul... spuse iritat Drăgan. Ce poziție ?

— Cum, ce poziție, Drăgane dragă ? spuse Alecu ceva mai blînd, înfricoșat de gîndul că Drăgan vrea să se ducă la Partid. Cîte poziții sînt în lumea asta, Drăgane ? Una singură, cea justă. Mă Drăgane mă, și asta ai uitat ? Ei, Drăgane-Drăgane, te-ai schimbat, ești alt om... N-ai mai dormi pe masă, în sediu...

— N-aș mai dormi ... minți Drăgan, cu conștiința împăcată.

— Așa, Drăgane, spune deschis, să știm și noi. Și n-ai mai face de gardă noaptea. Deschis, Drăgane, ca la Salva-Vișeu.

— Deschis, ca la Salva-Vișeu, n-aș mai face noaptea de gardă. Ce-o fi cu mine, tovarășe Alecu ? se arătă Drăgan îngrozit. M-am schimbat, nu ?

— În rău, frate Drăgan.

— De ce, tovarășe Alecu ?

— Asta trebuie să știi tu.

— M-au amețit succesele... își dădu cu părerea.

— Așa Drăgane, tu ești băiat bun. O să iei poziție autocritică. Uită-te în ochii mei... îi propuse Alecu blînd. Uită-te în ochii mei, ca la Salva-Vișeu, cînd ne omoram amîndoi după Angela.

Se uită în ochii lui. Privirile lor se ciocnesc ca două fulgere, se străpung, vor să-și cunoască sufletele, toate ascunzișurile.

— Drăgane, nu-ți dai seama că te arunci într-o prăpastie ? Dă-mi mîna.

I-o dădu.

Alecu i-o strînse puternic, cu tandrețe aspră, bărbătească, ca la Salva-Vișeu, cînd se felicitau reciproc pentru succese.

— Dar cu cicatricea cum stai ? își aminti Alecu deodată. Parcă aveai o cicatrice ! O cicatrice pe piept, din '45.

De cîte ori discuția particulară căpăta un interes obștesc, vorbea mai tare, ca să audă bine tovarășii noștri și să bage-n cap.

— Da, da, tovarășe, are o cicatrice de la bandiți...

— S-a închis... minte Drăgan iarăși.

— S-a închis, ai ? se îngălbeni Alecu. S-a închis ? S-a închis cicatricea ? Nu-ți mai spune nimic cicatricea ? Nu te obligă cicatricea ?

Și tot îi dădea în jos și-n sus cu cicatricea, mereu cicatricea, numai cicatricea ; îl durea capul, îi era rușine, îi venea să urle.

— Îți pare rău că ai căpătat cicatricea în lupta revoluționară ? răcni vechiul său prieten și, scîrbit, se întoarse la masa prezidiului. Ai fi preferat să capeți cicatricea la beție ? Ți-e rușine de cicatrice, de trecutul combativ ?

— N-am nici o cicatrice ! răcnește Drăgan, pierzîndu-și răbdarea.

— Auziți, tovarăși ? Auziți ? se adresă Alecu adunării. Reneagă cicatricea, tovarăși ! Cum de ne mai miră că nu ia poziție ? Cu alte cuvinte, după părerea ta, tovarășe Drăgan, universul e infinit, ai ? Am fost orbi, tovarăși...

Îl privi lung.

— În halul ăsta, Drăgane, în halul ăsta...

— În halul ăsta ! se înfurie Drăgan, gata de atac. Am dreptate, fiindcă...

— Nu pe tine te-am întrebat ! izbucni Alecu ca un profesor care a pus o întrebare unui școlar și răspunde altul, cel neîntrebat. Nu ție ți s-a dat cuvîntul, ci utecistului Drăgan !

— Bine, tovarășe Alecu, dar...

— Nici un tovarășe Alecu ! Ce tovarășe Alecu ? Nu pe tine te-am întrebat, ci pe adevăratul Drăgan, cel din '45.

— Tovarășe Alecu...

— Taci ! îi acoperi Alecu vocea. Nu ești adevăratul Drăgan. Alecu se apropie de el și-l luă de braț : La 6, Drăgane, la „Cireșica". Am să-ți spun ceva...

— Care Drăgan ? întrebă el zîmbind. Cel din '45 sau cel din '55 ?

Întrebarea lui i se păru o glumă de prost gust.

— Ce mi-e '45, ce mi-e '55 ? Dar să nu mă faci să aștept. Uită-te în ochii mei !

Se uită.

— Dă-mi mîna.

I-o dă.

La ora 6 era la „Cireșica".

Îl întîmpină vesel, cu brațele deschise.

— Dragă Drăgane, ești un băiat bun, adevărat utecist, se vede c-ai fost la Salva-Vișeu, în Agnita-Botorca.

Și începe să fredoneze : „Agnita-Botorca e deviza noastră..."

Drăgan tace, copleșit de nostalgii : Salva-Vișeu, Agnita-Botorca, Bicaz, Craiova etc.

— Am vorbit și cu nevastă-mea. Ea te cunoaște, lucra la Capitală, cînd tu erai la sectorul ministere.

Drăgan tace, intimidat de amintiri.

— Nu te-ai schimbat deloc. Cam colțuros, ca toți tinerii, dar băiat de treabă. Tu ai dreptate, ăia sînt niște ticăloși, și-au făcut de cap, au furat, au delapidat, dar există un dar... Ce vrei să fac eu ? Am copii, nevastă... Și nu știu cum o să iasă chestia. Eu pe tine te iubesc... Nu mă crezi, ai ? Spune drept, Drăgane ? Nu mă crezi ? Nu minți, uită-te în ochii mei...

Drăgan se uită în ochii lui.

Privirile lor se ciocnesc ca două fulgere, se străpung, sfredelesc.

— Dă-mi mîna ! Să fim prieteni ca la Salva-Vişeu. Ce mobilizări făceam noi ! Răscoleam satele... Şi apoi, în '46, cînd te-au atacat maniştii. Atunci te-ai ales cu cicatricea... S-a vindecat.

— Nu prea.

— Nu-i bine deloc... Şi Alecu oftă sincer, din adîncul inimii. Şi ai dreptate Drăgane, perfectă dreptate. Şeful contabilităţii e un escroc, mare escroc, de mult n-a mai dat Cîmpina un escroc de talia lui.

— Ei, chiar... escroc...

— Încă ce escroc ! Şeful escrocilor... preciză Alecu, indignat de blîndeţea lui Drăgan.

— Poate nu-şi dă seama.

— Cine nu-şi dă seama ? sări ca ars Alecu. Olănescu ? Îşi dă perfect seama. Cum l-ai numit tu, mă, la şedinţă ?

— Oportunist.

— Nu-i rău, dar e puţin, e vag. Drăgane, vag, trebuie să-i spui în faţă : „Eşti un escroc, nu eşti demn de titlul de membru de partid, dă carnetul la mine..."

— Dar l-ai apărat.

— L-am... oftă Alecu. Ce să-i faci ? Eu am nevastă şi copii. Şi Alecu oftă încă o dată. Cînd eram burlac, eram şi eu combativ. Dar tu, nu te lăsa intimidat.

— Să-i dau înainte.

— Mi-ai ghicit gîndul... surîse blînd Alecu, şi după cîteva clipe se lăsă iarăşi copleşit de nostalgii. Ce muncă era în sectorul ministere în '46 şi '47 ! Ştii tu, mă Drăgane, cînd mergeam cu munca la ţară şi difuzam *Scînteia satelor* ? Era frumos, mă... Era atunci, mă, în '45, în '46, în '47... M-am schimbat, Drăgane, nu ? Nu mai sînt omul care am fost... Ce sînt eu, Drăgane ? Spune deschis, prieteneşte !

— Un tovarăş fricos.

— Numai fricos ? Minimalizezi, Drăgane. Ce fricos ? Asta n-ar fi cine ştie ce ! Sînt... o lichea, mă Drăgane.

— Da de unde ! Ce-ţi veni ?

— Eşti blînd, Drăgane, eu mă cunosc mai bine. Zău că sînt lichea !

— Vai Alecule frate...

— De ce vai ? Crezi că-mi pare rău ? Viaţa e grea... Cînd lucram la Salva-Vişeu nu-mi dădeam seama... Mă crezi ? Nu mă crezi... Uită-te în ochii mei...

S-a uitat.

Altă şedinţă.

Din nou Drăgan e criticat.

Ca întotdeauna, ia cuvîntul şi tovarăşul Alecu.

— Cît de mult s-a schimbat tovarăşul nostru Drăgan ! Unde e tovarăşul Drăgan de altădată, inimosul şi dezgheţatul Drăgan, utecistul care difuza „Strîmbătatea" ?

Veni lîngă Drăgan şi-l cercetă ca pe-un om grav bolnav.

— Ce-i cu tine, Drăgane ? Spune sincer, ce-i cu tine ? Ia poziţie, Drăgane, ca la Salva-Vişeu, uită-te în ochii mei, Drăgane.

Îl vedeam cum se zbuciumă, cum se chinuieşte să-i zgîlţîie conştiinţa, să-i cunoască sufletul.

— Drăgane, nu-ţi dai seama ? Nici acu, Drăgane ? Nu mai eşti utecistul Drăgan, ci mic-burghezul Drăgan. Şi de elemente mic-burgheze blazate ne lipsim cu braţele deschise...

După şedinţă îl luă prieteneşte de braţ şi-l conduse pînă la tramvai.

— La 6, la „Cireşica"...

La 6 fix, punctual, la „Cireşica"; Alecu venise mai devreme şi-l întîmpină vesel, cu zîmbetul pe buze.

— Cam tîrziu, entuziastule, cam tîrziu...

— Ce să fac, frate Alecule... Cu două tramvaie...

— Mi-ai plăcut, Drăgane. Nu te laşi deloc! Ca atunci, la Agnita-Botorca, te critica instructorul Judeţenei, dar nu-ţi păsa... Dă-i înainte, Drăgane, pînă la urmă adevărul, ca untdelemnul, învinge, Drăgane...

Şi, bine dispus, sorbi o halbă pînă la fund.

— Mi-o făcuşi, nene Alecule...

— Ce ţi-o făcui? îl cercetă supărat vechiul prieten. Ţi-o făcui? Asta e blînd zis. Te-am băgat la apă, nu te văd bine, Drăgane. Mă crezi că te-am băgat la apă? Uită-te în ochii mei...

Se uită în ochii lui, deschis, ca la Salva-Vişeu.

Peste cîteva zile, altă şedinţă.

— Tovarăşe Drăgan, îţi vorbesc ca unui prieten drag. Cel puţin acum, în ceasul al unsprezecelea... Atitudinea ta e cît se poate de greşită. Mă miră că asta vine de la tine, om trecut prin şantiere şi uzine. Apoi, brusc, izbucni cu ură: Nu mai eşti utecistul Drăgan, entuziastul Drăgan, ci mic-burghezul Drăgan, blazatul Drăgan...

Părăsi locul de la masa prezidiului şi veni lîngă Drăgan. Îi puse mîna pe umăr, îi mîngîie părul.

— Ai albit, mă Drăgane, constată Alecu, înduioşat. Spune Drăgane, ce-i cu tine? Ce-i cu tine, Drăgane? strigă Alecu, şi strigătul lui dureros înfioră atmosfera.

Drăgan nu spuse nimic; nu ştia ce-i cu el.

Alecu se întoarse la masa prezidiului şi, de emoţie, de-abia mai reuşi să spună:

— Tovarăşul Drăgan nu mai are ce căuta în mijlocul nostru, nu e demn de titlul de tovarăş.

...La 6 fix, la „Cireşica"!

PĂLĂRIA DE PE NOPTIERĂ

De la o vreme, spre uimirea generală, Demeter umbla cu capul gol; el, care adorase pălăriile... Avea şi motiv să le adore; pălăria aruncată hoţeşte pe-o parte îi dădea un surplus de tinereţe, un aer de om victorios care trece fluierînd prin viaţă. Chiar şi micile şi neînsemnatele griji legate de întreţinerea pălăriilor — trebuie să-mi dau pălăria la curăţat —, îl ajutau să-şi menţină buna dispoziţie, viitorul i se înfăţişa pe atunci pe deplin logic, ordonat şi sistematizat. Pălăriile de pai sau de fetru duceau şi ele o parte din povara echilibrului.

Hotărîrea de a nu mai purta pălărie, hotărîre care s-a dovedit ulterior plină de atîtea neaşteptate implicaţii, o luase cu prilejul unei întîmplări dintre cele mai obişnuite. E drept că luase această hotărîre la capătul unei beţii zdravene, dar era o beţie inofensivă, aproape oficială, prilejuită de sărbătorirea a zece ani de la absolvirea Facultăţii de medicină din Cluj, vechea încercare omenească de a prelungi tinereţea invocînd-o.

Bineînţeles, se petrecu tot ceea ce era obligatoriu să se petreacă într-o asemenea împrejurare: fetele pe care le iubise cîndva aveau acum copii şi principii. Demeter le examina îndelung, şi cu principii, şi fără principii, şi în situaţii serafice, şi în situaţii obscene, dar nu găsi nici o justificare pentru tot ceea ce se petrecuse cîndva. Pe orice drum ar fi luat-o, reconstituirea trecutului se dovedise imposibilă. Tîrziu, înţelese că nu avea ce reconstitui. După cîteva ceasuri de efuziune sau mai exact de control febril al situaţiei profesionale şi conjugale a fiecăruia, după ce trecură în revistă tradiţionalele năzbîtii studenţeşti, totul amuţi, şi reuniunea reînvie ceva mai tîrziu, cînd intră în legile unei beţii clasice. În timp ce dansau, o fostă pasiune îi spunea că e fericită în căsnicie, altă fostă pasiune îi spunea că nu e fericită în căsnicie, amîn-

două se lipeau strîns de el, și lui Demeter îi era greu să discearnă diferența. Poate erau amîndouă fericite, poate erau amîndouă nefericite.

Din pricina alcoolului și a emoțiilor pe care zadarnic le așteptase, pe Demeter îl cuprinse, parcă în compensație, o adevărată voluptate a autoflagelării. Era nevoia de a nu se mai minți și hrăni cu iluzii, de a arunca deoparte atîtea infinite și imperceptibile minciuni care fac viața mai ușoară și mai searbădă. Lipsită de greutate, viața lui Demeter înota de colo pînă colo, searbădă și grațioasă. Desigur, multă vreme aceste minciuni se dovediseră binecuvîntate, îl scutiseră de suferințe, îi protejaseră amorul propriu, îi oferiseră nu puține ceasuri de odihnă și răsfăț. Demeter mai încercase și altădată să extermine răul, să se curețe de erori, dar din această perspectivă viitorul îi apărea ca un șir de jertfe și de renunțări. De teamă, căpăta conștiința măreției lui și-și încredința iarăși destinul minciunilor. Dar cu toate acestea, Demeter continua să se submineze, pe ascuns, ca și cum n-ar fi vrut să știe nici el însuși că se subminează. Aceste erori, din ce în ce mai multe, tindeau să-l cucerească în întregime. Demeter observa cum i se îngroașă vocea, cum îi apar inflexiuni neașteptate, cum își molfăie buzele, cum ochii privesc întotdeauna chiorîș, cum comite gesturi de care altădată se simțea incapabil. O forță străină intrase în el și voia să-l cucerească în întregime. Demeter avea toate motivele să fie alarmat. Puținul care mai rămăsese din el, Demeter se înverșunase să-l păstreze.

Ceea ce înainte vreme ar fi fost dureros, acum nu era decît bucurie și înțeleaptă resemnare. Cercetările științifice cărora li se dedicase cu pasiune și care, drept vană răsplată, îi măguleau amorul propriu de cîte ori era lovit în altă parte, îi apăreau lipsite de valoare. Dar, deși lipsite de valoare, ambigue și trecătoare, colegii îl invidiau cumplit. „Bieții de ei, dacă ar ști că n-au nici o valoare n-ar mai fi atît de acri.“ Eroarea produsă de el se răs-

pîndi asupra tuturor ca o boală. Închipuindu-și-l un chirurg de geniu, o femeie se îndrăgosti demențial de el, simpla incapacitate de a discerne adevărul se transformase în obsesie sexuală, într-o febrilă realitate biologică. Eroarea se înnobilase astfel cu prestigiul forțelor oarbe. Dar el, Demeter, la rîndul lui nu se îndrăgostise de Elvira, socotind-o o poetă mai bună decît Magda Isanos ? Din pricina incapacității lui de a înțelege fenomenul artistic, o socotise genială pe biata fată, și de cîte ori îi auzea pașii, paraliza de emoție. Eroarea devenise atît de adîncă, încît se confunda cu viața, și din această pricină luă înfățișarea adevărului. Dealtfel, întreaga lui viață sentimentală, deșertăciune a deșertăciunilor. Ambițiile lui de Don Juan nu erau decît o penibilă falsificare a realității ; ce putea susține la o judecată lucidă ? În cel mai fericit caz, femei care se culcaseră cu o sumedenie de bărbați se culcaseră și cu el. Mizera lui consolare era că nici un Don Juan nu se putea lăuda cu ceva mai mult.

Ajunse acasă tîrziu, aproape dimineața, buimac de băutură.

Cu un gest plictisit, care se dovedi ulterior nu atît de neglijent și de întîmplător, își azvîrli pălăria pe noptieră și adormi așa îmbrăcat cum era.

A doua zi, pe la prînz, cînd se trezi, era alt om. Se bărbieri, se îmbrăcă ; era gata de plecare, dar nici prin gînd nu-i trecu să-și ia pălăria, pur și simplu uitase de ea, uitase unde o azvîrlise după teribila și strania beție. Uitase unde anume o aruncase, sau nu voia să-și amintească unde anume o aruncase ; cert este că în ziua aceea plecă în capul gol spre policlinică.

Fără să vrea, cînd se înapoie de la spital, ochii i se opriră asupra noptierei, exact pe locul unde zăcea azvîrlită și părăsită glorioasa lui pălărie. Speriat ca de o vedenie cumplită, își mută aproape reflex privirea în altă parte. Un gînd rău, asemănător cu voluptatea morții, îl silea să privească spre noptieră, dar instinctul de con-

servare îl ajuta să se stăpînească. Se gîndea s-o ascundă într-un loc mai dosnic, într-un raft uitat, departe de orice privire, dar îi era teamă să se mai atingă de pălărie. Avea senzația că, așa cum ședea azvîrlită pe noptieră, părăsită, dar totuși amenințătoare, pălăria nu mai era pălărie, ci cu totul altceva, o realitate pe care el n-o cunoștea și față de care nu știa cum să reacționeze. Nu se simțea capabil s-o mute de pe noptieră în dulap ; îi era frică. Mai era convins că dușmanii lui ar fi fost încîntați dacă și-ar fi mutat pălăria de pe noptieră în dulap. Nu, n-o să le facă bucuria asta.

Înțelese că cel mai bun lucru era să uite unde își azvîrlise pălăria. Se simțea cu conștiința curată, recunoștea totul, fără nici o milă, de la ratarea profesională pînă la cea sentimentală. Un singur lucru, un fleac fără însemnătate avea și el dreptul să nu recunoască. Nu era însă prea limpede în ce consta acest drept și cine anume îi dăduse acest drept.

Maică-sa, pe care Demeter o vizita o dată pe săptămînă, se arătă intrigată cînd pentru a nu știu cîta oară îl văzu în capul gol. La început crezu că e un simplu accident — în definitiv, i se întîmplă oricui să-și mai uite pălăria ; curînd, înțelese însă că Demeter luase o hotărîre în această privință.

— Unde ți-e pălăria ? De ce umbli cu capul gol ?

Demeter se făcu palid la față și încercă printr-o glumă neghioabă să schimbe vorba ; avea el o suită de glume nevinovate, respectuoase, făcute anume pentru fecioare și oameni bătrîni.

Nevinovatele glume care altădată o amuzau o făcură de data asta să se crispeze.

— Unde ți-e pălăria ? Tu întotdeauna umbli cu pălărie !

Demeter uitase sau încercase să uite că purtase vreodată pălărie. „Uite ce blestemată e viața ! Vrei să te lepezi de erori, și oamenii îți amintesc mereu de ele. Ca și cum lepădîndu-te de erori le furi lor ceva, îi frustrezi de cine știe ce drepturi, încalci regulile nu știu cărui legămînt tainic". Cine îi amintea de pălărie îi era dușman. Cine îl întreba unde își azvîrlise pălăria îi dorea moartea.

— Eu n-am purtat niciodată pălărie, se înapoia Demeter cu un fel de grabă la hotărîrea pe care o luase în dimineața aceea cumplită, temîndu-se parcă să nu se risipească.

De-atunci, Demeter nu-și mai vizita mama ; îi trimitea bani prin mandat telegrafic, mai adăuga acolo cîteva grăbite urări de sănătate, dar de vizitat, n-o mai vizita.

Lui Demeter îi era teamă să nu obosească și să se pomenească astfel într-o dimineață cu pălăria pe cap. Hotărîrea luată nu depindea în întregime de el, era din cale-afară de capricioasă ; cînd îl părăsea, cînd se înapoia. De aceea, Demeter se supraveghea încontinuu, temîndu-se ca nu cumva hotărîrea să-l părăsească. Sentimentul lui Demeter, încă destul de confuz, era că el are ceva de apărat și ceva de ascuns, speranța unei fericiri dumnezeiești sau o crimă monstruoasă. Taina cea cumplită era ori în ceea ce Demeter recunoscuse la beție, ori ceea ce ascunsese de cînd cu renunțarea la pălărie ; această nesiguranță năștea clipele lui de slăbiciune. Dar dacă taina lui se afla în ceea ce recunoscuse în văzul lumii, și ascunzîndu-și pălăria nu făcea decît să-și ia o măsură de prevedere inutilă, lăsîndu-se în realitate descoperit ? Blestemîndu-se, îndepărta aceste gînduri diavolești, întorcîndu-se cu o și mai mare credință la hotărîrea luată. El avea convingerea că nu ascunde nimic, nici în văzul lumii, nici în straturile intime ale conștiinței. Sufletul se lăsa cuprins de o mare pace și bucurie. Și, curios, abia atunci simțea că are ceva de apărat și ascuns.

Demeter descoperi cu spaimă cum aproape toată lumea se coalizase împotriva lui, obligîndu-l să mărturisească unde anume își azvîrlise pălăria. Mutrele lor jignite și speriate păreau să-și spună : „Ce s-ar întîmpla dacă

nici noi n-am recunoaşte unde ne-am ascuns pălăria ?“ Obligîndu-l să mărturisească unde anume îşi azvîrlise pălăria, încercau parcă să împiedice zdruncinarea nu ştiu cărui tainic echilibru stabilit de veacuri.

Asta nu făcu decît să-l îndîrjească pe Demeter.

— Vă priveşte ce faceţi voi. Eu n-am de gînd să divulg unde mi-am azvîrlit pălăria.

Femeile încercau să-l înduplece, amintindu-i frumoasele vremuri de odinioară.

— De ce nu mai porţi pălărie ? Îţi stătea grozav.

Prietenii îl trăgeau prin cîrciumi, îl îmbătau şi-i cereau apoi — în schimbul vinului plătit şi al devotamentului lor veşnic — teribila mărturisire.

— Spune, Demeter, unde ţi-ai ascuns pălăria ? De ce ne chinui atîta ? Vrei să ne luăm lumea-n cap ?

Cînd se afla în mare primejdie, deşi străină de el, ca orice hotărîre, hotărîrea bună şi credincioasă nu-l părăsea niciodată.

— Eu n-am purtat niciodată pălărie.

Intrigat că nici măcar lui nu-i spune unde anume îşi azvîrlise pălăria, cel mai bun prieten îl părăsi.

— Nu pot fi prieten cu un om care nu recunoaşte unde şi-a ascuns pălăria.

Obosit, Demeter îi dădu dreptate. Ciudat, dar adevărul acesta era : nici el n-ar fi avut încredere într-un om care nu voia să recunoască unde anume îşi azvîrlise pălăria. De la un asemenea om te poţi aştepta la orice.

Un alt prieten, înzestrat cu duhul blîndeţii, îi ceruse ca în schimbul tainei lui să primească taina lui Demeter. Dar lui Demeter orice schimb i se părea nedrept şi fără noimă. Nici faţă de un om care ar recunoaşte unde şi-a azvîrlit pălăria el n-ar mărturisi unde anume îşi azvîrlise el pălăria. Fiecare îşi azvîrle pălăria unde crede el de cuviinţă.

Căutînd odihna mizeră pe care i-o oferea mediocritatea celorlalţi, Demeter se întreba de ce vor oamenii să-i

smulgă taina — „Zău, dacă-i înţeleg, eu n-am nevoie de taina nimănui. Eu n-am întrebat pe nimeni unde şi-a aruncat pălăria“.

Demeter crezuse la un moment dat că recunoaşterea deschisă a tuturor păcatelor îi va face pe oameni să uite povestea cu pălăria. Dar rezultatul nu fu cel aşteptat.

Şi atunci Demeter hotărî să recurgă la o viclenie. Se arăta dispus să recunoască deschis totul, în afară de adevăr — unde anume şi-a azvîrlit pălăria.

— Autoflagelarea lui, recunoaştem, e dibace şi convingătoare pentru naivi, a avut tocmai acest scop : să ascundă adevărul. Nu-i adevărat că lucrările lui ştiinţifice sînt lipsite de valoare. Am aici pe masă un exemplar din ultima lui lucrare, tipărită într-o editură belgiană. Demeter, Demeter, spune odată, pentru numele lui Dumnezeu, unde ţi-ai azvîrlit pălăria ?

Peste cîteva nopţi, Demeter avu un vis ciudat. O fostă iubită de-a lui, care murise cu aproape un an de zile în urmă, îl vizită într-o noapte cu pălăria lui pe cap. Era foarte palidă, dar pălăria aruncată ştrengăreşte pe-o parte, aşa cum o purtase şi Demeter cîndva, o înfrumuseţa şi o întinerea.

Cum făcea de obicei, Amalia încerca să-i pună pălăria pe cap în glumă. Dar ceea ce înainte fusese glumă nevinovată, acuma era totuna cu moartea. Demeter se dădu îngrozit la o parte.

— Ce vrei, Amalia ?

— Ai minţit, Demeter. De cînd îţi scormoneşti conştiinţa, susţii că m-am culcat cu tine fiindcă nu aveam alt bărbat la îndemînă. De ce murdăreşti totul ?

Demeter nu voia să asculte ; el stabilise odată adevărul în privinţa Amaliei, îl pusese în legătură cu alte adevăruri, n-avea de gînd să mai schimbe nimic.

Cu un efort supraomenesc, Demeter reuşi să înlăture amintirea acestei cumplite vedenii.

La patruzeci de ani, Demeter întîlni în sfîrşit marea iubire. Era o balerină pe care o cunoscuse întîmplător într-un bar de noapte. Era o balerină albă şi fragilă, cu ochii mari, care-i invadau parcă toată faţa ; numărul ei din program trebuia să sugereze o femeie care caută încontinuu un trup de bărbat de care să se sprijine. Nu-l găsea niciodată, şi de aceea, după terminarea programului, arunca priviri obosite şi neîncrezătoare printre bărbaţii din sală, în căutarea partenerului ideal. Demeter simţi căutarea femeii pe care veşnicele dezamăgiri o făcuseră tristă, aproape apatică. O aşteptă la ieşire. Balerina veni surîzînd, amuzîndu-se de timiditatea lui, jucîndu-se cu ea.

— Ei hai, nu te mai uita la mine, opreşte o maşină.

În maşină, ea simţi cum bărbatul se pregăteşte să spună ceva, pesemne ceva frumos, cum se spune într-o asemenea împrejurare. Pesemne ceva frumos, ipocrit şi inutil. Dar ea auzise prea multe asemenea cuvinte, aşa că îl rugă să tacă.

— Mergem la mine. Ai să vezi, e plăcut la mine.

De pe scară, balerina începu să se dezbrace în grabă, ca şi cum de vestmintele de pe ea o legau întîmplări neplăcute, insuportabile, pe care voia să le uite cît mai repede.

— Îmi place să ajung goală în cameră. Aşa m-am obişnuit.

Demeter tăcea, iar tăcerea bărbatului o tulbura ; ea voia să-şi şi manifeste bucuria şi să păstreze intactă tăcerea bărbatului.

— Te supără lumina ?

Matern şi leneş, îi întinse braţele, chemîndu-l. Se părea că de multă vreme trupul femeii îl aştepta.

Balerina plîngea ; Demeter nu-şi dădea seama dacă era o mare durere sau felul ei de a suci capul bărbaţilor.

— E foarte bine cu tine. Te supără dacă dau drumul la radio ? Îmi place muzica noaptea.

Avea o teribilă grijă să nu-l supere cu ceva.

— E prea tare muzica ? E bine aşa ?

Otilia începea amorul, greoi, vulgar, cu o preocupare aproape profesională pentru fiecare amănunt, dar pe măsură ce se lăsa pătrunsă de puterea bărbatului, se schimba, se maturiza, brusc, de parcă odată cu puterea bărbatului ar fi năvălit asupra ei şi experienţa exactă a tuturor experienţelor trăite ; căpăta o gravitate dureroasă, pe care începutul n-o prevedea deloc. Puterea bărbatului nu era pentru balerină decît un mijloc ca oricare altul de a străbate drumul de la conştiinţa ei tulbure pînă în miezul suferinţei ei. Se îmbăta de plăcere, şi durere, se înălţa, plîngînd. Demeter se îndrăgostise ca un nebun. Se vedeau noapte de noapte. Amestecul acela straniu de femeie uşoară, obişnuită cu păcatul tuturor bărbaţilor, şi de fiinţă pură, speriată de miracolul existenţei, o fiinţă pură care se năştea parcă atunci, din întunericul şi vulgaritatea celeilalte, îl fascina de fiecare dată.

După o asemenea noapte de dragoste, balerina se trezi mai repede ca de obicei din suferinţa ei.

— Ascultă, iubitule, de ce nu vrei să-mi spui şi mie unde ţi-ai ascuns pălăria ?

Demeter se deşteptă parcă dintr-un vis frumos ; balerina îi strînse mîna cu putere, ajutîndu-l să se dezmeticească. Speriat, Demeter îşi retrase mîna.

— De unde ştii tu că eu purtam pălărie ?

Balerina surîse ; voia să-l învăluie pe Demeter în acel surîs, dar bărbatul se împotrivi.

— De unde ştiu ? Mi-am dat seama de cînd te-am zărit. Mă pricep la oameni.

Explicaţia balerinei îl îngrozi pe Demeter ; de aceea, jucîndu-se cu frica lui cum se jucase altădată cu timiditatea lui, balerina încerca să-l liniştească.

— Mi-a spus o femeie că-ţi stă grozav cu pălărie... Mie ai putea să-mi spui unde ţi-ai azvîrlit-o. Eu nu ţi-am ascuns nimic.

Văzîndu-l cum tace, balerina se supără cu adevărat.

— Ești la fel ca toți bărbații. Nici unul nu vrea să recunoască unde și-a azvîrlit pălăria.

— Nu mă iubești, se ridică Demeter din pat, căutînd să se sustragă zîmbetului balerinei, care parcă voia să-l prindă, să-l facă prizonier. Dacă mă iubeai, nu mă întrebai unde mi-am azvîrlit pălăria. Ești și tu la fel ca toate femeile.

De-atunci n-o mai văzu pe balerină.

Curînd după aceea, într-o noapte, Demeter se simți cuprins de febră. Se îmbolnăvi.

Cerul se despică parcă, și o voce îngrozitoare, care semăna uimitor cu vocea caldă și învăluitoare a balerinei, făcea încăperea să se clatine.

— Pălăria e pe noptieră. Știi foarte bine că e pe noptieră. Degeaba te ascunzi. Degeaba te minți. Uite-o colo, pe noptieră.

Ca-n vis, Demeter își aminti că balerina îl iubise, și-n acest ceas de cumpănă căuta un sprijin, fie și înșelător, în vechea iubire a femeii.

— Tu mă cunoști bine, știi că n-am purtat niciodată pălărie.

Atunci, simțind parcă primejdia, apăru Amalia, care-l obliga să se uite spre pălărie, îl împingea, cu o vigoare neobișnuită pentru o femeie, într-acolo. Cît timp încă se mai simțea în putere, ședea nemișcat, își ferea privirile, ocolind locul acela blestemat.

— Uite... pălăria e pe noptieră.

Aproape fără voia lui, Demeter se ridică din pat, luă pălăria de pe noptieră, și-o puse pe cap și așa, în picioare și cu pălăria pe cap, își dădu sfîrșitul.

Dar cel care murea era un străin, pe care-l disprețuia, și cu care n-avea nimic comun ; Demeter știa asta și era fericit.

La șirul nesfîrșit de ofense, Adela mai adăugă una. După ce-o catalogă, oftă.

— Nici în piesa lui Shaw nu m-au distribuit...

Cineva îi atrase atenția că ea, în comparație cu meschinăria generală, e bună și generoasă. Îi atrase atenția în treacăt, cum ai atrage cuiva atenția că umblă cu șireturile desfăcute sau ciorapii rupți, dar Adela ținu minte. Cum era o fire chibzuită, transforma imediat orice gînd sau amintire în convingere ; în acest fel i se părea mai ușor de păstrat și memorat.

— Octavian, ție ți-o fi foame, mănîncă tu, nu mă aștepta pe mine.

O clipă fu ispitită să adauge la jignirea regizorului, indiferența soțului.

— Mă auzi, Octavian ? Tu nu mă auzi niciodată.

Bărbatul avea o sarcină ingrată, el trebuia să-i ratifice umilințele primite și s-o umilească și el, la rîndul lui, cînd umanitatea nu se arăta prea crudă. „Afurisită treabă ! suspină descumpănit Octavian. Cînd dracu să le faci pe toate ?"

Jignirea din glasul nefericitei ființe se strecura ca un șarpe pînă-n bucătărie, încolăcindu-l și sufocîndu-l. „Te-am prins, iubitule, nu-mi mai scapi. Acum, vrînd-nevrînd, o să tremuri pentru soarta mea", își spunea înverșunată Adela. Din fotoliu, femeia îl privea, bună și liniștită, ca și cum nu ea trimisese în lume acel animal de pradă, ca și cum suferința aceea ar fi fost independentă de ea. Se plictisise de atîtea roluri episodice — blestematele glume cu actorul care duce tava — se înăcrise așteptînd ca numele ei să apară, măcar o dată, pe genericul unui film, se îmbolnăvise tot așteptînd o călătorie de studii în străinătate, și energia stîrnită de atîtea îndelung repetate umilințe se preschimbă cu timpul într-un

animal de pradă. Adeseori, Adela îi dădea drumul în lume, să amintească tuturor marile ei nefericiri ; voia ca jignirile ei să fie mereu prezente în memoria umanității ; se înfuria cînd cineva uita că ea de multă vreme nu mai jucase un rol principal.

— Nu mai sînt așa tînără, Octavian. Ar trebui să atac marile repertorii...

Acolo, în bucătărie, din pricina chibriturilor pe care le găsise anevoie, Octavian se simțea incapabil să-și sprijine nevasta în cariera ei artistică... În ceea ce-l privește, Octavian era dispus la toate sacrificile ; mai bine s-ar culca odată cu regizorul și n-ar mai veni acasă cu mutrele astea. Era convins că Adela își apăra cu atîta îndîrjire fidelitatea conjugală numai ca să-i amărască lui viața. Da, da, din răutate nu se culcă cu regizorul.

Incapacitatea soțului de a întreprinde ceva practic lua în mod mecanic forma tandreții. De unde și cum apărea acea tresărire de caldă duioșie ? Dumnezeu știe, el habar n-avea... Dealtfel, de multe ori, Octavian se trezea trăind cu intensitate un sentiment la care nici în vis nu se gîndise. Resemnat și iritat, nu-i rămînea decît să ia lucrurile așa cum sînt, nu vedea nici un rost să se împotrivească. Cu timpul, taina se dezvălui ; zîmbetul acela sfios care-i apărea în colțul gurii nu-i aparținea, era în întregime rodul combinațiilor Adelei, ea îl silise să zîmbească în acest fel. Cînd îi alina ambițiile rănite sau o desconsidera fățiș, Octavian nu făcea decît să restituie sentimente care de drept aparțineau soției. El îndeplinea în tot acest joc doar o treabă mecanică și nu prea înțelegea de ce Adela îl chinuie atîta pentru niște fleacuri.

— Ai treizeci de ani și n-ai jucat încă un Shakespeare, ofta Octavian, executînd conștiincios comanda pe care o primise.

Uitînd că această compasiune era în întregime opera ei, Adela o aștepta cu febrilă încordare, o compara imediat cu cea de ieri, apoi se resemna și-o orînduia lîngă celelalte dovezi de compasiune.

— Și ce vină am eu, Octavian ? În institut eram socotită marea speranță, toți mă apreciau. Tu m-ai văzut în Goldoni.

După această compasiune smulsă cu atîta greutate, Adela, din nevoia de mai multă certitudine, comanda o jignire. Octavian nu-i îndeplinea dorința cu inima ușoară. Se hotăra greu s-o jignească — în această operație avea impresia că el pierde, și soția cîștigă.

— Și la tine, Adela, există prea multă inconștiență cîteodată. Fără o bogată cultură, un actor... Incultura duce la diletantism.

De cîte ori o umilea, îi era ciudă pe sine însuși : „Iarăși i-am făcut pe plac !“

— Ai dreptate, Octavian. Sînt neserioasă.

Adela primea ofensa aproape cu recunoștință, ca și cum ea ar fi prevestit cine știe ce dreptate măreață și viitoare.

— Da, da, Octavian, încerca Adela să-și amplifice umilința. Sînt o diletantă, e ceva care nu merge. O, și ce frumoasă ar fi putut fi viața !

Adevărul era că, ofensată, Adela se simțea admirabil. Jignirile îi umpleau viața, ierarhizarea suferințelor îi lua mai toată vremea, le muta de colo pînă colo, le analiza și le împrospăta, în fiecare clipă avea ce face. Observațiile răutăcioase pe care oamenii le făceau la adresa ei îi dădeau Adelei conștiința de sine, cu gîndul la acele nedrepte jigniri cunoștea stări de adevărat extaz. Nu mai avea nevoie de nimic ; dacă ar fi fost după ea, ar fi renunțat și la viața sexuală. Răstignită între două nedreptăți, adormea imediat. Cînd, în singurătatea cea mai deplină, trecea în revistă toate ofensele pe care reușise să le acapareze, ele nici nu mai erau ceea ce numim în mod comun ofense, afronturi, ci o amintire plăcută, la fel de încîntătoare, ca amintirea unei croaziere pe Medite-

rană sau a unei călătorii de nuntă la Paris. Cînd ieşea în lume şi-şi purta iarăşi crucea, afronturile îşi recăpătau sensul lor iniţial, croaziera pe Mediterana devenea din nou rolul principal luat pe nedrept tocmai în preajma premierei şi dat de către un regizor impostor unei actriţe fără talent şi fără caracter.

„De cîte ori cineva îi spune că vocea ei are un sunet de lemn, parcă se îngraşă" — îşi spunea soţul, îngrozit de capacitatea femeii de a strînge mereu tot felul de umilinţe şi jigniri. El era convins că Adela nu suferă degeaba, adună jignirile într-un scop anume, urmărea ceva, punea ceva la cale.

Femeia simţea că Octavian o suspectează ; dealtfel, era convinsă că mulţi oameni o urmăreau şi-o invidiau în ascuns. Era însă hotărîtă să păstreze tot ceea ce adunase cu atîta trudă ; în definitiv, fiecare trăieşte cum îl taie capul.

Cu timpul, Adela devenise un cerber abil şi vigilent al propriei sale conştiinţe. Acum ştie cu exactitate ce anume să lase să intre şi ce anume să oprească. Cînd Octavian, din cine ştie ce motive, fie ele dezinteresate, spontane, nutrea faţă de ea un sentiment de reală simpatie, Adela se împotrivea, nu-l lăsa să pătrundă în conştiinţa ei, n-avea încredere decît în sentimentele impuse şi comandate de ea. Presimţind ceva urît în actul de refuz al Adelei, soţul se îndîrjea şi încerca să adoarmă vigilenţa femeii, obligînd-o să-i primească expresia de simpatie, să se bucure de ea. Cu ajutorul acelui gînd, care-i aparţinea în întregime şi pe care-l împingea aproape cu forţa în conştiinţa femeii, Octavian nădăjduia să-şi spioneze soţia, silind-o să înregistreze dragostea pe care i-o purta. Spionul ascuns într-un gest de caldă afecţiune îi aducea informaţii alarmante : Adela se pregătea să-i înăbuşe personalitatea. Surd şi încrîncenat, între cei doi soţi, se ducea o luptă pe viaţă şi pe moarte. Cîteodată spionul se întorcea acasă cu mîna goală ; asta însemna că Adela, printr-un mare efort, reuşise să-l anihileze şi să-l facă inofensiv. Bineînţeles, şi Octavian devenise circumspect cu momentele în care Adela îl privea drept în ochi, clipele tandre şi efuziunile sufleteşti se dovediseră a fi nu numai cele mai plăcute, dar şi cele mai primejdioase. Odată, cînd Octavian îşi îmbrăţişase soţia pierdut într-o fericire totală, o asemenea privire curată îi pătrunse în conştiinţă la puţină vreme după ce-l încîntă şi-l făcu să plîngă de bucurie ; privirea cu pricina se dovedi mijlocul prin care ea îl supraveghea.

— E revoltător... mi-au spus să pregătesc rolul, susţineau că-mi vine ca o mănuşă. Şi azi, regizorul s-a răzgîndit, zice că are o altă viziune a spectacolului, suspina Adela, dornică de o nouă şi proaspătă mărturie a răutăţii şi mediocrităţii.

Animalul de pradă născut din jignirile Adelei stătea în preajma soţului, supraveghindu-i fiecare mişcare.

— A, mizerabila condiţie umană ! ofta Octavian, înfricoşat de apropierea animalului de pradă. Mizerabila condiţie umană !

De undeva, din adîncurile sufletului ei plin întotdeauna cu de toate, Adela preschimba o veche şi de mult nefolosită umilinţă într-un zîmbet ironic, pe care, după ce-l cîntări puţin, îl lăsă să-i inunde faţa.

— De cînd m-am măritat, nici un regizor nu mă are în viziunea lui. Susţin că eu nu trec rampa. Mă auzi, Octaviane ?

Cu fiecare lovitură pe care i-o dădea soarta, Adela devenea mai puternică. Îşi domina şi-şi stăpînea soţul.

Octavian observă cu uimire că în bucătărie nu se poate indigna cum trebuie. Cu farfuria de supă în mînă, ajunse pînă în mijlocul camerei şi acolo se opri brusc, ca şi cum ar fi intuit atunci, într-o fracţiune de secundă, încă un mobil al meschinăriei umane.

— Revoltător, Adela, auzi, viziunea modernă. Vorbe goale.

Farfuria îl împiedică să-şi ducă mînia pînă la capăt, de aceea o aşeză pe birou, alături de fotografiile care o înfăţişau pe Adela jucînd pe scena institutului în Shaw şi Goldoni. Octavian puse farfuria pe birou cu atîta grijă şi într-un asemenea mod încît, printr-o putere magică, devenise şi ea o mărturie a talentului soţiei şi un teribil cap de acuzare.

— E revoltător, Octavian.... Dacă ai şti ce mutră avea regizorul cînd mi-a spus că nu mai joc ! N-a vrut să-mi dea nici dublură. Susţine că nu mai intru în viziunea lui.

După ce-şi vărsă năduful, Adela îşi ascunse indignarea într-un ungher anume, vrînd s-o păstreze intactă, s-o mai folosească şi cu alt prilej, să ştie oricînd de unde s-o ia, cînd o să aibă trebuinţă. În sufletul Adelei jignirile se adunau ameninţător, una după alta, dar, spre cinstea ei, ţinea o ordine exemplară în această sumbră împărăţie. Riguros ierarhizate şi catalogate, de cîte ori avea nevoie de-o nemulţumire o găsea imediat. Adela învăţase să-şi împrospăteze jignirile, o jignire de acum cîţiva ani arăta pe faţa ei sensibilă şi econoamă ca nou-nouţă.

Octavian se plictisise tot justificîndu-i Adelei dezastruoasele şi nemeritatele ei insuccese, deşi, la drept vorbind, nu de plictiseală era vorba, ci de ceva mult mai grav : avea convingerea că procedînd cu atîta criminală slăbiciune îşi săpa mormîntul cu propria lui mînă. „Nu degeaba se vaită femeia asta ; cine ştie ce mîrşăvie urmăreşte ? !"

Din pricina Adelei şi a veşnicelor ei nemulţumiri, Octavian nu reuşea să-şi pună în practică planul lui de autoperfecţionare. La începutul căsniciei sperase să zboare spre mari înălţimi morale, iar Adela să-i urmărească evoluţia cu admiraţie, dîndu-i în cel mai fericit caz replica, topită de fericire. Ce s-a ales din toate aceste planuri frumoase ? Nimic... Asta nu se poate numi viaţă...

Octavian nu-i ceruse Adelei decît o fidelitate oarbă, şi în loc de asta ea-l făcuse martorul eşecurilor ei artistice. Avea şi el, slavă Domnului, atîtea principii, dar cum să le manifeste, cînd Adela se văicărea de dimineaţă pînă seara, cînd ea îi rezervase rolul unui partener mecanic, slugă a planurilor ei diavoleşti ?

Cînd lipsea pentru mai multă vreme, Adela îşi lăsa nemulţumirile în grija acelui animal ciudat. Animalul acela îngrozitor, văzut şi nevăzut, real şi ireal în acelaşi timp, şedea într-un colţ al camerei şi-l supraveghea încontinuu. Cum se gîndea la planurile lui de autoperfecţionare, cum animalul mîrîia ameninţător, gata să-l sfîşie... Animalul i se părea şi nu i se părea cunoscut, dar, deşi n-avea nici o trăsătură comună, semăna perfect cu Adela. De unde venea această senzaţie de perfectă asemănare nu se putea şti. Cîteodată, vedenia era apatică; cu gîndul aiurea, nu-l mai urmărea cu atîta încordare ; atunci, Octavian simţea cum Adela e ipocrită faţă de propria ei sinceritate, cum, din motive neînţelese, se trădează pe ea însăşi.

Mirat şi încîntat în acelaşi timp, Octavian simţi într-o bună zi că şi nevoia lui de autoperfecţionare, dorinţa lui de exigenţă morală, e gata să nască un animal de pradă, la fel de credincios şi de puternic. Sentimentul acestei ciudate şi inexplicabile paternităţi îl bucura sincer ; de cînd voia Octavian să aibă şi el un copil...

Se petrecu un lucru îngrozitor, la care, la drept vorbind, Octavian se aştepta. Ce spectacol sălbatic şi magnific ! Animalul de pradă născut din nevoia lui Octavian de autoperfecţionare sfîşia în linişte şi cruzime animalul de pradă născut din jignirile adunate de atîta amar de vreme în sufletul Adelei.

Adela nu înţelegea unde anume greşise, dar îşi dădea seama că pierzînd jignirile, pierduse bătălia. Hăituită şi înfricoşată, neştiind unde să se ascundă, pînă la urmă Adela se refugia în dragostea umilă şi devotată faţă de soţ.

Adela n-avea ce alege, altă ascunzătoare nici nu exista, își respecta soțul și se făcea mică de frică.

De data asta, semnele victoriei erau de partea lui Octavian. Îndată ce se făcea comod, Octavian începea să povestească ce anume l-a mai scîrbit în ziua aceea. De fapt, semnalele indignării se auzeau încă de cînd își agăța pălăria în cuier.

— Cretinii !

Adela, devenită prin forța împrejurărilor sincera admiratoare a exigențelor soțului, îl ajuta să se facă comod, căutînd cu înfrigurare binecuvîntații și întru totul meritații papuci de casă. Cu cît găsea mai repede papucii, cu atît Octavian i se părea mai bun și mai generos. Acolo, chircită sub pat, mai avea puterea să-și compare destinul cu cel al fericitei Magdalena, soția și mai fericitului Bach. Ieșind de sub pat cu destinul astfel comparat, îi întindea papucii cu nemărginită recunoștință.

De fapt, Octavian intuia că acolo, sub pat, Adela punea ceva la cale, dar îi era greu să ghicească întotdeauna ce anume. De cîte ori apărea la suprafață cu papucii în mînă, o urmărea cu atenția încordată, dar fără succes, căci Adela, neștiind exact ce anume făcuse acolo — dacă își lăudase sau blestemase soțul —, își lua pentru orice eventualitate măsuri de prevedere. De fapt, Adelei îi era frică de orice gînd rău în legătură cu Octavian. Adevărul era că numai admirîndu-și și iubindu-și soțul se simțea în siguranță, fidelitatea față de Octavian rămăsese singurul ei adăpost. În asemenea circumstanțe, ipocrizia era totuna cu sfîrșitul ; ipocrizia ar fi lipsit-o pe Adela de singurul ei reazim.

Superioritatea morală a lui Octavian era atît de mare, încît uneori bănuia că Adela își compară soarta cu cea a Magdalenei Bach. Presupusul gest al femeii nici măcar nu-l măgulea. I se părea că femeia îi e datoare o asemenea comparație. Tot ce se întîmpla în jurul lui — de la accidentele de tramvai pînă la recunoștința Adelei — nu

făcea decît să-i consolideze edificiul etc., să mai adauge încă ceva la baza lui, și așa destul de trainică.

Era de data asta rîndul Adelei să se îngrozească și să se întrebe ce urmărește soțul adunînd atîtea principii. Edificiul moral se dovedise nesățios, precum gîtlejul unui gurmand. Octavian înghițea și digera mereu tot felul de dogme și aforisme și nu se declara niciodată sătul. Aceste principii se dovediseră la un moment dat mai multe decît are omul trebuință în scurta lui trecere sub soare. Cu toate astea, Octavian nu arunca nimic — orice principiu odată captat devenea și valabil în același timp.

Cu cît soțul devenea mai moral, cu atît Adela se simțea mai plăpîndă, gata să-și dea sufletul. Lipsită de ajutorul jignirilor, bietei femei îi era greu să se orienteze și să ia o hotărîre. Simțea cum zi de zi Octavian pătrunde în conștiința ei, prădînd-o de tot ce se găsea acolo, lăsîndu-i neatinsă numai fidelitatea față de el. Cînd în suflet îi mijea un zîmbet, observa cu uimire cum, fără să mai aibă timp să se dezmeticească, acel zîmbet apărea brusc pe fața lacomă și glorioasă a soțului. Nefericitei Adela îi era teamă ca nu cumva soțul, confundînd-o sau ridicînd-o la rangul de principiu, să n-o înghită cu desăvîrșire. Acum, după cele petrecute, totul era cu putință.

Cînd talentul nu-i era batjocorit și desconsiderat, viața i se părea Adelei searbădă, oprită în loc — fără nici o posibilitate de continuitate. Se simțea fără vlagă, dezorientată, incapabilă să se bucure de ceva, incapabilă să mai stabilească relații normale cu oamenii ; totul căpăta un gust fad. Ea comunicase cu oamenii prin intermediul ofenselor. Pentru ea, de pildă, exista numai „cretinul de farmacist“, farmacistul pur și simplu nu însemna nimic pentru Adela, era pentru ea o realitate abstractă, care nu-i spunea nimic. Dispărînd ofensele, dispăruse și această solidă punte de legătură, oamenii îi apăreau ca niște fantome lipsite de viață. Se gîndea cu nostalgie la vremurile cînd regizorul declarase că prezența ei într-un spectacol

înseamnă o catastrofă sigură. Jignirile o ţinuseră în viaţă, ele erau fericirea, răsplata şi bucuria ei. Nici măcar aprecieri estetice nu mai era capabilă să facă, un spectacol dacă nu era lamentabil nu exista pentru Adela. Soţul ei, printr-o viclenie de geniu, îi dăduse încredere în ea, dar această încredere îi era cu desăvîrşire străină şi vrăjmaşă, această încredere era aliata soţului ei şi duşmana ei. Adela avea nevoie de repulsia colegilor şi plictiseala regizorului. Acordîndu-i încredere, Octavian o dezrădăcinase şi o gonise din lumea certitudinilor ei, o dusese într-o ţară străină, unde ea nu ştia nici să vorbească, nici să umble. La capătul acestei încrederi simţea cu o mare acuitate răsuflarea de gheaţă a morţii.

Dar acest devotament obligatoriu nu era lipsit totuşi de anume delicateţe şi farmec. Deşi terorizată, Adela simţea nevoia să participe la înrobirea ei, să nu lase totul pe seama soţului, să mai adauge şi puţin „inefabil feminin". Femeie din creştet pînă-n tălpi, ea îşi apropia legile universului imaginîndu-şi mutrele luate de glorioşii bărbaţi în clipa în care le descoperiseră. Era ferm convinsă că Newton trebuie să fi arătat grozav de simpatic în clipa în care descoperise legea gravitaţiei, îl vedea pe Napoleon luîndu-se cu mîinile de cap după bătălia de la Waterloo. Ce mutră o fi făcut atunci corsicanul! Bineînţeles, nici soţul nu scăpa acestui criteriu feminin... „Doamne, de cîtă gingăşie sînt în stare în situaţia mea!" se arăta Adela sincer uimită şi încîntată. Cînd Octavian se crispa de atîta mediocritate, făcea gropiţe în obraji. Asta o mai făcea să uite de starea mizerabilă în care se zbătea. De aceea, vrînd să-l şi răsfeţe, îi cerea să-şi mai manifeste încă o dată aversiunea şi dezaprobarea; fiatat în conduita lui morală, Octavian făcea din nou gropiţe în obraji.

Adela se amuza cu adevărat.

Octavian nu se indigna în sensul obişnuit, de fapt îşi muta principiile dintr-un loc în altul, mereu nemulţumit de locul stabilit cu o zi înainte.

— Teribil m-a înfuriat Ştefan! Dar cum e posibil, spune şi tu, Adela, cum e posibil? E atît de talentat! I-ai văzut expoziţia? Se prostituează. Talentul implică, nu-i aşa, o anume responsabilitate...

Dezbaterea morală dintre fragila Adela şi diabolicul Octavian semăna cu exerciţiile unui dans suplu şi agreabil. Soţul punea în discuţie tema. Adela îi dădea greutate şi francheţe printr-un sincer „idiotule", Octavian prelua invectiva, o nuanţa, i-o întindea iarăşi înfricoşatei şi graţioasei Adela, Adela i-o înapoia după o secundă, înviorată de o nouă înjurătură, şi aşa mai departe pînă ce adevărul triumfa. Regulile jocului impuneau o anume participare, dar Adela nu se mişca decît la comanda şi în limitele perimetrului stabilit de Octavian. La sfîrşitul discuţiei, docilă, Adela înapoia soţului unul cîte unul toate principiile pe care le folosise. Rămînea iarăşi aşa cum şi-o dorea Octavian, îndrăgostită şi înfricoşată.

Discuţiile pe teme etice atît de sistematic repetate începuseră să capete forme şi cadre fixe de manifestare. Pornirile etice ale soţului se petreceau de obicei în camera soţiei — acolo era mai intim şi mai comod. În conştiinţa femeii domnea o atît de mare neorînduială, încît ea se pregătea pentru avînturile etice ale soţului la fel ca şi pentru cele erotice, se îmbăta, se parfuma cu levănţică, căuta o muzică languroasă, făcea lampa mai mică, o apuca sila de atîta impostură; era un sentiment vechi, uitat aproape, pe care excitaţia erotică reuşise să-l conserve. Dacă în timp ce-şi desfăcea juponul întîmpina o greutate nebănuită — mediocritatea — de atîta ori lovită, îşi mai primea încă o dată răsplata.

— Cine a spus că obişnuinţa e raţiunea celor proşti? Voltaire mi se pare...

Cînd în indignarea ei picura și puțină informație culturală se topea de plăcere, își dădea seama că Octavian e totuși singurul bărbat alături de care se simte bine în pat.

În timp ce se dezbrăca și gîndea în acest fel, vedea cum Octavian, puțin iritat, dar și cu o anume blîndețe față de trecătoarea ei slăbiciune, îi controla sistematic conștiința. Atunci, Adela își dădea seama că această idee aparține de drept soțului, și nu ei. Da, da, de ce să-ți treacă prin cap idei care aparțin altora ? Sigur pe iubirea femeii, Octavian aștepta în liniște ca ea să-i înapoieze surîzînd și de bunăvoie tot ceea ce gîndise.

— Spuneam, Octavian, că obișnuința e rațiunea celor proști.

În sufletul lui adînc, Octavian îngropa cu grijă această frază de spirit, alături de alte numeroase fraze de spirit.

Vara se indignau pe verandă. Mirosul de tei răspîndea un parfum îmbătător ; soțul, într-o cămașă albă cu gulerul răsfrînt, protesta, ea, îmbrăcată în ceva subțire, îi dădea dreptate ; sorbeau un pahar de vin rece, de la gheață ; din cameră ajungea pînă la ei dezmierdarea unei melodii italiene ; era plăcut. Adeseori, soneria îl întrerupea pe Octavian tocmai cînd avea mai multă dreptate, dar nu se supăra nici el, nici ea. Mai veneau uneori prieteni de-ai casei, se indignau și ei, bîrfeau, protestau, ironizau, beau, luau și o gustare, era foarte plăcut.

De data asta se indignaseră în camera soțului. După ce blestemaseră împreună impostura, Adela ieși afară pe verandă, să ia puțin aer.

Îi plăcea să-i dea dreptate soțului și în lipsă. Această nouă dovadă de fidelitate se adăuga peste celelalte dovezi, dar parcă nu mai încăpea, se sufoca. Doamne-Dumnezeule, ce mă fac cu atîtea dovezi de credință veșnică ? Unde vor încăpea toate astea ? Ce-am să fac cu atîta iubire ?

Obosită, se așeză pe șezlong, să se odihnească. „Prea multă fidelitate, unde să tot pun atîta fidelitate ? Octavian ar trebui să se sature odată, știe doar că-l iubesc ca o nebună. Ce mai vrea de la mine ?“ Această stare de ușoară indispoziție fizică o ajuta să înțeleagă mai exact ce anume se petrecea între ea și Octavian. Octavian avusese întotdeauna dreptate, dar nu mai fusese bărbatul viril de întotdeauna. Astenie ? Nu-i era clar dacă discutase sau se culcase cu Octavian, dar îi era clar că nu se mai dovedise bărbatul viril care fusese.

„Mă înșală, mă umilește, își cheltuiește energia cu altă femeie, ajunse femeia, cu un efort supraomenesc, logica din urmă. Doamne-Dumnezeule, mă înșală, mă lovește în orgoliul meu de soție... Doamne, ce bine...“ Îi era sincer recunoscătoare pentru această trădare, infernala încredere se sfîrșise, infernala încredere care o terorizase și-i paralizase personalitatea. Mult așteptata infidelitate a soțului era singurul lucru bun care-l făcuse pentru ea. Binecuvîntă gîndurile întunecate care-l împinseseră în brațele altei femei. Era jignită, era salvată... Scăpase, se eliberase, din nou o să fie umilită, desconsiderată, batjocorită, ofensată, într-un cuvînt : o să trăiască. Bune, vesele și gălăgioase, jignirile se înapoiaseră în sufletul Adelei învăluind-o într-o nemărginită bucurie.

De pe verandă îl privea cum doarme adînc, ca un prunc. Aproape că-i devenise iarăși drag și apropiat.

— Mă înșeli, murmură fericită femeia. Tu mă înșeli, Octavian.

Buimac de somn, Octavian căută îngrijorat dintre atîtea principii adunate principiul salvator. Or, tocmai de un asemenea principiu nu reușise încă să facă rost. Adunase atîtea principii și tocmai pe principiul salvator nu reușise să pună mîna.

— Ești urîtă ; te-ai uitat în oglindă ?

— Da, Octavian, sînt urîtă, așa e cum spui tu, inhală Adela recunoscătoare ofensa bărbatului.

De-acum înainte, semnele victoriei se arătau de partea femeii. Pentru Octavian începea o perioadă dintre cele mai grele.

Animalul acela de pradă, născut din jignirile Adelei, animalul acela ciudat, pe care-l credea mort pentru totdeauna, şedea în faţa lui, sălbatic şi demn, gata să-l sfîşie la cea mai plăpîndă împotrivire.

SOARELE ŞI AMBIANŢA

Niciodată Olga Viziru nu se întorcea acasă fără o achiziţie de valoare menită să-i înfrumuseţeze locuinţa şi existenţa. Astăzi, de pildă, descoperise — hazardul jucase un mare rol — două farfurii Meissen de o deosebită frumuseţe. Mai important decît toate era sentimentul straniu, inexplicabil matern, cu care Olga Viziru făcea aceste achiziţii. Mobila, vesela, bijuteriile, obiectele de valoare însemnau pentru ea copii aruncaţi într-o mare singurătate şi de aceea îşi îmbogăţea locuinţa cu cele mai bune sentimente filantropice.

Ca multe femei singure, trecute de treizeci de ani, căzuse în patima ambianţei, a modernizării şi a înfrumuseţării locuinţei. Mai important decît existenţa i se părea cadrul în care ea se desfăşoară. Progresele realizate în această privinţă erau mai mult decît remarcabile. Nu-i prea plăcea Olgăi să primească musafiri, dar puţinii privilegiaţi care-i trecuseră pragul casei se arătaseră entuziasmaţi. Reuşise să transforme vechea ei dublă garsonieră, dărăpănată, ameninţată de o modestă, dar metodică igrasie, într-un adevărat palat. Pînă şi întunericul aproape permanent al încăperii îl exploatase cu foarte mult simţ artistic ; două sfeşnice frumos lucrate îl sfidau, răspîndind o lumină solemnă de catedrală. Şi după toate astea,

mai avusese şi bunul-simţ să tempereze senzaţia de măreţie printr-o mobilă veselă, colorată, capabilă să-ţi amintească bucuriile vacanţei. Icoane pe sticlă, farfurii de ceramică, strînse în desele ei escapade prin părţile Maramureşului, erau atît de raţional distribuite, încît evitau neplăcuta şi vulgara senzaţie de aglomerare. Crease între ele un spaţiu liber care nici nu exista în realitate şi care nu era decît meritul ei personal. Izbutise de asemeni o sinteză admirabilă între atmosfera boemă, de o voluptuoasă dezordine, şi rigoarea unui cabinet de lucru — dacă aveai chef puteai să munceşti, dacă aveai chef puteai să-ţi faci de cap.

Olga Viziru îşi dovedise geniul în felul în care îşi amenajase baia. Toată nevoia ei de frumos se concentrase în dependinţe. Baia ei era de o frumuseţe şi eleganţă incredibile, musafirii se duceau acolo nu împinşi de nevoi fireşti, ci ca să admire talentul şi inventivitatea gazdei. Şi aveau şi ce admira, căci într-un spaţiu îngust şi ingrat crease o lume de basm.

Pentru Olga Viziru locuinţa însemna prezentul, viaţa de fiecare zi, realitatea implacabilă. Dar tot ea ştia, sau mai exact bănuia, fără să aibă însă o deplină încredere, că există şi viitor, că există şi neprevăzut, că se pot întîmpla tot felul de lucruri, şi de aceea se ocupa şi de conservarea frumuseţii, a tinereţii şi a sănătăţii. N-o făcea cu prea multă plăcere, dar cu seriozitate. Căci se ştie că în viaţă trebuie să te pricepi la tot felul de lucruri şi să te aştepţi la orice. Cu exerciţiile yoga ajunsese într-o fază foarte avansată, în curînd urma să primească, într-un cadru solemn, „centura galbenă".

Ţinea un regim foarte sever ; din păstrarea siluetei îşi făcuse şi un ţel măreţ, şi un tabiet. Ea nu credea în viitor, avea îndoielile ei, dar nici nu excludea cu desăvîrşire ca „el" să apară la un moment dat. Chiar aşa, neîncrezătoare cum era, nu voia să rişte ca viitorul s-o surprindă într-o bună zi cu riduri pe faţă.

De cîte ori își ștergea masca de gălbenuș de ou, se privea în oglindă și era mulțumită de sine. Avea toate motivele. Timpul trecea necruțător și ea devenea tot mai frumoasă și mai inaccesibilă.

Salariul de profesoară de limba franceză și mai ales meditațiile pe care le dădea, selectîndu-și cu severitate elevii, o fereau de orice neplăceri materiale. Era singură și n-avea decît grija ambianței și a conservării frumuseții ei.

Era fericită Olga Viziriu ? Era mai mult decît fericită, era mulțumită de ea însăși, de toți și de toate. Dintotdeauna visase la un asemenea mod de viață și avusese grijă să evite complicațiile care puteau s-o împiedice să-și atingă idealul. Se îndrăgostise de cîteva ori, dar riscurile, în comparație cu satisfacțiile, i se păruseră prea mari, așa că renunțase la emoția pe care i-o dădea așteptarea iubitului. N-a fost o renunțare dureroasă, ci o ușurare, o relaxare — cînd era îndrăgostită avea dureri de cap și se simțea și sufletește foarte prost.

Singurătatea nu putea supraviețui fără tabieturi. Tabieturile, maniile, ticurile înlocuiesc în viața celor care au ales singurătatea căldura sufletului omenesc. Obiectele capătă personalitate, trăsături de caracter, însușiri remarcabile pe care și cei mai virtuoși oameni le-ar invidia. Pe măsură ce singurătatea Olgăi Viziru se consolida și se amplifica, numărul tabieturilor creștea.

Dacă de ziua ei își invita colegii la o mică petrecere, o făcea nu din plăcere, ci din nevoia de a-și manifesta ticurile și în prezența altora. Se plictisise, și aici avea perfectă dreptate, să fie unica martoră a tabieturilor ei. Avea față de ele un sentiment matern, erau niște copii pe care îi admonesta, îi dezmierda, și din cînd în cînd îi scotea în lume.

Avea însă Olga Viziru un adversar înzestrat cu o energie mai mare decît a ei, și acel adversar era timpul pe care trebuia să-l umple. Reușise să-i limiteze imensitatea, brăzdîndu-și existența în lung și în lat cu tot felul de tabieturi. Curînd înțelese că tabieturile nu pot rivaliza cu nemărginirea timpului.

Între ea și timp se crease o distanță uriașă, o distanță uriașă se crease și între ea și oameni, și sărăcuța de ea nu știa cum s-o alunge. Din această spaimă și din această speranță se născuse nevoia de a așterne frumos, pe curat, reclamații, procese-verbale ale unor ședințe existente numai în imaginația ei. Căci ura ei bătrînă rămăsese singura formă de comunicare, de aceea și obosea cînd își atingea țelul. O anumită probitate morală se ivise și în noaptea acestui întuneric. Disprețuia din adîncul întregii ei ființe delațiunea verbală, socotind-o nedemnă de un cadru didactic. Reclama pe elevi părinților, pe părinți elevilor, pe colegii de catedră directorului, pe director inspectorului de la sector, pe inspectorul de la sector șefilor de la capitală și așa mai departe. Cînd ajungea foarte sus și nu mai avea cum să înainteze, în fața ei se înălța un zid, confunda limitele delațiunii cu cele ale universului.

Faptul că ea singură, o biată femeie, trudea la redactarea, copierea și expedierea reclamațiilor o umplea de mîndrie... Ce muncă uriașă !... Nu i se părea suficient ca numai ea să reclame, asta i se părea prea puțin, dorea ca toți cei din jurul ei să facă acest lucru. Olga Viziru avea încredere în cei apropiați, știa că fiecare om poate să-l reclame pe celălalt. Așa se explica mania reclamațiilor colective ; mereu cerea colegilor să-și pună semnătura pe memoriul pe care ea avusese răbdarea să-l redacteze de cîteva ori pînă să ajungă la forma ideală. Viața ei sobră, lipsită de orice pată, făcuse ca un timp reclamațiile să-i fie citite cu toată atenția. Dar transformînd și indignarea morală într-un tabiet, își pierduse creditul și, reclamațiile, deși frumos redactate, parfumate ca niște scrisori de dragoste, nu mai interesau pe nimeni.

Tocmai cînd se credea mai ferită de ispitele pasiunii, Olga Viziru se îndrăgosti. Încercatul și respectatul ei echilibru risca să se clatine. Semne îngrijorătoare în această privință începuseră să apară. Ambianța plăcută a interiorului n-o mai satisfăcea, simțea nevoia să se plimbe prin parcuri, melancolică. Renunțase să-și reclame colegii, căci sufletul ei sensibil îi spunea că delațiunea și iubirea sînt incompatibile. Interiorului îi aducea numai mici schimbări, și le făcea cu aerul că ascultă de dorințele altcuiva. Adeseori aducea schimbări cu care nici măcar nu era de acord. Pe de altă parte însă, se uita mai des în oglindă și se găsea tot mai frumoasă.

Cînd îl cunoscuse pe Adrian Botez, profesor de limba română, proaspăt transferat, Olga era deja îndrăgostită. Visele și neliniștile ei găsiseră în tînărul și frumosul coleg întruchiparea fidelă... Nu era de mirare că Olga se îndrăgostise de noul ei coleg, calitățile lui Adrian Botez erau evidente, bătătoare la ochi, iar defectele, deși la fel de evidente și de bătătoare la ochi, lipsite de importanță. Frumoșii lui ochi căprui străluceau de o mare patimă interioară și asta făcea ca obiceiul de a-și freca cu foarte multă convingere urechile să treacă neobservat. Era mic de statură, subțirel, delicat, politicos, respecta colegii mai în vîrstă pentru vechimea lor, iar pe cei tineri, pentru tragerea lor de inimă.

Predase cîțiva ani în orașele din cîmpia Dunării, la Roșiorii de Vede, la Alexandria ; era așa de fericit că ajunsese în capitală, încît nu vedea ce ar mai putea cere de la viață. Adrian Botez ducea o existență singuratică — în această privință semăna cu mai vîrstnica lui colegă. Numai că el nu-și alesese de bună voie acest fel de a trăi, ci îi fusese impus de dezamăgirea în amor. Pînă acum cîțiva ani, cînd preda limba română la liceul din Roșiorii de Vede, Adrian era apreciat nu numai pentru erudiția lui, ci și pentru remarcabilele calități de dansator și de om de lume. Era unanim apreciat ca cel mai bun dansator din oraș, învăța și pe alții dansurile noi, moderne. El introdusese la Roșiorii de Vede atît bosa-nova, cît și rock-and-roll-ul. Nu disprețuia nici folclorul, în echipa de călușari a orașului prezența lui trezea întotdeauna entuziasm. Era limpede pentru orice om obiectiv că Adrian avea ceva în plus față de ceilalți dansatori... Mare-i era priceperea în tot felul de jocuri, de la cele nevinovate — table, remy — pînă la pocher și licitație, unde cîștiga și pierdea cu egală demnitate. Cu iubirea femeilor soarta îl răsfățase mai puțin. Se îndrăgostise de o elevă de-a lui din ultimul an, o fată frumoasă, inteligentă, nebuna dar și premianta clasei. Era atît de serioasă la învățătură, încît și colegii, și cadrele didactice îi treceau cu vederea farsele, obrăzniciile, de fapt destul de nevinovate. Cît timp îi fusese profesor, Adrian Botez se purtase foarte corect, stăpînindu-și cu demnitate sentimentele. Era aceeași demnitate cu care pierdea la pocher, dar asta nu o făcea mai puțin lăudabilă. Aștepta ca eleva adorată să termine liceul. După un strălucit examen, fata deveni studentă a Facultății de medicină din București. În toamna aceluiași an, Adrian Botez tremura de emoție în fața intrării căminului studențesc, așteptînd s-o întîlnească pe fosta lui elevă. O găsi, o invită la cofetăria „Căderea Bastiliei“, din apropiere, îi oferi o prăjitură cu frișcă și îi expuse limpede, fără nici un echivoc, sentimentele de care era cuprins și intențiile serioase de care era călăuzit... Cînd auzi de „intenții serioase“, proaspăta studentă a Facultății de medicină izbucni în rîs. Nu-i plăcuse limba și literatura română, și mai puțin dascălul care o preda ; pasiunea ei erau științele exacte, chimia, fizica, biologia. Apoi, dintre toți profesorii, ei i se părea că Adrian Botez este cel mai lipsit de haz. Faima de dansator de prim rang i-l făcea și mai ridicol, iar faptul că plîngea în clasă cînd citea din versurile lui Coșbuc nu i se părea de prea mult

bun-gust. Şi apoi, ea era o fată tînără, frumoasă, înaltă, sportivă — jucase şi în naţionala de baschet — şi declaraţia de dragoste a acestui pipernicit dascăl o socotea o insultă, o lipsă de realism... „Cum de v-a trecut aşa ceva prin cap ?“ Nici măcar nu fusese respins, fosta elevă nu-l învrednicise cu un refuz categoric, se minunase numai de lipsa lui de realism. Aşa că Adrian Botez nu era atît dezamăgit cît jignit în tot ce adunase el ca expresie a demnităţii umane. Fire foarte emotivă, Adrian izbucnise în plîns ; asta i se păru fetei o imensă grosolănie şi părăsi indignată cofetăria „Căderea Bastiliei“, după ce avusese grijă să plătească ea consumaţia.

Întors la Roşiorii de Vede, îşi făcu rost de un concediu medical, se închise în camera lui mobilată şi îşi rumegă în linişte suferinţa. Experienţa suferinţei şi a singurătăţii îi făcuse plăcere, aşa că hotărî s-o folosească şi pe mai departe.

Fără să-şi dea seama cum, fără să mişte un deget, se trezi transferat în capitală. Era o situaţie avantajoasă, invidiată de mulţi colegi, şi în faţa ei Adrian Botez se resemnă cu multă demnitate. Se simţea bine în Bucureşti, teatrele, muzeele, bibliotecile îi stăteau la dispoziţie, alţi oameni, alt climat — provincia e totuşi provincie — dar Adrian avea tăria de a nu comunica nimănui bucuria care-i umplea sufletul. Tot aşa, pe nesimţite, fără să mişte un deget, se pomeni instalat într-o frumoasă garsonieră în blocul burlacilor din faţa Gării Obor... Colaborase la redactarea unui manual de limba română pentru clasa a treia şi primise drept onorariu o sumă importantă de bani. O ducea bine şi nu se plîngea nimănui.

Nu reuşise însă să-şi mobileze garsoniera, n-avea decît un pat, o masă, două scaune ; cărţile zăceau pe podea, unul din scaune era folosit în primul rînd ca şifonier — în întreaga cameră domnea o mare harababură. O femeie din bloc, care avea şi grija altor burlaci, îi pro-

pusese să-i ajute la gospodărie în schimbul unei sume modeste. Adrian refuzase indignat această propunere. Se descurca singur, el îşi gătea, el îşi spăla rufele. Lăudabilele lui intenţii aveau consecinţe dintre cele mai dizgraţioase asupra decorului încăperii, cărţile se murdăriseră de muştar şi de suc de roşii, ciorapii se răsfăţau lîngă farfuria de supă. Pe terasă, alături de un borcan de murături — adora acriturile ! — zăcea un teanc de teze şi extemporale. Îi plăcea, cînd corecta, să înghită un gogoşar cu sîmburi cu tot.

Dar viaţa lui Adrian Botez nu era deloc lipsită de satisfacţii. Obiceiurile, ticurile, maniile îl ajutaseră şi pe el, ca şi pe Olga Viziru, să-şi recapete echilibrul, încrederea în sine şi dragostea de viaţă. O îndeletnicire care îl trezise din amorţeală şi apatie era pescuitul, patimă brusc descoperită. Ciudat era că atîta timp cît trăise în oraşele de pe malul Dunării, unde a doua ocupaţie a locuitorilor era pescuitul, lui Adrian Botez nici prin cap nu-i trecuse să ia o undiţă în mînă. Ironiza chiar pescarii, susţinînd că nu e drept să prindem şi să facem saramură fiinţe nevinovate. Nefericirea amoroasă, rana care refuzase să se cicatrizeze îl aruncaseră în braţele pescuitului.

Adrian Botez era torturat şi de ideea că gîndeşte prea mult, că e prea inteligent, pescuitul îi oferea prilejul să se liniştească, să-şi împrospăteze mintea. Ajunsese relativ repede un adevărat specialist ; odată cu experienţa îşi îmbogăţise şi aparatura tehnică. Baia era plină de undiţe, mulinete, cutii cu rîme şi viermuşi, labe de gîscă, avea şi un vizor, şi o puşcă pneumatică, cu care putea pescui şi sub apă. Peştele îl vindea — amatori găsea chiar în blocul lui — căci, ca orice pescar autentic, iubea îndeletnicirea în sine, pescuia de dragul de a pescui, n-ar fi mîncat o saramură de crap nici sub ameninţarea morţii.

Pescuitul îl ajutase să cunoască şi foarte mulţi oameni inteligenţi, care, ca şi el, găseau în această ocupaţie

nu simple desfătări gastronomice, ci un prilej de relaxare și de meditație. Directorul liceului avea și el patima pescuitului, dar nu ajunsese încă nici la competența, nici la dotarea tehnică a tînărului profesor de limba română. Adrian Botez îl ajuta și cu sfaturi, și cu cîte o undiță sau o cutie de viermuși.

Stînd așa pe malul lacului cu undița în mînă, admirînd tremurul apei și așteptînd ca viclenia lui s-o depășească pe cea a știucilor și a roșioarelor, Adrian Botez își rezolva și multe probleme de viață. Aici, pe malul apei, găsea pe cineva care în schimbul undiței îi propunea colaborarea la un nou manual sau o excursie de o zi la Ruse cu mașina.

Venea la Brănești, acolo unde pescuia el în fiecare duminică dimineața, un bărbat înalt, serios, care ocupa nu se știe unde o funcție importantă. Venea întotdeauna cu două mașini, din una cobora el, strivit de echipament de cea mai bună calitate, iar din cealaltă o cutie de rîme pe care șoferul o așeza evlavios pe iarbă. În ciuda dotării tehnice ieșite din comun, se vedea că nu era prea priceput. Cu multă delicatețe și cu mult tact, Adrian Botez îl ajutase să dobîndească minimul de cunoștințe necesare. Drept recunoștință, pescarul aflat la început de drum îi îndeplinise foarte operativ dorința îndreptățită de a se bucura la București de toate drepturile pe care le avusese la Roșiorii de Vede.

Spiritul de întrajutorare al pescarilor era foarte mare, el mergea dincolo de undițe, mulinete sau banale cutii cu viermuși, bătea mult mai departe. Adrian Botez nu era egoist, delicatețea lui înnăscută îl obliga să fie și el generos la rîndul său. Hazardul făcuse ca un pescar care îi adusese o pușcă pneumatică din R.D.G. să fie una și aceeași persoană cu părintele unui elev de-al lui. Deși adoptiv, părintele era foarte grijuliu cu viitorul copilului. Fiul pescarului amator nu voia în nici un chip să se

consoleze cu declinarea substantivelor și conjugarea verbelor, așa cum fuseseră stabilite ele cu mult înainte de nașterea lui. Cu strîngere de inimă, Adrian Botez închise ochii în fața evidenței și ironiză ignoranța neisprăvitului acordîndu-i nota de trecere.

Avea Adrian Botez și alte pasiuni care îi înfrumusețau și justificau existența, nu le vom descrie pe toate, ci numai pe cele care au avut o înrîurire directă asupra destinului lui. Pasiunile de care sufletul lui era bîntuit erau foarte numeroase, așa că o ierarhizare se impune cu necesitate. Una din voluptățile vieții lui era și cea a călătoriilor în circuit, îi plăcea să se culce într-o localitate și să se trezească în alta. De la aceste excursii în circuit aștepta aventura, neprevăzutul, marea iubire; nu le găsea și atunci se consola admirînd vechi monumente istorice sau numai artistice.

Filatelia îl atrăgea și ea, căci, asemeni pescuitului, unea relaxarea cea mai rapidă cu anumite avantaje materiale deloc neglijabile. Mulți filateliști îl impresionaseră prin acea vastă și solidă cultură pe care numai timbrele o pot da individului, dar și prin nivelul lor de trai foarte ridicat. Dintr-o mare dragoste de frumos și dintr-o aprigă sete de cunoaștere, mulți din aceștia deveniseră proprietarii unor colecții de timbre care valorau o avere. Cineva care fugise în Franța își vînduse acolo colecția — rodul unei pasiuni născute încă din anii copilăriei — cu suma de un milion de franci noi, sumă fabuloasă, deși specialiștii susțineau că făcuse o afacere proastă. Adrian Botez se dedicase cu pasiune filateliei, căci îi potolea și setea de frumos, din ce în ce mai arzătoare, și corespundea și nevoii lui de securitate materială, tot mai mare pe măsură ce înainta în vîrstă. I se părea minunat, incredibil, dar posibil totuși să unească sublimul cu avantajul; seriile de timbre consacrate Muzeului Vaticanului și celui din Prado erau o splendoare. Velàsquez și Michelangelo Buonarotti înte-

legîndu-i patima și apreciindu-i devotamentul, îi surîdeau și îi garantau cu gloria și geniul lor că el, Adrian Botez, va avea o bătrînețe liniștită, lipsită de griji. Dar încă de pe acuma cele două pasiuni, pescuitul și filatelia, îl ajutaseră în ridicarea nivelului de trai. Din știucile pescuite și redate celor care le apreciază și din schimbul de timbre, el obținea un venit care depășea cu mult salariul lui de profesor. În francmasoneria filateliștilor, ca și în cea a pescarilor, Adrian Botez fusese foarte bine primit ; modestia, pleșuvia, seriozitatea și lipsa lui de umor inspirau o deplină încredere.

Dar și din respectul cuvenit celor plecați în altă lume, tînărul profesor de limba română își făcuse o posibilitate de a-și alunga singurătatea. Răposatului și venerabilului său părinte îi plăcuse, în scurta lui trecere sub soare, să citească cu voce tare, pe un scăunel în grădină, știrile din *Informația Bucureștiului*. În fiecare sîmbătă, Adrian Botez, cu mult respect filial, venea la cimitirul Sfînta Vineri, la mormîntul bătrînului. Stăpînindu-și cu greu emoția, scotea din buzunar *Informația Bucureștiului* și îi citea răposatului ultimele știri, cu precădere cele legate de situația transportului în comun, de schimbările intervenite din pricina reparațiilor în traseul troleibuzului 84 și tramvaiului 19. Mai citea răposatului și informații despre noile magazine deschise în Piața Romană, despre zborurile de agrement, organizate de TAROM, rezultatele la Loto-Pronosport, orarul farmaciilor de serviciu. Așa se face că, datorită dragostei și devotamentului unicului său fiu, răposatul părinte continua să fie bine informat.

Își colora existența Adrian Botez nu numai cu pescuitul, filatelia și evlavia în fața memoriei bunului părinte, ci și cu numeroase gesturi, expresii, ticuri, fraze de spirit, pline de o neobișnuită adîncime, pe care le scotea la suprafață la momentul oportun. Toate aceste reacții, gesturi, izbucniri temperamentale necontrolate însemnau pentru Adrian Botez exact ceea se însemnase pentru francezi linia Maginot înaintea declanșării celui de-al doilea război mondial. Frecatul urechilor făcea parte și el din această vastă sîrmă ghimpată care îl despărțea și îl apăra de mediocritatea contemporanilor, dar mai avea și alte poziții strategice, la fel de eficace. Se simțea dincolo de orice primejdie cînd afirma că „iubirea e opera hazardului" sau cînd declara că, „dacă l-am desființat pe Dumnezeu, trebuie să propunem ceva în loc". Era un sincer admirator al lui Nietzsche și susținea că omul superior trebuie să se situeze „dincolo de bine și de rău". În momentele de exaltare își propunea chiar să învețe limba germană, numai din plăcerea de a-l citi pe Nietzsche în original.

Iubirea dintre Olga și Adrian debutase cu forța și nebunia unui uragan. Nici n-avuseseră timp să-și dea seama ce se petrecuse cu ei, căci se și treziseră aruncați unul în brațele celuilalt, murmurîndu-și jurăminte de dragoste și răsfățîndu-se cu aprecieri reciproc avantajoase. El o găsise pe Olga „divină", iar Olga, la rîndu-i, îl găsise fără nici o ipocrizie „fenomenal de mascul" și „un munte de delicatețe".

Iubirea lor, născută sub atît de frumoase auspicii, trecu printr-un moment de grea cumpănă cînd Olga hotărîse să-i facă o vizită în garsoniera lui din preajma Gării Obor. Ceea ce văzuse acolo o îngrozise și o scandalizase. Pur și simplu nu-i venea să creadă că o asemenea mizerie și promiscuitate mai există în zilele noastre. Adrian Botez tremura de dorință, dar Olga Viziru ajunsese la concluzia că schimbarea înfățișării jalnice a locuinței era mult mai importantă decît trecătoarele plăceri ale cărnii. Așa că Adrian Botez se trezise în situația ingrată de a fi obligat să-și tempereze dorința nebună de a o săruta apăsat pe gură sau de a-și apropia eventual fața de obrazul ei. Torturat de dorință, profesorul asculta cu multă atenție propunerile și sugestiile

Olgăi, căci, deşi o dorea ca un nebun, nu putea să nu-i dea dreptate.

— Dragul meu Adrian, tu nu ştii să fructifici ceea ce ai. Noi trebuie să fructificăm întîi ceea ce avem şi de-abia după aceea să ne gîndim mai departe. Într-o locuinţă trebuie să te simţi bine. Dacă nu e intimă, n-are nici o valoare. Din locuinţa asta, cu minimum de cheltuieli, se poate face un palat, o bijuterie. Eu nu mă refer la ceea ce este imposibil, ci numai la ceea ce este posibil. Patul trebuie mutat în mijlocul camerei — hotărî implacabilă Olga.

Hipnotizat de energia femeii, Adrian se trezi trăgînd patul spre mijlocul camerei şi aşteptînd apoi, modest şi nedumerit, noi dispoziţii.

— Nu aşa. Exact în mijlocul camerei, se arătă nemulţumită Olga.

Intimidat şi fascinat, execută prompt toate ordinele iubitei.

— E bine aşa ? cerşi Adrian o modestă răsplată.

Iar Olga, cu puterea ei de a anticipa evenimentele, vedea deja o cameră ideală, un interior de vis, şi era în întregime subjugată acestei viziuni mirifice.

— Lampioanele trebuie să stea jos, unul în dreapta şi altul în stînga. Lumina trebuie să vină de jos, asta aduce un surplus de mister şi un surplus de intimitate.

Adrian se uita la tovarăşa Olga Viziru ca la o vrăjitoare capabilă de miracole. Sentiment pe deplin justificat, căci foarte curînd minunile începură să danseze în faţa lui. Din cîteva bucăţi de scîndură improviză o fermecătoare bibliotecă. Nici nu-i venea să creadă că toate astea existau în realitate, nu erau visuri sau plăsmuiri ale imaginaţiei lui înfierbîntate. Asupra terasei, Olga se năpustise cu o mare energie, furie şi deznădejde. Socotea situaţia de pe terasă total inadmisibilă. Borcanul cu murături — o adevărată insultă.

Nu există nimic mai deprimant, mai haotic şi mai nesigur decît ordinea pe care o mînă de femeie o aduce în casa unui bărbat. Sărmanul profesor se simţea descumpănit şi îngrozit în faţa acestei ordini riguroase, farmaceutice, pe care o cunoscuse pentru prima oară. Toate se aflau la locul lor, dar tocmai asta îl dezechilibra, căci el se obişnuise o viaţă întreagă ca nimic să nu fie la locul lui. El continua să-şi caute ciorapii printre coperţile cărţilor şi era intrigat că nu-i găsea acolo şi nici n-avea putere să se tîrască pînă la logica şi ordinea femeii.

O altă lovitură primise Adrian Botez cînd, la rîndul lui, îi făcu o vizită iubitei. Prin contrast, frumuseţea, eleganţa şi rafinamentul interiorului îl puseră pe gînduri. Atît de mare se dovedise emoţia acestei descoperiri, încît impulsurile erotice nu se mai înălţau cu nebunia şi exaltarea de acum cîteva săptămîni. Simţurile se linişteau şi se cuminţeau, cînd Adrian, dintr-o legitimă curiozitate, se întreba cum de reuşise Olga, o mînă de femeie, să realizeze atîtea splendori. Stăpînit de aceste nelinişti, nu mai răzbătea s-o sărute aşa cum îşi propusese iniţial.

Pe de altă parte, bogata colecţie de timbre şi excepţionala aparatură tehnică necesară artei pescuitului — căci şi pescuitul este o artă ca toate celelalte — zdruncinaseră multe din certitudinile agonisite de Olga Viziru. Tîrziu, poate prea tîrziu, îşi dăduse seama că greşise grav ignorînd binefacerile pescuitului şi ale filateliei. Dar aşa e în viaţă, totul se plăteşte...

În semn de iubire, Adrian îi făcuse cadou de ziua ei onomastică o undiţă şi o cutie de viermuşi. Mai mult în glumă decît în serios, o invită la o partidă de pescuit în apropierea Snagovului. Ea, la rîndul ei, mai mult din snobism decît din convingere îi acceptase invitaţia.

Adrian se arătă entuziasmat de talentele de pescar pe care Olga le dovedise de prima dată. Părea predesti-

nată să țină undița în mînă. Ca orice om conștient de dotarea lui excepțională, nega experiența altora, o socotea jalnică și neconcludentă, își avea punctele ei de vedere. Încă de pe atunci Olga își propusese țeluri mărețe, îl anunțase pe Adrian că ea nu părăsește balta pînă nu prinde o știucă care să depășească cinci kilograme. Era limpede că Olga avea o viziune despre pescuit mult mai largă decît Adrian. De aceea și progresele ei erau foarte mari. Făcuse rost, nu se știe cum, de un echipament foarte modern, adus tocmai din Japonia. Nu i se părea cu desăvîrșire imposibil să vină ziua în care să pescuiască balene și delfini... Ura peștii mici.

Adrian Botez ajunsese să se simtă el, pescar încercat, un neisprăvit în fața competenței și a progreselor Olgăi. Ea nici nu mai admitea să pescuiască alături de Adrian, își avea locurile ei, căci susținea că Adrian alungă peștii.

Înfricoșat de talentul cu totul ieșit din comun și de norocul care îl însoțea, pescarul, lovit în amorul propriu, încercă să refacă echilibrul, dovedindu-și superioritatea tocmai în domeniul în care iubita lui părea invincibilă. Ea stăpînea acest domeniu, și harul dumnezeiesc de a-și înfrumuseța apartamentul o ridicase în ochii lui Adrian deasupra tuturor ființelor omenești.

Zilele cînd Adrian Botez nu pescuia i se păreau goale de sens. Suportase cu multă demnitate această perioadă de inactivitate, consimțind la acest sacrificiu din dorința firească de a-i da ființei iubite lovitura de grație. În timp ce Olga Viziru ședea fericită zile și nopți întregi, scormonind cu undița ei ucigașă bălțile din preajma Bucurestiului. Adrian se dedica modernizării și înfrumusețării interiorului. Modesta lui garsonieră se schimba și se înfrumuseța cu fiecare zi care trecea. Achiziționase și distribuise cu mult bun-gust vase olandeze din secolul șaptesprezece, lampioane care sugerau gloria și desfrîul Romei, bibelouri atît de iubite de epoca lui Ludovic cel Sfînt ; cumpărase la un preț exorbitant o splendidă blană

de tigru. Multe din aceste achiziții le făcuse cu prețul renunțării la uneltele de pescuit atît de dragi ; lampionul japonez îi ilumina garsoniera cu sacrificiul vinderii celei mai bune puști pneumatice. O excelentă instalație stereofonică se armoniza perfect cu sentimentul grandorii și independenței care îi stăpînea din ce în ce mai mult sufletul. Tolănit pe blana de tigru care îl costase o avere, asculta muzică de Bach și se simțea fericit. Uneori atît de fericit, încît nu mai dorea nimic, nici măcar să pescuiască.

În tot acest timp, absorbită de patima nouă a pescuitului, Olga Viziru își lăsase dubla garsonieră în paragină. Ajunsese un pescar de incontestabilă autoritate, circulau adevărate legende inspirate de isprăvile ei, se zvonea că reușise să prindă un crap de dimensiuni uriașe și păstrăvi cu solzi de aur. Și multe alte asemenea minunății se mai puneau pe seama Olgăi Viziru...

PROGRAMA ANALITICĂ

Foarte talentatul poet, unanim apreciat și unanim invidiat, intrase, încă din fragedă copilărie, în programa analitică. Parcă nici nu se născuse într-o căsuță de munte — așa cum se întîmplase în realitate —, ci direct în manualul de limba română. Fotografia lui din manualul de limba română, pe care o admira de cîte ori, întrecîndu-se cu băutura, își pierdea încrederea în geniul său, îi devenise dragă ca o poză de familie și se mira de ce în dreapta și în stînga nu se aflau gospodarii săi părinți. Criza de creație era repede depășită prin examinarea atentă a fotografiei ; nu putea să nu recunoască : „Doamne, ce frumos sînt !". Vanitatea sa, clădită în atîția ani

de suferințe, se birocratizase — urma neclintit același sfînt traseu. Își amintea că frumusețea lui fizică nu este ceva particular, mai toți poeții de geniu au fost frumoși, și Eminescu, și Esenin, și Baudelaire, și Lamartine, și Edgar Allan Poe. Dar deși sentimentul frumuseții nu-i era specific, lovea oarecum în vanitatea lui, era fericit că natura atît de generoasă îi dăruise, pe lîngă frumusețea spiritului, și pe cea a trupului. Dealtfel, frumusețea trupului devenise o adevărată obsesie o poeziei sale : în versuri nemuritoare, cititorii, și mai ales cititoarele, căpătau toate informațiile care i-ar fi putut interesa.

Locuia singur, într-o vilă părăginită și izolată, pe dinafară atît de părăginită, încît părea părăsită, dar confortabilă în interior ; avea și un foișor, unde îi plăcea să bea, admirînd tristețea voluptuoasă a amurgului. Habar n-avea cum de ajunsese să locuiască în această vilă, pînă la 2 noaptea băuse la „Atlantic“ și dimineața, în loc să se trezească în maghernița din Tei, se trezise în această casă din Parcul Dorobanților, frumoasă, ciudată, cu scări interioare, o mansardă care zăbrelea și dezvăluia cerul în același timp, cu un foișor unde puteai să cunoști din plin dulcea beție a singurătății, adică o casă așa cum visase.

Unul din admiratorii care-l însoțise — un bărbat mătăhălos, mustăcios, de aproape 40 de ani — îl transportase pînă aici și îi veghease somnul. Avea mulți admiratori în rîndurile cadrelor tehnice și administrative ; existau contabili dispuși să-și cheltuiască chenzina și indemnizația copilului numai să poată sta în preajma poetului, să bea împreună și să-i soarbă metaforele. Dorința, sau mai exact visul de a fi și tu, la rîndul tău, poet se năștea în sufletele mai tuturor celor care zăboveau la masa lui. Se povestea, desigur cu umor, cazul unui șofer care și-a lăsat camionul pe șosea, hotărît să se dedice, din acea clipă de iluminare, în exclusivitate poeziei.

— Unde sînt ? Nu sînt la „Atlantic“ ? se întrebă poetul cînd se trezi mahmur dimineața. Al cui este acest palat ?

— Al dumneavoastră, maestre...

— Al meu ? Și începu să rîdă cu rîsul lui copilăros, care, deși trecut prin toate, își păstrase intactă prospețimea. Eu n-am cerut nici o casă, eu nu vreau un sediu permanent, urăsc trăinicia, proprietatea, siguranța zilei de mîine.

— Lăsați, maestre, îl liniști admiratorul cu înfățișare de halterofil, aveți și dumneavoastră dreptul la o locuință superbă.

Pînă la urmă a admis să părăsească maghernița din Tei, în fond se poate trăi omenește și în vila din Parcul Dorobanților. Toate avantajele care se abăteau asupra lui le interpreta ca acte de agresiune, dar, obosit, indiferent, ceda ; ce rost avea să se împotrivească ? Aproape cu forța a trebuit să fie dus la aeroport, cînd a plecat pentru prima oară la Paris. Purta pică celor care îl ajutaseră să rezolve o problemă sau alta ; odată era cît pe aici să se ia la bătaie cu un bărbat foarte respectabil, cînd aflase că acesta era individul de la spațiu care îi dăduse repartiția pentru vilă. Noroc că prietenii interveniseră la timp.

Cum reușise să se descurce el, poet, atît de bine din punct de vedere practic, încît putea stîrni pînă și invidia unui șef de sală ? Tocmai prin lipsa simțului practic — această ingenuitate, această impecabilă detașare se dovediseră mai eficace decît toate strategiile. Prietenii mai machiavelici, mai lacomi, mai activi, îl admirau, plini de invidie ; priveau candoarea poetului ca niște învățăcei misterul unui lup-de-mare. Nici el nu știa prea bine cum se trezea în fața ghișeului de la casierie, în sinea lui se întreba : „În fond, ce dracu caut eu aici ?“ Nici nu știa cînd și cum se trezea cu traista — nu avea, bineînțeles, servietă — burdușită cu bani.

Dar trăinicia existenței nu venea nici din drepturile de autor, care aproape că îi violau feciorelnicele buzunare, nici din superlativele cu care îl răsfățau criticii, ci din fotografia inclusă, odată cu întreaga operă, în programa analitică.

Nici nu știa cum o cheamă, și nici nu dorea să știe — iubea tainele de toate categoriile — dar, ca să fim drepți, nici ea nu dăduse vreo dovadă de interes în ceea ce îl privește. Cum, dar e imposibil, dar nici nu știa cum îl cheamă... Această indignare nu avea o prea mare acoperire în realitate. Au fost atîția amanți pătimași care, luați de vîltoarea pasiunii, n-au avut timp să se prezinte. Asta nu i-a împiedicat cîtuși de puțin să ajungă la sublim. Dealtfel, nu e un secret pentru nimeni că îndrăgostiții, născîndu-se a doua oară prin miracolul iubirii, au cifrul lor, mijloacele lor poetice de a-și spune pe nume. De ce să se pronunțe numele cu exactitate, cînd „iubitule" sună atît de frumos ?

Atitudinea poetului Vasile Valerian față de femei e destul de greu explicat. Gloria, conștiința geniului îl făceau să se uite la ele ca prin ceață, din cînd în cînd catadixea să smulgă o femeie din anonimatul ei aprioric și, dacă era frumoasă, o transforma în admiratoare. Odată înnobilată cu rangul de admiratoare, femeia, oricît de frumoasă ar fi fost, era dată uitării, așa cum sultanii condamnau la uitare și veștejire multe din splendorile haremurilor. Își pierdea timpul mai ales cu „camaradele de luptă", adică femeile care țineau la băutură. Pentru această categorie nutrea respectul cel mai profund, cu aceste femei relațiile erau simple, bărbătești, nepîndite de nici o primejdie erotică. Cînd o femeie îi plăcea cu adevărat, o sechestra și fugea cu ea în diverse regiuni ale țării, la mănăstiri, la cabane din vîrful muntelui, în deltă sau într-un sat din Maramureș. Acasă la el nu găzduia peste noapte nici o femeie. Înapoierea în București și publicarea unui ciclu de poeme simbolizau, fără șovăire, sfîrșitul iubirii.

Pe Carmen însă o găzduia și peste noapte, cu ea încălcase legea sacră, distrusese simbolul singurătății omului de geniu ; n-avea ce face, se îndrăgostise cu adevărat. Cine era Carmen ? Era greu de spus, fiindcă — după cum susținea ea, din cauza uluitoarei ei frumuseți și a extraordinarei puteri de fascinație — toți directorii și responsabilii de unități se îndrăgosteau de ea sau numai îi rîvneau farmecele, o terorizau cu atenția lor, cînd tandră, cînd brutală. Și ea, care nu trișa în dragoste, își căuta alt loc de muncă, în speranța niciodată confirmată a descoperirii unor bărbați de caracter. Salariați, dar galanți. Aveau dreptate directorii și responsabilii de unități să-și piardă capul din pricina acestei tinere femei ? Da. Aveau. Nu se putea spune despre Carmen că era „drăguță", „bizară", „nostimă", „interesantă", „rasată" ; era pur și simplu o femeie frumoasă, de o frumusețe indiscutabilă, mîndră, sălbatică ; nimic nu i se putea reproșa. Frumusețea ei solară orbea și uimea ; toți bărbații, dar chiar și femeile — caz mai puțin întîlnit — exclamau, obligați să se supună evidenței : „Doamne, frumoasă femeie !"

Carmen îl subjugase cu disprețul pe care-l arătase de la bun început pentru meseria de poet, nu ținea să-i cunoască opera, nici măcar versurile dedicate ei, era îndeajuns că avea întotdeauna bani și era foarte culant ; nici nu știa cum îl cheamă, îi spunea și ea cînd „Micuțul prinț", cînd Gange, cum îi spuneau toți ceilalți. În această lume haotică și boemă, ea știuse să introducă o anume ordine, să mai tempereze puțin lăcomia admiratorilor. Vasile Valerian era prea delicat și prea prudent ca să-și jignească admiratorii. Carmen își luase, cu dezinvoltură, această sarcină, care îi făcea o nespusă plăcere. Admiratorii, după ce beau destul de zdravăn, mai luau și ceva pentru acasă, o sticlă de vin, o sticlă de votcă,

fără să ceară consimțămîntul poetului. Fermecătoarea femeie luase obiceiul unei scurte, dar nemiloase percheziții înainte de plecare.

— Buzunarele, vă rog. Nu plecați cu băuturi acasă, nu-i frumos.

Tot Carmen interzisese și escapadele tîrzii la baruri și restaurante ; escapade devenite aproape tradiționale în cazul cînd băutura de acasă se termina. Banii cu care s-ar putea cumpăra atîția pantofi și rochii, parfumuri, lenjerie, să se ducă în gîtlejul atîtor neisprăviți ? Niciodată !

— Nu mergem la nici un „Atlantic" ! Toată lumea la domiciliu. „Micul prinț" nu se simte bine...

Și deși nu disprețuia nimic din ceea ce i-ar putea ajuta să fie și mai frumoasă — o rochie, o bijuterie, o pereche de pantofi, Doamne, prin cîte mai trecea poetul pînă cînd Carmen îi accepta darurile, mai mult cu resemnare decît cu bucurie. Îi trebuia, pentru a primi cadourile, o anume stare sufletească, stare sufletească pe care nu întotdeauna izbutea să o capete. În această împrejurare, celebrul poet semăna cu un biet petiționar care pîndește neclintit și de multă vreme o audiență, în speranța că într-o zi îi va veni și lui rîndul. „Marțea nu primesc cadouri, nici o haină de vizon ; sînt superstițioasă, mai așteaptă și tu o zi, două, o să mă îmbunez eu odată și odată", îl sfătuia Carmen cînd poetul ardea de nerăbdarea de a-i arăta ce i-a adus. N-avea voie să-i arate nimic fără consimțămîntul ei — dacă o făcea, Carmen se supăra și dispărea cu zilele. Dar dispărea și fără motiv, și aceste dispariții enigmatice îl fascinau pe cunoscutul poet. Unde dispărea Carmen ? Explicațiile date de ea nu lămureau mare lucru. Că a fost la maică-sa, la Buzău, care se simte foarte rău — apropo, nu cunoaște un orelist bun ? — ; că a ajutat-o pe o prietenă să-și dea admiterea la institut, repetaseră împreună, ea îi dăduse „replica", sau că i se făcuse lehamite de vanitatea și poeziile lui

Carmen nu-i ascundea nici escapadele erotice, cărora trebuia să le facă față în tot acest timp. Prezenta lucrurile în așa fel, încît ea părea victima unor comploturi mîrșave, în urma cărora se trezea goală în paturi străine, strînsă în brațe de bărbați grosolani, grobieni. Lipsa de caracter a bărbaților cărora le dezvăluise farmecele credea că-i asigură și fidelitatea, o elibera de orice sentiment de vinovăție. „A, dragul meu, ce brațe ! Nici unul nu se compară cu tine." Nu numai că nu făcea nici un mister, dar Carmen îi descria cu rigoare științifică, pînă la pedanterie, aventurile, și asta îl fascina și îl excita pe unanim apreciatul. „Ce maniaci și bărbații. Unul, mai bătrîior, și-a pus fracul, zicea că numai așa, el, auzi ce tupeu... Și sînt foarte mulți impotenți, dragul meu, să vezi ce-am pățit cu unul din Alexandria, dacă ai fi fost acolo, pe fază, mureai de rîs !" E adevărat însă că ea însoțea epopeea acestor mici trădări cu observații penetrante asupra oamenilor și, vrînd-nevrînd, poetul îi aprecia inteligența nativă și astfel infidelitatea trecea pe planul al doilea. Și apoi, Carmen povestea foarte frumos, pe bărbați îi numea cînd „draci beliți", cînd „măgari fuduli" — smulși dintr-o mitologie numai de ea știută —, poetul o asculta vrăjit, de parcă necredincioasa iubită i-ar fi povestit un basm de Andersen.

Alături de Carmen se simțea bine, înțelesese și el, în sfîrșit, că viața e ceva concret, palpabil, surprinzător, că e mai mult decît o figură de stil. Din traista ei cu povești, scotea la iveală întîmplări uluitoare, pe care el — ferecat în glorie și o burgheză securitate materială — nu le-ar fi aflat niciodată. Cînd auzea toate aceste minunății, se mira ca un copil :

— Da, e adevărat ? Formidabil ! Ia mai spune-mi o poveste, ești o grozavă harababură de femeie, parcă ai fi o vivandieră din timpul războaielor lui Napoleon.

— Ce e aia vivandieră ?

— O fată care, pe de-o parte, asigură viața sexuală a bărbaților, pe de alta le insuflă încredere în victorie.

— Mişto ! se entuziasma Carmen. Mi-ar fi plăcut şi mie. Înainte. Foc !

Şi deşi aceste basme fermecătoare erau inevitabil însoțite şi de odiseea unei trădări, poetului îi plăcea să le asculte.

— Hai, Carmen, încă o poveste, te implor.

— Dar să ştii că e cu porcării, îl avertiza Carmen. Să nu te superi pe mine. La Oradea m-am troşcăit rău de tot... şi un tip...

— Ai ajuns pînă la Oradea ? întreba poetul, care înțelegea că uneori poate deveni victima prea marii lui curiozități.

— Da. Şi de acolo la Satu-Mare. De ce te miri ?

Cînd obosea sau i se făcea lehamite de năzdrăvăniile ei, se întrista — îşi dădea seama de rolul insignifiant pe care îl juca în viața poetului.

— Tu nu mă iubeşti. Poeții nu ştiu să iubească. Ştiu să scrie despre iubire, dar nu ştiu ce e aia. Nici un bărbat nu ştie. Numai noi, femeile, săracele, ne cramponăm să credem într-o ficțiune.

Şi plîngea discret, cu lacrimi mici şi cochete.

Carmen plîngea foarte rar, viziunea ei asupra lumii era o viziune comică, veşnic se prăpădea de rîs. „Să vezi, dragă, cum umbla ăla cu curul gol şi striga, nemernicul : »Eu sînt cadru didactic«. Auzi la el, păi, dacă e cadru didactic, să nu-şi dea jos nădragii...“ Dar după ce-şi înşira parascoveniile, se întrista brusc, cădea într-o stare de apatie, de letargie aproape. Atunci poetului nu-i mai plăcea aşa de mult de ea, tristețea o urîțea, basmul se destrăma şi se vedea cuprins de cele mai banale şi mai penibile bănuieli. Dar dacă fata nu e decît...

Carmen îi simțea îndepărtarea, deşi nu îi ghicea cu exactitate mobilul.

— Vezi, tu îmi ceri să-ți povestesc şi pe urmă tot tu te superi.

— Nu m-am supărat.

— Ba da. Te-ai supărat. Te cunosc eu. Nu-i adevărat nimic din tot ce ți-am spus. Am inventat.

— Ar fi foarte trist să nu fie adevărat...

— Măgarule !

Nu-i suporta tristețile, nici clipele de gravitate ; de abia cînd Carmen se comporta în acest fel, avea impresia că-l înşelase cu adevărat.

— Nu mai fi aşa de tragică. Povesteşte ceva nostim.

— Nu pot să fiu tot timpul veselă. Am şi eu problemele mele.

— Ce probleme ai tu ? se arăta neîncrezător poetul.

— Am şi eu problemele mele. Sînt şi eu o ființă omenească.

Dezamăgit de tristețea ei ursuză, poetul dădea drumul la aparatul de radio.

— Ce faci ? îl întreba jignită Carmen.

— Ascult informațiile. În Iran, cutremur de pămînt. Cincisprezece mii de morți.

— Săracii de ei. Trebuie să fi fost groaznic.

Dar fruntea tinerei femei nu rămînea multă vreme ursuză, întunecată, zîmbetul ei sfios şi viclean o ilumina, ca zorii dimineții pămîntul, şi tristețea se preschimba într-o mantie fragilă, voluptuoasă care-i venea atît de bine. Atunci, poetul, iarăşi vrăjit, îi întindea mîna, implorîndu-i frumusețea, dar ea îl îndepărta cu mişcări gingaşe şi ferme, pedepsindu-l pentru păcatul de a nu-i fi iubit clipele de deznădejde.

— Eu cînd sînt tristă iubesc cel mai frumos. Dar tu n-ai să ştii asta niciodată. Era unul, Fabian, acum a plecat în Suedia...

Nu mai avea puterea să-i spună şi povestea cu Fabian, adormea singură în fotoliu, acoperindu-se, în semn

de protest, cu haina de blană, cumpărată de poet într-o clipă de euforie. Zadarnic o implora poetul.

— Lasă, nu mai fi sensibil la spartul tîrgului. Mi-e somn.

Dimineața, Carmen renăștea și fizic și moral, cu o surprinzătoare vitalitate.

— Numai tîmpenii am spus aseară. Și indignată de mine, am adormit în fotoliu, ca proasta, m-au durut oasele, în loc să dorm comod în patul iubitului din Piața Confederației nr. 7.

Dacă dovezile de infidelitate ale fermecătoarei femei erau numeroase, apoi la fel de numeroase erau și dovezile de dragoste, dacă nu și mai numeroase. Numai că, fire mai ciudată, trădările femeii îi spuneau mai mult decît dovezile de dragoste, grijă și devotament, i se păreau mai vesele, mai apropiate de sufletul său, accesele ei de afecțiune maternă i se păreau ursuze și greoaie. Se lăsa totuși pradă lor, fără plăcere, ca un copil obligat să ia untură de pește și care dacă nu ia untura de pește n-are voie să iasă afară, să bată mingea. Admitea crizele de afecțiune ale femeii, cu speranța că ea îi va răsplăti, prin năstrușnice năzbîtii și multicolore trădări, acest cumplit supliciu. De-un diabolism involuntar, poetul sfîrșea prin a-și transforma iubitele ori în „camarade de luptă“, ori în „admiratoare“. Știa că „admiratoare“ n-are cum să ajungă, disprețuia versurile — „viața e proză, nu poezie“ — spunea ea, cînd voia să-și dea aere de cunoscătoare, dar „camaradă“, da, ar putea fi, „camaradă“ bună parcă începuse chiar să fie.

Vanitatea îl împiedica să vadă dovezile de afecțiune ale tinerei femei, credea că totul i se cuvine și că sacrificiul celorlalți e mai mult decît implicit. Faptul că ea se scula la 5 dimineața, ca să facă cumpărături, să-i gătească, să-i spele, să-i facă ordine în hîrtii, nu-i spunea nimic, i se părea de la sine înțeles. Numai cînd Carmen

îi făcea ordine, ținîndu-se cu mîna de nas — susținea că manuscrisele miros urît — se amuza; dezabuzat de atîtea elogii, numai ironiile la adresa lui îi mai măguleau amorul propriu. Ea îl obliga să meargă la doctor, să-și facă analizele, și tot ea îl convinsese că, dacă nu se poate altfel, măcar să încerce să nu bea dis-de-dimineață, pe stomacul gol. „Cît ești tu de celebru, ai să capeți un ulcer foarte simpatic...“

Ultimul scandal — care se soldase, ca de obicei, cu dispariția lui Carmen — fusese mai violent ca oricînd. Venise cu înfățișarea aceea tristă și încordată, care — după convingerea poetului — i se potrivea atît de puțin. Nici în relațiile cu bărbații nu suporta discuțiile prea grave, sau veștile proaste — de orice natură ar fi fost ele — de aceea i se aduceau drept jertfă pe altarul liniștii sale cancanuri, bîrfe, manevre de culise, scandaluri, amănunte picante din viața unui confrate sau altele de acest fel. Tragicul, sublimul erau, desigur, îndeletnicirile sale de căpătîi, doar își cucerise gloria exploatîndu-le, însă asta era numai treaba lui, cînd se întîlnea cu oamenii — chiar și cu femeia iubită — voia să se destindă, să se amuze, de aceea toți prietenii devotați sfîrșeau prin a lua înfățișarea unor clovni.

— Aș vrea să-ți spun ceva.

— Ai vreo problemă? se arăta îngrozită „programa analitică“.

— Da. Ce te miră?! se revolta Carmen.

— Cum să nu mă mire? O femeie atît de frumoasă...

Și, ca întotdeauna, poetul încerca să iasă din asemenea impasuri printr-un brusc acces de inspirație și de iluminare.

— Uită-te, iubito, ce magnific, ce sublim amurg... Soarelui îi e greu să se despartă de noi, ca o femeie de iubit, după o noapte de dragoste...

— Mă asculți, sau nu mă asculți?

— Te ascult. Spune-mi ce ai pe inimioară.

— Mi-e foarte greu.
— De ce ?
— Așa, mi-e foarte greu. Aș vrea să lucrez și eu undeva, tu ești foarte bun, poate prea bun...
— Ai fi vrut să te bat ?
— Da. Mi-ar fi făcut plăcere să-mi dai o mamă de bătaie, am sperat, dar mi-am dat seama că nu e genul tău, se mai înviora ea puțin. Aș vrea să mă fac asistentă medicală, cred că aș avea capacitatea...
— Da. Cred că da, admise cu vioiciune poetul, în speranța că dilema se va opri aici.
— Îți mulțumesc. Și eu cred că aș avea capacitatea. Mie nu mi-e scîrbă de nimic din ceea ce provine de la om, o să am și halat alb, am probat odată un halat alb, mi l-a dat un doctor cu care eram încurcată, îmi stătea foarte bine. Serviciul de noapte mi-ar plăcea, stau în boxa mea, beau cafea, ascult radio, și cînd aud soneria, țuști, mă duc în salon, mă reped asupra bolnavului, îi fac injecția salvatoare și-l redau familiei și societății...
Carmen îi prezenta și viitoarea activitate de asistentă medicală ca pe o joacă, însă o joacă pe care avea de gînd s-o ducă la capăt cu voie bună și seriozitate.
— Tot timpul cu seringa în fundul altora, nu mi se pare prea romantic, încerca poetul să-i potolească avînturile.
— De ce nu ? Să stau ca o bașoaldă, ca o parașută, ca o prigorie, fără să fac nimic, e mai romantic, grand șic, preciză Carmen, care nu răbda să nu-și dea în vileag veleitățile de poliglotă. În materie de limbaj interlop era aproape o savantă, calitate foarte apreciată de poet. Una de aia care se dă jos de pe acoperiș...
— Dacă tu crezi că e bine...
Și poetul se gîndea cum să se retragă cît mai discret, mai în vîrful picioarelor din această discuție nesuferită.
— Nu te grăbi s-o roiești, mahalagiule ! Și, ca și cum poetul ar fi fugit, se luă după el și reuși să-l ajungă din

urmă și să-l pironească. Nu te-am întrebat așa, platonic. Ajută-mă... Că și eu te-am ajutat cînd...
— Nu fi obraznică !
— Iartă-mă ! Ajută-mă !
— Cu ce ?
— Cum cu ce ? Ești celebru, ai relații. Vorbește cu directorul unui spital...
Ca orice ipohondru, poetul avea printre medici numeroși prieteni și admiratori, i-ar fi fost ușor să pună o vorbă bună : admiratorii ar fi fost fericiți să-i facă o plăcere, dar de ce să vindece Carmen întreaga umanitate și să nu se limiteze la vindecarea lui ? Apoi, sincer vorbind, nu-i plăcea să facă nimănui servicii, nu se îngrijea nici de el, de ce să se îngrijească de alții ? Să fie serviabili cei care n-au de scris capodopere ! De ce să lase posterității imaginea unui poet mediocru, dar săritor la nevoie — ar fi lipsă de umor ! Nici nu credea că ea voia cu adevărat să se facă asistentă medicală, i-a căşunat ei așa, mîine o să spună că dorește să fie aviatoare sau balerină. Nu și-o imagina sculîndu-se în fiecare dimineață la ora 6, temîndu-se să nu piardă condica. Cînd o făcea pentru el, o făcea așa, ca să se amuze, să aibă ce pălăvrăgi după aceea. De toate evenimentele importante poetul fugea înfricoșat, nu suporta să meargă la înmormîntări, chiar dacă avea obligații intime, nu se ducea să-și vadă prietenii la spital, nu mai frecventa cunoștințele prost văzute de autorități pe drept sau pe nedrept, nu manifesta nici o curiozitate față de studiile care îi minimalizau opera ; ca și Buda, fusese ferit de mizeriile existenței. Numai că Buda fusese ocrotit de părinți, poetul își ridicase singur, cu mîna lui, zidul de apărare. Și acum, Carmen... Frumoasă, plină de umor, dar n-are simțul proporțiilor... Cum o să intervină el, cu autoritatea lui estetică, în favoarea amantei ? El n-a cerut niciodată nimic. Ridicol. Absolut ridicol. Toți oamenii care

îi cereau o mînă de ajutor îi deveneau străini. Și acum va trebui să-i spună ceva foarte limpede ; altă plictiseală.

— Îmi ceri imposibilul.

— Ajută-mă...

Vocea femeii avea ceva sfîșietor, de o nemărginită tristețe, și asta îl irita.

Ce nevoie avea el de asemenea probleme ? El are o operă de dus la capăt, și iarăși se sprijini pe judecata posterității ; ea îi va da dreptate... Ce, urmașii or să știe că n-a ajutat o fată să se încadreze în cîmpul muncii ? Fleacuri ! Opera contează... Să fie opera veridică, plină de forță, restul n-are importanță.

— Dacă mă iubeai, nu-mi cereai așa ceva...

— Probabil că nu te iubesc ! admise Carmen și plecă în grabă, salutîndu-l militărește, cu mîna la pălărie.

Cînd se înapoie din ultima ei expediție, nu-l găsi singur : îmbrăcat într-o pijama, pe care adeseori o cîrpise — poetul, ca și miliardarii americani, prefera hainele și lenjeria ponosite — stătea întins în pat, cu un vraf de cărți sub cap în loc de pernă, și asculta pe un tînăr distins, care-i vorbea, gesticulînd frenetic, de parcă ar fi vorbit unui imens amfiteatru, și nu unui singur spectator și ăla tolănit în pat. Carmen se lămuri curînd : musafirul îi analiza, strangulat de emoție și adorație, opera — îi stabilea etapele străbătute ; poetul îl asculta plictisit, ca și cum musafirul nu i-ar fi făcut exegeza creației, ci îi dădea îndrumări topografice, clătina din cap în semn de aprobare, și mormăia plictisit : „Da, da... așa e... formidabil cum ai intuit..." Această mormăială se putea traduce și prin : „Da, prima la dreapta, a doua la stînga..."

Ca să se amuze și să-și pregătească cît mai original reintrarea, stătu cîteva minute pitită după un dulap ; indiferența cu care poetul asculta superlativele musafirului, pesemne un erudit, îi făcu plăcere. Totuși, vorbea cam mult și fără nici o pauză, de parcă ar fi rostit un singur cuvînt înfiorător de lung. Dornică să-l scape din ghearele entuziaste ale apologetului, ieși din ascunzătoare și, aruncîndu-i în cap poșeta, își anunță prezența.

— Bine te-am găsit, mahalagiule...

Admiratorului îi fu greu la început să admită că „mahalagiul" era una și aceeași persoană cu magnificul poet, dar văzînd că gazdei îi făcea plăcere, consimți și el cu un zîmbet strîmb, așa cum fac oamenii foarte serioși cînd sînt siliți să aprobe năzdrăvăniile marilor personalități. Deși șoarece de bibliotecă, nu era atît de prost încît să nu înțeleagă că prezența lui nu mai era dorită.

— Data viitoare îți aduc partea a doua, încercă musafirul să refacă, provizoriu, atmosfera de elevație, distrusă atît de brutal de intervenția tinerei femei. Demonstrez de ce tu ești și romantic, și clasic în același timp.

— Demonstrează ! Mor de plăceri estetice, îl asigură poetul, fiindu-i recunoscător nu pentru laudă, ci pentru faptul că se hotărîse să plece atît de repede.

Carmen, cu nevoia ei aproape biologică de a face ordine, puse cărțile în bibliotecă și îi așeză, cu dușmănie, sub cap o pernă.

— Ridică-te în picioare, cînd stai de vorbă cu o doamnă...

— Sînt obosit... Am lucrat toată noaptea...

— Ce ai lucrat ? Ai tăiat lemne în pădure ?

— Am scris un ciclu de poeme despre echinocțiul de primăvară. Vrei să-ți citesc ?

— Doamne ferește ! Așa mă primești tu, cu versuri, în loc să mă întrebi dacă mi-e le soif și foame ? Ce se găsește în le grande de frigider ?

— De toate...

— De toate. Suspect. A fost o femeie pe aici ?

— Nu.

— Dacă frigiderul e bine aprovizionat, înseamnă că ți-ai făcut de cap.

— Am fost cuminte, se răsfăță poetul.

— Foarte rău, respinse Carmen și această alternativă. Dacă și poeții sînt cuminți, e lată rău, e semn că vine războiul. Scaun ai avut ? întrebă Carmen, luîndu-și o mutră austeră, de om de știință.

— Da, mormăi el intimidat.

— Asta e o veste bună, senzațională !

Răsturnă pe masă tot ce găsise în frigider, friptură de pui, compot de ananas, salam de Sibiu, șuncă, o cutie de brînză topită, sticle de votcă, de vin roșu și cîteva „Tuborguri".

— Mi-e o foame de lup...

Poetul o privea cu admirație ; cînd mînca, parcă cînta la pian, apăsa pe toate clapele, mînca simultan compot de ananas și salam de Sibiu, bea cu sete, în același timp, bere și votcă.

— Ești o minune a naturii.

— Sînt, admise, în treacăt Carmen, absorbită în întregime de friptura de pui.

Dar în timp ce cu o furculiță devora friptura, și cu alta cutia de brînză topită, privirea i se opri asupra unei cărți care încă mai rămăsese aruncată în pat. Era manualul de limba română pentru clasa a zecea, deschis tocmai la pagina unde trona triumfătoare fotografia poetului. Se repezi spre carte, o înșfăcă și o transportă, deschisă la pagina unde se găsea fotografia poetului, pînă la locul unde lua masa. Dădu mîncarea la o parte și se dedică în exclusivitate examinării fotografiei.

— Ia te uită ! Deci tu ești marele Vasile Valerian.

— Da. Eu sînt. Ce, te faci că nu știi ?

— Nu mă fac, nu știam, c'est posible. De unde să știu ? Unii îți spun Gange, de la fluviul ăla sfînt probabil, tipele „Micul prinț", eu „Mahalagiul", de unde vrei să

știu ? Nu mă interesează numele bărbaților, altceva mă interesează...

— Caracterul, pesemne.

— Da. Degeaba rîzi... Caracterul !

Și-apoi, după cîteva clipe de tăcere, cu o voce schimbată :

— Tu știi bomba ?

— Nu. Care bombă ?

— Din cauza ta am căzut la admitere la facultate. Voiam să dau și eu la filologie, ca toate fetele fără nici un talent. M-am pregătit și eu cum m-am priceput, am învățat pe de rost din Eminescu, din Blaga, din Arghezi, din foarte mulți am învățat. Ca pe urmă să trag un biletel și să găsesc acolo numele tău. Nu auzisem în viața mea de un asemenea nume. De unde să știu eu că un derbedeu ca tine e trecut în manuala didactică ? Am căzut la examen — proba orală la limba română era eliminatorie. Tu m-ai nenorocit. Din cauza ta n-am devenit studentă, uite, acuma, puteam să dau și eu „statul" și eram profesoară de română. Oricum, una e să fii profesoară, și altceva e să fii debarasoare sau să fii nimica. Tu mi-ai distrus viața. Dacă tu nu erai, ce bine era ! Te-a pus dracu să te naști, să vii pe lume și să te faci poet. Eu cred că așa cum fiecare om are o stea, un înger, tot așa are și un dușman. Nu-ți pare rău că m-ai distrus ?

— Nu eu te-am distrus, ci ignoranța ta, îi spuse cu solemnitate poetul, care vedea în această întîmplare o mărturie a indiscutabilei sale autorități.

Era cea mai frumoasă întîmplare din viața lui. Impasul în care intrase tînăra femeie din pricina lui dovedea că intrase în conștiința oamenilor, că devenise ceea ce se numește „un clasic în viață". Poetul nu mai înregistra vaietele și protestele femeii, ardea de nerăbdare să se mai bucure o dată de această veste, care-i măgulea amorul propriu mai mult decît o monografie închinată lui.

— Şi chiar din cauza mea n-ai intrat la facultate ?

— Da. Din cauza ta n-am intrat. Nu ţi-am spus că mi-ai căzut la examen ? Habar n-aveam de existenţa ta.... De atunci, te-am urît, m-am jurat să mă răzbun, că pe urmă ţi-am citit biografia şi am văzut că mai eşti tînăr. Născut în '28, nu eşti un babalîc...

— Şi chiar nu ştiai ?

— Pînă la urmă, vrînd-nevrînd, am aflat. Dar nu mai aveam puterea să mă răzbun...

— Cum să te răzbuni ?

— Foarte simplu. Să te fac să te îndrăgosteşti ca nebunul de mine şi, pe urmă, să plec, să te las să suferi ca un cîine. Dar ca să te fac să mă iubeşti, trebuia să te iubesc şi eu.

— Şi ?

— Şi te-am iubit... Nu mi-a fost prea uşor, căci nu-mi plac bărbaţii fără păr pe corp, şi reci ca peştii, dar totuşi te-am iubit... Se vede că pînă la mine n-ai fost iubit de nici o femeie, că ai mutră de bărbat neiubit. Bărbatul care a fost iubit se vede de la distanţă. Ai fost adorat, respectat, adulat, dar n-ai fost iubit, nimeni n-a tremurat cînd îţi auzea paşii, nici o femeie nu şi-ar fi dat viaţa pentru tine, nici una n-ar fi vrut să aibă un copil de la tine, nici una n-a ţipat de bucurie în braţele tale, nici uneia nu i-a fost teamă că te pierde. Vai de bărbatul, oricît de celebru, care n-a tulburat nici o femeie în toată existenţa lui, ăla e fătălău, e virgin, nu bărbat ! Tu, de pildă, niciodată nu ţi-ai ieşit din minţi din pricina unei femei, traduceai în metafore lucruri de care nu aveai habar. Eşti imun, femeile nu te privesc ca pe un bărbat — ascultă-mă pe mine, că le-am auzit părerile —, ci ca pe o femeie rătăcită printre bărbaţi. Căci numai cel care e dorit, rîvnit, aşteptat poate cunoaşte dragostea, chiar şi drăcoveniile patului. Bărbaţii ca tine şi femeile urîte vor afla poate în mormînt, în lumea cealaltă, misterele iubirii, dar aici, pe Terra, jamais. Căci femeia urîtă nu e niciodată aşteptată şi rîvnită, aşteaptă şi ea, sărăcuţa, o întîmplare, să se îmbete unul sau să n-aibă alt program în ziua aceea.

— Şi tu m-ai iubit ?

— La început, recunoscu Carmen, cu o voce dezgolită, extirpată de emoţie, m-am prefăcut că te iubesc, ca să-ţi sucesc capul şi să te nenorocesc pe toată viaţa. Şi pe urmă, aşa e omul făcut, incredibil, m-am îndrăgostit de tine, că nu eşti brută, ai şi calităţi. Dar puţin, foarte puţin, şi poate numai din milă. Şi îţi mai spun ceva, victoriosule... Toţi amanţii ăia despre care tot îţi dădeam amănunte picante, ăia care mă fugăreau prin poieni şi braserii, i-am inventat înadins ca să te excit pe tine, căci după poveşti de astea se dau în vînt bărbaţii fără experienţă... Voiam să te scot din minţi şi armele folosite de mine au fost cele mai indicate, de aceea te-ai îndrăgostit de mine, dar, din nenorocire, nu pentru mine, ci pentru cauza mea, aşa cum te îndrăgosteşti tu, în felul tău, adică, apă de ploaie... De aceea m-am comportat ca o gîsculiţă ahtiată de plăceri mondene, căci voi ăştia cu o viaţă sufletească preferaţi prostuţe care să vă destindă... Te-am auzit odată spunînd unui alt bărbat : „Trebuie s-o cunoşti pe Carmen. E de o prostie magnifică, divină, e superbă, medicament nu altceva, te vindecă de toate neplăcerile“. Şi vulgară, deşuchiată, tot în acest scop nobil am fost. Uite, şi acuma ce mutră dezamăgită ai : „Şi eu, care te credeam o prostuţă autentică, de la ţiţa vacii...“

La capătul acestui rechizitoriu, Carmen se ridică în picioare, gata de plecare, şi îi spuse :

— Vezi, eu te părăsesc acuma, singura femeie care te-ar fi putut face fericit, singura care te-a iubit puţin, dar te-a iubit, dar tu n-ai să suferi. O să-ţi spui : „Interesantă puştoaică“, şi o să iei masa la „Capşa“, cu mustăcioasele „camarade“ de luptă. Ai un suflet ca un sloi de gheaţă. M-ai învins şi de data aceasta.

„...Se născuse într-un sat din Dobrogea, abrupt şi colţuros, neprielnic unei aşezări omeneşti ; natura nu-şi dezvăluise aici nici una din binecuvîntările ei ; oamenii, casele, stîncile existau parcă în afara legilor, numai prin propria lor hotărîre şi, mai ales, pe propria lor răspundere. Aici urma să fie un loc pustiu, menit liniştii şi morţii, şi cei care se încăpăţînau să trăiască o făceau pe răspunderea lor. Casele aşezate pe stînci şi pe abrupte povîrnişuri cădeau unele în altele, fiecare casă ţinea în circă o altă casă, se loveau una de alta, dar se şi sprijineau în acest fel, salvîndu-se de la distrugere prin îmbrăţişare. Văzute de sus, casele semănau cu nişte oameni zgribuliţi de frig şi de teamă, care se încleştau, încercînd cu frenezie să-şi dăruiască puţină încredere şi căldură.

Uliţele înguste, întortocheate, atîrnau deasupra şi dedesubtul caselor ; niciodată nu ştiai unde duce o uliţă, mereu apărea o cotitură neştiută, care te împingea tocmai unde n-aveai trebuinţă. Odată ajuns în uliţă, nu-ţi mai aparţineai, uliţa te cuprindea în întunericul şi meandrele ei şi te vedeai rostogolindu-te pe nişte drumuri străine. De aceea oamenii stăteau mai mult prin case, se încumetau la drum numai cînd acest lucru se arăta inevitabil. Nisipul care înainta încet şi viclean le apărea locuitorilor acestei ciudate aşezări ca o realitate din altă lume, care venea să le distrugă ceea ce ei, cu atîta amarnică şi nobilă istovire, clădiseră. Pentru fiecare ţintă trebuia să te gîndeşti şi să te încrîncenezi, să mergi mai departe agăţîndu-te cu ghearele şi cu dinţii. Asprimea stîncilor şi chinul drumurilor strîmbe şi întortochiate erau însă mai uşor de suportat decît acea permanentă senzaţie de alunecare, înceată, dar îngrozitor de temeinică şi metodică. Acea senzaţie de perfidă, înceată şi vicleană surpare a pămîntului se transplantase şi în sufletele lor, ceva le clătina şi le mina tot ceea ce gîndeau sau înfăptuiau. „Aveau nisip în suflet..." — expresia nu-i, desigur, fericită, dar oglindea destul de exact adevărul, ca să mai merite efortul neghiob de a găsi o alta mai frumoasă.

Îi rămăseseră cu deosebire întipărite în memorie imaginile tragicomice prilejuite de înmormîntări. Cimitirul se afla la marginea satului, pe un teren colţuros şi accidentat, plin de suişuri şi coborîşuri : drumul pe care durerea trebuia să-l străbată pînă la ţinta ei ultimă şi implacabilă era foarte anevoios. Drumul pînă la cimitir, slujba religioasă erau în asemenea împrejurări un adevărat calvar... O înmormîntare pe teren accidentat are în ea ceva incredibil şi ridicol..."

Reciti cele scrise şi, ca întotdeauna, se declară nemulţumit. Într-un fel, îi era chiar recunoscător acelei nemulţumiri. Sub pretextul exigenţei, renunţa să se mai chinuiască la masa de lucru. De fapt, simţea nevoia să se plimbe, să bea ceva, orice, numai să scape de povara creaţiei, şi această dorinţă lua forma nemulţumirii de sine. Doar titlul lucrării, „Înmormîntare pe teren accidentat", îi plăcea. Îl amuza sonoritatea cuvintelor, melodia lor abruptă, ca un avertisment comic, fără nici o legătură cu sensul lucrării. Erau fraze care îl atrăgeau infinit mai mult decît ideea artistică şi de dragul unei asemenea fraze, ca să-i găsească o justificare, un adăpost, un rost în lume, ducea opera pînă la sfîrşit... Opera întreagă nu era decît posibilitatea de a conserva cîteva fraze care-i încîntaseră auzul. Paginile pe care astăzi reuşise cu chiu, cu vai să le termine i se păreau, la o analiză lucidă, acceptabile, nu atît de bune ca să-i placă lui, dar destul de bune ca să entuziasmeze critica şi prietenii. Aproape că reuşise să scrie cărţi care să placă multora, dar nici una pe care să fi simţit nevoia s-o recitească şi s-o socotească operă de artă.

Trebuia s-o recunoască, dar n-o făcea, căci detesta spovedaniile şi mărturisirile de credinţă, că literatura nu-l atrăgea. Îşi greşise vocaţia. Trecuse de patruzeci de ani, energia lui era departe de a fi inepuizabilă şi nu se gîndea să-şi caute o altă îndeletnicire ; experienţa şi un anume rafinament care apare inevitabil după trecerea timpului, la fel de inevitabil ca şi bolile de stomac şi căderea părului, îl ajutau s-o scoată onorabil la capăt... Şi chiar o scotea, de fapt... Dacă era adevărat că cele scrise de el n-aveau forţa şi durerea capodoperelor, cititorul găsea, în schimb, observaţii realiste asupra vieţii, inteligente şi pline de bun-simţ. Dacă nu răscolea cititorul, în schimb, nu plictisea ; ceea ce nu e totuşi puţin lucru.

Natura, după ce-l lipsise de spontaneitatea gîndirii, nu-l înzestrase nici cu putere de muncă : în cazul lui Valentin, legea compensaţiilor nu-şi exercita drepturile. Numai presiunea obligaţiilor pe care şi le asumase prin iscălirea contractelor, conjugate cu intervenţia temperamentală şi metodică a unui redactor conştiincios şi, de ce n-am recunoaşte-o, haosul interior şi pensiile alimentare îl îndemnau spre masa de lucru.

Bucuria creaţiei, nevoia dureroasă de a se exprima, de a comunica, îi lipseau cu desăvîrşire. Şedea la masa de lucru cu o expresie chinuită, ca un condamnat, care spera să fie eliberat printr-o amnistie. În faţa hîrtiei îl copleşea sentimentul neputinţei, incapacitatea de atîtea ori dovedită de a surprinde miracolul vieţii ; de aceea era adînc recunoscător tuturor celor care-l vizitau şi-l ajutau să părăsească masa de lucru... Se bucura ca un copil, şi oamenii care-l cunoşteau îndeaproape susţineau că niciodată nu se purta mai firesc, mai liber, ca în clipa în care lăsa tocul din mînă şi renunţa la truda scrisului.

— Nu, nu mă deranjaţi, încerca Valentin să liniştească vizitatorul, care credea că, prin prezenţa lui, tulburase misterul creaţiei...

De fapt, i se părea destul de trist să tot scormoneşti în dialectica firavă a condiţiei umane, să urmăreşti traiectoria — pînă la urmă comic de simplă — a pasiunilor şi sentimentelor şi să constrîngi această viaţă abruptă şi haotică într-o idee artistică. Incapacitatea de a afla adevărul pe care nu-l putea stăpîni se schimba în propria lui viziune, în propriul lui „univers poetic". De aici se naşte mult lăudata originalitate a scriitorului, din capacitatea de a da o notă personală realităţilor şi sentimentelor, dar el vedea în această însuşire mai mult o infirmitate decît o virtute. E mai uşor să-ţi creezi universul tău poetic decît să cunoşti legile universului. Din nefericire, Valentin era tocmai un asemenea talent original, cu un timbru foarte particular, cu inovaţii stilistice uşor de recunoscut, cu un punct de vedere cu totul particular ; îi era cu adevărat scîrbă de „timbrul lui propriu". Atît de mult se obişnuiseră oamenii cu viziunea lui, încît cunoscuţii se grăbeau să-i furnizeze întîmplări care se încadrau în acest program estetic.

— Asta e un subiect foarte potrivit pentru tine... Ţi-ar merge ca o mănuşă...

Această concepţie cu desăvîrşire rezonabilă îşi avea, desigur, şi avantajele ei. Îl elibera, printre altele, de orgoliul artistic şi de graba de a se impune, de acea frenezie metodică, atît de specifică scriitorilor. Cînd cineva îl compara cu un mare scriitor, nu se simţea măgulit, tot aşa cum acuzaţiile ce i se aduceau nu-l stînjeneau cîtuşi de puţin. Dacă nu înţelegea ceva la Thomas Mann, a cărui conştiinciozitate germană i se părea lipsită de strălucire, era tocmai ambiţia aceea metodică şi nemiloasă de a face o operă simetrică, muzicală, geometrică.

Tot din această pricină scrierile lui erau lipsite de caracter autobiografic ; nu se ocupa niciodată de el însuşi, nu se dezvăluia în faţa cititorilor, nu avea plăcerea de a se confrunta sau analiza. Se păstra pentru sine ; nu socotea necesar să se divulge şi să mărturisească ; totdea-

una îi plăcea să dea o imagine falsă despre sine, temîndu-se, ca un brigand, să nu fie cumva descoperit.

Ca orice scriitor ajuns la un anume prag de maturitate, Valentin se ocupase și de problema morții. Nu era cu desăvîrșire exclus ca la mijloc să fi fost și un fel de snobism, snobismul gravității și-al măreției, sau chiar un anume oportunism estetic, dorința de a ține pasul cu cerințele criticii. Pe vremea aceea, criticii socoteau, și probabil socotesc și astăzi, că un scriitor care nu-și pune problema morții nu poate fi un scriitor cu adevărat mare. Moartea, de care se simțea întotdeauna străin și îndepărtat, i se părea o temă ca oricare alta, o temă din care, chinuindu-și mintea și imaginația, putea scoate, în cele din urmă, cîteva pagini reușite.

Era ispitit de această temă numai cînd se simțea bine, cînd sănătatea, pînă la un timp ireproșabilă, îi dădea aproape fizic senzația eternității. O plăpîndă și inofensivă durere de cap, o oboseală sau o trecătoare stare de amețeală îl împiedicau să mai mediteze asupra morții. Cînd se simțea în deplinătatea puterilor, cînd simțea că întregul organism se mișcă suplu și armonios, cînd razele soarelui năvăleau asupra lui, atunci descria cu plăcere agonia și chinurile morții. Doar la lumina orbitoare a vieții era capabil să scrie despre moarte. Doar cînd moartea i se părea străină izbutea să scrie pagini adevărate. Lumina vieții care exista atunci în spiritul său pleca într-o călătorie de inspecție în teritoriul morții și, din acel întuneric, scriitorul reușea să smulgă cîte ceva și să aducă pe pămînt. El nu se putea apropia decît de realitățile care-i erau străine, ostile aproape, de ceea ce iubea nu se putea apropia ; lumea iubirii îi era cu desăvîrșire străină ; dar despre moarte și prostie, realități pe care le socotea în egală măsură străine de structura lui, izbutea să scrie cu siguranță, și chiar cu farmec.

Moartea nu constituia pentru scriitorul nostru o obsesie, ci mai mult un joc, o sfidare. Moartea nu i se

părea pe măsura lui ; de aceea, cînd scria despre ea, avea sentimentul că se degradează, că în acel fel se umilește. Dar — judecată intelectualistă, expresie a unui spirit lipsit de energie și de claritate — Valentin credea că în acest fel umilește și el moartea... chemînd-o, analizînd-o și jucîndu-se cu ea. Jucîndu-se cu moartea, o analizase de atîtea ori, își imaginase chinurile agoniei, murise de atîtea ori în cele mai bune pagini ale sale, încît socotea că în acest fel taina morții îi devenise familiară.

De acolo, din conștiința eternității lui, cobora, cu o aristocratică și blîndă curiozitate, în lumea posibilă a morții, să mai vadă ce se întîmplă... Se pregătea pentru o asemenea călătorie ca pentru o călătorie la Paris : ia să mai vedem ce e nou. Moartea aceea pe care Valentin o tot descria, analiza și interpreta îl aștepta, parcă, gata să i se dezvăluie. Între scriitor și moartea aceea posibilă se crea un fel de fraternitate, un fel de colaborare, moartea i se dezvăluia și scriitorul prezenta apoi cititorilor tainele pe care le descoperise. Moartea îl transformase într-un fel de emisar al ei. Prin intermediul scriitorului, ea informa cititorii despre atrocitățile ei. Se socotea, în rarele lui clipe de orgoliu, un fel de intermediar între moarte și restul oamenilor, și rolul acesta de intermediar îi plăcea. N-avea, de fapt, niciodată sentimentul că scria despre moartea lui, și asta îl ajuta, în mod paradoxal, s-o privească bărbătește, drept în față. Între el și moarte nu vedea nici o legătură posibilă, erau două realități antagonice, imposibil să se unească vreodată.

În copilărie crezuse, după o iluzie destul de răspîndită în mintea multor oameni, că lumea e împărțită între muritori și nemuritori ; el, evident, nu se putea altfel, se născuse în tabăra celor nemuritori.

Pierderea tatălui, pe care dealtfel îl iubise, nu-l zgudui tocmai din această pricină, o socotea inevitabilă, firească, încă o prăbușire a unui individ care făcea parte

din tabăra muritorilor. Şocul cel mare se declanşă cînd muri un tînăr de aceeaşi vîrstă cu el, pe care Valentin îl socotea ca făcînd parte din tabăra nemuritorilor. Atunci moartea îl atinse şi pe el. Se apucă să caute cu disperare soluţii împotriva morţii, bineînţeles naive şi comice. Se gîndea ca în preajma sfîrşitului să-şi ascundă sufletul, să-l arunce în altă parte, pentru ca moartea să nu găsească nimic şi să facă astfel calea întoarsă. De aici, de la această descoperire, se născuse în el oroarea de personalitate, căci a avea personalitate însemna pentru el a te preda de bunăvoie morţii. În acest fel devii o ţintă uşor de atins. De aceea, îşi ura vanitatea, trăsăturile de caracter, ideile, obiceiurile, căci i se părea că altfel ar atrage atenţia morţii asupra lui. Era convins că, spulberînd personalitatea, scapă din raza de atenţie a morţii.

Şi atunci, hotărî să se gonească din el însuşi. Îşi reprezenta moartea ca pe o năvălire barbară, de aceea hotărî să ascundă totul, să se refugieze în cît mai multe locuri, să zăvorască totul şi să pornească în pribegie. Raţionamentul lui părea într-un fel foarte logic : trebuie să mă distrug eu, înainte de a mă distruge moartea. Pînă şi de îmbrăţişările dragostei se temea : era convins că trăirea şi memoria îl apropiau de moarte. Se ferea să se dăruiască vieţii, căci socotea că în acelaşi timp se dăruia morţii.

Orice imagine care încerca să se consolideze în conştiinţa lui o biciuia şi o gonea, socotind-o ca pe o solie a sfîrşitului. El nu participa direct la manifestările vieţii, trimitea în fiecare împrejurare cîte un ambasador care-l reprezenta. Se răspîndise în mii de indivizi şi avea convingerea că astfel îşi asigurase nemurirea. Stăpîn al unui mare pustiu, Valentin se plimba liniştit prin această viaţă. Tot ce era adevărat în el izgonise şi izgonea încontinuu ; era numai un imens pustiu pe care moartea n-avea cum să-l dorească.

Legătura cu Lidia nu-l nelinişte şi nu-l bucura, de multă vreme îşi alungase iubirea din suflet... Desigur că în împrejurările vieţii de fiecare zi se prefăcea cînd îndurerat, cînd fericit, dar adevărata durere, adevărata fericire le alungase. Golit de sentimente şi de propria lui substanţă, Valentin îşi dezvoltase inteligenţa ; în acest vast deşert şi în această permanentă panică de a nu fi tu însuţi, numai inteligenţa se putea dezvolta.

Prima dată cînd o cunoscuse pe Lidia, o iubise cu adevărat ; dar, cu sînge rece, metodic, îşi ucise acest sentiment : voia ca pustiul să rămînă intact. Se golea şi se risipea în speranţa că în acest fel moartea îi va pierde urma. Lucra la distrugerea personalităţii şi aceasta era, de fapt, grija lui supremă. Să nu existe... Să nu aibă o singură clipă impresia că era un anume individ... să se risipească... De aici venea, desigur, şi o teribilă detaşare, care-i dădea şi-un indiscutabil farmec personal. Nu-l tulbura nici măcar bănuiala pe care o presimţea în ochii Lidiei de cîte ori femeia îi mîngîia trupul...

...Bănuiala asta o avea de cînd îl cunoscuse pe Valentin. Lidia îi controla încheieturile braţelor şi în acelaşi timp examina expresia degajată a bărbatului. Odată, găsind pesemne ceea ce căuta, se opri şi rămase acolo un timp, gînditoare şi nehotărîtă. Valentin simţi primejdia ca el, cel risipit în atîtea locuri, să se întoarcă înapoi, într-un spaţiu strîmt ; de aceea, c-un gest energic, îşi apără braţul. De cîte ori se întîmpla ceva deosebit, ca la un semnal de alarmă, viaţa pe care o izgonise din el cu premeditare încerca să se întoarcă înapoi. O vedea pe Lidia ca prin ceaţă şi nu înţelegea de ce îi controlează încontinuu încheietura braţelor, pierdută într-un amestec straniu de tandreţe şi nehotărîre.

Zări pe faţa ei un zîmbet condescendent, plin de căldură, dar Valentin nu-l primi. Lidia se ridică puţin, îl

privi din nou, drept în ochi, căutînd parcă să ajungă la acel adevărat, la cel care fusese hărăzit morții...

— Ar trebui să faci niște analize... ai ganglionii măriți... Transpiri ?

La orice lucru venit pe neașteptate, Valentin nu reacționa, îl lăsa să se destrame, să se risipească.

— Te-am întrebat dacă transpiri noaptea, e foarte important...

E adevărat că transpira noaptea, dar reușise să-și îngroape neliniștea, și acum Lidia îl silea să se întoarcă la această neliniște.

— De ce mă întrebi ? se arătă Valentin mai mult politicos decît interesat. Crezi că am cancer ?

Era degajat, liniștit... Și asta o făcu pe Lidia să zîmbească. Aerul lui de nemuritor o plictisise întotdeauna. Pentru că de fapt îl disprețuia, îi disprețuia inteligența searbădă, literatura seacă, lipsită de frumusețe, expresia lui nesigură, mereu pătată de umbre, aerul lui de om care veșnic se întoarce din cine știe ce bizară călătorie.

— Da, cred că ai cancer... îi răspunse simplu Lidia. S-ar putea, că ai ganglionii măriți, asta nu-mi inspiră încredere... Trebuie oricum să-ți faci analiza sîngelui... Viteza sîngelui și timpul de coagulare...

Și, obosită de atîta răutate, se prăbuși într-o neașteptată căldură maternă.

— Du-te la voi, la Policlinica artelor... Te rog eu. Nu fi copil...

Încercă să se apropie de Valentin. Voia parcă să-l silească să simtă răsuflarea morții. În timp ce Valentin o asculta cu gîndul aiurea, ea înainta spre moartea lui, îi indica drumul și-l trăgea într-acolo. Dar bărbatul își aminti brusc că nici această femeie nu există, o inventase el, ca să-i țină de urît, în împărăția pustiului său feeric. Lidia cea adevărată, care-i aducea semnele morții, dispăruse, o gonise din cîmpul lui vizual și acum în fața lui ședea o femeie oarecare ce n-avea cum să-l îngrozească.

Dar femeia voia să cîștige bătălia.

— Ai și slăbit îngrozitor... Tu nu vezi cum arăți ? Poftă de mîncare ai ?

— Termină odată cu prostiile astea oribile !... se întunecă Valentin. Sigur că n-am poftă de mîncare... Dar n-am fost niciodată un gurmand...

— Du-te chiar mîine dimineață să-ți faci analizele... Cu cît mai repede cu atît mai bine...

Valentin își aprinse o țigară.

— Știi că nu mi-au plăcut niciodată femeile cu mutre expresive... Sînt pregătit pentru moarte... Cel puțin cu atîta te alegi din tîmpita asta de meserie de scriitor, să nu-ți fie frică de moarte...

Naivitatea bărbatului o înduioșă pe Lidia.

— Dar ce ? Tu crezi că moartea e cea din literatură ?

— Nu... Nu cred... Am să mă duc mîine să-mi fac analizele, admise Valentin, ca să scape de grija femeii.

Pentru prima oară își vedea sufletul amenințat. Era hotărît să nu se lase copleșit de frică, pentru că știa că frica i-ar fi redat personalitatea și deci moartea.

— N-ai nici un motiv de panică, îl asigură Lidia, care-i ghicise gîndul și voia să-i dea o mînă de ajutor. Nu moartea este lucrul cel mai important. Sînt și alte lucruri, mai importante...

Tîmpită ființă ! — își spunea Valentin. Ea nu știa că el nu exista, că nu e decît reprezentantul celui fugit din fața morții. Știindu-se astfel la adăpost, considerațiile femeii i se păreau cu desăvîrșire ridicole.

Grațioasa Lidia se dădu jos din pat și începu să se îmbrace. Îndîrjit, îi supraveghea fiecare mișcare. Voia ca totul să se întîmple ca de obicei, orice schimbare părea — în imaginația lui — o solie a morții.

Ideea unei consultații medicale îl plictisea, era însă inevitabilă și asta îl plictisea și mai mult. Posibila moarte i se înfățișa atunci ca o răsplată binemeritată, menită

să-l elibereze de sub povara a tot felul de formalităţi birocratice, spaime, medicamente.

În privinţa suferinţelor fizice, Lidia căuta să-l liniştească.

— Forma asta de cancer e o formă ideală... Se moare uşor. Treptat-treptat. Ai tot timpul să te pregăteşti pentru moarte... Nu-i aşa că-i grozav ?

— Cît crezi că ar putea să dureze evoluţia bolii ? o întrebă Valentin, mai mult din galanterie, ca să-i facă femeii o plăcere.

Întrebarea prea concretă o jigni însă pe Lidia.

— Un an, doi, poate cinci chiar. Ţi-am mai spus asta parcă... De ce mă întrebi mereu ? Asta te interesează pe tine ? Ascultă, domnule (nu-i spunea niciodată pe nume), să nu te apuci să mă transformi într-o infirmieră devotată, n-am nici o vocaţie în privinţa asta... Mori însă prea devreme... Mori încă atît de orgolios şi de întunecat...

Era convinsă că pentru Valentin începe de-acum o altă viaţă, nimic nu mai putea fi ca înainte, şi ea îşi asuma obligaţia de a-i stabili programul.

— De-acum înainte o să ne vedem ceva mai rar. Excesele sexuale nu mai au nici un rost. Trebuie să te ocupi de tine în primul rînd.

Lidia nu lua în seamă protestele bărbatului, dealtfel întotdeauna în momentele importante îi ignora prezenţa. Chiar cînd se culca cu el... Cînd îi spunea ceva decisiv, important, se izola, îşi vorbea de fapt ei însăşi.

— Există oameni pe care numai suferinţa îi face apţi pentru înţelegere. Tu eşti dintre aceştia. Ce ţi-a folosit scrisul dacă nu te-a învăţat să mori ? Boala e o metodă ca oricare alta de a înţelege adevărul... Trebuia să ştii s-o foloseşti... Prea te-ai jucat în viaţă, prea te-ai răsfăţat... Trebuia să ţi se întîmple cîndva şi ţie ceva serios...

O, Doamne... S-a jucat cu viaţa... S-a răsfăţat cu viaţa. De cîte ori n-a ascultat acuzaţia asta idioată !

Ea credea că şi cu boala se poate face ceva. Îl sfătuia s-o privească drept în faţă, să n-o dispreţuiască, s-o folosească într-un fel.

— Boala e o întîmplare ca orişicare alta. Totul e să înţelegi ceva din ea...

Dintre toate călătoriile pe care le făcuse, călătoria în ţara bolii şi a suferinţei o socotea, evident, cea mai primejdioasă şi n-ar fi făcut-o dacă Lidia nu l-ar fi obligat. Valentin prevăzuse, desigur, în calculele sale şi o asemenea posibilitate, dar hotărîse să facă abstracţie de ea. Boala, vremelnicia şi sexualitatea nu le socotea demne de el, n-avea de gînd să coboare pînă la ele, să se familiarizeze cu această latură periferică a existenţei. Senzaţia de iritare, de neplăcut familiarism pe care i-o aducea boala venea din convingerea că între el şi moarte apare un jalnic intermediar care negociază cu ambele părţi, sperînd într-o concesie reciprocă. Plicticoasă întîmplare.

Bineînţeles, perspectiva bolii îl irita şi din pricina multiplelor situaţii şi sentimente cărora urma să le facă faţă : spaima de boală pe care trebuia s-o sugereze, măcar din dorinţa de a nu fi iarăşi acuzat de cinism, apoi să primească încurajările şi urările de însănătoşire ale confraţilor. Doamne, ce plictiseală ! Apoi ce va face cu disperarea rudelor ? Altă bătaie de cap. Uneori era nevoit să creadă că boala, pe care refuzase atîta vreme s-o admită şi pe care n-o socotea ca făcînd parte din destinul lui, venise c-un anume rost, silindu-l să se umilească ; aşa credea şi Lidia, şi poate că nu greşise.

Funcţionara de la ghişeu refuza să-i arate analizele, era o dispoziţie recentă, analizele nu se mai înmînau direct pacienţilor. Îi explica dispoziţia liniştit, aproape respectuos, îi văzuse pesemne fotografia în vreo revistă — dar Valentin nu pricepea nici refuzul, nici politeţea funcţionarei. Nu le înţelegea, fiindcă el nu ţinea cu tot dinadinsul să obţină analizele, dar îşi amintea, cu o senzaţie

de iritare, că Lidia are neapărată nevoie de ele. Cînd trebuia să obțină un lucru care nu prezenta interes pentru el, Valentin căpăta curaj.

Și spuse foarte simplu, aproape plictisit :

— Dați-mi analizele, domnișoară...

Intimidată, funcționara îi îndeplini rugămintea, ea ar fi vrut să-l cruțe, cercetate și interpretate de medic, analizele n-ar fi fost atît de crude și de implacabile ca cele pe care urma să i le înmîneze. Biata femeie avea o expresie de suferință, ca orice om silit de împrejurări să înfăptuiască un lucru urît. De obicei, nu citea rezultatele analizelor, dar azi-dimineață, cînd laboranta îi aduse rezultatele, îi atrase atenția : „scriitorul tău preferat e c-un picior în groapă".

— Doctorul Petrescu dă consultații numai dimineața. Dați-i un telefon să vă facă programarea...

Lidia îl aștepta afară, în curtea din fața policlinicii, era curioasă să vadă rezultatele, chiar foarte curioasă. Ea se pricepea să dea tuturor întîmplărilor, chiar celor tragice, o notă de năzbîtie studențească. Spre surprinderea lui Valentin, Lidia căpătă o expresie solemnă și îngîndurată, la care nu se așteptase. „Asta mai trebuia acuma !" Discreția aproape funebră a femeii îl stinghe-rea și vedea în asta o presimțire sumbră. Prea sumbră... Desigur, el va lua o atitudine eroică, asta era de la sine înțeles, dar și atitudinea asta eroică îl plictisea. Lidia îi propuse tăcerea — o tîra parcă în urma ei, ca trena unei regine, pregătea astfel cadrul necesar dramei. Avea, ca și în amor, grija ambianței și a atmosferei... Grija lui Valentin era ceva mai simplă, se gîndea cum să iasă onorabil din această situație.

De fapt, îngrijorarea Lidiei era destul de banală. Gîndea că Valentin i-o făcuse, de parcă Valentin ar fi înșelat-o de multă vreme și ținuse ascunsă trădarea. Nu voia să se despartă încă de Valentin, voia să-și găsească înainte de asta un partener cu care să-l înlocuiască, or, la

orizont, cu toate cunoștințele ei mondene și cu toate vastele ei relații în uniunile de creație, nu descoperise nimic acceptabil. Ea nu cerea unui bărbat calități excepționale, dorea să fie numai acceptabil, dar nici bărbații cît de cît acceptabili nu se găsesc pe toate drumurile. Valentin nu era o iubire : era — după o expresie foarte folosită — „o soluție de viață". Cum Lidia avea gustul diversității, era mulțumită că descoperă această diversitate, cu atît de puține strădanii adunată, comod și gospodărește, într-un singur bărbat. Cînd se găsea în preajma lui avea senzația că, prin aceleași minime eforturi, Valentin ar și iubi-o, ar și omorî-o, ambele posibilitățîi fiindu-i la fel de firești sau la fel de străine.

Valentin mai prezenta avantajul deloc disprețuit de a nu-i face scene de gelozie. Cîteodată încerca și el, bineînțeles în glumă, dar nici în glumă nu reușea, și se lăsa păgubaș. Din vanitate feminină, Lidia ar fi vrut ca măcar o dată aceste scene să fie adevărate, dar nu se întîmplase asta niciodată. „Am glumit, spunea Valentin, bineînțeles poți să faci ce vrei, nu-mi place să mi se dea rapoarte și nici să dau rapoarte. Din partea mea, culcă-te și cu administratorul blocului." De asemeni, Valentin nu-i cerea să aibă încredere în steaua lui artistică. Cînd Lidia, uneori sincer, îi lăuda ceea ce scrisese, o întrerupea brusc... „Asta-mi mai trebuie... Să ai încredere în talentul meu !" De iubire nici nu putea fi vorba, în această privință era și mai drastic... „De ce să mă iubești, cînd nici eu nu te iubesc ?"

Vine o vreme cînd pentru o femeie o nouă experiență nu mai înseamnă nimic, nu mai adaugă nimic, ci dimpotrivă, o coboară, dîndu-i o mai exactă măsură a mizeriei în care se zbate. Vine o vreme cînd tocmai prin aceste cuceriri, prin aceste victorii individul își măsoară impasul. Asta era starea de spirit a Lidiei cînd Valentin făcuse imprudența de a se îmbolnăvi.

— Arată-mi analizele, hotărî brusc Lidia, în timp ce căuta cu privirea un ospătar.

Valentin i le întinse cu aerul acela duios cu care capul de familie arată cunoscuților albumul cu fotografiile copiilor. Lidia puse analizele pe masă, nu le examina încă, aștepta ca ospătarul să aducă votca pe care o comandase ; Valentin nu voia să bea. Cînd ospătarul aduse votca, o bău dintr-o răsuflare, se uită la Valentin, încurajîndu-l cu o privire jucăușă... Încercă să-și întipărească în minte expresia lui copilărească de încordare, vrînd parcă s-o confrunte cu expresia pe care o va lua după aceea. Nu se grăbea să citească analizele, încerca parcă să amîne, dacă nu deznodămîntul, asta nu stătea în puterea nimănui, cel puțin trecutul care se va așterne după aceea între ei.

— Ei, ce faci ? Nu-mi dai verdictul ?

— Eu pot să te ajut să mori frumos... îl asigură încă o dată Lidia. Credința nu-i, la urma urmei, decît forma prin care se organizează energia... Cine nu trăiește, acela nici nu moare în sensul adevărat, își sapă doar groapa. Sucombă, dă ortul popii, dar nu moare de fapt.

...O, Doamne, tare-l mai scoteau din sărite ambițiile teozofice ale acestei femei frumoase și vulgare.

Presimțea, după expresia Lidiei, o adunare în el însuși, o împrospătare a forțelor, asta era singurul lucru care-l îngrijora... Ca și cum cineva voia să-l predea morții în întregime, cu toate ideile și sentimentele, Valentin presimțea riscul de a-și recăpăta personalitatea.

O, numai asta nu !... Frica, recunoscută sau nerecunoscută, era în stare să-l reconstituie exact cum fusese, să-l gonească de acolo de unde înțelepciunea îl silise să se ascundă, să-i redea orgoliul, egoismul, trăsăturile particulare, cu alte cuvinte să-l predea morții. Or, tocmai această recunoaștere a personalității, această redobîndire a conștiinței de sine, această reorganizare într-un anume caracter trebuia nefericitul scriitor s-o evite cu orice preț.

Și asta-i dădea senzația că va avea mult de muncă — senzație cu totul necunoscută. Era limpede că în această privință, Lidia n-avea cum să-l ajute, cu toată dorința ei de a-l convinge să moară frumos. Parcă cine știe ce importanță ar avea dacă mori frumos sau urît... Problema nu era de ordin estetic, ci de supraviețuire, de păstrare intactă a ceea ce ascundea în fața ravagiilor timpului. Evident, se va despărți de Lidia, și asta-l enerva, nu prea era în firea lui să ia vreo hotărîre.

Valentin n-o întrebă nimic, aștepta ca ea să-și continue expertiza. Apoi, brusc, Lidia îi înmînă analizele, straniu de respectuos, ca pe o decorație, ca pe ceva care-i aparține în și mai mare măsură decît îi aparținuse pînă atunci.

— E lată, nu ? încerca Valentin să se stăpînească.

Ea-îi era recunoscătoare pentru aerul lui degajat, își aprinse o țigară și, după ce trase cîteva fumuri, îi răspunse, făcîndu-i cu ochiul :

— Finis Poloniae...

Erau stînjeniți, ca doi amanți care se iubiseră cu frenezie, iar acum trăiau consecințele acelei teribile risipe de energie.

— Ești supărată pe mine ? întrebă Valentin.

Ea înțelegea că întrebarea lui nu era lipsită de adevăr, dar socoti de datoria ei să nu recunoască adevărul.

— Nu. De ce ? Vrei să fiu supărată ?

Se gîndi o clipă că despărțirea de Lidia nu-l va întrista. De fapt, nu i se părea firesc ca o femeie să fie alături de el. Socotea asta ca o extravaganță trecătoare. Cînd întîlnea o femeie care fusese o vreme a lui la brațul altui bărbat, căpăta convingerea că lucrurile intraseră în normal, că universul își regăsise armonia o vreme tulburată.

— Te superi că nu sînt îngrozită ? Că nu te compătimesc ? De fapt, scapi de o mulțime de lucruri destul

de obositoare, n-ai să mai scrii, n-ai să te mai ții de femei...

Cum Lidia socoti că fusese totuși prea gravă, încercă să dreagă totul printr-o glumă.

— După moarte ai să fii apreciat la justa ta valoare...

Își băură votca și se despărțiră pentru totdeauna...

Necunoscutul, cel pe care Valentin îl ascunsese de teama morții, eternul și invincibilul, cel pe care-l iubea și-l invidia în egală măsură, continua să-l supravegheze. Valentin vedea în această supraveghere, cum era și firesc, o oarecare neîncredere, dar o accepta, n-avea ce face... Odată salvat din imperiul vremelniciei, necunoscutul părea să uite meritele salvatorului său și privea cu o detașare critică eforturile aproape eroice pe care Valentin le depunea. Conștiința dedublării aproape că se anulase. Valentin nu se mai confunda foarte direct cu cel care se salvase din imperiul morții, îi era în același timp foarte străin și foarte apropiat. Cu toate acestea — sau tocmai din această pricină —, tot ceea ce trăia și înregistra transmitea imediat mai departe, în zona pe care o simțea eternă, cu o admirabilă conștiinciozitate. Se îngrijea de eternitatea lui, ca un gospodar de venirea iernii. Proverbiala lui răceală și detașare, care îndreptățiseră pe mulți judecători superficiali să-l acuze de cinism, nu era decît ambiția de a conserva esența evenimentelor și a existenței sale, de a le sustrage vremelniciei.

Aici, pe pămînt, Valentin se juca de-a viața, de-a frica, de-a literatura, se ferea de orice sentiment care l-ar fi putut împinge să devină o personalitate conștientă de sine, un anume individ foarte exact conturat. E greu de prevăzut cît de posibilă și cît de utopică e această năzuință ; adevărul era că Valentin credea cu sinceritate în această soluție. Cu prețul netrăirii, el reușise să se elibereze de obsesia morții. Se simțea salvat, ca un individ cu spirit practic care știuse să se evacueze la timp

din locul amenințat de inundație. El trata, din această pricină, în mod egal prietenia și adversitatea, fericirea sau nefericirea ; oamenii se mirau cînd Valentin întindea surîzător mîna unui confrate care, cu intenție, îl supusese unei nemiloase și nedrepte critici. El nu-și încărca sufletul cu amintiri. Cînd cineva încerca să-i reîmprospăteze întîmplări petrecute împreună, Valentin surîdea, pentru el amintirile dispăruseră. Dispăruseră sau, mai exact, fuseseră încredințate necunoscutului, eternității.

Curios însă, tocmai obsesia bolii nu voia necunoscutul să și-o însușească, nu voia s-o primească : în cea mai grea dintre împrejurările vieții, cealaltă latură a personalității lui îl obliga să se descurce singur. Valentin înțelegea exact dacă era vorba de-un refuz total, sau necunoscutul îi cerea doar să-și purifice puțin obsesia de anumite trăsături mult prea omenești. Necunoscutul n-are nici o accepție metafizică. E ceva mai simplu și mai dureros... E vorba de acea diviziune a conștiinței pe care o aduce întotdeauna refuzul implacabilei realități.

Cu timpul, iritat de nepriceperea lui Valentin, necunoscutul devenise pedant ; și avea toate motivele s-o facă, liniștea lui depindea de capacitatea de eliberare a scriitorului și orice greșeală a acestuia îi primejduia securitatea. Îl sfătuia să se ascundă, să ducă o viață cît mai străină de structura lui, să nu se lase în nici un fel descoperit. Îl sfătuia, de pildă, să facă o căsătorie din interes, ceva foarte vital, ceva foarte străin de temperamentul lui : asta ar fi fost soluția cea mai bună.

Ideea de a se ascunde într-o căsătorie din interes, într-o existență mediocră, Valentin o socotea pe deplin posibilă. Credea, nici el nu știa de ce, că moartea dorește să-l smulgă dintr-un triumf, dintr-o existență ideală. Plăcerea morții e să distrugă, să umilească : pierdut într-o existență anostă, nu i-ar mai fi trezit morții nici un interes.

Şi hotărî să pună în aplicare această idee nebunească. Pentru o asemenea căsătorie se gîndea la Amalia Rozovici, o femeie încă frumoasă, puţin trecută de treizeci de ani, actriţă fără prea mult talent, însă inteligentă, cultă; foarte utilă tocmai din pricina talentului ei mijlociu şi a conştiinciozităţii ei atroce. N-avea o vocaţie deosebită nici pentru dramă, nici pentru comic, şi această infirmitate se dovedi mai tîrziu o calitate, sau mai exact, un mare avantaj faţă de colegele ei: era folosită în ambele genuri, oriunde era nevoie. Amalia Rozovici nu făcea, de fapt, decît să ţină locul ori al interpretei ideale, care încă nu se născuse, ori al actriţei iniţial distribuite, care se îmbolnăvise brusc sau plecase în concediu. Lucrase o vreme la Teatrul Nottara, îşi dăduse demisia nu din orgoliu, ci din simţ practic, şi rămase să lucreze pe cont propriu, punîndu-se la dispoziţia televiziunii şi cinematografiei; socoteală care se dovedi destul de avantajoasă.

Scutită de obligaţia de a juca permanent la un teatru, fiind tot timpul liberă, avea asupra colegilor de breaslă o superioritate care se dovedi în fapt mai importantă decît vocaţia artistică. Amalia Rozovici era încîntată de toate rolurile care i se încredinţau, ea juca cu egală plăcere în Ibsen ca şi în Dorel Dorian, ea nu se îmbolnăvea, ea nu se certa cu regizorii, toţi erau băieţi admirabili, şi foarte talentaţi, nu pleca în concediu vara, nici măcar în timpul căldurilor înăbuşitoare, ci rămînea în Bucureşti, la datorie, aşteptînd îmbolnăviri, crize de isterie sau de vanitate, care făceau utilă participarea ei. Rolul pe care alte actriţe le refuzau din felurite considerente — unele chiar artistice —, Amalia le prelua imediat şi, înainte de a cunoaşte textul cu pricina, declara că „îi vin mănuşă". Cînd, de asemeni, tentativele îndrăzneţe de a lansa debutante nu reuşeau şi regizorul intra în panică, apărea Amalia Rozovici şi salva situaţia printr-o conştiinciozitate vecină cu disperarea. Regizorii îşi aduceau aminte de ea în caz de forţă majoră, toţi

sperau să nu ajungă la Amalia Rozovici, dar împrejurările erau întotdeauna de partea conştiincioasei actriţe. Profitînd, fără să facă vreun efort, cînd de vanitatea nesatisfăcută a colegelor de breaslă, cînd de panica regizorului, cînd de greşelile de organizare, Amalia Rozovici reuşise să fie o actriţă cu prezenţa cea mai activă în cinematografie. Numărul de telefon al Amaliei Rozovici era cunoscut de tehnicienii care munceau la Buftea la fel de bine ca telefoanele salvării, ale pompierilor şi ale tuturor instituţiilor de urgenţă. Fără să întrebe despre ce e vorba, se îmbrăca în grabă, strecura în buzunarul pantalonului ei bărbătesc o sticlă de coniac şi pleca la locul dezastrului.

— Amalia dragă, salvează-ne...

Bineînţeles, Amalia Rozovici îi salva...

În relaţiile cu bărbaţii, ca şi în cele artistice, Amalia nu dădea nimănui bătaie de cap, nu crea nimănui nici un fel de obligaţii, nici morale, nici materiale... Era căutată de bărbaţi tot în lipsă de ceva mai bun, în lipsa femeii ideale, cînd bărbaţii voiau să se vindece de o iubire romantică şi neîmpărtăşită, sau voiau să uite trădarea cine ştie cărei mari pasiuni. Ea suplinea şi aici, cu destul succes, prezenţa unei femei ideale — dar bărbaţii, deşi se simţeau bine, deşi nu mai tînjeau atît de aprig după o asemenea femeie, ştiau că Amalia nu e o femeie ideală. De unde ştiau ei asta e greu de precizat.

Ea îi primea pe toţi, înţelegea că ea nu înseamnă pentru bărbaţi decît un scurt popas în drumul lor iluzoriu spre o iubire perfectă, care nu exista. Indivizi zbuciumaţi, nebuni, dezechilibraţi, neîncrezători în ei şi în rosturile acestei vieţi deschideau, în clipele de omenească relativitate, uşa binecuvîntatei femei... Veneau — aici e comicăria întîmplării — chiar şi un fel de profeţi, oameni care îşi stăpîniseră spiritul vreme îndelungată, dar în drumul lor spre desăvîrşire obosiseră, sau aveau nevoie de căldură animală, şi atunci o căutau pe Amalia Rozovici,

pe care n-o socoteau demnă de-o înțelegere metafizică. N-o socoteau demnă de metafizică, dar o socoteau demnă de a se culca cu ei.

Tot felul de oameni nimereau în camera Amaliei. Mai veneau la ea și poeți — ajunși la o înțelegere absolută a lumii, dar care găseau cam plicticos și cam rece acel absolut și veneau să se închine în fața materiei ; cu trupul ei înalt, puternic, cu forme blînde, generoase, Amalia era ideală pentru o asemenea sănătoasă umilință. Oameni mai mult proști decît întunecați îi dădeau porecle care se voiau disprețuitoare, botezaseră locuința ei „La hanul Amaliei“. Ea nu se supăra pentru asemenea glume, cînd le găsea bune, ceea ce nu din vina ei se întîmpla rar ; le prelua și le răspîndea mai departe. Expresia „La hanul Amaliei“, cu care unii voiau s-o pună la stîlpul infamiei, o găsise destul de nimerită și, cînd avea prilejul, o folosea.

Amalia știa că bărbații pe care-i adăpostea voiau doar să tragă aer în piept, să se înzdrăvenească și să plece în lumea largă. N-aveau decît să plece, ea nu iubea pe nimeni. Bună și înțelegătoare, îi lăsa să plece. De fapt, Amalia Rozovici era mai mult mamă decît amantă, îi hrănea, îi îngrijea, le asculta suferințele și aspirațiile, îi spăla, îi cîrpea și le dădea drumul în lume. Ea nu se simțea atrasă de bărbații siguri pe ei, gîndea că acolo n-are ce drege, n-are ce suferințe să vindece, treaba ei era să iubească pe cei obosiți, bolnavi și neîncrezători. Asta era plăcerea ei...

Valentin intuise această trăsătură a Amaliei, de aceea se și temea puțin. Nu se înșelase... De Valentin nu-i plăcea ; îl socotea un bărbat așezat, un „victorios“, și el n-avea acea naivă și fermecătoare încredere în puterea miraculoasă a femeilor, încredere în care Amalia Rozovici vedea răsplata și justificarea strădaniilor ei. Ea aștepta ca bărbații să-i povestească viața lor, să-i facă mărturi-

siri, era în stare să stea zile și nopți în șir și să asculte istorisirea unor prăbușiri sau înălțări. Mărturisirile, chiar cele mai îngrozitoare, o ispiteau, cu cît erau mărturisirile mai teribile, cu atît se dăruia mai pătimaș. Trupul ei masiv și generos le acoperea ca o lespede de piatră. Pentru Amalia Rozovici mărturisirea era prețul pe care oricine trebuia să-l plătească. Nu făcea nici un rabat, chiar și de la profeții ăia obosiți, atît de închiși în ei, tot se alegea cu ceva, fie chiar cu interpretarea personală a unei legende budiste. Fără o sticlă de coniac puteai să mergi la Amalia, dar dacă nu-ți puneai sufletul pe masă, făceai drumul de pomană.

Cînd Amalia îl văzu apărînd în pragul ușii, înalt, slab, nebărbierit, se arătă foarte mirată. Valentin n-o căutase niciodată, nici cînd jucase într-o piesă de-a lui la televiziune nu-i telefonase, așa cum se obișnuiește între artiști. Dar, bineînțeles, Amalia nu era femeia pe care prezența unui bărbat în camera ei s-o nedumerească multă vreme. Știa, din experiență, că numai nenorocirile îi sileau pe bărbați să bată la ușa ei, așa că trase concluzia că și scriitorului i se întîmplase ceva rău. „Du-te, domnule, la Amalia, ea o să te pună pe picioare“, l-o fi sfătuit vreun coleg de breaslă.

De cîte ori o nenorocire îi aducea un bărbat în casă, Amalia Rozovici încerca, în adîncul sufletului, un sentiment de satisfacție : „Cînd e greu, toți trag la hanul Amaliei, degeaba mă critică ei și mă blestemă“.

— Mă duc să fac o cafea și pe urmă îmi spui că nu poți trăi fără mine... E bine așa ?

În ciuda atitudinii ei atît de libere și de degajate, Amalia Rozovici avea, pentru cine o examina cu luare aminte, o expresie dintre cele mai stranii, de parcă toate tainele pe care le ascultase, în atîtea nopți de dragoste, se întipăriseră definitiv pe chipul ei puțin obosit, încă destul de tînăr.

Ea nu căuta desăvîrşirea, absolutul, aşa cum se lăudau mulţi bărbaţi care se bucuraseră de farmecele ei — şi din această pricină avea convingerea că-l găsise... A căuta cu orice preţ adevărul i se părea cea mai bună metodă de a nu-l găsi niciodată.

Valentin zîmbi ; orice s-ar spune, lipsa de prejudecăţi e un lucru odihnitor...

Camera Amaliei era ordonată, curată, odihnitoare, semăna cu încăperea pentru oaspeţi a unei vechi case ţărăneşti. Se gîndea că în această încăpere liniştită, unde domneau bunătatea şi indiferenţa Amaliei Rozovici, morţii îi va fi greu să pătrundă. Nu se vedea murind în această încăpere şi nici pe Amalia Rozovici n-o vedea în postura de văduvă nefericită a unui apreciat scriitor. Se simţea, mai ales, atît de străin în postura de bărbat care vînează o partidă strălucită, încît boala şi moartea se dăduseră la o parte. Credea că va împărtăşi şi el soarta tuturor bărbaţilor pe care Amalia îi găzduise şi îi apărase, va sta aici cît timp va fi bolnav şi, înzdrăvenit, va pleca mai departe. Cînd ? Asta nu mai are nici o importanţă. Însănătoşit, n-avea nici un rost să rămînă, trebuia să respecte şi el legea, legea aceea simplă care era totuna cu destinul ciudat al Amaliei Rozovici.

Dealtfel, toată viaţa lui Valentin — dacă tot ce a trăit el, sau mai exact tot ce a ignorat el se poate numi viaţă — fusese alcătuită din călătorii în teritoriile existenţei. El şedea închis şi izolat şi, din cînd în cînd, mai mult constrîns de felurite împrejurări, pleca în călătorie, cînd în ţara fericirii, cînd în ţara iubirii şi sexualităţii. Erau însă numai simple călătorii, şi el privea toate aceste sentimente ca un turist capodoperele unui muzeu celebru. De văzut le vedea, dar îi era imposibil să le trăiască, nu voia să le trăiască de frica de a nu deveni un anumit individ, un anume caracter. Pentru el toate manifestările vieţii, arta, sexualitatea, frica, speranţa, erau forţe obscure care voiau să-l silească a fi un anume individ, de

a arunca astfel peste el pelerina morţii. Dar nu putea uita frica de moarte, care-l adusese în braţele celebrei şi mediocrei Amalia Rozovici, trebuia să ţină seama de asta ; călătoria pe care o făcea nu era cîtuşi de puţin o călătorie de plăcere.

Amalia Rozovici aduse cafelele şi se aşeză în faţa lui, gata să-l asculte, să-l ierte şi să-l înzdrăvenească. Amalia ştia din experinţă că unii bărbaţi născoceau tot felul de dezastre sufleteşti, numai ca — prin intermediul dezastrului — să se culce cu ea. Detesta această categorie de bărbaţi dar, bineînţeles, nu se supăra pe ei, socotea această tactică tot ca pe o infirmitate şi, dacă n-avea atunci un alt suflet rănit care trebuia alinat, nu-şi refuza farmecele. A refuza un bărbat care ţine cu tot dinadinsul să se culce cu tine i se părea ceva de prost-gust.

— Ce te-a adus la mine ? Eşti în criză de creaţie ? Sau te pomeneşti că ţi-e greu să-ţi duci singur crucea care ţi-a fost hărăzită ? Ei, hai, mie poţi să-mi spui tot...

Actriţa puse pe masă o sticlă de coniac, bău dintr-o înghiţitură un pahar şi se întoarse apoi spre Valentin :

— Sau te pomeneşti că e ceva mult mai simplu ?... Te pomeneşti că vrei să te culci cu mine !... — şi un zîmbet plin de blîndeţe îi lumina faţa. Se poate şi asta... N-o să refuzăm noi un intelectual atît de elevat !...

Amalia folosea în mod conştient pluralul „n-o să refuzăm", îi făcea plăcere să se înţeleagă că nu vorbeşte în numele ei, ci în numele tuturor femeilor.

Precizia ei în asemenea împrejurări, precizie care atingea uneori pedanteria şi insuportabilul, uimiseră pe mulţi bărbaţi, iar unii se simţeau chiar ofensaţi. Era însă atît de firească această nevoie de exactitate, avea o atît de firească oroare de jurăminte eterne, lipsite de orice acoperire şi perspectivă, încît Amalia nu renunţa la diavoleasca ei precizie nici în clipele de euforie... „Aş vrea să fiu cu tine trei luni de zile, să te îngrijesc, să te iubesc, să fii numai al meu."

Desigur, aceste fraze pot părea ridicole şi, poate, din punct de vedere estetic şi muzical chiar sînt ridicole ; dar sensibilitatea noastră se naşte în acest caz din obişnuinţa şi familiaritatea cu minciuna şi extazul. Noi nu judecăm cuvintele altora după ceea se sîntem noi cu adevărat, ci după ceea ce am vrea să fim, şi-atunci adevărul temperat care ne confirmă mediocritatea şi ne infirmă grandoarea ne pare ridicol. Oamenii interpretează exactitatea şi adevărul ca pe o imixtiune în afacerile lor intime ; căci fiecare îşi socoate propriul lui întuneric ca pe ceva sacru, pe care are dreptul să-l folosească cum vrea, şi orice demascare prematură i se pare un atac la adresa libertăţii individuale. Oamenii se tem numai de întunericul altora, propriul lor întuneric îl înţeleg şi-l iubesc, îl socot ca pe o substanţă flexibilă, pe care oricînd o pot schimba, dacă vor, în lumină.

Bărbaţii cărora Amalia Rozovici le spunea astfel de fraze exacte : „La vară, cînd tu ai să iubeşti o altă femeie, poate mă duc şi eu undeva, în concediu, singură", aveau desigur de gînd s-o părăsească, însă faptul că Amalia intuia prematur traiectoria sentimentelor îi obliga să-şi închipuie că ar iubi-o pînă la moarte... Şi în clipa aceea o iubeau pînă la moarte, dar numai ca să-şi manifeste superioritatea şi să-şi încarce sufletul lor bătrîn şi exigent cu o nouă amăgire.

Ca un pretendent vulgar, Valentin mai aruncă o privire prin cameră. „Deşi generoasă şi risipitoare, şi-a adunat destul, încerca Valentin să înceapă noua lui călătorie în imperiul odihnitor al mediocrităţii. E o cameră plăcută, o să aibă grijă de mine, n-o să trebuiască să mai cizelez cuvîntul. Femeia asta e o adevărată comoară". Şi, bineînţeles, Valentin se gîndea că trebuie să rămînă aici, în această încăpere, unde moartea n-avea cum să-l găsească ; idee pe care o socotea, în cele din urmă, destul de trivială. „Da. Se poate spune că am înnebunit cu totul...

constată, nu fără o umbră de satisfacţie. Nu-i chiar aşa de greu să fii meschin. Încep să mă descurc..."

— Te-aş ruga să nu fii ipocrit, îl sfătui Amalia, cu voce egală, blîndă, lăsînd să se înţeleagă că nu avea nici o ambiţie etică în legătură cu el. Eu am nevoie de sinceritate sau mai bine-zis, de-o exactă informare, ca să ştiu cum să te ajut, să-mi dau seama ce anume îţi trebuie. Ipocrizia mai mult încurcă, ascultă-mă pe mine, şi mai ales din cauza minciunilor se pierde o grămadă de timp, aşa, prosteşte. E greu să cunoşti un om, n-are nici un rost să mă apuc de investigaţii psihologice, mai bine să zică el ce fel de om e. Mie bărbaţii inteligenţi îmi vorbesc ca unui medic. Tu nu eşti prost. Spune, n-am dreptate ?

Amalia Rozovici încerca să-l convingă de avantajele sincerităţii. Cu bărbaţii se juca, parcă, desfăcîndu-i şi punîndu-i la loc, dar o făcea cu grijă, cu teamă de a nu-i jigni.

— Chiar şi în relaţiile fizice... surîse Amalia, chiar şi-n relaţiile fizice... n-are rost să bîjbîim pînă ne cunoaştem ticurile şi obiceiurile, căci, din păcate, şi această dezlănţuire a naturii e plină de tot felul de obiceiuri... N-am dreptate ? Îmi spui singur cum vrei să faci amor, şi eu, sclavă, mă execut... Totul e să ştiu despre ce e vorba...

Convingerea că trebuie neapărat să rămînă aici îl împiedica să se concentreze. Timiditatea bărbatului plăcu Amaliei.

— Eşti timid ? Ei, bravo !... Lasă, te dezvăţ eu şi de timiditate. Cînd, peste un an, idila noastră se va sfîrşi, ai să fii un bărbat întreg. Cînd o să te înzdrăveneşti, cînd ai să ai o operă închegată, o să vină femeile sublime să mi te fure... Aşa sînt femeile sublime, ele vin la de-a gata... A, nu mă supăr. Sînt obişnuită. Chiar îmi place... Cine rezistă la mirajul absolutului ? Numai eu !... spuse Amalia cu o neaşteptată mîndrie.

„Femeile sublime“ erau tema pe care Amalia Rozovici o expunea întotdeauna cu o ironie ușoară, ironie care se dizolva însă repede, foarte repede, într-o maternă bunătate. Socotea femeile sublime într-adevăr ca pe niște rivale și Amalia nu făcea excepție de la tradiționala vanitate feminină, dar ea vorbea despre aceste femei cu înțelegere.

— De fapt, viața e destul de amară, trase concluzia Amalia Rozovici și se întoarse brusc spre Valentin. Fiecare femeie își caută fericirea cum poate, unele căutînd absolutul, altele o mîncare caldă, sau cearșaful proaspăt spălat. Dar mi-e teamă că e mai ușor să oferi absolutul... am eu o presimțire. Crezi că spun prostii ? Dealtfel, eu nici nu cred în altceva decît în mine... și în ceea ce descopăr eu... de aia am oroare de mituri, de religii, de capodopere ale literaturii universale : dacă nu-mi fac eu propriul mit, degeaba mă inspir din mitologia greacă ; dacă eu n-am propria mea religie, degeaba-l iubesc pe Cristos... Dar oamenii caută idealuri, și nu se caută pe ei. Cîteodată ei nici nu există, există numai în raport cu idealul lor, ca fumul care încearcă să se urce spre cer.

Mîndria Amaliei Rozovici venea tocmai din conștiința exactă a limitelor ei, din dorința de a nu le depăși, de a rămîne ceea ce este.

— Toți oamenii vor să zboare mai sus, și tu de asemeni, de-aia mi-e milă de ei. Unde dracu vrei să ajungi ? Și tu probabil ești din acei scriitori care sînt nemulțumiți de ceea ce fac ? Nemulțumirea veșnic creatoare ! Cînd aud asta, mă prăpădesc de rîs. Nici unul nu e mulțumit cu ceea ce este, toți vor să fie altceva, mai buni, sau mai răi, dar să fie altceva... N-am auzit pe unul care să fie mulțumit cu ceea ce este, s-aud și eu pe unul : eu așa vreau să rămîn. Nu ! Toți vor să ajungă mai departe ; alții vor să fie nemuritori, alții vor să se îmbogățească, alții vor să uimească lumea prin strălucirea spiritului... Nici unul nu vrea să mai stea pe-acasă...

Dar eu sînt mulțumită de mine... Nu mă supără că mulți mă socotesc o actriță mediocră — nu, nu, nu mă supără, fiindcă sînt și eu de aceeași părere. Oamenii zic că sînt rea de muscă... Și aici e un dram de adevăr, cînd au atîtea necazuri, nu le poți pretinde oamenilor să spună tot adevărul... Tu de ce taci ! De ce mă lași pe mine să pălăvrăgesc întruna ?... Chiar spun prostii ?

„...O iubesc...“ — recunoscu Valentin. Dar, luat prin surprindere, vorbea îngrozitor de explicit, ca un școlar care și-a învățat lecția. Nu știa încă în ce țară se află, de aceea n-avea curaj să iasă din perimetrul pe care și-l fixase.

— Sînt obosit de viața asta singuratică... A o împinge pînă peste limitele firești e, pînă la urmă, ridicol... Și apoi, drept să-ți spun, m-am plictisit de femei prea sublime.

— Încă unul obosit de sublim ! rîse actrița cu bunătate... Doamne, ce mulți sînteți ! continuă ea să se amuze. Desăvîrșirea îi obosește pe oameni mai mult decît mizeria, toți caută să se întoarcă la sănătoasa mediocritate... Fii atunci binevenit, îi spuse, încercînd să ia un ton mai grav. Ești omul pe care-l căutam... Tocmai mă uitam prin jurul meu și căutam un suflet pe care să-l țesăl... Cu tine o să am mult de lucru... asta-mi place. Spune drept... ai mîncat ceva ?

Amalia Rozovici îl și luase în primire, devenise deja obiectul generozității ei ; de aceea îl examina foarte critic. „Îmi place să repar bărbații“, avea ea obiceiul să se laude... Ceea ce alte femei stricau, ea voia să pună la loc. Asta era plăcerea ei și nu era nimic de făcut... Avea orgoliul de a-și duce munca pînă la sfîrșit ; admitea trădarea în amor numai cînd bărbatul se punea pe picioare. Înzdrăvenit, echilibrat, vindecat de angoase, n-avea decît s-o înșele... Sănătate să fie... Infidelitatea în timpul tratamentului o necăjea ca pe o mamă poznele unui copil iresponsabil, care se vrea prea repede matur și sigur

pe sine. Nici în acele cazuri nu se supăra, ci numai îl sfătuia cu blîndețe : „Ai răbdare să te înzdrăvenești... Nu vezi cum arăți ? Dă-o încolo, mă !... Absolutul îți trebuie cînd ești slab de ți se văd oasele ?"

— Nu-mi place cum arăți, constată Amalia Rozovici, după ce-l examină încă o dată, cu mai multă atenție. Trebuie să te îngrași. Un kilogram de lapte pe zi, am eu grijă de asta. Lasă, lasă. La hanul Amaliei, printre altele, se mănîncă și bine...

Și nu știa dacă Amalia era moartea sau iubirea.

O DIVINĂ IUBIRE RIDICOLĂ

— Ce-ar fi ca eu să am un iubit și tu o iubită ?

Eduard tocmai mînca o salată de ardei copți, cînd soția lui, Cornelia, veni cu această propunere surprinzăoare. Descumpănit, continuă să tîrîie ardeii prin farfurie, sperînd că acest gest mecanic, care îi făcea de altminteri și plăcere, îl va ajuta să suporte lovitura.

— De ce ? reuși să mormăie Eduard, care nu înțelegea rațiunea unei schimbări, nici în viața omenirii, nici în cea personală.

— Fiindcă așa nu mai merge... îi replică soția cu o voce încărcată de tristețe și hotărîre : atît tristețea, cît și hotărîrea erau foarte judicios distribuite... Tu nu simți asta, Eduard ? Dacă nu îți dai seama, e și mai trist...

Nu. Eduard nu simțea nimic și nici nu credea că sufletul soției este bîntuit de furtuni și gînduri păcătoase. Studiase prea mult, avea în față toate perspectivele, așa că nu putea să admită că viața poate să-i ofere asemenea surprize. În clipa în care înțelesese teoria lui Einstein, fusese sigur de iubirea Corneliei. N-avea de unde să știe Cornelia că în omeneasca ei frivolitate îi propunea soțului o schimbare a ordinii lumii și refuzul lui veni și din rațiuni sentimentale, și din rațiuni științifice.

— Nu. Eu cred că nu e bine...

Totuși furtuna se dezlănțuise. Această întîmplare era cu atît mai ciudată cu cît viața lor conjugală părea trainic instalată într-un odihnitor amestec de confort și tandrețe, din care nici măcar umorul nu lipsea.

După numeroase excursii în Piatra Craiului și în alte locuri care favorizează practicarea alpinismului și a sporturilor de iarnă, Cornelia jurase credință veșnică valorosului profesor de matematici și alpinistului încercat Eduard Mateescu. Existau toate condițiile unei căsătorii, dacă nu fericite, în orice caz plăcute. Defectele lor erau atît de asemănătoare, încît numai ele singure puteau să-i facă fericiți pînă la adînci bătrînețe. Dar ei, din păcate, s-au simțit atrași de ceea ce credeau că au bun în ei și de aici a început plictiseala. Nu se simțeau legați prin tandrețe umană, ci printr-un surplus de tandrețe umană și foarte curînd deveniseră victimele acestei situații privilegiate. Deși trecuți de treizeci de ani, amîndoi păreau niște școlari întîrziați. incapabili să se consoleze vreodată cu pierderea copilăriei. Nostalgia copilăriei era un subiect de conversație la care reveneau întotdeauna cu plăcere. Viața lor conjugală era și o prelungire a copilăriei. Farmecul legăturii lor se baza pe mici surprize pe care și le făceau reciproc. Adeseori Eduard o găsea pe Cornelia ascunsă în dulap, îmbrăcată într-un costum bărbătesc sau deghizată, în momentele de mare inspirație, în arlechin. Deși obsedat în primul rînd de progresul matematicii, Eduard găsea și el timp să-i ofere soției tot felul de surprize. Chiar cînd surprizele deveniseră previzibile, ei continuau să se mire și să se bucure.

De fapt, Cornelia nu se plictisise de Eduard, îl iubea ca în primele zile. Se întîmplase ceva mai trist, ajunsese la concluzia că e de datoria ei să să se plictisească. Credea, și poate nu se înșela prea mult, că avea și ea dreptul

la un moment de răscruce, la o furtună în viața ei sentimentală. Venise vremea să înfrunte și ea neprevăzutul, să cunoască și ea plăcerile nebune ale pasiunii lipsite de logică. Alte colege ale ei trecuseră de mult prin asemenea experiențe fascinante și orgolioasa Cornelia nu admitea ca ea să rămînă în urmă.

Din pricina seriozității și a apatiei soțului, Cornelia întîmpină mari greutăți în declanșarea furtunii. Îi era greu să ajungă la punctul culminant, căci lui Eduard ori i se făcea somn, ori avea o lucrare căreia trebuia să i se dedice. O părăsea tocmai cînd ea era hotărîtă să-i arunce tot adevărul în față. Clocotea de pasiune, de nemulțumire, de argumente dintre cele mai strălucite, și el nu avea nici măcar răbdarea s-o asculte pînă la capăt. Rămînea singură cu logica ei de fier și asta o întrista și mai mult.

Apreciindu-și cu luciditate și fără falsă modestie sensibilitatea, cultura, imaginația, se socotea pe deplin îndreptățită să aspire la o pasiune năprasnică, era pregătită să se lase copleșită de beția simțurilor și să sfideze morala convențională a societății. Visul ei suprem era să cunoască un om de nimic, o brută care să o terorizeze cu virilitatea și lipsa de criterii etice, dar își dădea seama că oamenii de nimic se găsesc foarte greu. Presimțea, și asta o făcea mai puțin tristă, că destinul nemilos îi va scoate în cale tot un om de valoare și de o mare delicatețe sufletească.

Pînă la urmă, minunea mult așteptată se săvîrșise. Cunoscuse un bărbat puțin trecut de treizeci de ani, înzestrat cu un farmec și o inteligență ieșite din comun. De la bun început fusese impresionată de marea lui delicatețe, care se manifesta necontenit, cînd într-un domeniu, cînd în altul. Nici nu termina să admire mireasma unei flori și se trezea admirînd splendoarea cerului de vară. A fost, de asemenea, mult impresionată de extraordinara ușurință cu care acest bărbat ieșit din comun plîngea din te miri ce. De cîte ori observa un lucru

frumos, obrazul îi era inundat de lacrimi. Se simțea și el vinovat de marea lui sensibilitate, credea și el că întrece măsura, de aceea nu cunoștea plăcere mai mare decît aceea de a-și alunga lacrimile și de a-și cere scuze.

Starea de spirit a profesorului de muzică și compozitorului Silviu Dumitrescu era foarte asemănătoare cu cea a Corneliei și asta facilită mult declanșarea pasiunii. Ajunsese în acea stare minunată, demnă de invidiat, cînd tocmai echilibrul îl împiedica să meargă mai departe. Era iubit și apreciat, soția îi dăruise trei copii frumoși și inteligenți, critica de specialitate îl considera „un fenomen". Studenții, pur și simplu, îl idolatrizau. Oamenii de serviciu de asemenea. Dar ceea ce tulbura pe toată lumea, fără nici o excepție, era marea lui delicatețe. O delicatețe generoasă, care se răspîndea asupra tuturora. Oricine ședea alături de el devenea mai bun și mai sensibil. Principalul beneficiar al acestei delicateți era el însuși. Căci, dîndu-și seama de fragilitatea și aleasa lui ținută, oamenii nu mai oboseau ocrotindu-l. Admiratorii se străduiau să-i facă viața cît mai plăcută, să-l ferească de necazuri și de contradicții. A-l iubi pe Silviu Dumitrescu devenise obligația elementară a fiecărui om cinstit. Cine îl jignea nu mai era primit în lumea bună a Bucureștiului. Mulți oameni și-au distrus cariera din pricină că, la un pahar de vin, i-au pus la îndoială valoarea. Dar și admiratorii tînărului compozitor aveau dificultățile lor. Sensibilitatea lui Silviu Dumitrescu creștea într-un ritm alarmant și nu mai găseau în ei puterea de a-l însoți în marșul lui triumfal. Îl admirau, desigur, îl idolatrizau ; măreția și sensibilitatea lui excepțională începuse să-i obosească. Erau și ei foarte sensibili, dar prietenul lor avea o sensibilitate care le depășea înțelegerea.

Adevărul era că Silviu Dumitrescu se săturase de atîtea succese, totul îi mergea prea bine. Chiar mai bine

decît stabilise el în momentele lui de reverie, și asta i se părea suspect. Aceste satisfacții îl măguleau, desigur, dar își dădea seama că îi taie din forța creatoare. Nivelul de trai foarte ridicat nu-l împiedica cîtuși de puțin să aspire spre absolut, în acest nobil ideal găsise pînă și sprijinul soției. Dar în cadrul strîmt al fericirii conjugale compozitorul se sufoca, simțea nevoia de „altceva". Soția lui era convinsă că, dacă el găsește absolutul, întreaga familie n-are decît de cîștigat.

Eleganța, rafinamentul lui vestimentar o impresionaseră pe Cornelia. Compozitorul se contopea cu hainele, cu fularele, pălăriile și cravatele lui, realizînd o perfectă unitate între farmecul lui personal și progresele remarcabile ale caselor de modă.

De cînd s-au cunoscut și-au dat seama că nu au nimic comun. Constatarea i-a întristat, dar s-a născut totodată în ei energia de a demonstra contrariul.

S-au cunoscut la Aeroportul Otopeni, care tocmai se deschisese. Amîndoi iubeau avioanele și călătoriile. Au discutat despre O.Z.N.-uri și au ajuns la concluzia că există ființe extraterestre. Chiar cînd dezvăluia adevăruri obiective, omologate de știință, compozitorul, din nu se știe ce pudoare abisală, își cerea scuze. El știa că oamenii îl pizmuiesc pentru cîtă dreptate are, de aceea explica pe îndelete și cu multă modestie legea gravitației, dînd să înțeleagă că nu are nici un merit personal. Îi mărturisi Corneliei, fără să-și facă un titlu de glorie din asta, că acum cîteva luni văzuse la Cluj un obiect miraculos de forma unei farfurii. Ea se mirase foarte mult, invidiindu-l pentru norocul de a fi fost martorul unei întîmplări supranaturale ; ea n-avusese încă parte de asemenea întîmplări. Nu era însă sceptică, era convinsă că într-o bună zi va vedea și ea fenomene similare.

Li se făcuse foame. Erau încîntați de naturalețea cu care fiecare din ei recunoscuse acest lucru. Știau, desigur, că sînt foarte naturali, dar acuma naturalețea lor depășise

toate așteptările. El declarase că-i o foame de lup, iar ea, cu romantica-i tendință de exagerare, că ar mînca și pietre.

Cînd lucrurile erau foarte clare, Silviu Dumitrescu avea obiceiul să-și sondeze adîncurile sufletului. Și-l sondă și de data aceasta și, după cîteva clipe de tăcere, ieși la suprafață.

— Cunosc un restaurant unde se mănîncă foarte bine.

Mărturisirea i se păru Corneliei cu totul ieșită din comun și-i trebui un timp ca să se obișnuiască cu ea. Silviu Dumitrescu era conștient că o impresionase, dar el nu se mulțumea numai cu atîta. Fără să se supraaprecieze, fără să creadă că face ceva deosebit, în drum spre restaurant o părăsi brusc pe Cornelia ; după cîteva clipe o ajunse din urmă, cu un trandafir roșu în mînă. Deși acest gest o emoționă cu adevărat, în suflet i se strecură o ușoară amărăciune. Din punctul ei de vedere, ar fi preferat ca el să o sărute apăsat pe gură. Cum Cornelia detesta ipocrizia, îi mărturisi această părere. El îi dădu dreptate.

În restaurantul pe care îl cunoștea Silviu, fură întîmpinați cu tot fastul unor obișnuiți ai casei. Se îmbrățișă cu ospătarul, ceea ce o surprinse plăcut pe Cornelia. Au hotărît de comun acord să mănînce ceva ușor, puțină brînză și cîteva roșii, poate pește. Au cerut și o sticlă de Cabernet Sauvignon. Vinul era bun. Păstrăvii la grătar — delicioși. În timpul mesei avu loc un eveniment demn de reținut. Roșu de emoție, Silviu se instală în fața pianului și interpretă cu mult umor și temperament „Așa beu oamenii buni". Soția mandatarului îl acompanie.

Apoi, Cornelia și Silviu așteptară să apară miracolul, să izbucnească flacăra, să se declanșeze acea pasiune oarbă, acea beție a simțurilor de care amîndoi aveau atîta nevoie. Furtuna nu se declanșă, deși el o dezbrăcase cu privirea și îi mîngiase tandru și prudent gleznele. Timpul trecea și ei nu-și ieșeau din minți. Așteptau să apară

năpraznica dorință fizică, și nu înțelegeau de ce nu apărea. În culmea indignării lor, înțeleseră că această dorință le era străină, dar sensibilitatea le spunea că au dreptul la ea.

Încercînd să umple timpul prea lung al acestei așteptări, Silviu o compară pe Cornelia cu o floare de cîmp cu un nume obscen și poetic în același timp. Ea se întrebă dacă trebuia să se simtă ofensată sau flatată ; existau argumente și pro și contra. De-abia în ceasul al doisprezecelea admise că se simte flatată. Și deodată, Silviu Dumitrescu se trezi lovit drept în creștetul capului de o brutală mărturisire :

— Te doresc... Acum... Te vreau...

Și fiindcă, nu se știe de ce, cuvintele i se păruseră neclare, Cornelia, fără să-și trădeze pasiunea, făcu un efort să-și precizeze impulsurile.

— Vreau să mă posezi, înțelegi asta ? !...

Această declarație pasională nu venise însă la momentul potrivit, pentru simplul motiv că tînărul compozitor simțea dorința să se laude, să se confeseze. În fața lui se deschidea o lume vastă și i se părea că dorința, altfel legitimă, a femeii o îngustează... Avea atîtea și-atîtea să-i spună Corneliei !... De cînd aștepta el o femeie căreia să-i istorisească lupta și eforturile pe care le făcuse pentru a-și impune personalitatea și a-și realiza vocația artistică ! Căci el încă din copilărie simțea că are ceva de comunicat oamenilor... Prin cîte suferințe nu trecuse Silviu Dumitrescu din pricina candorii lui aproape exacerbate. Mulți din prietenii în care crezuse îl trădaseră fără șovăire. Îi iertase, desigur, pînă la urmă, dar aceste dezamăgiri nu puteau să nu-i lase o amărăciune în suflet. Ce greu i-a fost să-și termine stagiul militar la o unitate de artilerie din Caracal. Apoi facultatea, mediocritatea cadrelor didactice, obișnuința lor de a se exprima în truisme, invidia colegilor... Cu ce eforturi — aproape eroice — reușise să depună la C.E.C. o sută de mii de lei să-și cumpere un prăpădit de Wolkswagen, care nu făcea, în fond, decît să-l tîrască de la obligațiile lui de cap de familie la cele de cadru didactic. Ignoranța în problemele tehnice și- o interpreta ca o dovadă a nemărginitei lui candori.

— De ce mă urăsc atîta oamenii ? Eu nici acum nu știu ce e aia o bujie, și soția mea rîde cu lacrimi cînd vede că eu, om în toată firea, habar n-am să deschid aragazul.

Cum nu se simțea deloc ispitit de patimile trupului, Silviu Dumitrescu hotărî, ca o soluție provizorie, să sărbătorească, pînă una-alta, cu mult fast primul lor rendez-vous. Căci sărbătorirea unui eveniment însemna pentru el o adevărată mană cerească, îl absolvea de obligația de a-l mai trăi. Se aruncă în galanterii ; comandă icre negre și șampanie franțuzească. Ciocniră o cupă de șampanie strangulați de presentimentul a ceea ce va urma.

— Mi-e frică de atîta fericire !...

— Și mie, recunoscu Cornelia.

Presentimentul acestei fericiri supraomenești îi copleșise, și tocmai sublima perspectivă îi înstrăină pentru cîteva clipe.

Mandatarul, fin cunoscător al vieții sufletești a clienților, îi șopti la ureche că la primul etaj există o cameră unde se pot retrage pentru a gusta și bucuriile singurătății. Da, avea dreptate mandatarul, dar compozitorul n-avea nici acum puterea să se retragă, căci tot nu terminase cu descrierea minunatelor lui trăsături de caracter, trăsături admirabile pe care alcoolul le scotea și mai mult la suprafață.

Dezamăgită că dorința fizică refuza să se manifeste cu furie, Cornelia hotărî să meargă pînă la capăt.

— De ce nu înțelegi ? Vreau să fim numai noi doi. Tot ce e în afară de noi doi mi se pare stupid și lipsit de sens.

Împotriva dorinței lor, Cornelia și Silviu se treziră încîntați de posibilitatea de a rămîne singuri. El se dezbrăcă și îi povesti copilăria lui plină de atîtea privațiuni. Se dezbrăcă și ea, mărturisindu-i ardoarea cu care aștepta marea iubire, marea comunicare. Pe undeva Silviu își dădea seama că nu-i mărturisise întregul adevăr, că-i ascunsese anumite capitole din zbuciumata lui existență, și, din acest sentiment de culpabilitate, i se părea nedrept și prematur să se dezbrace în fața Corneliei. Cu multă tristețe, dar și cu convingerea că altfel nu se poate, se acoperi cu cearșaful. Conștientă de dreptul ei la fericire, Cornelia se plimba goală prin cameră. Lui însă îi era imposibil să devină bărbat, și asta îl făcea fericit. Căci, deși neplăcută, întîmplarea îi demonstra și sensibilitatea, și faptul că în sfîrșit descoperise iubirea. N-ar fi fost trist și degradant să-i ofere Corneliei derizorii și efemere plăceri ale trupului și să nu întîlnească marea iubire? O, dacă i-ar fi fost indiferentă, totul s-ar fi petrecut firesc, dar pe undeva și foarte trist. Asemeni lui Charles Baudelaire, Silviu Dumitrescu se simțea intimidat tocmai de femeile pe care le iubea. Dar Cornelia aștepta cu răbdare ca iubitul ei să se schimbe și era convinsă că el are puterea de-a lepăda masca gingășiei și a pudorii și să se transforme într-o bestie copleșită de pofte și abisuri. Ciudățenia era că tînărul compozitor într-adevăr se simțea copleșit de mari abisuri sufletești și nebune patimi ale trupului, dar și le stăpînea, din convingerea că el are o misiune mult mai mare. Temperîndu-și impulsurile, nu făcea, credea el, decît să se dedice unei cauze mai mari.

Veniseră zorile și amîndoi și-au amintit excelentele pasaje în care Shakespeare descrisese înfiorarea Julietei în fața necruțătoarei dimineți. Ultimele versuri el le recită în limba engleză și Corneliei îi dădură lacrimile. Sufletul îi era răvășit, nici ea nu știa ce o impresionase mai mult, erudiția sau receptivitatea iubitului. Și brusc

se simțiseră copleșiți de o mare veselie, în aparență lipsită de logică.

Hotărîră să coboare jos în restaurant, să mai bea, să mai petreacă. Dezastrul erotic fu sărbătorit cu mult fast, stropit cu cele mai alese vinuri franțuzești. Și iarăși icre negre, și iarăși amintiri din copilărie...

Furtuna nu se dezlănțuise, dar știau că stă în puterea lor ca beția simțurilor să-i copleșească. Amîndoi doreau cu toată sinceritatea să-și piardă mințile și simțeau că nu sînt departe de acest ideal sublim. Cu toate astea erau conștienți că mai aveau multe etape de parcurs.

Pînă una-alta, Cornelia, după ce-și aranjă părul, ajunse la concluzia că iubirea lor e prea mare, prea totală, pentru a fi confundată cu un banal și mic-burghez adulter și de aceea își ascunse, cu delicatețe, verigheta în poșetă. Ea detesta duplicitatea, iar Silviu spiritul mic-burghez. Și asta îi ajuta să colaboreze în cele mai bune condiții. În această împrejurare decisivă, îngrozit de plictiseala care-l năpădise, Silviu Dumitrescu optă pentru soluții radicale. Așa de mult îl enervau mutra, pistruii și punctele de vedere ale Corneliei, încît numai iubind-o pînă la moarte credea că mai poate drege ceva. Se repezi ca o fiară, îi smulse verigheta din poșetă, și-o smulse pe-a lui din deget și le aruncă pe amîndouă în lacul din apropiere.

— Din acest moment, noi doi trebuie să fim legați pentru vecie!

Simțeau nevoia, ca toți îndrăgostiții, să comunice întregului univers marea lor iubire. Silviu făcu semn mandatarului să vină imediat la masa lor.

— M-am îndrăgostit... pentru prima oară în viață.

Mandatarul ascultă cu tot respectul cuvenit declarația, se îmbujoră și se emoționă și așteptă ca spovedania să se preschimbe într-o comandă, așteptare care se adeveri. După cîteva cupe de șampanie se născu beția gesturilor mari, orgia hotărîrilor implacabile.

— Eu înaintez mîine actele de divorț, anunță Silviu, care se obișnuise de mult să trateze cu fermitate tot ceea ce i se părea lipsit de sens. Puterea lui de a trece de la gînd la faptă impresionase întotdeauna oamenii, dar se pare că acuma atinsese desăvîrșirea. Cu cît mintea i se întuneca, cu cît înțelegea mai puțin ce se întîmplă cu el însuși și cu cei din jur, cu atît creștea nevoia de a trece la acțiune. În asemenea momente, firea lui pasională cu greu mai putea fi stăpînită. Nu mai avea răbdare să înainteze actele de divorț a doua zi dis-de-dimineață, voia să facă asta atunci, pe loc, imediat. Îl adora Cornelia văzînd că pentru el imposibilul nu există.

Izbucnirile pasionale fură urmate, cum era și firesc, de cîteva momente de acalmie, întrerupte însă curînd de nevoia imperioasă a Corneliei de a pleca acasă și a avea o explicație cu soțul. Se prevestea prea mare, prea curată această iubire ca să fie umbrită măcar o clipă de ipocrizie și duplicitate. Dorința Corneliei găsi toată înțelegerea în sufletul compozitorului, căci și el se grăbea să ajungă acasă să-i comunice soției decizia lui. Așa că, de comun acord, comandară un taxi. Copleșiți de evenimentele cărora urmau să le facă față, nu schimbară pe tot drumul nici un cuvînt, își strînseseră doar mîinile pe furiș, îmbărbătîndu-se. Știind că a doua zi se vor întîlni la patru dimineața în fața Statuii Aviatorului, se despărțiră cu zîmbetul pe buze.

Din păcate, Eduard nu era acasă și asta o indispuse pe Cornelia. Ea clocotea de nevoia de a spune adevărul și n-avea cum să-și realizeze legitima dorință. În așteptarea soțului, se apucă să deretice prin casă și, foarte curios și cu desăvîrșire inexplicabil, o ușoară îndoială i se strecură în suflet. Dacă Silviu nu este marea ei iubire ? Dacă nu este decît victima unor senzații, înșelătoare ca toate senzațiile ? Ar fi înțelept din partea ei

să renunțe la o fericire mediocră, dar sigură, de dragul unor clipe de exaltare ? Rațiunea îi spunea că nu, n-ar fi înțelept. O forță oarbă, abisală, pe care nu o putea stăpîni, o împingea însă în brațele compozitorului și ale adulterului. O anume liniște și împăcare sufletească îi adusese această concluzie, dar, din nefericire, nu o însoți multă vreme. Căci și de propriile ei abisuri Cornelia se îndoia. Or, cînd te îndoiești de propriile-ți abisuri și cînd nici rațiunea nu-ți inspiră încredere, e foarte greu să ieși la liman.

Iată că Eduard se întoarse flămînd și frînt de oboseală și, deși soția lui ardea de dorința de a avea o „scenă de explicație“, se văzu obligată să-i pregătească o omletă. Încă o dată, Cornelia observă acel lucru miraculos — că de cîte ori întreprinde o muncă fizică, deretică prin casă sau pregătește ceva de mîncare, se îndepărtează de Silviu. Într-un fel i se părea și firesc, căci Silviu era un geniu și cine n-ar fi fost bucuros să-i poarte de grijă ?! El nu avea nevoie de ajutorul ei, pe cînd bietul Eduard...

În timpul mesei, Eduard nu scoase o vorbă. Era atît de obosit, încît mărturisirea pe care trebuia să i-o facă i se păru Corneliei lipsită de sens. Ce adevăruri răscolitoare să comunici unui om care abia se ține pe picioare ? Din tandrețe și înțelepciune, hotărî să amîne scena explicației. Era sublimă, știa asta foarte bine, dar nu se mîndrea cu sublimul ei, se privea poate chiar cu o anumită circumspecție. Se comportase cu multă tandrețe față de soțul ei, dar se întreba dacă făcuse bine ceea ce făcuse. Rămasă singură în bucătărie se simți vinovată față de Silviu și mai puțin față de propria-i conștiință. De-abia se cunoscuseră și iată că și apăruseră micile infidelități. Sigur, tot ceea ce făcuse, făcuse din bunătate dar, oricum, e foarte trist. N-ar fi fost mai cinstit să nu-l menajeze, să-i spună că în viața ei a intervenit alt om ?

Despărțirea de Eduard era din punctul ei de vedere foarte logică, inevitabilă, ireversibilă, căci o scoteau din sărite pudoarea lui, buna lui creștere, care se manifestau în primul rînd în patul conjugal. Dar Cornelia se simțea jignită și înfricoșată de logică și spera că pînă la urmă reacțiile ei sufletești vor avea explicații abisale. Era jignită pînă în adîncul sufletului de tot ceea ce înțelegea. Și cu Silviu lucrurile erau clare, dar nădăjduia că, pînă la urmă, n-o să mai înțeleagă nimic nici din această întîmplare.

Acasă la Silviu lucrurile se petrecuseră mai simplu și poate mai dureros. Respectul pentru sentimentul abia înfiripat îi spunea că n-are nici un rost să mărturisească ceva soției. N-ar înțelege nimic, ar da faptelor o motivare vulgară și simplistă. Temeiul în această privință era mai mult decît suficient : doamna Dumitrescu era terorizată de ideea că toate femeile din lume vor să-i răpească bărbatul, de aici scene de o gelozie feroce. Apoi Cornelia însemna pentru el marea iubire și se îngrozea numai la gîndul că ar putea să-i pronunțe numele în fața soției. Nu înțelegea cum un lucru atît de evident îi devenise clar abia acum. Păstră, așadar, tăcerea.

A doua zi dimineață s-au întîlnit la Statuia Aviatorului. Stabiliseră ora patru — oră și așa destul de matinală, dar, cum nerăbdarea îi copleșise, se treziseră la locul întîlnirii la trei și jumătate. Amîndoi zîmbiră cu înțelegere și tandrețe nerăbdării lor, își dădeau seama că nu mai erau stăpînii voinței lor, că, odată pasiunea declanșată...

Era aproape frumoasă Cornelia în rochia ei lungă, vaporoasă, de un albastru suav și discret, și nici Silviu n-arăta rău în vestimentația lui haotică și multicoloră. N-avusese timp să se bărbierească, și asta îi dădea un ușor aer melancolic — ceea ce nu făcea decît să-l avantajeze.

Barul „Doina" era singurul local deschis la acea oră tîrzie și cum n-aveau altă soluție, s-au dus acolo, nu din dorința de a bea, ci ca să asculte muzică și să se privească drept în ochi. Cornelia mai ales simțea mereu nevoia să-l privească drept în ochi, asta pe Silviu îl tulbura și îl obosea. Cum era dealtfel absolut firesc, veni vorba și despre scenele de explicație de acasă... Silviu lăsă să se înțeleagă că nici nu-și revenise din șocul prin care trecuse, emoțiile îi erau încă proaspete, chipul răvășit de durere al soției îl mai urmărea.

— Nu-i venea să creadă, spuse Silviu privind în depărtare. Murmura încontinuu, încontinuu : „Nu e posibil, nu e posibil..."

— Pentru orice femeie asta este o lovitură, încuviință cu mult bun-simț Cornelia. După aproape douăzeci de ani de căsnicie, nu e ușor...

— „Și acum ce facem ?" m-a întrebat ea, își aminti Silviu încă o dată suferințele prin care trecuse. Repeta în neștire : „Cum o să trăim de acum înainte ? Ce o să se întîmple cu noi, cu viața noastră ?"...

Sentimentul de vinovăție față de soție se extindea și asupra amantei.

— Iartă-mă, poate am greșit și față de tine, n-am știut în clipa aceea ce să-i spun și nu-mi găseam cuvintele. Mi-a fost milă de ea. Te superi ?...

Cornelia surîse cu duioșie și demnitate. Să se supere ? În fond, de ce să se supere ? Fiindcă el se arătase atît de delicat ? Important era că avusese curajul să-i spună adevărul. Ei nu i-a fost la fel de greu ? Atunci de ce l-ar condamna ?

— La voi cum a fost ? se arătă el curios, deși acest „la voi" îl stingherea și îl nedumerea...

— Cum a fost ?... Și Cornelia, la rîndul ei, surîse cu amărăciune cumplitelor amintiri. Cum a fost ?... Nu știu ce să-ți vorbesc despre asta. Ar avea vreun rost să mă forțez ?

De la bun început și fără nici un efort, Silviu înțelese situația delicată a femeii. Încurajată de sensibilitatea lui, Cornelia înțelese că poate mărturisi toate întîmplările prin care nu trecuse fără riscul de-a fi greșit interpretată.

— Nu știu dacă Eduard o să reziste la această lovitură... Mi-e teamă să nu facă vreo prostie...

— Chiar așa ?

— Da, căci el numai în aparență este un individ echilibrat.

Trecînd peste amenințarea morții, Silviu se arătă dornic de amănunte.

— Și totuși, ce-a spus ?

— Nimic. Absolut nimic. Stătea ca o stană de piatră și nu scotea o vorbă.

Erau anumite lucruri în fața cărora Silviu Dumitrescu socotea de datoria lui să stea pe gînduri. Cîteva secunde zăbovi la capătul acestei înțelegeri.

Amîndoi simțeau dezastrele pe care, fără voia lor, le vor aduce în viața celor cîndva apropiați. Fireasca îngrijorare se amesteca însă cu o mîndrie la fel de firească.

— Noi ne iubim și n-avem nici o vină în asta. Și noi trăim o singură dată.

Îl stingherea atmosfera din bar, aerul închis, nivelul scăzut al programului. Tot ce se întîmpla se afla într-o contradicție flagrantă cu puritatea iubirii lor. Oricît de înțelegători ar fi fost ei, nu se putea să nu-i întristeze cele din jur.

Adevărul era că Silviu se plictisea de moarte, îl plictisea atît stupiditatea programului, cît și propria-i stupiditate, iar obiceiul Corneliei de a bate încontinuu cu degetele ritmul muzicii îl scotea din sărite. Simțea că trebuie să plece neapărat de aici și spera că în alt loc și ea va fi alta. Chipul ei îi era străin, dar nădăjduia că există un spațiu unde se poate schimba, și dorea din adîncul sufletului să ajungă în acel spațiu. Mai puternice

decît aspirația spre acest vis erau însă plictiseala și nevoia de acțiune.

Ajunși afară, în stradă, se aruncară într-un taxi. Cînd șoferul îi ceru din privire adresa, el îi spuse cu aerul cel mai firesc din lume :

— Du-ne pînă la Mangalia...

Știa că drumul cu taxiul de la București pînă la Mangalia costă foarte mult și tocmai de aceea, instinctiv, Silviu Dumitrescu își aminti tot ce făcuse el bun pentru oameni. În comparație cu înalta lui exigență artistică și înalta lui probitate morală, costul drumului nu i se părea exagerat. Tocmai asta făcea din el o fire excepțională — nevoia de a-și controla conștiința în orice împrejurare. Mai curînd și-ar fi trădat părinții și prietenii decît să-și trădeze conștiința.

Cornelia îl privi îngrozită și încîntată.

— Unde să mergem ? La mare ?... Dar n-am costumul de baie la mine...

Stăpînindu-și cu greu repulsia, Silviu Dumitrașcu mulțumi naturii care-l ajutase ca în această împrejurare grea să se înduioșeze de mărturisirea ei. Stimulat de inspirația naturii, adăugă și el tot ce era mai pătimaș în sufletul lui.

— Vreau să văd marea cu tine, îi spuse cu o sinceritate care îl puse în primul rînd pe el pe gînduri.

Nedumerit, șoferul aștepta confirmarea comenzii și Silviu, convins că făcuse foarte multe lucruri pentru oameni, trecu ușor peste nedumerirea lui :

— Cred că ajungem în patru ore...

La capătul șoselei Pantelimon, taxiul se opri după cîteva mici șovăiri și șoferul, așteptînd parcă acest accident, coborî plin de voie bună. Fără îndoială, nu putea fi ceva grav. Cornelia coborî și ea, căci de cîte ori se îndrăgostea de un bărbat, căpăta în mod miraculos aptitudini tehnice. Silviu o văzu instalîndu-se sub carcasa mașinii și cotrobăind acolo cu multă energie. Se pare

că o anumită competență avea, căci șoferul asculta cu seriozitate sugestiile ei. Mînjită, îmbujorată, fericită se urcă în mașină și căută privirea iubitului, așteptînd ca el să devină complicele spontaneității sale. Dar Silviu Dumitrescu avea o părere atît de serioasă despre viața personală, încît nu putea să aibă o senzație sau alta înainte de a cădea pe gînduri. Respecta prea mult legalitatea, ordinea și bunul-simț, ca să devină brusc părtaș la o conjurație, fie ea și a candorii. Primejdii dintre cele mai felurite te pot aștepta în fiecare clipă a existenței, și el se apăra în fața tuturor furtunilor cu cîteva certitudini bine verificate. Una dintre acestea, cea mai importantă, era nevoia stranie de a tîrî după el, în împrejurările cele mai intime, toate progresele omenirii. Chiar beat mort, era alături de Giordano Bruno care se lăsase ars pe rug pentru o idee măreață. Știindu-și gesturile și atitudinile aprobate aprioric, privea cu încredere viața.

— Ia loc... îi spuse Silviu, care te primea în audiență cînd te așteptai mai puțin.

De fapt, Cornelia îl plictisea de moarte. Atît de mult, încît împotriva voinței lui se trezi numărîndu-i pistruii de pe față. „Bine, își spunea el, am să-i număr, dar după asta ce o să fie ?“ Spumega de furie, totul îl stingherea, drumul, costul taxiului, zăpușeala, mutra șoferului. În disperare de cauză, se văzu silit să apeleze la soluția mediocră a exuberanței.

— Hai să ne oprim să privim împreună cerul...

Coborîră în apropiere de Cernavoda așteptînd miracolul. Un restaurant intim, cochet, se afla la cîțiva pași și parcă îi aștepta. Fără să-și dea seama cînd, Cornelia dispăruse și se înapoie purtînd pe cap o coroniță din flori de cîmp. Șoferul, înfricoșat de delicatețea întîmplării, se retrase la o altă masă și riscă o bere.

În acele momente sublime, Cornelia își aminti de spaima lui Eduard de a rămîne singur. N-avea nici o

îndoială că Eduard n-o să doarmă toată noaptea, o s-o caute și la morgă. Și așa se trezi zîmbind cu tandrețe îngrijorării soțului. Căci în această lume străină îngrijorarea lui era singurul lucru pe care se putea bizui și singurul lucru care o ajuta să meargă mai departe.

Trăia clipe de reală beatitudine, răsfățîndu-se cu tandrețea și îngrijorarea soțului. Curînd însă i se făcu lehamite de aceste stări de extaz, căci, deși divine, își dădea seama că trăindu-le îl trădează pe Silviu Dumitrescu. Și atunci, în mod absolut firesc, se născu o loială concurență ; ea trebuia să demonstreze, în primul rînd față de ea însăși, că pasiunea ei oarbă e mult mai adîncă decît tandrețea cu care Eduard o înconjura. De aceea se năpusti asupra compozitorului cu o privire încărcată de o grea patimă. Simțea de datoria ei să se lase fascinată de Silviu și detesta simțurile care nu o ajutau în această cauză măreață. Gîndul că nu este suficient de spontană o înspăimînta în asemenea hal, încît imediat se descălță și începu să danseze în picioarele goale în jurul mesei.

O noapte adîncă i se așternu în fața ochilor ; Silviu simțea că nu mai înțelege nimic, că întreaga energie îi pierise. Era ca un om aflat în pragul morții, care știa din instinct de conservare că numai voința îl poate salva. Voința, era sigur, exista în el, dar nu știa cum anume s-o folosească. Tot ce vedea în jurul lui, și pistruii Corneliei, și mutra șoferului, și zăpușeala, îi erau cu desăvîrșire străine. Presimțea că numai după ce va restabili contactul cu toate aceste mizerii va ști ce să facă mai departe. Avea de întîmpinat pînă una-alta starea de extaz a Corneliei și numai bunul Dumnezeu știa cum o să iasă la liman.

— Îți mulțumesc că ești așa cum ești !

Și îi sărută mîinile de zeci, de sute de ori.

Cum Silviu Dumitrescu vedea totul numai în perspectivă, ceea ce se întîmpla în prezent îi trezea cele mai profunde suspiciuni. Prezentul era o cursă care se

întinde proştilor, şi el ştia întotdeauna cum s-o evite. Numai ceea ce în mod firesc se dezvolta se putea confirma şi în viitor. Puterea Corneliei de a trăi senzaţiile prezentului şi de a nu se gîndi la ziua de mîine îi creeau cele mai negre presimţiri. Căci i se părea o dovadă de mare superficialitate să te dedici clipei de faţă şi să neglijezi viitorul. Şi apoi, Cornelia îi descoperea mereu trăsături de caracter de care el habar n-avea.

— Ştii ce ai tu cel mai frumos ? Copilăria, o permanentă prospeţime. Spre deosebire de alţii, pe tine viaţa nu te-a abrutizat. Tu n-ai să îmbătrîneşti niciodată !

Deşi încîntat de aceste trăsături luminoase, era iritat, nemulţumit, că altcineva, un străin, îi dezvăluie frumuseţea caracterului. Asta era dreptul şi datoria lui. Protestă cu blîndeţe :

— Există totuşi un proces biologic ireversibil...

— Dar nu pentru tine !... De aceea te ador, fiindcă eşti un om de excepţie.

Pentru menţinerea miraculoasei flăcări stăteau de veghe cu schimbul. Cînd mocnea unul, ardea celălalt şi invers. Era rîndul lui Silviu să freamăte de patimă nebună.

— Ce fericit sînt că vom vedea marea împreună ! Te ador, mă auzi ? Te ador...

— Sărută-mă, şopti sugrumată de dorinţă Cornelia. În clipa asta. Dacă nu mă săruţi, mor.

— Ne vede lumea ! se împotrivi el cu blîndeţe.

— Puţin îmi pasă de ei !

Aproape că le era teamă să rămînă singuri. Aveau convingerea că atracţia fizică dintre ei este atît de mare, încît se pot iubi, se pot sfîşia pînă la distrugere, pînă la devorare.

— Simpla ta prezenţă înseamnă pentru mine o permanentă euforie erotică...

Nedumerit şi flatat, Silviu îşi aprinse o ţigară. Iar Cornelia, din consideraţie pentru mărturisirea pe care o

făcuse, nu i-o smulse din gură, aşa cum ar fi făcut în alte împrejurări.

La un moment dat, fără nici un motiv, Cornelia izbucni în plîns. Delicat, Silviu încercă să dezlege taina acestei suferinţ :

— De ce plîngi ?

— Cum de ce plîng ? se întristă ea. Tu mă întrebi ? De ce să plîng, dacă nu de fericire ?

Cu legitimă mîndrie îşi şterse lacrimile care i se prelingeau pe obraz. Era încîntată de abisurile care îi bîntuiau sufletul şi se felicita pentru progresele atît de rapide. Abia în urmă cu cîteva zile ducea o exigenţă mic-burgheză, pradă tuturor convenţiilor, şi deodată — tentaţia absolutului, marea pasiune. A pornit-o de jos, dar cu răbdare şi îndrăzneală, şi iată, reuşise să se lase doborîtă de patimă.

Aproape de Mangalia, Silviu Dumitrescu, care detesta autoamăgirea, ştia că aflîndu-se în plin sezon o să-i fie greu să găsească o cameră liberă. De cîte ori presimţea anumite dificultăţi, sufletul lui cunoştea schimbări dintre cele mai miraculoase. Fără să-şi explice nici el prea bine de ce, trăia cu o intensitate neobişnuită mîndria de a avea o concepţie ştiinţifică asupra lumii. Cu acest sentiment se adresă funcţionarului de la recepţie. Şi acesta îşi dădu seama instinctiv că bărbatul din faţa lui are o asemenea concepţie şi de aceea îi dădu cu multă plăcere singura cameră liberă pe care o mai avea.

În timp ce Cornelia rămase în cameră să facă un duş, el se refugie în barul hotelului să bea ceva. Simţea o nevoie atroce de a fi singur. Se dispreţuia pe sine însuşi, hotărîrea lui de a se amesteca în această poveste fără de noimă. Dar pe undeva îşi dădea seama că această poveste fără de noimă îi este absolut indispensabilă şi asta îi mărea furia. Simţea în el şi energia de a fugi cît mai departe, şi pe aceea de a rămîne aici, alături de Cornelia, pînă la sfîrşitul vieţii. Totuşi, chiar după pri-

mul pahar de vermut, îi trecu prin cap ideea de a fugi și de a lăsa totul baltă. Ar fi putut cu multă ușurință să o pună pe Cornelia în situații penibile, dar îi era teamă că tot ea ar fi profitat de ele. Nici un fel de soluție mediocră n-ar fi putut s-o convingă să renunțe la el. „Asta-i situația, își spuse Silviu. Iubirea eternă e singura soluție."

— E foarte cald... îl anunță politicos băiatul de la bar, și el îl privi cu recunoștința unui cîine hăituit.

Ceru încă un pahar de vermut și, sub influența alcoolului, îl cuprinse o mare duioșie față de sine însuși. Și acum ce o să se întîmple cu sărăcuțul de mine ?... Și așa, din nevoia firească de a nu crea o atmosferă prea încordată, înțelese că e timpul să se întoarcă în cameră. Această hotărîre se explica și prin convingerea că viața lui sufletească este foarte publică, că nu poți să ai încredere în toți oamenii care asistă la ea.

Nu o văzu imediat pe Cornelia, căci ea avusese imaginația să se ascundă sub pat, și de-abia după ce înțelese că Silviu se impacientează ieșise de acolo și își făcu glorioasă, apariția. Bineînțeles, de data asta rîse cu gura pînă la urechi, dar el, care vedea în perspectivă, se întrebă cu îndreptățită îngrijorare : oare mai tîrziu tot așa o să rîdă ?

Era, desigur, mare plictiseala lui, dar la fel de mare erau și demnitatea și loialitatea sa în asemenea împrejurări. Dacă o scotea bine la capăt, nu-l mai interesa conținutul întîmplărilor. Deocamdată o privea pe Cornelia ca pe un obstacol care trebuie trecut într-un fel sau altul. L-ar fi trecut mai ușor dacă privirile ei încărcate de patimă nu l-ar fi intimidat... Ei da, dar și pasiunea nebună a Corneliei avea tîlcurile ei, neînțelese de veșnic tînărul compozitor. Și în orice caz, depărtarea de căminul conjugal juca pentru ea un rol important. Voia să compenseze prin apropierea de Silviu distanța care o despărțea de Eduard.

Ce trebuia făcut. Primul gînd care i se păruse lui Silviu cel mai rezonabil, cel mai cuminte, fu cel al crimei. Asta ar fi fost însă o soluție mediocră, la îndemîna oricui.

Starea sufletească a Corneliei era cu totul alta. Colegele de birou, își spunea, o vor invidia, și dispariția de la domiciliul conjugal va fi mult comentată. Cînd te știi invidiat, plictiseala nu mai are nici o importanță. Care din colegele ei n-ar fi vrut să fie în situația ei, într-o cameră de hotel, pe malul mării, alături de un bărbat tînăr, celebru și delicat ?

„Singura soluție — își spuse Silviu cu toată seriozitatea pe care o dictau împrejurările — e un acces de pasiune : îi sfîșii rochia... și pe urmă, vedem noi."

Examinînd-o pe Cornelia înțelese distanța abisală dintre gînd și faptă... Și asta o simțea el, care se socotise întotdeauna un om de acțiune. Dar un lucru îl tulbura și îl bucura cu adevărat : spaima și nerăbdarea cu care Cornelia aștepta ca el să-i dezvăluie miracolul existenței. Vedea că întruchipează pentru ea bărbatul cel mai minunat, o ființă unică, și era foarte ispitit să n-o dezamăgească.

Apropierea fizică nu se dovedise atît de dezastruoasă pe cît sperase. N-a fost nici sublim, dar nici lamentabil. Ca să fie sincer cu el însuși, recunoștea că anumite momente, nu puține la număr, l-au impresionat. Dar Silviu sperase să-l năpădească o scîrbă atroce, care să-i dea energia de a se întoarce acasă cu primul tren. L-ar fi mîniat pe Dumnezeu dacă n-ar fi recunoscut că au fost și clipe foarte plăcute, chiar divine. Nenorocirea acestor stări de beatitudine era că niciodată nu știai la ce să te aștepți după aceea. Viitorul, chiar și cel mai apropiat, nu mai exista, trebuia să te mulțumești cu prezentul. Dacă îți convine, bine, dacă nu... Silviu Dumitrescu putea să renunțe la orice, la familie, la carieră, dar nu putea să renunțe să vadă în perspectivă. Căci spiritul lui gospodăresc, grija

lui pentru ziua de mîine se manifestau cu toată seriozitatea pînă și în lumea senzațiilor, și nu admitea să dea importanță unui domeniu în detrimentul altuia... „Bine, am fost fericit, m-am ridicat în al nouălea cer, dar ce o să aducă ziua de mîine ? Am să mai fiu la fel de emoționat și de zguduit ? Ce cuvinte dulci am să-i mai spun Corneliei ? Am să mai găsesc eu oare tonul potrivit ?..."

Îndoielile de care era cuprins îi trezeau aceeași mîndrie și încredere în sine ca și certitudinile. Silviu Dumitrescu credea că are obligația, față de el însuși și față de contemporani, de a trăi toate sentimentele majore, că n-are dreptul să ignore nimic din ce este măreț. Și, în ciuda acestor înalte considerente, vedea că pasiunea lui pentru Cornelia, sublimul pe care în mod firesc îl aștepta ea de la el îi depășea puterile și se întreba cum dracu s-o scoată la capăt.

Cornelia retrăia clipa în care iubitul, orbit de patimă, i-a sfîșiat rochia. N-avea ce să-i reproșeze, a fost sublim. Era recunoscătoare sorții că îi dăduse posibilitatea să trăiască asemenea momente unice, inaccesibile celorlalte colege. Dar grija zilei de mîine îi umbrea și ei bucuria. E divin, dar mai departe ce o să fie ? Căci nu vedea, realist vorbind, ca asemenea scene să se repete foarte curînd. Ceva trebuia făcut...

Reîntorși la București, Cornelia și Silviu nu mai aveau nici o îndoială asupra eșecului pasiunii lor. Totuși, simțeau că nu pot să trăiască unul fără celălalt, și numai după trei ore se întîlniră la cofetăria Nestor. Aveau amîndoi cearcăne la ochi și erau dornici să bea ceva și să examineze situația. Sufletele lor se transformaseră într-un stat major, hotărît să înțeleagă evenimentele și să ia măsurile care se impun. Căci, deși se dovedise un eșec, această pasiune era a lor, și numai ei puteau s-o salveze de la naufragiu. Amîndoi investiseră în egală măsură capital sufletesc, iluzii, vise și speranțe. Energia și loialitatea cu care ei se hotărîseră să evite dezastrul și mediocritatea se dovedise mai mare decît însăși pasiunea.

Simțeau că n-au altă soluție decît aceea de a merge mai departe, pînă la capăt. Conștiința acestei erori era fructul pasiunii lor, de aici și grija și tandrețea cu care o înconjurau. Amîndoi au hotărît să divorțeze. Conștiința că totul se duce de rîpă i-a făcut să fie mult mai deciși decît în perioada în care încă își mai făceau iluzii. Cornelia s-a purtat cu Eduard fără nici un fel de menajamente. Făcîndu-și bagajele, îi comunică lapidar că în viața ei a intervenit un alt bărbat. Oboseala, uimirea și tristețea lui nu o mai tulburară în nici un fel. Silviu se purtase tot atît de necruțător, date fiind însă împrejurările deosebite, adăugase necruțării solemnitatea pe care o impunea evenimentul. Și-a convocat soția și cei trei copii în sufragerie și, cu o voce răgușită și emoționată, le-a mărturisit întregul adevăr.

Au hotărît să locuiască în garsoniera unei prietene a Corneliei, care tocmai plecase în Franța, la specializare, pentru doi ani. Nedumerirea și înstrăinarea lor apăreau cu mai multă pregnanță cînd își duceau hotărîrile pînă la capăt. Un timp fiecare sperase ca celălalt să abandoneze țelul măreț, în adîncul sufletului își reproșau reciproc fermitatea.

Spațiul în care intraseră nu aveau cu ce să-l umple, și atunci, pînă să descopere ceea ce le era propriu, apelaseră la ajutorul trecutelor bucurii conjugale. După o mai veche idee a lui Eduard, Cornelia boteză garsoniera din Balta Albă cu numele de „Castelul lui Scorțișoară". Nedumerită de ceea ce i se întîmplă, ea se apucă să aducă noii locuințe modificări fundamentale. Zugrăvi fiecare perete în altă culoare, verde, roșu, negru și portocaliu .O armată întreagă de ursuleți și iepurași sugrumară spațiul. În amintirea vechii beatitudini conjugale, aducea și Silviu cîte ceva, o vază pentru flori, un clopoțel, un

pian în miniatură, o veioză lucrată cu mult simț artistic.

Sublima lor patimă trebuia justificată clipă de clipă și ei, îndrăgostiții, nu mai aveau puterea s-o facă. Tocmai prin această nemaipomenită exigență pasiunea le devenise exterioară, căci nu mai știau cum s-o domolească sau s-o mulțumească. Cu toată bunăvoința lor, nu mai reușeau să ajungă la sublim și, neînțelegînd ce li se cere, săvîrșeau foarte multe greșeli. Silviu, de pildă, căzuse în patima gătitului, își punea o bonetă de bucătar în cap și stătea la datorie pînă cădea frînt de oboseală. Cornelia, la rîndul ei, se mînjea cu făină pe față, dar toate aceste inițiative lăudabile n-aduceau nici o schimbare importantă.

Atunci au ajuns la concluzia că sînt superficiali, că nu se interesează de ceea ce este esențial în viața lor, că se pierd în amănunte. Așa se face că Silviu își aduse aminte că femeia iubită are remarcabile înclinații pentru artele plastice. Aprecia, desigur, modestia Corneliei, dar nici nu-i putea trece cu vederea lipsa de încredere în forțele-i proprii. Trupul Corneliei se îndepărta cu fiecare zi ce trecea și spera, în nebunia lui, că încrederea în focul ei sacru i-l va face cît de cît familiar. Datoria lui era să încerce.

— Tu ai talent! De ce să te închizi între patru pereți cînd poți să dărui oamenilor frumosul? Tu, Cornelia, ești capabilă de opere durabile.

Primul care se suspecta de ipocrizie era chiar Silviu Dumitrescu, și atunci îl năpădea dorința de a demonstra contrariul. Pe undeva era mîndru de ipocrizia lui, dar simțea și nevoia să arate că în adînc nu așa stau lucrurile.

Îi aduse Corneliei un șevalet, culori, pensule, și aproape o obligase să lucreze. De cîte ori trecea o zi în care ea nu lucra, se supăra ca un copil. Avu loc și o scenă destul de dură pe această temă. Niciodată nu-l văzuse

Cornelia atît de furios; era roșu la față de emoție, se agita, gesticula, ridica brațele a deznădejde și implorare. Voia să strivească cu uraganul pasiunii toate sentimentele, din care nu credea nici o iotă.

— Înțelege că menirea ta e una singură pe această lume: grafica, arta, Cornelia. Toate celelalte trec pe al doilea plan.

Observă nedumerirea ei și, ca s-o destrame, se hotărî să se sacrifice și pe sine.

— Da, toate celelalte trec pe planul al doilea. Și eu. Chiar și eu.

Cornelia nu credea nimic din tot ce-i spusese iubitul. Îngrijorării lui îi răspunse cu propria-i îngrijorare față de destinul lui artistic:

— Vorbești de mine, dar tu de ce nu mai compui?

— Lasă-mă pe mine, eu n-am talentul tău...

După astfel de confruntări, amîndoi așteptau ca flacăra pasiunii să se nască în sfîrșit. Flacăra pasiunii nu se năștea, în schimb își dădeau seama cu și mai multă claritate că săvîrșesc gesturi dintre cele mai imprevizibile, cu sentimentul mohorît al datoriei. Proiectele gastronomice ale iubitului luau în imaginația Corneliei dimensiunile destinului, cu o nobilă sfidare se înfrupta din bunătățile pe care el le pregătea. Aștepta cu silă clipa insuportabilă în care trebuia să-și aducă și ea contribuția și să-și mînjească obrajii cu făină. Nu-i făcea plăcere, dar altă soluție nu avea. Se plictisise și compozitorul să-și tot pună boneta de bucătar în cap și să se îngrijoreze de destinul artistic al Corneliei și cînd avea chef, și cînd n-avea chef.

Din această monotonie îi salvase pentru scurt timp invidia și indignarea celor din jur. Le dădea iluzia că sînt fericiți, căci pentru ce altceva i-ar fi invidiat oamenii? O adevărată avalanșă de presiuni se abătuse asupra celor doi îndrăgostiți. Prietena cea mai bună a Corneliei o vi-

zitase de cîteva ori şi o implorase cu lacrimi în ochi să-şi dea seama de situaţia în care se află :

— Întoarce-te, Cornelia, întoarce-te, tu ştii că nu-mi place să dau sfaturi şi să mă amestec în viaţa altora. Eu sînt ultima care ar putea să te judece, eu îţi spun numai ceea ce văd... Eduard este foarte schimbat, nimeni nu se mai înţelege cu el...

Indiferenţa cu care primise avertismentele tandre ale prietenei o făcuse să crească în propriii ei ochi.

— Noi ne iubim. Eu nu sînt vinovată cu nimic... Cîndva poate ai să treci şi tu prin ceea ce trec eu acum...

Prietenii şi admiratorii puseseră la cale o abilă şi complicată conspiraţie, care urmărea să-l readucă pe Silviu Dumitrescu în mijlocul familiei. Unii îi aminteau obligaţiile faţă de educaţia şi viitorul copiilor, alţii îi atrăgeau atenţia că nu este moral să părăsească o femeie care s-a sacrificat pentru el, iar cei mai devotaţi îi cereau să nu-şi trădeze destinul artistic. Dar Silviu era de neclintit.

Amîndoi se comportaseră exemplar în aceste împrejurări hotărîtoare : declaraseră tuturora că ei se iubesc şi că nu sînt dispuşi să accepte nici un compromis.

PELERINAJ LA RUINELE UNEI VECHI PASIUNI

Invitaţia de a ţine o conferinţă în oraşelul X despre arheologie şi contemporaneitate îmi crease o stare de încordare sufletească. Nu din raţiuni de ordin ştiinţific venea neliniştea mea, căci tema o cunoşteam foarte bine şi mă pasiona. Hotărîsem să nu mai revăd niciodată oraşelul X. Mi-era teamă că, revăzîndu-l, voi descoperi adevăruri pe care le-aş fi dorit taine de nepătruns. Adeseori, fără să ştim de ce, ne ferim să înţelegem ceea ce se

petrece cu adevărat în sufletele noastre. Şi eu trăisem vreme îndelungată în beţia ignoranţei şi într-o voluptuoasă resemnare.

Sînt om de ştiinţă şi tot ceea ce nu înţeleg mă înfurie şi mă nelinişteşte. Pasiunea mea pentru Ana era o enigmă pe care trebuia să o dezvălui şi să o înţeleg. Noi, oamenii de ştiinţă, ştim foarte bine că există adevăruri care vor rămîne întotdeauna taine de nepătruns, dar conştiinţa zădărniciei nu ne împiedică să le căutăm. Pe cît de mare este necunoscutul, pe atît de adîncă este dorinţa noastră de a-l destrăma, de a-l înţelege. Am acceptat invitaţia directorului muzeului — figură altfel antipatică, în tragica lui bunăvoinţă — din dorinţa de a înţelege tîlcul întîmplărilor petrecute cu ani în urmă. Admit orice în viaţă, şi boala, şi moartea, şi nedreptatea, dar nu admit să nu înţeleg ce se petrece cu sufletul meu. Căci pentru mine ignoranţa înseamnă primul pas al destrămării.

Călătoria în oraşelul X mă obliga, deci, să mă confrunt cu o veche şi de neînţeles pasiune a tinereţii mele. Mă vindecasem de ea, o uitasem cu desăvîrşire, dar faptul că nu reuşisem să înţeleg ceea ce se întîmplase atunci mă neliniştea. Trăiam într-un vis din care nu izbuteam să mă trezesc. Există în noi nevoia de a descoperi adevăruri, dar şi nevoia mediocră ca adevărul descoperit să fie cel pe care noi îl aşteptăm. Căci la capătul tuturor eforturilor, al tuturor abisurilor, noi vrem să descoperim, cu sacrificii şi seriozitate, numai ce ne convine, numai ceea ce noi am stabilit dinainte. Ne tîrîm şi ne însîngerăm ipocrit spre un lucru pe care îl cunoaştem dinainte şi sperăm ca efortul şi suferinţa noastră să ni-l releve drept adevăr.

Reconstituirea unei poveşti de dragoste e poate mai anevoioasă decît reconstituirea unei crime sau a vestigiilor grandorii unui imperiu. Pasiunea este o flacără care arde şi nu lasă în urma ei decît scrum şi cenuşă. Atunci, cum să-i reconstitui trecutul, cînd la îndemîna ta

se află numai pustiul şi nimicul? În faţa pasiunii, raţiunea, deşi superioară, rămîne neputincioasă...

În ciuda tuturor dificultăţilor, mă hotărîsem să fac această călătorie şi să descopăr sensul pasiunii mele. Nu exista în mine numai obsesia adevărului absolut, ci şi plăcerea de a retrăi zilele şi nopţile petrecute alături de Ana. Şi uneori mă gîndeam că nici un adevăr, nici adevărul adevărat nu mă poate consola cu dispariţia Anei.

De la sfîrşitul acestei pasiuni trecuseră aproape zece ani. Totuşi, cînd am ajuns în orăşelul X, spre nedumerirea şi bucuria mea, am găsit acelaşi cer, aceeaşi ninsoare ca în ziua în care m-am despărţit de Ana. Nimic nu se schimbase de atunci. Se părea că după despărţirea noastră viaţa se oprise în loc, se pietrificase, aşa cum fusese pietrificat şi imortalizat Pompeiul de lava Vezuviului. Sfîrşitul iubirii noastre luase amploarea unui cataclism natural — imaginaţia mea, de arhitect, vedea pretutindeni ruine şi vestigii. Colindam străzile oraşului şi la fiecare pas găseam o mărturie a iubirii mele de odinioară. Nu tot ceea ce descopeream pleda în favoarea pasiunii mele pentru Ana, trăiam însă intens sentimentul de evlavie şi de smerenie al credincioşilor plecaţi în pelerinaj. Tot ce a fost odinioară, acum zece ani sau poate cu mii de ani în urmă, cimitirul etrusc al pasiunii mele devenise acum obiect de studiu.

Voiam să descopăr sub lespedea trecutului ceea ce mă legase de Ana, dar tot ce se petrecea acum, clipă de clipă, era aidoma cu ceea ce se petrecuse clipă de clipă cu ani în urmă.

M-am oprit în faţa teatrului, acolo unde o aşteptam, seară de seară, cu spaimă şi iubire. Cîţiva maşinişti pe care îi cunoşteam foarte bine se plimbau prin curte. M-am ascuns, căci nu voiam să mă recunoască; nevoia de a retrăi trecutul mi se părea un păcat de neiertat. Încercînd să reînviu farmecul şi nebunia zilelor de odinioară, mă simţeam ca un spion, ca un individ care încalcă legea. Chipurile lor erau neschimbate, erau ca pe vremea pasiunii mele. De aproape o oră se chinuiau să urce decorurile într-un camion, şi din mişcările lor leneşe şi nesigure se vedea că găsesc această îndeletnicire lipsită de sens.

Şedeam aşa, pironit locului, incapabil să gîndesc şi să merg mai departe. Trecutul mă învăluia şi mă îmbrăţişa. Un zîmbet de odinioară apăru în faţa mea...

Aici, la teatru, am cunoscut-o pe Ana. Venise de la Bucureşti, unde fusese actriţă la Teatrul de revistă „Constantin Tănase". Dorea din tot sufletul să se afunde undeva în provincie, situaţie cu totul ieşită din comun, care stîrnise multe comentarii : cînd visul suprem al celor mai mulţi dintre actori era să ajungă în Bucureşti, ea plecase de acolo, cu atîta nonşalanţă.

De fapt, mă îndrăgostisem de Ana cu mult înaintea venirii ei în orăşelul nostru. Zvonurile care circulau pe seama ei erau dintre cele mai contradictorii. Se spunea că dusese în capitală o viaţă deşănţată şi că, din această pricină, retragerea în anonimatul provinciei era mai mult decît binevenită. Pe de altă parte, se susţinea că ea, care fusese cea mai bună studentă a institutului, se plictisise să debiteze cuplete stupide şi să-şi arate picioarele, simţea nevoia să facă artă. Dintre toate teatrele din provincie, cel din orăşelul nostru îi inspirase cea mai mare încredere. Nu greşise în judecata ei, căci prin ţinuta înaltă a repertoriului, prin entuziasmul şi talentul actorilor, teatrul îşi cîştigase un binemeritat prestigiu.

...Mă simţeam incapabil să reconstitui ceea ce se petrecuse demult, cu ani în urmă. Trecutul se retrăgea din faţa mea, se ascundea, se îndepărta.

Momentele penibile pe care le trăisem cîndva îmi apăreau acuma feerice, ca un basm. Avusesem totala lipsă de tact ca toate crizele mele de gelozie să le fac în cabina ei, înainte de începerea spectacolului. În timp ce se

machia Ana mă asculta indignată și crispată. Suav ca un clopot de argint îmi sunau acum în urechi reproșurile ei de altădată. Și ce crude și nemiloase erau acele reproșuri.

— O, Doamne, cîte tîmpenii... Acum ți-ai găsit să faci pe Othelo ! Mai bine mi-ai da replica...

Autoritatea Anei asupra mea era foarte mare chiar cînd eram cuprins de furie și chiar cînd credeam că am dreptate. La porunca ei, abandonam criza de gelozie și, cu sufletul sfîșiat de spaime și neliniști, mă transforman într-un actoraș care îi dădea replica. Lipsa mea de talent o fascina și o înveselea, mă examina ca pe o minune a lumii. Atunci mă vedea parcă pentru prima oară. Știam de mult că numai defectele mele o atrăgeau și îi inspirau încredere. Nu era nici urmă de ironie în atitudinea ei, ci numai o mare nedumerire.

— Cu lipsa ta de talent ai putea avea un succes monstru...

Apoi Ana era chemată pe scenă, și eu rămîneam singur în cabina ei, printre paiete, farduri și peruci, printre toaletele Mariei Stuart. Se reîntorcea fericită, glorioasă, însoțită de aplauze.

— Vezi ? Publicul mă adoră !

Poate cel mai mult mă fascina la Ana marele ei talent. Era o adevărată bucurie să o surprind repetînd de una singură. Avea ciudățeniile ei. Repeta de obicei în bucătărie, căci susținea că numai acolo, printre cratițe și farfurii, putea să intre în pielea personajului. Acolo, în bucătărie, Maria Stuart se agita, își blestema nefericirea, amenința destinul.

Mai erau și îngrozitoarele certuri cu regizorii, certuri pentru care Ana îmi acorda toate investiturile, inclusiv acelea de a înjura și de a amenința în numele ei. N-avea încredere decît în talentul ei. Țipa la regizori, țipa la director, țipa la organizatorul de spectacole, țipa la mașiniști și la pictorii scenografi. Talentul, frumusețea, puterea ei de seducție făceau ca de cele mai multe ori crizele

ei de isterie sau de demnitate să treacă neobservate sau chiar să fie privite cu simpatie. Cînd își dădea și ea seama că întrecuse măsura, mă trimitea pe mine, în calitatea ingrată de intermediar, să aplanez conflictul, să liniștesc spiritele. Singura mea autoritate era aceea de iubit al Anei și asta îmi făcea situația și mai penibilă. Cu ce milă se uita la mine regizorul ! Ca la un nenorocit care, de dragul frumuseții unei femei nebune — așa cum i se părea lui Ana — era dispus să suporte cele mai stupide situații.

— M-am săturat ! E un mare talent. Ei și ? Talente mari sînt pe toate drumurile, se isteriza și regizorul la rîndul lui, încercînd să unească orgoliul autorității estetice cu o gelozie infantilă.

Toți bărbații cu care mă întîlneam mă sfătuiau să o părăsesc pe Ana.

— Femeia asta o să te distrugă.

Dar eu simțeam că acești binevoitori de fapt mă invidiau, că toți de-abia așteptau să fie distruși de Ana. Eram invidiat pînă și pentru situațiile ridicole în care ea mă arunca. Eu eram fericit cu frumusețea Anei și cu ridicolul existenței mele, le socoteam un privilegiu la care nu voiam și nu puteam să renunț.

...Stăteam de aproape două ore în fața teatrului. Cum mi s-a părut că unul dintre mașiniști se uită la mine cu prea multă atenție, din teama de a nu mă recunoaște am plecat mai departe. Am ajuns în piața din centrul orașului, acolo unde o întîlnisem pentru prima oară pe Ana. Claritatea cu care îi văzusem atunci chipul n-am s-o uit niciodată. Ce limpezi, ce vii, dincolo de timp simțeam acele clipe... Era îmbrăcată într-un palton negru, se așezase pe o bancă și privea cu luare aminte trecătorii. Venise pe neanunțate și nimeni nu o așteptase. Mă impresionase frumusețea ei ciudată, contagioasă, care se răsfrîngea parcă asupra tuturora. O priveam din depărtare,

aş fi vrut să o ajut, să-i duc bagajele, dar mi-era teamă să nu-i tulbur singurătatea. Pînă la urmă, am prins curaj. I-am spus că eu ştiu cine este şi am întrebat-o dacă pot să-i fiu de folos cu ceva. Ea mă privea nedumerită, distrată, şi numai după un timp îmi realiză prezenţa şi înţelese întrebarea mea.

Mă scufund în adîncul trecutului şi încerc să scot la suprafaţă chipul şi nedumerirea de atunci a Anei...

— Cu nimic, îmi răspunse ea, şi acest răspuns era, evident, o apreciere critică la adresa înfăţişării mele. După ce se consolă cu înfăţişarea mea, avu puterea să se răzgîndească :

— Teatrul e departe ? Au început să-mi îngheţe picioarele.

Eram fericit că Ana arăta aşa cum mi-o închipuisem eu. Avea tenul măsliniu şi ochi mari, de un albastru intens. Părul prea lung îi acoperea faţa şi o vedeam cum se amuză, încercînd să-l alunge şi să-l risipească.

Nu. Clădirea teatrului nu era prea departe. I-am luat bagajele şi am pornit modest şi cucernic în urma ei, aşa cum la ţară femeile merg în urma bărbaţilor. Ei însă nu-i plăcuse modestia mea, îşi încetini mersul şi aşteptă să o ajung din urmă.

— Ce faceţi voi aicea ? Nu vă plictisiţi ?

Orgoliul meu de odinioară îmi apăru în suflet şi mă trezii zîmbindu-i cu duioşie şi înţelegere.

— Eu nu mă plictisesc niciodată !

— Da ? se arătase ea amuzată de claritatea răspunsului meu. Te pomeneşti că dumneata eşti o fiinţă deosebită ! şi începu să rîdă, convinsă de absurditatea unei asemenea posibilităţi.

Viaţa de provincie la care se hotărîse părea să o amuze ; era convinsă că va găsi în ea multe aspecte comice, capabile să compenseze lipsa confortului.

— Sînt convinsă că aveţi aici tot ceea ce este şi în capitală. Şi femei enigmatice, şi bărbaţi fatali, şi poeţi

geniali. Lumina se stinge la zece, nu ? Asta ar fi penibil. Eu urăsc întunericul... Orice să fie, dar să se petreacă în lumină.

M-am repezit să-i alung neliniştea.

— Atunci e bine... rămîn toată viaţa aici, se înveselise ea brusc. Mă mărit cu şeful ocolului silvic şi mă apuc să fac dulceaţă de gutui ! Bine... Nu ştii cumva, astăzi e spectacol la sediu sau teatrul e plecat în turneu ?

— Da, este, se joacă *Nora*, îi răspunsesem eu bucuros că pot să-i dau o veste care să-i facă plăcere.

Voiam ca acest drum să nu se termine niciodată. Din păcate, clădirea teatrului nu era prea departe. Îi telefonasem directorului teatrului cu un sentiment de mîndrie, dar şi de tristeţe. Misiunea mea modestă se terminase.

...Reconstituirea pasiunii mele mă fascina, dar obosisem. Nu mai aveam energia de a retrăi trecutul. De aceea m-am hotărît să-mi întrerup investigaţiile şi să fac o vizită directorului muzeului, care mă invitase să ţin conferinţa.

Stan Dragomirescu, directorul muzeului, pe care îl cunoscusem din vremea pasiunii mele pentru Ana, nu făcea parte din trecut. Ca să fiu sincer, nici un timp nu se potrivea sufletului său. Cu ani în urmă crezuse că vreau să-i iau postul de director al muzeului, mă urîse de moarte atunci şi, cînd descoperise că nici prin cap nu-mi trecuse să-i fiu rival, eşuase în a mă iubi şi respecta. Încrederea şi iubirea lui pentru mine crescuse cînd, despărţindu-mă de Ana, părăsisem pentru totdeauna oraşul.

Nu-mi făcea deloc plăcere să-l revăd. A trebuit să beau aproape o sticlă de coniac ca să capăt puterea de a-i suporta privirea.

Se bucură grozav. Mă îmbrăţişă cu o căldură pe care nu o avusese niciodată. Sigur, nu eu eram acela pe care el îl învăluia cu atîta bunăvoinţă şi simpatie. Cu multă graţie şi convingere inventa un trecut comun inexistent. În amintirile lui, noi fuseserăm buni prieteni. Surîdea cu

duioşie unor întîmplări minunate, de care eu habar n-aveam.

— Ce zile frumoase au fost! N-o să le mai trăim niciodată. Eram şi noi mult mai tineri...

A insistat să merg la el acasă, să luăm masa împreună. Făcea parte din acea categorie de oameni care, de îndată ce se întîlnesc cu o veche cunoştinţă, ard de dorinţa de a-i arăta cît de bine le merge lor. Era atît de încîntat de casa lui, de tot ce agonisise, încît suprema satisfacţie numai prin modestie şi-o putea exprima.

— Aici îmi duc zilele...

Eu, care încercam să reconstitui şi să înţeleg trecutul, mă crispam de cîte ori directorul muzeului încerca să mi-l amintească. Ceea ce evoca era trecutul lui, nu trecutul meu. Chiar cînd îşi propunea, din obligaţii de gazdă, să fie cît mai delicat, nu reuşea să-şi ascundă natura şi rămînea aceeaşi fiinţă vulgară.

— Îmi dau seama cît a trebuit să suferi, la sensibilitatea ta...

De fapt, amintirile lui nu veneau din trecut, el le descoperea atunci, din dorinţa de a-mi face plăcere.

— Ana a fost o femeie excepţională. Aveai toate motivele s-o iubeşti. Îţi aminteşti ce veselă era cînd am fost cu toţii în excursia de la Horezu?

Era atîta oboseală trufaşă în atitudinea lui, încît îmi jignea fiinţa. De teama vulgarităţii lui căutam să-mi ascund dorinţa de a reconstitui pasiunea pentru Ana. Tot ce spunea mi se părea o impietate şi nu recunoşteam nimic din amintirile pe care el le voia comune. Nici eu nu eram cel căruia i se adresa, nici Ana nu era cea pe care o ştiam. Era un trecut străin, şi el încerca să-l pună pe seama mea.

Am stabilit ultimele detalii legate de organizarea şedinţei şi, ca să mă scuz de plecarea mea bruscă, l-am îmbrăţişat cu o căldură care, în cele din urmă, m-a emoţionat şi pe mine.

Cu propriile mele puteri, încercam să descopăr o lume de odinioară, raţiunea şi nebunia patimii mele, dar uitasem că şi eu, cel care căutam adevărul, zăceam sub lespedea trecutului. Făceam şi eu parte din trecutul pe care încercam să-l descopăr şi să-l înţeleg. Cum de nu m-am gîndit de la bun început la asta? Trebuia ca, în primul rînd, din adîncul trecutului să mă descopăr pe mine cel de altădată. Căci era limpede că între cel care o iubise pe Ana şi cel care căuta înţelesul acestei iubiri se crease o distanţă uriaşă. Exista, poate, chiar o secretă, dar adîncă duşmănie, şi eu aşteptam ca în sufletul meu să vină împăcarea. Trebuia să dispară atît trecutul, cît şi prezentul, trebuia să apară un timp unic, trebuia ca eu, cel de odinioară să fiu acelaşi cu cel care acuma se plimba nedumerit pe străzi.

Nemişcarea oraşului, vestigiile, ruinele erau, îmi dădeam tot mai mult seama, o închipuire a vanităţii mele. În realitate, peisajul se schimbase foarte mult şi din această pricină reconstituirea trecutului devenea şi mai anevoioasă.

Ajuns în camera mea de hotel, m-am simţit foarte singur şi neajutorat. Ciudat era că singurătatea care mă copleşise mi se părea o singurătate veche, binecunoscută, era singurătatea pe care o trăiam odinioară aşteptînd-o pe Ana să se întoarcă acasă. O singurătate plină de nelinişti şi de bucurie. Ceva din nelinişţea de odinioară se destrămase şi bucuria devenise parcă mai mare... De multe ori, Ana nu mai reuşea să ajungă de la teatru acasă, şi acum această noapte se contopea cu toate nopţile în care o aşteptasem pe Ana.

Ce fel de suflet aveam eu pe atunci? Erau în viaţa mea o rigoare şi o ordine care mă nemulţumeau, căci le socoteam, Dumnezeu ştie de ce, cele mai sigure dovezi de mediocritate. Eram convins că mie nu mi se poate întîmpla nimic ieşit din comun. Chiar şi prematurele mele

izbînzi profesionale mă puneau pe gînduri, mă înfricoşau. Ordinea care mi se aşezase în suflet nu-mi inspira încredere. Ca să merg mai departe, trebuia să distrug această ordine, trebuia să mă nasc a doua oară.

Acum, cînd ceva din sufletul meu de odinioară reînviase, mi-era mai uşor să reconstitui trecutul. Am ieşit în stradă cu speranţa de a o revedea pe Ana. Era o speranţă nebună, ştiam asta, dar nu cu desăvîrşire imposibilă. Prezentul mă biciuia, şi eu înaintam cu îndîrjire spre trecut...

Chiar în ziua în care o văzusem pentru prima oară şi îi dusesem bagajele la teatru, simţisem nevoia să o reîntîlnesc. O nevoie dureroasă care îmi alungase şi teama de ridicol, atît de proprie temperamentului meu. Spectacolul începuse, casa era închisă, am implorat plasatoarea, m-am umilit în faţa ei, i-am dat bacşiş şi m-a lăsat să intru, după ce avusese grijă să-mi arunce o privire plină de compasiune. Cînd am ajuns în sală, aplauzele anunţau sfîrşitul actului al doilea. Am văzut-o după cîteva minute îndreptîndu-se spre bufet, la braţ cu directorul teatrului, dar bucuria mea era atît de mare, încît nici o urmă de gelozie nu-mi întuneca sufletul.

Nu reuşesc să-mi amintesc exact cum ajunsesem chiar în acea seară faţă în faţă cu Ana. Retrăiesc însă cu foarte multă claritate emoţia pe care o trăisem atunci. Bănuiam că după spectacol Ana se va duce la restaurant să ia masa. Cum în orăşelul nostru exista un singur restaurant, nu-mi era greu să o urmăresc. Eram convins că va veni însoţită de directorul teatrului. Venise însă singură şi îmi amintesc că apariţia ei stîrnise o adevărată panică. Eu eram mai liniştit decît ceilalţi şi această linişte îmi dăduse un sentiment de superioritate. Ana zîmbise tuturora, mulţumindu-le parcă pentru emoţia cu care o întîmpinaseră.

Nu mai ştiu cum am ajuns la masa Anei, dar îmi amintesc că i-am vorbit pînă la trei dimineaţa despre civilizaţia etruscă şi mi s-a părut că mă asculta cu atenţie. Acum, cînd reconstituiam trecutul, trăiam cu acuitate numai starea de beatitudine din acea noapte; toate celelalte senzaţii, mîndria infantilă de a-i fi plăcut Anei, se destrămaseră şi se îndepărtaseră.

Am condus-o pînă în faţa hotelului şi cînd am întrebat-o : „Pot să vă mai caut ?“, mi-a dat un răspuns evaziv : „Ei da, de ce nu ? ! Totul e posibil...“

Pasiunea pentru Ana îmi păruse de la bun început o bătălie şi ţin minte că, în timp ce mă întorceam acasă şi recapitulam toate cele petrecute, îmi jurasem s-o cîştig.

Scurgerea timpului nu aduce înţelepciune, dar poate să adauge spiritului modestie şi cuminţenie. Acum îmi era şi mai limpede că nu avusesem nici un motiv să fiu încîntat de faptul că alegerea Anei se oprise asupra mea. Tocmai puţinătatea calităţilor, înfăţişarea ştearsă, dintre cele mai obişnuite, jucaseră rolul cel mai important în hotărîrea Anei. Ea căuta — dealtfel mi-a şi explicat asta mai tîrziu — nu iubirea, ci un bărbat oarecare, corect, modest, cu care să împărtăşească monotonia vieţii de provincie. Obosise, n-avea nevoie de un bărbat care s-o fascineze, s-o subjuge, s-o chinuie. Din punctul ei de vedere, eu eram bărbatul mediocru desăvîrşit. Ştia că nu există nici o primejdie să se îndrăgostească vreodată de mine. Eu devenisem beneficiarul mediocrităţii mele şi eram atît de bucuros de alegerea Anei, încît n-aveam timp să mă simt jignit. Apoi nici nu credeam că Ana apreciase foarte lucid situaţia, în orăşelul X existau, fără îndoială, bărbaţi mai şterşi şi mai mediocri decît mine. În această minunată eroare de calcul eu văzusem — o, Doamne, ce uşor ne amăgim ! — primele semne ale iubirii.

Simţeam că timpul n-are puterea să schimbe datele fundamentale. Ceea ce nu am înţeles atunci, cînd toate se petreceau în prezent, nu are nici o şansă să fie înţeles mai tîrziu. Ceea ce mă atrăsese la Ana era uriaşa distanţă sufletească dintre noi, imposibilitatea comunicării

şi neobişnuita ei frumuseţe. Iluzia comunicării pe care o trăisem în prima seară se risipise foarte repede.

Acum, amintirile acestea îmi apăreau ca rămăşiţele unui naufragiu care, după foarte multă vreme, ajung la ţărmul mării. Amintirile se trezeau, căpătau viaţă şi putere. Triste şi solemne, defilau prin faţa mea.

...Dorinţa de a o revedea mă aruncase în situaţii dintre cele mai penibile. Mă duceam la repetiţiile Anei suportînd cu stoicism toate ironiile rezervate de obicei intruşilor. „Ce caută ăsta aici ?" Bănuiau, pesemne, de ce anume venisem şi asta îmi îngreuia situaţia. Eram însă atît de fericit că o vedeam pe Ana, încît ridicolul nu mă atingea. Credeam că Ana nici nu ştie că eu mă aflu în sală. Chiar dacă ar fi ştiut, n-ar fi avut nici un motiv să dea importanţă prezenţei mele. Într-o zi, spre mirarea regizorului, a actorilor, a maşiniştilor, Ana, după ce termină repetiţia, veni în sală şi se aşeză lîngă mine. Stătu cîteva clipe fără să-mi spună nimic — se vedea că nu voia decît să mă protejeze, să mă apere de privirile răutăcioase ale celor din jur. Apoi, cînd se plictisi de bunătatea ei, mă întrebă :

— Ce cauţi aicea ? Te pomeneşti că pentru mine vii !

— Da, îi răspunsesem eu, în speranţa că sinceritatea mărturisirii o să-i facă plăcere.

Dezamăgirea ei fusese cel puţin la fel de sinceră ca mărturisirea mea.

— Înseamnă că n-ai altceva mai bun de făcut !

Nu se arătase deloc măgulită de atenţia pe care i-o acordam. Ţinuse numai să-mi răsplătească devotamentul cu care asistam la repetiţiile ei şi să mai atenueze ridicolul situaţiei mele. Repeta atunci rolul Irinei din *Trei surori* şi, probabil, din aceeaşi compasiune, se arătase curioasă să-mi afle părerea. Îi spusei că o găsesc „formidabilă" şi ea primi cu un zîmbet obosit entuziasmul meu.

Discuţia mea cu Ana nu rămase fără consecinţe. De atunci începusem să fiu considerat „de-al casei", privirile pline de suspiciune nu se mai năpusteau asupra mea.

Peste cîteva zile, la sfîrşitul repetiţiei cu *Trei surori*, Ana, după sfîşietoarea replică „La Moscova... la Moscova...", mă căută cu privirea în sală şi îmi făcu semn să o aştept, să nu plec încă. Am aşteptat-o în faţa teatrului, mîndru şi fericit. Mă examină cîteva clipe, vrînd să verifice nu ştiu ce presupunere pe care o făcuse în legătură cu mine.

— Hai să bem ceva...

În acel oraş, distanţele parcă nici nu existau, foarte repede ne-am trezit la restaurant cu paharele de coniac în faţă. În timp ce bea, chipul ei se schimba, devenea aspru, îmbătrînea. După al treilea pahar de coniac, căpătă puterea de a-şi exprima clar punctul de vedere.

— Nu te superi dacă îţi spun ceea ce gîndesc ?...

Mă arătasem gata să înfrunt alături de ea adevărul, oricît de crud ar fi fost. Credeam că frumuseţea ei mă poate apăra de orice.

— Nu-mi place de tine...

Am zîmbit prosteşte, încîntat, ca şi cum spusele Anei ar fi echivalat cu o declaraţie de dragoste. Singurul lucru important era prezenţa Anei. Atîta timp cît era alături de mine, nimic nu mi se părea tragic.

Apoi, ca o concluzie logică a faptului că nu-i plăcea de mine, îmi spuse :

— Aş vrea să trăiesc o vreme cu tine.

Îmi explicase pe larg şi metodic raţiunile hotărîrii ei.

— Te rog să mă înţelegi, să nu te superi, sînt foarte obosită, vreau să stau alături de un bărbat pe care să nu-l iubesc. Crede-mă, înţelege-mă, nu sînt o cinică, nu sînt nici măcar o femeie fatală, am trăit într-un vacarm, m-am săturat de atîtea iubiri împărtăşite sau neîmpărtăşite, mi s-a făcut lehamite de atîtea clipe de extaz şi de atîtea despărţiri dureroase şi nu vreau decît puţină li-

nişte... Căci, tot căutînd fericirea, numai prostii am făcut şi numai nenorociri am adus. Vreau să fac teatru. Trebuie să existăm şi dincolo de fericirea noastră de fiecare zi. O să fiu destul de îndrăgostită pe scenă, ca să nu mai am nevoie să mai fiu în viaţă amorezată..., precizase ea cu o evidentă ironie la adresa realităţii. Tu faci parte din categoria acelor bărbaţi minunaţi, de care nici o femeie nu se poate îndrăgosti... Asta e farmecul tău. Poţi să fii, cred, un prieten credincios...

Eu o ascultam transfigurat de emoţie şi de bucurie, ca şi cum mi-ar fi făcut o declaraţie de dragoste. Spre lauda ei, de la bun început, Ana văzuse în iubire o piedică în calea comunicării.

— Să nu te îndrăgosteşti de mine. Asta ar fi foarte neplăcut pentru amîndoi.

Mă angajasem să respect întocmai regulile de comportare pe care Ana mi le sugerase. O asemenea stare de evlavie şi de cuminţenie nu avusesem, cred, niciodată. Lipsa de pasiune a Anei mă întristase, dar văzusem în atitudinea ei şi multă înţelepciune.

— Da, Ana, aşa am să fac, cum vrei tu.

Cuminţenia acelor cuvinte o înduioşase şi, drept răsplată, mă examinase cu foarte multă amabilitate, cu dorinţa premeditată de a-mi descoperi măcar o calitate.

— Ai ochi foarte frumoşi.

Condiţiile pe care mi le stabilise erau de-a dreptul umilitoare şi recunosc că tocmai aceste condiţii umilitoare mă atrăseseră şi mă fascinaseră. Şi nu din nevoia mediocră a autoflagelării şi nici din cea la fel de mediocră a ineditului, ci motive mult mai adînci. Nici eu nu mă iubeam pe mine însumi, aveam multe obiecţii la adresa mea şi, purtîndu-se astfel, Ana îmi dădea dreptate. Căci dacă noi nu ne iubim pe noi înşine, cum am putea cere celorlalţi să ne iubească ?

Relaţiile dintre mine şi ea fuseseră la început o suită de audienţe pe care ea avea bunăvoinţa să mi le acorde.

Progresele relaţiei noastre erau de aceea foarte modeste, beam coniac şi ne uitam unul la altul fără să ne spunem nimic. Ana, în marea ei bunătate, înţelesese că exagerasem cu modestia şi cuminţenia. Într-o zi, intrigată parcă de tăcerea care nu se sfîrşea, mă anunţă cu o voce fermă şi indiferentă :

— Trebuie să facem şi dragoste. Vino marţi la mine...

După aceste cuvinte, ne-am reîntors în tăcerea noastră şi peste puţin timp eu am plecat, înţelegînd că audienţa luase sfîrşit.

Deşi imposibilă, zadarnică, utopică, reconstituirea trecutului îmi dezvăluia taine şi sensuri necunoscute pînă atunci. Nu dintre cele importante, dar o lumină, o înţelegere se coborau asupra spiritului meu. Nu tot ceea ce trăisem voiam să reconstitui cu exactitate, iar în alegerea mea nu exista nici o ordine şi nici o logică. Ignoram în egală măsură şi clipele de beatitudine, şi clipele în care mă afundasem într-un ridicol desăvîrşit. Simţeam că trebuie să ascund ceva şi faţă de mine însumi, că trebuie ca anumite lucruri să rămînă nedescoperite, pentru ca reconstituirea să fie exactă. Bănuiam că ceea ce nu voi înţelege va fi mai aproape de sufletul meu decît toate enigmele dezlegate pentru totdeauna. Existau şi amintiri care aveau o viaţă independentă, trăiau dincolo de voinţa şi neliniştea mea, dincolo de tot ce se întîmplase. Una dintre aceste amintiri care supravieţuise timpului şi poate chiar mie însumi era cea legată de emoţia cu care aşteptasem prima promisiune de dragoste a Anei.

Îmi dăduse un telefon şi se scuzase — marţi nu putea să mă vadă, avea o deplasare şi îmi propunea să ne vedem peste două zile. Nu mai locuia la hotel, i se repartizase un apartament într-unul din blocurile nou construite. Avea o locuinţă tipică pentru un artist din provincie, care trăia mai mult în turnee, o locuinţă haotică şi pitorească. Obiectele de primă utilitate, cum ar fi fost

scaunele, masa, lipseau, în schimb tot felul de fleacuri, baloane, păpuşi, afişe cu piesele în care jucase ea găseai din belşug. Aceste nimicuri multicolore sugrumau încăperea. Eu am fost şi am rămas un echilibrat, dar atunci, ca şi acuma, haosul mă intimida, îmi impunea respect.

Venisem cu un buchet de flori şi Ana mă întîmpinase amuzată de solemnitatea mea. Îmi propusesem să fiu timid, dar timiditatea mea venise în chip spontan, mă copleşise şi făcuse inutilă naiva mea viclenie. Ideea de a aduce flori fusese binevenită, căci în timp ce Ana căuta o vază în care să le aşeze, eu încercam să prind puteri. O tăcere de gheaţă se născuse şi nici unul dintre noi n-avea putere să o risipească printr-o conversaţie convenţională. Eu îmi alungam singurătatea admirînd frumuseţea Anei, dar ea nu putea să facă acelaşi lucru privindu-mă pe mine. Şi totuşi, această înstrăinare, această distanţă uriaşă aduseseră în sufletele noastre o stare de beatitudine. Ea încercase să destrame această stare de beatitudine.

— Nu-mi spui nimic ?

Istoria acelei destrămări mi-a rămas întipărită în minte, uşor o pot reînvia oricînd. Pentru mine înstrăinarea era atît de dulce, distanţa uriaşă atît de voluptuoasă, încît orice comunicare îmi apărea drept o profanare. Nu eram capabil decît să contemplu frumuseţea Anei, distanţa dintre sufletele noastre.

Cu toată luciditatea îmi dădeam seama că între mine şi Ana nu exista nimic comun. Distanţa dintre noi mă fascina atît de mult, încît nu voiam să o alung cu nici un preţ. Simţurile mele amorţiseră din dorinţa nebună, pătimaşă de a păstra intactă înstrăinarea. Căci simţeam că orice apropiere nu ar face decît să destrame miracolul sfînt al depărtării.

Ana, din dispreţ pentru timiditatea mea, sau din oboseală, sau fiindcă n-avea ce să-mi spună, sau fiindcă îşi epuizase toate gesturile, sau fiindcă miracolul înstrăinării nu exista pentru ea cu aceeaşi acuitate, începu să se dezbrace împăcată şi resemnată. Eu priveam înfricoşat şi fericit spectacolul frumuseţii ei. În faţa beatitudinii mele Ana izbucnise în rîs.

— Ei, dar cu atîta emoţie nu se poate face nimic...

Adevărul era că mă simţeam nedemn de frumuseţea ei, o socoteam o lume miraculoasă la care nu aveam acces. Distanţa care exista aprioric între mine şi Ana se mărea clipă de clipă, depăşea parcă puterile mele, şi atunci, din dorinţa de a o micşora, sau numai de a o măsura, am îmbrăţişat-o.

Cînd m-am despărţit de Ana, aveam sentimentul că o parte a sufletului meu rămăsese ascunsă în frumuseţea trupului ei. Fără să ajungem la o înţelegere, simpla scurgere a timpului ne dă iluzia că devenim filozofi. Explicaţia pasiunii ar putea sta în convingerea naivă că adevărul despre noi înşine se află în sufletul şi în trupul celuilalt.

Încercasem să o revăd a doua zi. N-am găsit-o acasă. Am aşteptat-o afară în stradă pînă la trei dimineaţa. Mi-era somn, eram frînt de oboseală, dar n-aveam puterea să mă întorc la mine. Nici nu mi se părea posibil să mă întorc la mine acasă, nimic din ceea ce fusese cîndva al meu nu-mi mai aparţinea, pieriseră securitatea şi ordinea de altădată. Era o noapte de noiembrie, mă pătrunsese frigul, nu mai puteam să o aştept în stradă. M-am aşezat în faţa uşii ei, hotărît să o aştept acolo. Speram că devotamentul meu i se va transmite şi astfel Ana va veni mai repede. Cum trecuse de trei noaptea, bănuiam că nici un locatar al blocului n-o să mă surprindă. Slăbiciunea mea îmi umplea sufletul de o nemărginită mîndrie şi mă simţeam, sărăcuţul de mine, superior tuturor oamenilor.

Ana se înapoie foarte tîrziu, aproape spre dimineaţă. Desluşii ca prin vis vocea unui bărbat care pesemne o condusese pînă în faţa intrării blocului. Mă trezisem au-

zindu-i pașii, dar mi se părea ridicol, nedemn să mă ridic brusc în picioare. Ea se arătase mai curînd amuzată decît indignată văzîndu-mă lungit în fața ușii ei. N-avea de gînd să mă trezească din somn, trecuse cu grație peste mine dar, în timp ce încerca să deschidă ușa, dîndu-se puțin înapoi, mă lovi cu piciorul. Mi-am dat seama că venise momentul să mă ridic.

— Ana, tu ești, Ana ?

Strigătul meu pătimaș o irită.

— Da. Eu sînt, Ana...

Îmi aruncă o privire plină de dispreț, îmi ură noapte bună și dispăru. În speranța că o să se răzgîndească, am bătut de cîteva ori în ușă. În loc de orice alt răspuns, în apartament se stinse lumina.

Aveam nevoie de prezența Anei, fie și numai de disprețul ei. O, cu ce plăcere aș fi ascultat îndreptățitele ei acuzații ! Prezența ei îmi era de-ajuns și n-aș fi avut nevoie de nimic altceva. Atunci m-am așezat din nou în fața ușii ei, dar de data aceasta cu un sentiment de trăinicie și de securitate. Îmi făcusem așteptarea cît mai confortabilă, îmi înjghebasem din palton, din fular, din covorul din fața ușii, ceva care să semene cu un pat. Mă simțeam destul de bine în situația mea dezonorantă, cînd Ana apăru nedumerită și obosită de nesomn.

— Intră odată înăuntru... Termină cu scenele astea ridicole, tinere domn....

De atunci, am rămas în casa Anei. Dimineața îmi explicase limpede rațiunile hotărîrii ei. Nu pledau în favoarea mea. Se temea să nu mă jignească din nou.

— Mi-am dat seama că nu ești un bărbat primejdios, că nu mă pot îndrăgosti de tine, și asta mi-a dat încredere.

Din nou mediocritatea mea îmi deschidea porțile fericirii. Cum puteam să nu-i fiu recunoscător ?

— Tu ești exact ceea ce-mi trebuie, un bărbat șters, dar sensibil. Am nevoie de un suflet lîngă mine. Singurătatea mă deprimă. Nu-i așa că nu ești supărat pe mine ?

Nu, nu eram, deși de la început o gelozie atroce mă torturase, îmi întunecase existența. Din cînd în cînd, trebuia să plec la București, aveam multe treburi acolo, stăteam zile întregi la Biblioteca Academiei, căci țineam să-mi pregătesc teza de doctorat. Ana era întotdeauna cea care mă îndemna să plec la București, să studiez, dar nu știam dacă în atitudinea ei trebuie să văd interesul pentru viitorul carierei mele sau numai dorința de a rămîne singură.

— Nu vreau să aud după aia că din cauza mea ți-ai ratat cariera. Că din cauza mea n-ai spus omenirii ceea ce aveai de spus. Am și așa destule victime pe conștiință.

— Da, ai dreptate, Ana ! mă grăbeam eu s-o asigur.

Apoi îi explicam că îmi era teamă să plec, că mi-era teamă să n-o pierd. Ea mă privea cu dojană, ca pe un om care nu-și ținuse promisiunea.

— Ei, băiatule, așa ne-a fost vorba ? Nu mi-ai promis că n-ai să te amorezezi de mine ? Că n-o să mă sîcîi cu scene de gelozie ? Că n-o să pui la cale planuri de iubire veșnică ? Și apoi, nu-ți amintești versurile lui Shakespeare ?... „Cine mă înșală iubind cu patimă îmi rămîne veșnic credincioasă..." Nu sînt foarte frumoase ?

Cînd mă întorceam, mă aștepta întotdeauna la gară, dar niciodată singură. Erau de față cei mai mulți dintre iubiții înfloriți în timpul absenței mele. Singura mea consolare era că toți, indiferent de frumusețea și tinerețea lor, aveau de îndeplinit obligații foarte concrete, unul îmi căra bagajele, altul alerga după taxi, altul se ducea după tot felul de cumpărături. Eram și eu beneficiarul frivolității Anei. După ce își terminau misiunile încredințate de Ana, dispăreau și rămîneam numai noi doi. Știam însă că după ce voi pleca eu din nou la București, ei se vor reîntoarce la Ana, și asta mă făcea să înțeleg cît de fi-

ravă și înșelătoare era fericirea mea. Autoritatea mea, penibila mea autoritate, nu era decît o formă de tandrețe a Anei, un complot la care participau toți iubiții ei.

Nu o întrebam nimic, fiindcă mi-era teamă să descopăr adevărul. Și acum mă gîndeam : adevărul de care am fugit cîndva, pe care l-am îngropat, îl mai pot oare descoperi vreodată ?

Ana cunoștea spaima mea de adevăr și îi plăcea să mă biciuiască și să mă amenințe.

— Să nu faci niciodată greșeala de a mă întreba, căci am să răspund mult mai detaliat decît ai tu nevoie...

...Apoi veneau turneele, blestematele, infernalele turnee. Ana colinda toată țara, lipsea cu săptămînile și uneori chiar cu lunile. Îmi telefona din fiecare oraș, anunțîndu-mi cu voce patetică toate achizițiile pe care le făcuse. Avea mania fleacurilor, a bibelourilor. În căldura cu care îmi vorbea, eu nu deslușeam decît dorința ei de a mă asigura că infidelitățile ei sînt provizorii și întîmplătoare, că nimic nu este veșnic. Ajunsesem să cunosc și eu trupa teatrului, se găseau acolo mulți actori tineri și frumoși și nu vedeam cum Ana, cu lipsa ei de prejudecăți, cu marea ei singurătate, le-ar fi refuzat farmecele. Odată mi-a trimis de la Cîmpia Turzii o telegramă, care și astăzi mă face să zîmbesc... „Măcar tu să fii cuminte."

Mai erau și balurile mascate, altfel foarte frumoase, organizate chiar în sala teatrului. În asemenea împrejurări, mă simțeam cu desăvîrșire depășit de evenimente, nu-mi găseam locul, nu știam ce să fac. Era o nebunie, o hărmălaie feerică, o bucurie deșănțată, la care cu toată bunăvoința mea și în ciuda sfaturilor și ironiilor Anei, nu izbuteam să iau parte. Înțelegeam de ce Ana nu mă poate iubi : îmi reproșa că nu sînt nebun, că nu știu să mă pierd cu firea. În schimb, ea reușea foarte ușor să se piardă cu firea. De cum ajungeam în sala teatrului, Ana mă

săruta pe frunte, pleca să se costumeze și apoi dispărea toată noaptea, înghițită de hărmălaia balului, și eu n-o mai vedeam decît a doua zi dimineața, acasă, sau poate chiar mai tîrziu. Ca să nu fiu prea impacientat, îmi trimitea din cînd în cînd mesaje ; apărea în fața mea ori un pair de la curtea Regelui-Soare, ori o codoașă din piesele lui Shakespeare, care mă anunța că Ana se simțea bine acolo unde se afla și că mă iubește foarte mult. Eu, care nu știam nici să dansez, care n-aveam nici atîta umor ca să mă costumez, ca toți ceilalți, eram foarte departe de larma și feeria balului, ședeam ca un oropsit și beam cu mașiniștii și actrițele bătrîne. Actrițele bătrîne mă găseau un tip interesant, un bărbat foarte distins, dar elogiile lor îmi măreau singurătatea. Ce făcea Ana în tot acest timp ? Nimeni nu risca să răspundă la o asemenea întrebare. Mă impresiona neplăcut compasiunea cu care eram privit. Toți socoteau pasiunea mea pentru Ana drept o nenorocire, în fața căreia nu voi reuși să supraviețuiesc.

...Cel mai greu îmi era să revăd acum, după atîția ani, restaurantul orașului. Aici ridicolul pasiunii mele atinsese apogeul. Mi-au trebuit ceasuri întregi ca să strîng puterea să deschid ușile restaurantului. M-au întîmpinat aceeași larmă binecunoscută, aceleași discuții, aceiași clienți., poate numai puțin îmbătrîniți. Responsabilul, nemuritorul tovarăș Dumbravă, avea în imaginația mea ceva din întunericul unui diavol. Demonismul lui se manifesta printr-o generozitate vicleană, căruia mulți îi cădeau pînă la urmă victime. Înfățișarea lui n-avea nimic satanic sau misterios, era scund, îndesat, roșu la față, plesnea de sănătate.

Cînd mă zări, se topi de fericire.

— O, ce surpriză ! Azi numai surprize plăcute am avut...

Se desprinse de timp și se așeză vesel și comunicativ la masa mea.

— Singur ?... Duduia Ana nu vine ?

Ce bine cunoşteam această întrebare, ce familiar îmi suna în urechi vocea tovarăşului Dumbravă ! O auzisem de nenumărate ori cu zece ani în urmă, cînd mă vedea singur la masă. Viclenia, aparenta lui generozitate nu fuseseră deloc distruse sau temperate de scurgerea timpului.

Din nevoia de a participa la iluzia nemişcării timpului, l-am asigurat şi eu, ca de atîtea alte ori :

— Vine puţin mai tîrziu.

Şi se îndepărtă, ca şi altădată, respectuos şi neîncrezător.

Ana iubea teatrul cu pasiune, spunea că „teatrul este viaţa ei", dar avea şi zile ciudate, cînd nu voia să audă de spectacol, cînd nu putea să joace. În acea stare de spirit se revolta împotriva teatrului, împotriva atmosferei care domnea în teatru, blestema clipa cînd se hotărîse să se facă actriţă. Argumentele ei mă tulburau, iar consecinţele practice ale acestor crize de isterie erau dintre cele mai neplăcute. Hotăra să nu se mai ducă la spectacol şi toate eforturile mele de a o face să renunţe la o asemenea nechibzuinţă erau respinse cu dispreţ.

— M-am plictisit de butaforie, de bîlci, de măşti şi de confeti !

Ridicolul situaţiei îmi revenea pînă la urmă mie în întregime.

— De ce stai şi nu te mişti ? mă întreba Ana, căreia, în crizele ei de isterie, îi plăcea să mă pună în tabăra duşmanilor ei. Du-te şi spune-le să contramandeze spectacolul. Toţi sînteţi o apă şi un pămînt : o să ajungeţi voi între voi la o concluzie. Azi e marţi, tot o să fie o sală şvaiţer... Spune-le că o să le plătesc eu reţeta... Dacă te întreabă de ce nu vreau să joc, spune-le doar că vreau să dorm...

O senzaţie absurdă de măreţie mă copleşea de cîte ori aveam de dus la îndeplinire o asemenea misiune penibilă.

Directorul se uita la mine ca la un nebun, ca la un om incapabil să înţeleagă ce se întîmplă.

— Domnule, încearcă să o convingi... N-ai nici o influenţă asupra ei ? Îşi distruge cariera !

Ştiam că îndeplinindu-i rugămintea o trădam de fapt, dar, cuprins de patimă, n-aveam prea multe scrupule morale. Eu simţeam nevoia să fiu de partea Anei, convins că ea îmi va răsplăti cu o noapte de dragoste devotamentul.

— E foarte surmenată, îi spuneam eu, încercînd un compromis între măreţia Anei şi bunul simţ al directorului.

— Patru mii de lei costă reţeta unui spectacol. Are atîţia bani domnişoara Ana ?

— Sigur că da. Îi lasă chiar astă-seară tovarăşului Dumbravă.

Urma apoi efortul umilitor de a face rost de o asemenea sumă în numai cîteva ore. Ana, retrasă în măreţia şi indignarea ei, nu se amesteca în asemenea treburi.

— Eşti bărbat. Ce mă întrebi pe mine ? Asta te priveşte ! Aşa îţi trebuie dacă te-ai înhăitat cu cea mai frumoasă dintre femei. Suportă consecinţele.

În asemenea împrejurări, contrar aşteptărilor mele, Ana simţea nevoia să iasă în lume, să fie văzută. Cu acest sentiment de nelinişte materială şi de sfidare eroică ajungeam la restaurant. La plecare, diavolul de responsabil îmi spunea aşa, în treacăt :

— Aveţi de plătit şi un Goldoni. Sala plină pînă la refuz, patru mii o sută de lei. Tovarăşul Virgil mi-a spus că v-aţi înţeles să-mi lăsaţi banii aici...

Cînd n-aveam toţi banii la mine, se arăta dispus să-mi împrumute. Diavolul lăsa impresia că, cerîndu-i bani, eu sînt cel care îi fac o favoare. Banii însemnau pentru responsabil ceva abstract şi lipsit de consistenţă. De aceea

mă privea cu multă ironie cînd mă vedea că mă crispez în fața notelor de plată. El era de partea Anei.

— O femeie frumoasă poate să-și permită orice. Eu n-am văzut niciodată o femeie mai frumoasă ca domnișoara Ana. Cînd am fost și eu îndrăgostit, la timpul meu, îi trimiteam flori iubitei mele cu avionul în fiecare zi.

O legătură tainică se stabilea între enigmatica Ana și vicleanul responsabil, și asta făcea ca umilința mea să mi se pară nu numai ridicolă, dar și zadarnică.

Sînt scene penibile din trecutul pasiunii mele pentru Ana pe care simțeam nevoia să le retrăiesc. Și nu din nostalgia mizeriei, Doamne ferește, ci fiindcă voiam să mă înțeleg mai bine, să înțeleg cum am putut să suport toate astea. Toți oamenii spun că dar ar lua viața de la început ar trăi-o la fel. Eu sînt convins că aș trăi-o cu totul altfel...

Una dintre acele scene penibile se petrecuse tot în restaurantul orașului și tot sub privirea tovarășului Dumbravă. Odată, Ana lipsise de la un spectacol fără ca eu să știu nimic. După achitarea vinului și a fripturii, responsabilul îmi ceruse plata rețetei spectacolului. N-aveam atîția bani la mine. Dumbravă dădu din umeri, semn că asta nu are nici o importanță, dar se retrase cu un respect care mi se părea în exagerarea lui batjocoritor. Ana mă privea cu dispreț, ca pe un om de nimic. Îmi amintesc ca și astăzi, se uita la mine ca la un om bolnav.

— Ce e cu tine ? N-ai bani să plătești ? Dacă n-ai bani, o să mă duc cu cine are bani să-mi plătească spectacolul, să mă salveze, dacă nu mă salvezi tu.

Nu o uram pe Ana, uram neputința mea de a fi la înălțimea întunecimii și cruzimii ei. Adunînd toată umilința de care sufletul meu era capabil, am implorat-o să mă înțeleagă, să nu se grăbească, să aștepte pînă a doua zi. Erau cuvinte, atitudini, pe care Ana le socotea incompatibile cu frumusețea ei. Așa socoti și cele ce-i spusesem eu atunci.

— Nu. Eu am fost totdeauna punctuală. N-o să admit să rîdă de mine toate mediocritățile orașului. O să găsesc un bărbat, care să mă scape de ridicol.

Se ridică în picioare, parcă mai frumoasă ca oricînd.

— Nu mă aștepta la noapte. Am să lipsesc.

Rămăsesem singur în restaurant pînă aproape de dimineață. O vreme îmi ținuse de urît tovarășul Dumbravă, la un moment dat se îndepărtă cu aerul lui misterios, care făcea să mi se întunece mințile.

Eram convins că Ana mă aștepta acasă. Mă și simțeam vinovat că aș putea s-o trezesc din somn. Nu era însă acasă, și asta mi se păru o nedreptate, o barbarie. Trînteam toate ușile cu furie, în speranța nebună că furia mea ar putea schimba ordinea lucrurilor. Obiectele, asta îmi amintesc foarte exact acuma, îmi deveniseră, în haosul spiritului meu, dușmani personali. Le trînteam, le aruncam, le spărgeam, făcîndu-le vinovate de dispariția Anei. Am așteptat-o toată noaptea. Nu admiteam ca Ana să mă înșele tocmai într-o asemenea împrejurare. Speram chiar să nu mă fi înșelat... Speram că i se întîmplase ceva foarte grav, speram că murise... Eram atît de orbit de gelozie, încît numai vestea morții Anei mi-ar fi putut aduce liniștea.

S-a întors după trei zile, veselă, primăvăratică și, mi se părea mie, chiar îndrăgostită.

— Sper că nu te-am supărat prea mult ? Tu ce ai făcut în tot acest timp ? Ai continuat să mă iubești ?

— Așa nu se mai poate ! am strigat eu isterizat de inconștiența Anei.

— N-ai nici un drept să țipi și să-mi faci crize de isterie. Nu ți-am spus niciodată că te iubesc...

Ana știa să-și răscumpere păcatele. Sentimentul vinovăției o făcea și mai fermecătoare. Mă răsfăța și îmi spunea că într-o bună zi s-ar putea îndrăgosti de mine.

Curînd însă ne trezirăm alungați din paradis de necazurile materiale în care mă aruncase grandomania

Anei. Lipsa banilor devenise un adevărat coşmar. Creditorii mă hăituiau oriunde mă găseau, la orice oră din zi şi din noapte. Încercam să mă ascund, dar într-un orăşel de provincie acest lucru nu prea este cu putinţă. Îngrozit de dispreţul şi de ameninţările lor, îi asiguram pe toţi că a doua zi dimineaţa vor avea banii pe care îi datoram. Încercam să-mi salvez demnitatea prin asigurări dintre cele mai ferme. Eu credeam sincer în promisiunile mele şi abia a doua zi, după ce mă confruntam cu realitatea, îmi dădeam seama că sînt ori utopii, ori minciuni. De cînd mă înglodasem în datorii, oamenii se schimbaseră, nu mai erau aceiaşi. Se purtau foarte rezervat cu mine, avînd aerul că ei ascund taine la care eu n-am nici un drept să ajung. Cei cărora le datoram bani mă căutau cu disperare, iar ceilalţi mă ocoleau cu prudenţă, bănuind că se petrecuse ceva ciudat cu mine. Observam că în timpul jenei mele financiare, toţi oamenii din jurul meu progresau din punct de vedere moral într-un ritm alarmant, toţi deveneau mai buni, mai curaţi, mai demni. Pînă şi ospătarii care mă serviseră cu impecabilă slugărnicie îşi aduceau aminte, cînd mă vedeau pe mine, că au şi ei demnitatea lor. Ceea ce mă întrista cu adevărat era că împrumutasem aceşti bani cu prestigiul seriozităţii şi promptitudinii mele. Acest prestigiu fusese foarte mare şi haosul meu financiar era exact pe măsura lui. Căzusem victima încrederii de care mă bucurasem.

Ideea salvatoare venise tot de la Ana.

— Dar de ce n-ai vinde tu casa de la Cîmpulung? Ce nevoie ai de ea? Dacă o vinzi, scapi de toate încurcăturile, eşti iarăşi un om liber şi respectat.

Ana uitase de multă vreme că toţi banii mei fuseseră risipiţi în plata spectacolelor la care ea, în crizele ei de isterie şi exigenţă, nu se ducea. Mă socotea, ceea ce mi se părea culmea nerecunoştinţei, vinovat pînă şi de nebuniile ei, credea că dacă eu aş fi fost mai ferm ea nu s-ar fi comportat astfel. Avea argumente de alt ordin... Starea mea de veşnică încordare o indispunea şi o plictisea.

— Rezolvă, te rog, odată pentru totdeauna... Dacă crezi că ai vreun haz cu mutra ta de cîrtiţă, te înşeli foarte mult.

Nu mă gîndisem niciodată să-mi vînd casa de la Cîmpulung. Poate n-aş fi ţinut seama pînă la urmă de propunerea Anei, dacă chiar a doua zi dimineaţa, după discuţia noastră, n-ar fi avut loc o scenă foarte umilitoare pentru mine. Ca să plătesc spectacolele la care Ana nu avea chef să se ducă, împrumutasem bani în dreapta şi în stînga. Unul dintre creditori, căruia îi datoram o sumă mai importantă, îmi făcuse o vizită inopinată. Eu învăţasem să mă ascund, dar şi ei învăţaseră să mă găsească, cînd mă aşteptam mai puţin. Nu venise să-mi ceară banii, nu venise să-mi facă scandal, venise să-şi manifeste alesele lui calităţi sufleteşti, generozitatea, spiritul filantropic şi puterea lui de a ierta. Asta mă umplu de furie. Venise să mă ierte, să mă scutească de plata datoriei şi, la un moment dat, chiar îmi spusese: „Nu-i nimic, o să-mi achiţi datoriile într-o lume viitoare". Generozitatea lui mi se părea de o trufie şi o răutate fără de seamăn. Şi apoi, în toate aceste gesturi de cumsecădenie umană, eu vedeam numai posibilitatea de a i se face curte Anei. Toate ironiile care se făceau pe seama mea erau elogii la adresa ei. Ştiam că mulţi bărbaţi fermecaţi de frumuseţea ei încercau să profite de impasurile noastre materiale... Cine era acest om care îşi permitea să mă ierte? Cu ce drept îşi permitea el să fie cumsecade şi înţelegător cu mine? Am ajuns eu în asemenea hal, încît să depind de bunătatea făţarnică a altora? Această întîmplare nefericită mă ajutase să înţeleg mai exact situaţia deplorabilă în care mă aflam.

După această scenă, argumentele Anei mi se păruseră şi mai convingătoare. Vedeam în propunerea ei numai dorinţa de a mă ajuta să ies din impas. Ea lăsa impresia că nu are nimic comun cu acest impas financiar şi că numai din tandreţe pentru mine se zbuciumă să găsească o soluţie. Ca în toate lucrurile care nu o priveau direct, dovedea mult bun-simţ şi multă înţelepciune.

— Acum important pentru tine e să ieşi din mizeria în care te afli. Ce rost are să devii ridicol ? În fond, cînd ai să te refaci, o să-ţi iei o altă casă, poate tot la Cîmpulung.

De la o vreme, Ana începuse să lipsească tot mai des de acasă. Nu-mi spunea unde şi cum îşi petrecuse timpul, dar eu socoteam că în sfîrşit căpătasem dreptul de a cere explicaţii. Mi le refuza indignată şi nedumerită. Cînd ne împăcam sau numai oboseam, vînzarea casei de la Cîmpulung era singura temă de conversaţie.

Starea noastră materială era, desigur, foarte proastă, dar Anei îi şi plăcea s-o sublinieze şi să o amplifice. Se îmbrăca înadins într-un halat roşu, murdar şi zdrenţăros, ca să accentueze situaţia precară şi să-mi mărească sentimentul de vinovăţie. Mulţi dintre creditori discutau direct cu Ana, căci în mine nu mai aveau încredere şi asta îi mărea iritarea. Nu concepea să facă din nenorocirea noastră materială o cauză comună.

Sfatul ei de a vinde casa părintească de la Cîmpulung mă întrista, dar mă şi bucura, căci îmi dezvăluia o fiinţă mult mai puţin misterioasă. Mi se părea că distanţa dintre noi se micşorase, deveniserăm amîndoi nişte bieţi oameni îngroziţi de vicisitudini. Descoperisem că Ana era o fiinţă slabă, incapabilă să suporte cea mai firavă împotrivire a sorţii. Îşi regreta accesele de exaltare şi independenţă şi îşi propunea ca de acum înainte să trăiască în modestie şi supunere. Vulgaritatea e ultima speranţă a omului, şi Ana se agăţase cu furie de ea. Nu

numai că nu mă respecta pe mine, ceea ce ar fi poate firesc, dar îşi privea întreaga existenţă cu dispreţ şi înstrăinare. Îşi aruncase toate vălurile de taină care o înconjuraseră cîndva. Îmi făcea şi mărturisiri pe care altădată fără îndoială n-ar fi avut curajul să mi le facă. Se plîngea că regizorii nu o apreciază la adevărata ei valoare, că nu joacă atîta cît ar fi vrut, că nimeni nu se gîndise să o cheme la Buftea, măcar pentru nişte amărîte de probe. Îmi devenise mai apropiată, o înţelegeam poate mai bine, dar puterea ei de seducţie se micşorase. Îmi dădea şi sfaturi dintre cele mai rezonabile. Că ar trebui să mă ţin de meseria mea, care e atît de frumoasă şi de interesantă, că ar fi cazul să-mi dau odată teza de doctorat, să am grijă de cariera mea ; că timpul trece şi trebuie să lăsăm ceva în urma noastră, că n-ar fi rău să-mi găsesc o femeie cumsecade, liniştită, şi să-mi întemeiez o familie. Această apropiere îmi apărea nesfîrşit de tristă şi de mediocră. Cînd ne înţelegeam, cînd făceam planuri de viitor, cînd ne hotăram să devenim înţelepţi, ne plictiseam de moarte.

Mă înduioşau tristeţile şi aspiraţiile ei, dar eu duceam dorul Anei de odinioară, al depărtării şi înstrăinării. Căci ceea ce uneşte oamenii e numai distanţa — îmi spuneam eu îngrozit de oboseala care mi-o lăsase în suflet apropierea de Ana. Adevărat şi pur e numai ceea ce ne desparte de semenii noştri. Căci îndepărtarea e un vis, speranţa că la capătul ei toate frumuseţile sînt posibile. Cînd ne apropiem unul de altul, vedem că totul n-a fost decît amăgire. Sigur, putem să iubim pe cei apropiaţi, putem să-i ajutăm, putem să le împărtăşim suferinţele, dar nu putem să dorim cu patimă decît pe cei străini.

Simţeam că venise timpul despărţirii de Ana. Simţeam că despărţirea stătea de acum în puterile mele. Înfricoşat, îndrăgostit şi laş, pîndeam oboseala şi mediocritatea Anei pentru a aduna puterea de a o părăsi.

Acum înțelegeam că ideea despărțirii încolțise în sufletul meu din clipa în care o cunoscusem. Știam însă că numai iubind-o, trăind alături de ea, puteam căpăta puterea de a renunța la ea.

Din clipa în care crezusem că mă pot despărți de Ana, ideea de a vinde casa de la Cîmpulung mă atrăgea din ce în ce mai mult. Pasiunea e speranța noastră de a trăi veșnic în sclavie. Nevoia de libertate, curajul de a suporta singurătatea, care îmi apăruseră în suflet îmi spuneau că pasiunea mea pentru Ana se apropiase de sfîrșit. O, Doamne, și cu cîtă meschinărie, cu cîtă pedanterie, cu cîtă viclenie îmi agoniseam zi de zi puterea de a o părăsi. Reînviam înadins întîmplări de mult uitate, în speranța că voi găsi dovezi ale mediocrității ei. Priveam cu un sentiment de profundă recunoștință fiecare gest de vulgaritate sau de oboseală al Anei.

Cînd i-am anunțat hotărîrea mea de a vinde casa, s-a bucurat ca un copil. Niciodată nu mai văzusem atîta strălucire și încîntare în ochii ei.

— Grozav ! Dacă ai ști cît mă bucur pentru tine ! Să plecăm acum, imediat...

Puterea Anei de a renaște în cele mai diferite împrejurări era atît de mare, încît mi se părea că ea nu ducea niciodată povara trecutului. Din pricina exuberanței sale, aveam și eu sentimentul că nu mă duceam să-mi vînd casa părintească, ci plecam undeva în vacanță. Bucuria mea era însă mult mai mare, căci mă vedeam la capătul acestei experiențe un om liber. Am să scap de creditori, cu ce plăcere le voi înapoia banii lor nemernici, am să scap de viața asta mizerabilă, am să scap de privirile ironice ale donjuanilor localnici, am să scap de pasiunea mea pentru Ana, de toate cîte mi s-au întîmplat, am să iau totul de la început. Mă gîndeam însă, dintr-o slăbiciune pe care încercam să mi-o ascund, că aș putea renunța la pasiunea pentru Ana, dar nu și la Ana. Credeam că am putea rămîne împreună, împăcați

cu o iubire curată și monotonă. Visuri fățarnice și romantice, de care poate m-aș fi îngrozit dacă s-ar fi împlinit. Nu cred că mai putem iubi femeile de care am fost legați cîndva prin pasiune. O iubire are toate șansele să eșueze în pasiune, dar pasiunea, simțeam eu, n-are în ea forța de a se ridica la înălțimea și puritatea iubirii.

Casa de la Cîmpulung i-a plăcut foarte mult Anei. Aproape că uitasem că venisem s-o vînd ; dormeam afară, în curte, sub bolta stelelor, hoinăream împreună cu Ana prin toate locurile copilăriei mele. Trei zile ne-am simțit fericiți ca niște tineri căsătoriți.

Într-una din aceste seri, Ana venise lîngă mine, în camera părinților, acolo unde îmi plăcea să zăbovesc printre amintiri și fotografii de familie. Mi se păruse foarte schimbată. Nu mai era parcă atît de frumoasă, dar o simțeam foarte emoționată, aproape îndrăgostită. Venise să-mi propună un armistițiu, care însemna pentru ea un fel de declarație de dragoste.

— Nu mai sîntem atît de tineri, nici eu, nici tu, am zburdat destul. Ar trebui să ne înțelegem. Ce rost are să mai facem alte experiențe ! Cîteodată îmi ești foarte drag.

Și își încheie declarația de dragoste sau, mai exact, expunerea de motive, printr-o izbucnire de entuziasm, care nu mi se păruse îndreptățită.

— Hai să îmbătrînim împreună ! O să ne descurcăm noi, într-un fel sau altul.

Era o mărturisire care mă întristase. Conviețuirea propusă de Ana, trista ajutorare reciprocă alunga și mai mult voluptatea depărtării și bucuria înstrăinării. Nu i-am răspuns nimic, am tăcut tot timpul posomorît și singur, și ea a înțeles că mărturisirea ei nu mă bucura.

Abia a patra zi ne-am adus aminte pentru ce anume venisem la Cîmpulung. Ceva din nemulțumirea din seara mărturisirii mai răzbătea în vocea și în atitudinea Anei.

— Trebuie totuși să-ți vinzi casa. Doar n-am venit aici ca să culegem flori și să ne amintim de copilărie.

Teoretic, amatori de a cumpăra casa erau foarte mulți, dar eu aveam nevoie de cineva care să-mi dea cei patruzeci de mii de lei, prețul pe care eu îl fixasem, imediat. Amatorii cu care intrasem în vagi discuții nu puteau decît să-mi dea un avans de cinci sau zece mii de lei, urmînd ca restul de bani să mi-l achite mai tîrziu, peste cîteva luni. O asemenea soluție nu mă interesa; eu, care voiam să scap de umilitoarele datorii, aveam nevoie imediat de acești bani.

Din acest impas încercase Ana să mă salveze.

— Cunosc eu omul de care ai nevoie. Are și bani, căci este un pictor la modă.

Ceea ce mă enerva era că Ana vorbea de acest bărbat ca de un vis frumos, dar inaccesibil.

— Tu nu-l cunoști, ți-ar plăcea foarte mult de el dacă l-ai cunoaște. E puțin ciudat, dar unui om de talent i se poate ierta asta. Duce o viață foarte retrasă. Nu-i place băutura, nici femeile, nici discuțiile în contradictoriu. Ce atelier frumos și-ar putea face el aici, în casa ta!

Nu știu de ce, de la primele cuvinte ale Anei, simțeam că îl urăsc de moarte pe acest cumpărător ideal, pe acest bărbat talentat și bogat, căruia toate îi mergeau atît de bine. Entuziasmul cu care Ana îmi vorbise de el mă iritase în asemenea măsură, încît îi puneam la îndoială și talentul, și caracterul, și posibilitățile financiare.

— Nu sînt de acord să-mi vînd casa acestui impostor... Și apoi, sînt convins că n-are nici un ban.

— De unde știi tu că e un impostor? se indignase Ana. De unde știi tu că n-are bani? Eu într-o seară i-am văzut C.E.C.-ul.

— I-ai văzut C.E.C.-ul?! Cîte nu ți se năzar ție, cîte nu vezi tu... încercasem eu, cuprins de gelozie, să resping toate atacurile Anei. N-aveam grija argumentelor, spuneam tot ce-mi trecea prin cap... Și ce fel de talent e ăla care își pune banii la C.E.C.? N-am nevoie de cumpărătorii tăi, îmi găsesc eu un cumpărător.

— Eu vreau să i-o vinzi lui, țipă Ana. Atîta lucru poți să faci și tu pentru mine...

Cu cît Ana se încăpățîna, cu atît creștea și ura mea împotriva acestui bărbat pe care nu-l văzusem niciodată.

— Să i-o vînd lui? Mai bine o dau de pomană, o donez unui azil de bătrîni, o dărîm cărămidă cu cărămidă, dar lui nu i-o vînd, mă dezlănțuisem eu, văzînd că ura mea se risipește haotică, că nu știe cui să se adreseze.

— Zău dacă te mai înțeleg. El este exact ceea ce îți trebuie în momentul de față, îți plătește banii imediat. Acuma, cu mine, poți să fii sincer, tu nu vrei să scapi odată și odată din mizeria în care te găsești? Nu te-ai plictisit să te tot arate lumea cu degetul? Ce vrei să faci cu viața ta? Unde vrei să ajungi? Măcar spune-mi și mie!

— Dar nici nu cunoaște casa... mă agățam eu prostește de orice fleac, care ar fi putut să justifice dezlănțuirea mea de furie.

Ana, de cîte ori voia să mă tulbure sau să-mi zdruncine încrederea, scotea la iveală în mod miraculos privirea în care mă învăluise pentru prima oară. Era o privire răutăcioasă, care voia să-mi amintească încă o dată adevăratul raport de forțe dintre noi doi.

— O cunoaște, mă liniștise Ana, care după obiceiul ei amesteca mila cu aversiunea.

— De unde o cunoaște? mă înverșunasem eu cu fanatismul bărbatului înșelat, care simte că pînă și învinuirile nedrepte se vor adeveri cîndva.

— Așa mi-a spus el, preciză Ana plictisită de înverșunarea mea. Eu știu? Eu să le știu pe toate? Eu nu-i cunosc viața... De unde să cunosc eu viața tuturor bărbaților?

Şi astfel, ceea ce mie îmi apărea ca o realitate implacabilă, ea transforma într-o posibilitate oarecare, într-o ipoteză printre multe altele.

— O fi fost poate pe aici, i-or fi plăcut poate locurile, i-o fi plăcut şi casa, a întrebat a cui e, i s-a răspuns a cui e. Căci el colindă ţara, nu e sedentar ca tine.

Hotărîrile bruşte, lipsite de logică, erau una din metodele pe care Ana le folosea de cîte ori voia să-mi zdruncine liniştea. Aceste hotărîri arbitrare mă nedumereau, mă indignau, mă aruncau într-o noapte fără de sfîrşit, dar mă şi fascinau, căci măreau distanţa care mă lega de ea.

Obosită şi plictisită de refuzul meu, aşa cum era îmbrăcată, într-o rochie subţire de vară, fără să-mi spună nimic, trînti uşa, ieşi afară, în stradă, şi se pierdu pe drumul care ducea spre gară. N-am alergat după ea, nemulţumirea mea încă nu se potolise, şi apoi credeam că de data aceasta nu-şi va duce nebunia pînă la capăt.

Singurătatea, gelozia, starea de nelinişte şi de nesiguranţă făceau ca depărtarea dintre mine şi Ana să renască. Odată cu sentimentul înstrăinării mă copleşea şi pasiunea pentru Ana. Simţeam cum zilele de început ale pasiunii se reîntorc, dar simţeam că nu mai am puterea nici de a-i gusta frumuseţile, nici de a-i suporta mizeriile. Atunci, ca şi în alte dăţi, eu rămîneam torturat de hotărîrile ei arbitrare, mă chinuiam să le dau o logică, să o dezvinovăţesc, nu numai faţă de mine, ci şi faţă de ea însăşi.

Copleşit de mizeriile mele materiale, de nevoia de a-mi vinde casa şi de a scăpa de şleahta de creditori, n-avusesem răgaz să mă ocup de capriciile Anei. Am vîndut casa fără prea multă chibzuinţă, unuia care mi-a oferit imediat suma de douăzeci de mii de lei, exact valoarea datoriilor mele foarte presante. Restul de bani, urma să-i primesc peste şase luni, peste un an, sau niciodată.

Dispariţia bruscă a Anei ar fi făcut ca eliberarea de obsesia datoriilor să nu mai aibă nici un sens pentru mine. Teama de a o pierde era la fel de mare ca şi dorinţa de a o părăsi pentru totdeauna... Mă întorceam la ea cu un sentiment de umilinţă şi mai mare, blestemîndu-mi neputinţa de a o părăsi. Înţelesesem că această putere numai ea poate să mi-o dea.

— Spune-mi, Ana, cum să scap de tine ? Numai tu poţi să mă ajuţi...

Ana devenise astfel duhovnicul nefericirii mele. Eliberarea de această pasiune era parcă o cauză comună, pe care amîndoi încercam s-o ducem la bun sfîrşit. Ea îmi spunea, cu o tandreţe care mă şi tulbura, dar mă şi indigna :

— Ce vină am eu, băiatule ? Eu n-am făcut nimic ca să mă iubeşti. Poate eşti sortit să mă iubeşti toată viaţa !

Absorbit de reconstituirea trecutului, am rămas uimit şi nedumerit cînd directorul muzeului m-a anunţat că peste două ore trebuie să-mi ţin conferinţa. Totuşi, în ciuda stării de spirit atît de tulburi, conferinţa mea — în această privinţă nu te poţi înşela — avusese un mare succes. Directorul muzeului nu minţise cînd se lăudase cu „mobilizarea“ lui. Sala era plină pînă la refuz, mulţi dintre cei care doreau să mă asculte stăteau şi în picioare. Tema mă pasiona, o cunoşteam foarte bine şi cred că reuşisem să captez interesul publicului.

În sală zărisem şi multe figuri cunoscute. Îmi atrase atenţia o femeie mai în vîrstă, o actriţă mai curînd cultă decît talentată, cea care fusese prietena şi confidenta Anei. Între confidenta unei femei frumoase şi bărbaţii care au iubit-o, chiar dacă au fost trădaţi, se creează relaţii de sinceră afecţiune. Asemenea relaţii existaseră şi între mine şi venerabila actriţă. De cîte ori eram îngrozit de capriciile Anei, ea ştia să mă liniştească, avea întotdeauna la îndemînă un sfat sau o vorbă de duh.

Aleasa ei cultură și vîrsta oarecum înaintată o ajutau să privească toate lucrurile cu o nobilă relativitate.

După conferință a venit la mine, m-a îmbrățișat și m-a felicitat. Avea ceea ce ei îi plăcea să numească „l'usage du monde“, dar spontaneitatea nu i se atrofiase. Eram convins că nu făcea un act de curtoazie spunîndu-mi că îi plăcuse foarte mult conferința mea. Ușoara ipocrizie mondenă o folosea numai în împrejurări lipsite de importanță. Îmi plăcea și felul ei comic, infantil de a exagera tot ce i se întîmpla. Mi-a spus că o să mă urască toată viața dacă nu vin să-i fac o vizită.

În locuința ei patriarhală de la marginea orașului, am băut vișinată și am evocat trecutul. În provincie, pînă și amintirile miros a gutui și a provizii de iarnă. Bineînțeles, am vorbit foarte mult despre Ana.

— De cîte ori o supărai, venea la mine și se spovedea... Nu-i făceai nici un rău. Simțea că nu o iubești, că ești subjugat de ea, dar că nu o iubești...

— Dar ea m-a iubit ?

— Nu, cred că nu. Dar știu că nu te-a înșelat niciodată.

Fidelitatea Anei mi se părea o cumplită ironie la adresa mea.

— Chiar credeți că nu m-a înșelat niciodată ?

— Da... Nu te-a înșelat niciodată. Ana nu-mi ascundea mie nimic...

Oare așa să se fi petrecut lucrurile, cum susținea confidenta Anei ?

...Imaginea despărțirii mele de Ana o am mereu prezentă în fața ochilor, dar nu am întotdeauna puterea de a o privi. Acum căpătasem această putere, voiam să descopăr adevărul, să confrunt mărturiile confidentei cu ceea ce eu trăisem... Ana lipsise o săptămînă de acasă. Aceste escapade erau făcute — așa susținea ea — înadins ca să mă elibereze de pasiunea pentru ea. E adevărat, îi cerusem să mă vindece de fascinația ei, dar mi se părea

că depunea prea mult zel. Eu eram cel care, încălcînd pactul stabilit, mă trezeam făcîndu-i scene de gelozie.

...În ziua aceea, așadar, se înapoiase după o săptămînă de absență. Ca și cum s-ar fi întors de la spectacol, se așeză imediat în fața oglinzii să se demachieze.

— Ce-a mai fost pe-acasă ? M-a căutat cineva ? întrebă așa, într-o doară, fără să aștepte răspuns.

Nu trăia nici un fel de sentiment de vinovăție, dimpotrivă, infidelitățile ei aveau ceva eroic, căci le comitea numai ca să mă convingă de mediocritatea mea.

— Am înnebunit așteptîndu-te... Ce înseamnă asta, Ana ?

Nu există nimic mai ridicol decît un bărbat care aduce reproșuri iubitei, în timp ce ea se află în fața oglinzii. Clocoteam de ură împotriva Anei și a neputinței mele de a mă elibera de ea.

— Înseamnă că toată povestea asta fără noimă trebuie isprăvită odată, răspunse simplu Ana, apropiindu-și obrazul de oglindă.

Chiar în acea clipă, lumina se stinse brusc. Asemenea incidente erau frecvente pe atunci în orașul X. Întunericul mă intimidă întrucîtva, cîteva clipe, dar în cele din urmă îmi dădu putere și încredere în mine.

— Da ! Ajunge ! am strigat, mîndru de rezonanța cuvintelor. Ajunge cu această butaforie !

Reproșurile pe care ni le aruncam unul altuia spintecau și luminau încăperea. Doar la flacăra lor mai distingeam silueta Anei. La un moment dat, din direcția ei nu mai veni nici un cuvînt, nici un sunet. Tăcerea ei îmi spori senzația de nesiguranță. Întunericul era și mai greu, și mai de nepătruns. Indignat de tăcerea Anei, m-am apucat, cotrobăind prin beznă și pipăind obiectele din încăpere, să-mi fac bagajele. Atunci, Ana izbucni în plîns. Distingeam vag de unde veneau aceste suspine îndurerate, dar mi-era greu să ajung pînă la Ana. Străbătînd ca un

orb întunericul, în cele din urmă am descoperit-o. Am căzut în genunchi în fața ei și am încercat s-o mîngîi, dar ea m-a îndepărtat cu fermitate și tandrețe.

Așa s-au petrecut lucrurile...

La capătul acestei reconstituiri, descopeream ceea ce știam dinainte : Ana îmi dăduse puterea de a o părăsi, putere pe care eu n-aș fi avut-o niciodată.

VIAȚA DE SPITAL

Venise oboseala, acea oboseală pe care o așteptase cu atîta emoție. Numai cînd îl năpădeau remușcările, scîrba pentru timpul irosit, Benedict se apuca de muncă. Cunoscîndu-se bine, lucra parcă la această scîrbă ; o provoca, și-o pregătea, de aceea se și amesteca în tot felul de întîmplări stupide cu sentimentul că astfel îl va cuprinde mai repede oboseala. Metoda se dovedise și de data asta eficace, în scurtă vreme Bucureștiul, schimburile de idei, femeile, petrecerile reușiseră să-l obosească, să se despartă de ele fără părere de rău. Fire echilibrată, Benedict simțea cînd „întrecea măsura". El nu putea să trăiască fără a munci, inactivitatea îndelungată îi dădea un sentiment de culpabilitate foarte concret, de parcă lovise un om cu mașina și fugise de la locul infracțiunii. Senzațiile își pierdeau acuitatea, nici băutura nu mai avea farmec, femeile își pierdeau gustul — totul ajungea la el fad și diminuat, așa cum primește impulsurile din afară un om bolnv de gripă.

Își văzu în oglinda de la intrarea restaurantului Berlin chipul răvășit de nesomn și înțelese că toată această agitație trebuia să sfîrșească imediat. O discuție la W.C. între două fete mai mult decît suspecte, tradiționalele discuții în vederea stabilirii unui punct comun — „Te duci

tu cu el sau ...mă duc eu cu el ?" — îl scîrbi atît de tare, încît părăsi imediat restaurantul. Înțelese că el, delicatul, echilibratul, gloriosul, intransigentul, incoruptibilul, era obiectul acestui tîrg vulgar.

Așa că, brusc, fără să-și anunțe prietenii, fără să-i telefoneze Marianei, se trezi în acceleratul de Cluj. Voia să rămînă doar două-trei zile la Cluj și pe urmă se gîndea să plece la Turda, la fabrica de sticlă. Experiența nu-l înăcrise, faima nu-i dăduse „respectabilitate", uitase tot ce trăise, uitase toate cărțile pe care le scrisese, vie și importantă rămăsese doar o veșnică uimire în fața vieții. Spiritele practice îl criticau că, „la cîți bani i-au căzut în mînă", n-avea încă o locuință confortabilă, nici mașină, nici bani la C.E.C., dar Benedict rîdea de toate aceste acuzații prostești. Trăind de azi pe mîine, Benedict se simțea fericit.

Ajunse la Cluj seara pe la zece, trase la Continental, unde experiența îl silise să-și rezerve o cameră, avusese buna idee de a telefona din Gara de Nord. Era foarte încîntat de promptitudinea cu care părăsise Bucureștiul, dealtfel îi plăceau aceste dispariții misterioase, se amuza cu ideea că i se pierde urma. Chiar și femeile voia să le lase o vreme singure, de capul lor, obsesia proprietății îl obosea și nu se supăra dacă, la întoarcere, din modestul lui harem se alegea praf și pulbere. N-avusese niciodată vanitatea de a pune ordine în haosul senzațiilor.

Cu Mariana lucrurile păreau ceva mai complicate. Era — după o expresie comună — „o femeie de cursă lungă". Așa i-a și fost prezentată. „Fii atent, Benedict, e o femeie de cursă lungă..." Expresia e, desigur, destul de ambiguă, dar ceva adevăr tot se ascundea aici... Numai că Mariana avea impresia că „nu-și trăia toate experiențele". Cu orice bărbat s-ar fi găsit, ea avea capacitatea de a visa la alt bărbat, ca și cum un bărbat devine deplorabil numai prin simplu fapt că există cu adevărat. Realitatea

îi trezea Marianei cele mai teribile suspiciuni. Obiceiul ei de a dori mereu lucruri imposibile ajunsese să-l cam plictisească. Aceste pretenții absurde și le exprima cu multă claritate și forță.

— Dragă Ben, aș vrea să dorm într-o căpiță de fîn...

Unde dracului să găsești iarna o căpiță de fîn în plin centrul Bucureștiului?

Benedict dădea din umeri și Marianei i se părea intolerabil de prozaic.

— Ben, îți cer prea mult?

Științific vorbind, Benedict n-avea nimic, în principiu, împotriva căpițelor de fîn, și el ar fi dormit cu plăcere într-o atare căpiță, dar îl înfuria, de fapt, incapacitatea ei aproape bolnăvicioasă de a se bucura de prezent.

Relațiile dintre Benedict și Mariana continuau sau, mai exact spus, se tîrau, în așteptarea unei minuni. Legătura lor era, chiar sub raport fizic, plăcută, aproape ireproșabilă, dar lipsită de emoție și amîndoi așteptau miracolul care să înfrumusețeze totul. Erau de aproape un an împreună, și minunea nu-și arătase încă nici un semn. Dar Mariana era îngrozitor de frumoasă, neverosimil de frumoasă. Benedict o privea îndelung noaptea, în somn — evident, goală: nu suporta veșmintele — și se uimea mereu de perfecțiunea cu care natura o înzestrase. Frumusețea Marianei îi dădea o senzație de echilibru, și lui Benedict îi plăcea s-o vadă cum, inconștientă, somnoroasă, copilăroasă, venea la birou și-l acoperea cu părul și mireasma ei.

— Nu mai lucra atît, Ben. Vreau să facem dragoste. Te-am rugat. Noaptea nu se scriu capodopere, noaptea se fac alte lucruri.

Benedict ar fi fost poate mulțumit cu Mariana, dacă ea n-ar fi sugerat mereu, pînă la enervare, că nu se simte „realizată ca femeie“, că așteaptă „o iubire care să o înnebunească...“ Avea și cruzimea mărturisirilor totale.

— Vreau să-mi pierd capul, Ben. Cu tine mă simt prea liniștită. Nu mi-e teamă că te pierd...

Într-adevăr, în relațiile dintre ei nu exista nici un mister, dar de asta nimeni nu era vinovat. Misterul, există, sau nu există... dar Mariana îi reproșa absența „inefabilului“, cu tonul cu care îi reproșa că bea prea mult... Dealtfel, Mariana avea și cruzimea reproșurilor absurde, reproșuri care trebuiau adresate, de fapt, naturii și nu lui. Îi reproșa uneori și că „e prea înalt“ și altele, la fel de absurde.

— Ben, de ce ai tu ochi căprui?...

În asemenea condiții, minunea n-avea cum să apară, erau puține șanse ca Benedict să scadă cu cîțiva centimetri și să-și schimbe culoarea ochilor. Brusca dispariție avea deci și scopul de a o ajuta pe Mariana „să vadă ce se întîmplă cu ea“. Mariana propunea mereu asemenea pauze, convinsă că aceste pauze îi vor ajuta să se clarifice. Benedict era prea inteligent ca să creadă în eficiența acestor copilărești metode, dar nu se împotrivea niciodată rugăminților Marianei. El folosea nevoia Marianei de clarificare ca să poată lucra în liniște.

Relațiile se reluau întotdeauna la inițiativa Marianei.

— Ben, mi-ai lipsit enorm...

Acum avea de gînd să-i dea Marianei posibilitatea de a-i simți mai mult timp lipsa și din acest punct de vedere plecarea la Cluj era iarăși binevenită.

Ieșise în restaurantul hotelului să bea ceva — o sticlă de vin roșu, băutura lui preferată de atîta vreme neschimbată: detesta băuturile tari. Nu se zărea nici o mutră cunoscută. Voia să fie singur... Pentru Benedict, singurătatea era o necesitate violentă, aproape fiziologică. Niciodată nu se plictisea singur. „Cînd sînt singur, am și eu cu cine schimba o vorbă.“ În tinerețe, nevoia de singurătate lua forme caraghioase. Își fixa cu el însuși o întîlnire la Pescărușul, avea întotdeauna senzația că întîrzie, îl apuca o disperare, o nerăbdare, și atunci oprea un

taxi şi implora şoferul să meargă cu toată viteza. Şoferul credea că pierde avionul, sau ceva la fel de grav, de fapt Benedict se grăbea la întîlnire cu el însuşi. Numai spiritele vulgare credeau că Benedict se plictiseşte singur şi, judecîndu-l cu măsura lor, se ofereau „să-i ţină companie". Dar el învăţase să-şi apere singurătatea şi refuza brutal asemenea generoase propuneri.

— Pot să stau puţin cu tine ?

— Nu. Nu se poate...

Un asemenea refuz, atît de clar exprimat, provoca adevărate accese de uimire, iar uneori chiar de ură. Dar Benedict ştia că numai un refuz clar îi poate păstra intactă singurătatea. Şi apoi, lui Benedict îi plăcea să bea numai cu prieteni, cu prieteni vechi, încercaţi. Îl oboseau discuţiile în contradictoriu. Benedict selecta cu severitate oamenii demni de a bea cu el : mai uşor se ajungea la Oxford decît la masa scriitorului. Aşa că toţi cei care, după ani de zile, răzbăteau pînă la masa lui Benedict, se socoteau nişte privilegiaţi. Şi într-un fel chiar erau.

După al treilea pahar de Cabernet-Sauvignon, se simţea bine, chiar foarte bine, o stare de dulce moleşeală şi încîntare de sine pusese stăpînire pe el. Amestecul alcoolului cu conştiinţa propriei valori se dovedise încă o dată foarte reconfortant.

Dar, în timpul acestei stări de beatitudine, o durere atroce se năpusti asupra lui, brusc, fără nici un avertisment. Durerea păru la început teribil de globală, nu-şi dădea seama în ce zonă a organismului se localizase. Avea aerul unui om jignit, de parcă fusese lovit în mod laş, pe la spate, de cineva pe care nu-l cunoştea şi cu care n-avea nimic comun. Inamicul nu putea fi deocamdată identificat. Senzaţia de durere era atît de nouă pentru Benedict, încît nu ştia ce atitudine să ia, să se lase pradă durerii sau să i se împotrivească. Dar duşmanul era ascuns, n-aveai cui să te împotriveşti. Deşi era unsprezece seara, oră de vîrf, restaurantul era încărcat de clienţi a-

gitaţi şi veseli, Benedict avea impresia că totul se golise în jurul lui. Durerea îl făcuse parcă invizibil, nimeni nu-l observa şi chiar şi ospătarul îl ocolea. Benedict înţelese că trebuie să accepte durerea, nici o împotrivire nu era posibilă. Mai mult decît atîta : durerea se revolta împotriva indiferenţei lui Benedict şi căuta să-l pedepsească pentru faptul că nu o luase în serios.

Accepta însă mai uşor durerea decît ideea că el, fericitul, echilibratul, gloriosul, unanim apreciatul, ar putea să se îmbolnăvească. Cum adică : să se îmbolnăvească, tocmai el ?... Cu ce drept ?... Cine şi-a permis această glumă sinistră, tocmai cînd el se găsea în plinătatea puterilor ?

Boala era pentru Benedict o realitate din afara lui, străină de el. Auzise doar despre oameni care s-ar fi îmbolnăvit, tot aşa cum auzise despre cutremurele din Japonia. O mare nedreptate se săvîrşise, dar era prea slăbit ca să poată protesta împotriva acestei nedreptăţi ; avea senzaţia că natura îşi încălcase propriile ei legi.

Deocamdată, grija lui era ca nimeni din clienţii restaurantului să nu observe starea în care se afla. Spaima de ridicol era atît de mare, încît ar fi preferat să moară aici, în restaurant, decît să aibă sentimentul că impasul fiziologic devine public. Pînă atunci, Benedict nu cunoscuse suferinţa fizică, şi sfaturile Marianei — „Nu mai fuma, dragă, pe stomacul gol, că o să capeţi un ulceraş" — i se păreau ridicole. El nu reţinuse din acest avertisment decît enervarea pe care i-o stîrnea plăcerea Marianei de a folosi cu orice prilej diminutive : „ulceraş", „berică", „mîncărică", „culcărică".

Cu mare efort reuşi să părăsească restaurantul, să nimerească în pat şi să se prăbuşească... În intimitate, nevăzut de nimeni, durerea părea mai puţin atroce. Aştepta, totuşi, ca durerea să înceteze, aşa cum altădată aştepta ca Mariana să termine cu obiecţiile ei stupide. Credea că du-

rerea se afla în afara lui și numai din pricina unei clipe de neatenție își impusese supremația.

Apoi își pierdu cunoștința și nu-și reveni decît foarte tîrziu, cînd se trezi în patul spitalului, înconjurat de o armată de halate albe, ceremonioase, austere și misterioase. Nu-și amintea cum de ajunsese din patul hotelului în patul spitalului, de aceea avea impresia că oamenii din fața lui sînt jumătate ospătari, jumătate medici, că medicamentele sînt pe jumătate alcooluri tari aduse din barul restaurantului. Realitatea era încă ambiguă, refuza să se organizeze în ceva unitar și implacabil.

Nu se aștepta să ajungă aici, și încă atît de repede. Nu fusese niciodată bolnav, nici măcar de gripă și, ca majoritatea oamenilor, credea că boala trebuia să apară treptat, că n-are voie să se instaleze brusc, fără nici un avertisment prealabil. Oamenii cred că și moartea trebuie să fie un proces îndelung — de aceea orice dispariție bruscă îi jignește : „Cum de-a murit ? Ieri m-am văzut cu el la Capșa !...“

Benedict se simțea contrariat, ofensat, de parcă ar fi fost un om arestat pe nedrept. Se simțea nu pacient, ci delincvent, deși vina lui nu era decît o atroce durere de stomac. Toți medicii, albi și politicoși, i se păreau niște anchetatori necruțători și chiar și anul și locul nașterii Benedict îl mărturisise cu un sentiment de jenă. Venise la spital direct de la cîrciumă și asta mărea dificultatea acomodării. Primise cîteva calmante — durerile cedaseră — și aștepta ca medicii să se schimbe în ospătari și să-i aducă puțin coniac. Dar albul spitalului — un alb disperat, un alb feroce, un alb metodic, acaparator, se împotrivea acestei schimbări.

— Va trebui să stați cîtăva vreme printre noi... hotărî medicul de gardă, după ce se uită la ceas, ca și cum hotărîrea lui depindea de timp și nu de starea bolnavului.

Doctorul dispăru apoi, ceremonios și rece, iar sora mai rămase cîteva minute, zîmbind permanent, ca și cum ar fi avut sarcina de a mai îndulci situația.

— Mîine dimineață aștept urina dumneavoastră...

Și Benedict rămase singur. Se gîndi să-i dea un telefon Marianei, s-o liniștească, să-i explice că nu se află în brațele altei femei, ci într-un pat de spital... Într-adevăr, Mariana se arătă foarte fericită că Benedict se îmbolnăvise și nu o înșelase. Era atît de fericită, încît nici nu-i venea să creadă...

— Chiar ești în spital ? La ce spital ? Mă, tu nu mă minți ? La Cluj ? Mormidabil ! Cum de-ai ajuns la Cluj ?

Ea avea impresia că Benedict se ține mereu de pozne, că e un extravagant incorigibil... A ajunge la spital i se părea o trăsnaie, ca și ideea ei de a merge iarna la mare. Mariana era „o originală“ și se dădea în vînt după bărbații trăsniți. Dar acum se simțea mai liniștită, ca și cum boala lui Benedict ar fi avut valoarea unei declarații de dragoste.

— Mîine vin să te văd...

— Nu știu dacă mîine e zi de vizită, se pomeni Benedict familiarizat brusc cu legile și atmosfera spitalului.

— Și ce dacă nu e ? Mă descurc eu... Spune-mi, ce să-ți aduc ?... N-ai nimic la tine, dacă te-au luat direct de la braserie.

Boala lui Benedict îi măgulea chiar și amorul propriu, îi demonstra cîtă dreptate avusese ea în tot ce îi spusese.

— Ți-am spus eu, Benedict. Bei prea mult și mănînci prea puțin... Dacă nu mă asculți pe mine !...

Benedict nu mai avea răbdare să converseze, îi spuse Marianei că o iubește, ca să aibă un motiv de a scurta conversația ; de fapt în tot acest timp se gîndea la urina pe care toată lumea o aștepta cu atîta emoție. De analiza urinei depindea viitorul lui, și pentru prima oară Benedict trăia o senzație de umilire, de parcă materia își bătea joc

de el... El se crezuse alcătuit numai din spirit şi talent, şi începutul mizeriei fiziologice i se părea o nedreptate, destinul îl înşelase, nu se ţinuse de cuvînt.

De la cabina telefonică şi pînă la rezerva lui, Benedict trecu prin cîteva coridoare. La sfîrşitul acestei călătorii, o mogîldeaţă în pijama şi papuci îi apăru în faţă şi îl somă să răspundă ca un borfaş de drumul mare :

— Ulcer ?... Spondiloză ?... Ficat ?...

Mogîldeaţa aştepta un răspuns imediat. Benedict înţelese că aici oamenii se cunosc numai prin intermediul bolilor, că nu mai există indivizi, ci doar boli.

— Mă mai plimb puţin... Noi, ulceroşii, mîncăm în seria a doua. Întîi mănîncă diabeticii. Au prioritate...

— Nu ştiu... răspunse Benedict, care nu voia să intre în nici o tabără, nici a ulceroşilor, nici a diabeticilor. Azi m-am internat...

— E, eşti novice, şi faţa i se însenină de un zîmbet plin de superioritate. Eu împlinesc mîine trei luni de cînd sînt internat. Eu sînt cel mai vechi aici. Sînt un caz special.

Mogîldeaţa era gata să-l familiarizeze pe Benedict cu viaţa spitalului, boala lui îndelungată îi adusese o incontestabilă autoritate.

— Spitalul e bun... Mîncarea e bună. Medicii sînt buni... Dar profesorul e prea sever...

Mogîldeaţa îi atrăsese atenţia prin mîndria cu care vorbea despre boala lui. Pesemne boala aceea era cea mai mare realizare a lui. Se socotea un iniţiat în împărăţia suferinţei fizice şi îi sugeră lui Benedict că ar fi în interesul lui să-i devină prieten. Mogîldeaţa îi divulga toate aceste banalităţi despre viaţa spitalului cu un aer misterios, voia parcă să-l alăture unei tenebroase conjuraţii.

— Noi, bolnavii, trebuie să fim uniţi.

Prezenta lucrurile, ca şi cum în spital ar exista două tabere, a bolnavilor şi a medicilor, şi între aceste două tabere s-ar duce o acerbă luptă pentru putere.

Dar boala lui nu era omologată, şi din această pricină Benedict mai avea încă psihologia unui om sănătos, aşa că nu se grăbea să-i acorde necunoscutului amiciţia. Mogîldeaţa se arătase jignit de indiferenţa lui Benedict şi, din nevoia de a se impune, avu o neaşteptată criză de orgoliu :

— Eu sînt un caz special... Vin să mă vadă profesori din toată lumea... M-au dus şi la Timişoara, la un simpozion ştiinţific. A venit şi un profesor din R.F.G. să mă vadă...

Benedict, care se socotise în primul rînd spirit, se simţea transformat, zi de zi, într-o banală şi foarte concretă expresie a materiei.

— Domnul Benedict, electrocardiograma dumneavoastră.

Analizele, blestematele analize duceau cu succes la capăt monstruoasa defăimare... Toate aceste analize, ale urinei, ale ficatului, ale fecalelor, ale sîngelui, ale inimii, îl calomniau — încercau să-l discrediteze în faţa propriilor lui ochi. Dosarul medical se îmbogăţea în fiecare zi cu noi şi noi analize, expertize, radiografii, electrocardiograme, care de care mai edificatoare, şi Benedict refuză la început să se confunde cu ele, să le recunoască drept ale lui.

Cînd medicii stabiliseră — la capătul atîtor analize — diagnosticul, Benedict simţi că i se ia o piatră de pe inimă, înţelegea că intră şi el în rîndul oamenilor. Pînă atunci trăise în neorînduială : un vagabond fără căpătîi. În sfîrşit, îşi băgase minţile în cap. Boala îi dăduse şi un soi de ciudată imunitate, iar analizele îndeplineau parcă şi rolul unor miraculoase legitimaţii, care-i deschideau toate uşile...

— Cu hemograma asta nu mă refuză nimeni...

Benedict observase cu uimire că boala îi devenise apropiată, necesară. Se obişnuise cu durerea care trebuia

să apară la o anumită oră, o aştepta, şi orice întîrziere îl descumpănea. Într-o zi, durerea nu-şi făcu apariţia la ora obişnuită, cine ştie ce miracol se săvîrşise în organism şi Benedict o aşteptă pînă noaptea tîrziu, cu credinţă, ca pe o femeie frivolă în care totuşi crezi şi nu înţelegi ce anume a împiedicat-o să vină la întîlnire... Şi, fără cunoscutele spasme, fără orgoliul de a depăşi durerea, se simţea singur. Durerea începu să-i placă. O aştepta cu devotament, tresărind la fiecare simptom care putea să fie prevestirea suferinţei fizice, şi adormi, sleit de atîta încordată aşteptare şi de atîta zadarnic devotament. Fără durerea cunoscută, Benedict se simţea frustrat, deposedat de un sacru privilegiu.

Boala îi ţinea de urît, reuşise să-i organizeze întreaga viaţă, să pună o anume ordine în existenţa lui atît de boemă pînă atunci. Medicamentele pe care le lua la anumite intervale dădeau vieţii lui un sens, o aşezau în coordonate precise şi riguroase. Expresii ca „înainte de transfuzie“, „după transfuzie“, „înainte de Triferment“, „după Triferment“, deveniseră criterii nu numai de organizare a lumii, ci şi de percepere a ei... „După Triferment mă duc să-i dau un telefon Marianei...“ Chiar şi înjurăturile făceau apel la proaspetele lui informaţii medicale. „Napotonul mă-tii !“ Sau : „Ciclobarbitalul cui te-a făcut !“

Oamenii din afară, oamenii sănătoşi îi păreau din altă lume, îi era din ce în ce mai greu să se înţeleagă cu ei. Sănătatea acestora şi boala lui creaseră o animozitate fără ieşire.

Mariana, în viclenia şi subtilitatea ei feminină, înţelese starea de spirit a lui Benedict. De aceea, încerca să restabilească, într-un fel, echilibrul, să se prezinte în faţa lui ca o viitoare bolnavă.

— Dragă Benedict, am fost şi eu la doctor... Mă supără de la o vreme ficatul...

Dar Benedict n-avea încredere decît în indivizi a căror boală fusese riguros depistată şi omologată ca atare. Aşa că asculta fără încredere mărturisirile Marianei. Dealtfel, femeia plesnea de sănătate, şi toate eforturile ei de restabilire a echilibrului se dovediseră zadarnice.

Căci Mariana se ţinu de cuvînt şi veni să-l viziteze la spital. Găsea totul perfect, portarul amabil, medicii şarmanţi, surorile adevărate mame. Profesorul — o comoară de om, o bijuterie, dacă ar fi avut treizeci de ani mai puţin, s-ar fi amorezat de el, iar halatul de bolnav îl prindea grozav pe Benedict.

— Benedict, du-te şi uită-te în oglindă. Eşti de milioane... Am să-ţi fac şi eu unul, să-l ai cînd te întorci...

Feminitatea violentă a Marianei aproape că distruse ordinea riguroasă, nemţească a spitalului. Ca mai toate femeile care duseseră pînă la un timp o viaţă foarte liberă, Mariana ştia să se facă simpatică tuturor, de la portar pînă la Profesor. Faţă de bărbaţii mai în vîrstă, strategia ei era dintre cele mai bătătoare la ochi, dar şi dintre cele mai eficace. Îi socotea pe toţi foarte periculoşi, mai periculoşi decît cei tineri, „care nu ştiu ce vor...“, „care nu ştiu să se poarte cu femeile“. Ea examină spitalul ca o amfitrioană pregătirile unei serbări nemaipomenite.

— E foarte drăguţ... Cînd mă îmbolnăvesc, aici mă internez...

Şi lăsa cadrele medicale să se desfete cu această ispititoare posibilitate. Apoi, cu ştiinţa ei inimitabilă de a se descurca în orice împrejurare, expedia toţi bărbaţii, cu aerul că le face o mare favoare :

— Lăsaţi-mă cu derbedeul ăsta...

Îşi aprinse o ţigară şi oftă, gata să-şi ducă pînă la capăt toate obligaţiile. Dar Mariana era sănătoasă, şi Benedict o asculta cu suspiciune.

— Profesorul mi-a spus că nu e nimic grav... Mi-a spus că ai o inimă grozavă.

Toţi oamenii sănătoşi se simţeau obligaţi să ofere în dar celor internaţi informaţiile obţinute de la cele mai înalte foruri medicale. Divulgarea secretului era o formă de tandreţe...

— Chiar dacă se ajunge la cuţit, nu e grav... Stomacul se reface după o perioadă, mi-au spus toţi medicii... Ia spune, Ben, iubitule, te doare ?

Benedict îi fu recunoscător pentru această întrebare simplă.

— Da. Mă doare. Dar m-am obişnuit...

— Te doare şi acuma ?

— Cum să mă doară, cînd eşti tu de faţă ?

— Merçi, Ben. Eşti foarte drăguţ...

Mariana, încîntată de acest compliment, se grăbi să plece — „Pa, Ben“ —, temîndu-se ca nu cumva el să se răzgîndească şi să-i ia înapoi favoarea pe care i-o făcuse.

— Nu te superi, Ben ? Pierd avionul şi mîine am o grămadă de treburi...

Inspecţia de dimineaţă — în frunte cu Profesorul — era pentru Benedict un adevărat coşmar. Armata înainta vertiginos şi surorile agitate, înfricoşate, dădeau mereu comunicate laconice de pe cîmpul de luptă.

— Profesorul e la pavilionul patru... Se îndreaptă spre pavilionul cinci...

Altele aduceau şi amănunte psihologice.

— Azi Profesorul e foarte prost dispus...

Benedict se miră la început, cînd observă că toţi ceilalţi însoţitori din eleganta, alba şi ştiinţifica cohortă urmăresc mai mult capriciile Profesorului decît evoluţia bolii pacientului. Totuşi, Profesorul, cu severitatea şi energia lui supraomenească, exercita o mare putere de seducţie, şi Benedict se simţi şi el neajutorat în faţa acestui bătrînel sfrijit şi veşnic proaspăt bărbierit : credea

şi el, ca toţi pacienţii, că omuleţul e capabil de minuni...

— Cum se simte ziaristul ?... întrebă Profesorul pe medicul de salon, evident de formă, căci niciodată nu-i aştepta răspunsul... Voi, artiştii, beţi cam mult...

Întreaga suită, albă, austeră şi ştiinţifică, începea să rîdă, de parcă Profesorul făcuse cine ştie ce glumă reuşită. Cînd însă un pacient naiv îi punea o întrebare mai directă — „Ce credeţi, mă fac sănătos, domnule profesor ?“ —, Profesorul se arăta foarte mirat, de parcă bietul om comisese cine ştie ce necuviinţă.

Odată chiar Benedict şi-a luat inima în dinţi şi i-a adresat această întrebare nepermis de simplă. Profesorul se uită la el, ca la un nebun : ce fel de întrebare mai e şi asta ? De unde să ştie el dacă Benedict se face bine sau nu ?

Cîteodată, Benedict avea impresia că grija medicilor nici nu e vindecarea bolnavilor, ci progresul ştiinţific, şi că acest măreţ şi implacabil progres ştiinţific n-are nimic comun cu boala unuia sau altuia. Medicii se simţeau chiar ofensaţi dacă se aducea vorba despre vindecarea unui bolnav, li se părea ceva frivol, nedemn de meseria lor. De aia au învăţat ei ? De aia s-au chinuit ani de zile ? Ca să vindece bolnavii ? Cînd Profesorul venea însoţit şi de armata de studenţi şi studente, şi ea dornică de progres ştiinţific, enervarea lui creştea. Căpătase şi prestigiul stupid al unui bolnav „ideal“, care poate răspunde exact la orice întrebare şi de aceea era mereu anchetat şi terorizat, ca un hoţ de cai. Se simţea atunci doar un argument pentru nu ştiu ce teză de doctorat. A fost gata să ţipe de indignare cînd un medic — venit la specializare — i-a smuls radiografia şi-a exclamat fericit, arătîndu-o celorlalţi medici :

— Ia uitaţi-vă ce rană frumoasă ! O splendoare !

Medicul se întoarse apoi, plin de respect, spre Benedict, de parcă prin gravitatea bolii scriitorul crescuse în ochii lui mai mult decît prin cărţile pe care le scrisese.

— Aveţi o eroziune cu totul şi cu totul originală. Un caz foarte rar...

Ce să zic, mare onoare !... Nu-i surîdea deloc ideea de a deveni şi el „un caz special“, de a se vedea explicat în literatura de specialitate sau la nu ştiu care congres de interes mondial. Chiar şi frecvenţa acestor congrese şi simpozioane îl scotea din sărite. Cînd aveai nevoie de un medic, ţi se spunea că era plecat la un simpozion. Uneori chiar se şi suspenda îngrijirea bolnavului, pînă ce medicul se întorcea de la simpozion, bineînţeles cu cultura medicală mult îmbogăţită. Bolnavii dau ortul popii, şi ştiinţa progresează — asta era sentimentul care-l tulbura şi-l înfuria pe Benedict.

Sora Roza a fost prima din personalul medical care i-a demonstrat lui Benedict că judecăţile lui sînt prea nedrepte.

Sora Roza traducea toate evenimentele spitalului, toate deciziile medicilor în limbajul ei colorat şi direct. Sensibilitatea surorii Roza în faţa bolii era atît de vie, încît a o judeca după vocabularul folosit i se părea lui Benedict o adevărată profanare. Spăla fundurile bolnavilor, îi curăţa, îi căra, le dădea să mănînce, îi încuraja, avea prea multe de făcut ca să mai aibă timp de acurateţea stilistică. Cu timpul, vulgaritatea aparentă a Rozei i se păru lui Benedict cu adevărat poetică. Era atîta respect pentru viaţă în felul ei de a fi, o emoţie atît de adîncă în faţa suferinţei, încît orice obiecţie la adresa ei ar fi fost o evidentă nedreptate. Dar şi Roza se arăta emoţionată de pudoarea excesivă a lui Benedict, de nevoia lui dureroasă ca mizeria fiziologică să rămînă numai „a lui“, o realitate intimă, de nimeni cunoscută.

— Sînteţi prea fin, domnule profesor...

Roza îi spunea lui Benedict „domnule profesor“, căci a fi profesor era după părerea ei adevăratul triumf al bărbăţiei. Deci Roza îi adusese, în limbajul ei colorat, vestea cea mare... Ea avea puterea de a traduce tuturor aprecierile pe care medicii le făceau într-un limbaj prea academic, înadins inaccesibil. Traducea cu exactitate acest cifru secret : de unde se vedea că în afară de bun-simţ, mai avea şi serioase cunoştinţe medicale.

— Domnu profesor, vă aşteaptă cuţitul... Ascultaţi ce vă spun eu...

Sora Roza era, în acelaşi timp, şi singurul om care îi dădea lui Benedict complexe de inferioritate. Bunătatea femeii aproape că-l intimida. „La ce-mi folosesc mie cultura, inteligenţa, talentul, dacă nu pot să fiu atît de bun ca această simplă infirmieră ? Şi apoi ce e aia «simplă infirmieră» ? — se corectă imediat Benedict. Aşa se poate spune foarte bine şi «un simplu scriitor». Sau «un simplu academician».“

Odată, într-o noapte, Roza deschise brusc uşa rezervei lui Benedict. Ştia că aici poate să intre oricînd, că Benedict nu se supără niciodată. Plîngea îngrozitor, şi Benedict nu înţelegea ce anume se întîmplase. Era însă un plîns care-i făcea, pesemne, bine, căci nu voia să-l alunge. Se aşeză pe marginea patului şi continuă să plîngă. Parcă nici nu-l mai vedea pe Benedict, plîngea aşa, numai pentru ea. Ochii înlăcrimaţi îi străluceau de fericire.

— Domnu profesor, băiatul de la pavilionul cinci s-a căcat...

Benedict nu înţelegea în ce constă măreţia acestui eveniment, dar Roza repeta întruna, ca în transă :

— Slavă Domnului, mititelu de el. S-a căcat... Era şi păcat. E absolut sigur... Eu am fost cu el la W.C. E sigur că s-a căcat.

Vulgaritatea Rozei îl cam crispa totuşi pe Benedict, aşa că îi aruncă o privire plină de reproş. Nu considerase

niciodată frustețea limbajului principala calitate a unei femei. Dar Roza, foarte fericită, nu se arătă deloc intimidată de această mustrare.

— Păi asta înseamnă că operația a reușit, domnule profesor ! Dacă nu se căca, murea... Are douăzeci de ani, e din Ploiești, nu era păcat să moară ?

Împins de un straniu sentiment de umilință, sau de plăcerea umilinței, sau de bucuria că el, Benedict, se poate umili dacă situația o cere, se pomeni sărutînd mîna femeii. Intimidată, femeia dispăru brusc, de parcă scriitorul înfăptuise nu știu ce indelicatețe, sau încălcase nu știu ce lege stabilită între ei doi.

Benedict nu mai reuși să doarmă. Ieși afară, pe coridor... În camera de gardă îl găsi pe Profesor prăbușit pe canapea. Era două noaptea, nu-l văzuse niciodată la ora aceea în spital. O oboseală nemărginită, vecină cu oboseala sfîrșitului, se așternuse pe chipul lui de om bătrîn. Sora Roza îl veghea ca pe un copil. Benedict se simți iarăși cuprins de rușine, de un sentiment de jenă, și toate observațiile lui ironice pe seama medicilor i se păreau îngrozitor de ridicole și de mediocre.

Roza îl descoperi pe Benedict și se grăbi să-i dea explicații. De trei nopți, Profesorul îl îngrijise personal pe băiatul ăsta din Ploiești... Acum a obosit... E un bătrîn. Are aproape șaptezeci de ani... Nu vrea să se pensioneze : nu e de acord.

De acolo, de lîngă Benedict, Roza continuă să-l supravegheze și să-i admire, îndrăgostită, somnul.

— Ce frumos doarme ! Parcă ar fi un copil...

Bătrînul de la pavilionul nouă știa că o să moară, dar privea sfîrșitul cu liniștea unui gospodar, pe care apropiata iarnă îl găsește pregătit.

— Eu sînt gata, îi mărturisise bătrînul într-o seară, cînd stătuse mai mult de vorbă cu Benedict. Doctorii nu-mi spun, știi cum sînt doctorii, te încurajează, dar

eu simt. Am locul de veci asigurat, cu fotografia mea, cu litere de aur, foarte frumos.

Și din portmoneul lui soios scoase o fotografie pe care i-o arătă cu mîndrie lui Benedict :

— M-a costat o avere, dar nu-mi pare rău... Mie îmi place lucrul durabil... Toată viața m-am ghidat după acest principiu...

Benedict nu spunea nimic, îl asculta cu uimire și respect, deși liniștea altora în fața morții mărea frica lui în fața morții, îl silea să se simtă un infirm. Ce valoare aveau talentul și cultura lui în fața acestei superbe liniști în fața morții ? Nici o valoare... Bătrînul se arăta foarte satisfăcut de tot ce făcuse în viață, n-avea nimic ce să-și reproșeze și nu făcuse nimic măreț. Trăise, băuse, mîncase, prețuise banul, îi plăcuseră femeile.

Odată cu agonia, bătrînul se schimbă puțin. Avea și o boală crudă, care năștea — supremă și nedreaptă ironie ! — o stare de beatitudine tocmai în apogeul ei. Moartea își anunță prezența printr-o ultimă explozie de viață. Cînd medicii l-au văzut pe bătrîn atît de bine dispus, au înțeles că totul era pierdut.

Bătrînul se simțea bine în preajma lui Benedict. Poate fiindcă Benedict tăcea și nu-l contrazicea niciodată. Poate fiindcă bătrînul avea o slăbiciune față de „oameni cu carte". Realitatea era că, în acele ore de exuberanță, bătrînul, pus pe șotii, voia să-l ia complice pe Benedict și numai pe Benedict. Scriitorul nu înțelegea dacă trebuie să se bucure sau nu de această preferință.

— Diseară sărim gardul și mergem la cîrciumă să luăm cîte o friptură...

Obsesia fundamentală rămăsese mîncarea, celelalte instincte se atrofiaseră de multă vreme. În stările de criză, bătrînul își amintea, cu o halucinantă exactitate, o friptură grozavă, nemaipomenită, mîncată acum treizeci și cinci de ani, sau gogoșari delicioși devorați acum un sfert de veac. Multe veniseră și pieriseră, dar friptura

aceea grozavă, inimitabilă, irepetabilă, rezistase în memoria bătrînului.

— Ce friptură era !... Ce garnituri erau !...

Spre mirarea lui Benedict, bătrînul renunță la planul lui jucăuș de a sări gardul spitalului și de a întîrzia noaptea într-o cîrciumă.

— Nu mai mergem... îl anunță bătrînul de la pavilionul nouă cu un aer foarte grav.

— De ce ?

— Fiindcă în noaptea asta am să mor. De aia...

Emoționat, Benedict nu reuși să improvizeze nici măcar un protest formal. Dar tot bătrînul continuă să se scuze.

— Dacă nu muream, mergeam...

Apoi, ca un om care pleacă într-o mare călătorie și încă nu și-a făcut toate pregătirile, se puse pe treabă. Se părea că toate aceste pregătiri îl amuzau, parcă nu pleca spre moarte, ci în vacanță, în cine știe ce oraș de pe malul Mediteranei. Obsesiile lui fundamentale rămăseseră cele de totdeauna : ordinea și mîncarea.

— Sticla asta de palincă dă-i-o Profesorului... Știu că după fiece operație trage la măsea. Are obiceiul ăsta... Aici e lumînarea... Te rog să mi-o aprinzi la momentul oportun. Dumneata ești om cult, trebuie să crezi în Dumnezeu...

Toate pregătirile erau făcute, dar se părea că moartea întîrzia... Bătrînul era un țăran care venise la gară, cu bagajele făcute, mult prea devreme și pînă la sosirea trenului se plictisea. În tot timpul acestei așteptări, nici Benedict, nici bătrînul n-aveau ce să-și mai spună. Bătrînul părea cuprins de un fel de nerăbdare, moartea întîrzia și asta îl irita și neliniștea. Moartea nu se ținuse de cuvînt.

— Adu-mi un gogoșar și aprinde-mi lumînarea... spuse brusc bătrînul, care desluși ceva în depărtare, ceva ciudat, pe care Benedict n-avea cum să-l deslușească.

Benedict fugi spre bucătărie, dar cînd se întoarse, era prea tîrziu, se grăbi să-i aprindă lumînarea, cu convingerea că lumina palidă a lumînării va ajunge din urmă sufletul abia plecat al bătrînului.

— A murit bătrînul ? Ei, lasă-mă !

„Cazul special“ se arăta cel mai uimit de moartea bătrînului. Primi cu multă suspiciune această informație, avea aerul că el se afla în posesia unor fapte care demonstrau contrariul.

— Cum o să moară, domnule ? Păi dumneata știi că avea o sută de mii de lei la C.E.C. ?

„Cazul special“ nu era un impostor. El nu pricepea sincer cum poate să moară un om care are depuși o sută de mii de lei la C.E.C. Socotea că Benedict crede în moartea bătrînului fiindcă nu văzuse, cum văzuse el, C.E.C.-ul bătrînului. Insinua că moartea bătrînului e o problemă cu mai multe aspecte și că Benedict nu cunoaște decît un singur aspect.

— Domnu profesor, nu vă mint. Eu am văzut C.E.C.-ul. Mi l-a arătat bătrînul într-o seară... Era lume de față...

Benedict îl asculta fascinat. Prosperitatea economică i se părea „cazului special“ incompatibilă cu moartea. Sigur — vedea și el că rezerva bătrînului fusese sigilată, așa cum se făcea întotdeauna cînd un bolnav deceda, nu-l suspecta nici pe Benedict de minciună, totuși îi era greu să admită realitatea. Aștepta însă noi dovezi, deși dovezile pe care le avea erau mai mult decît suficiente. „Cazul special“ îl privea așadar pe Benedict ca pe un individ care cunoștea numai o parte din realitate, dar nu cunoștea întreaga realitate, de aceea își poate permite să fie atît de sigur.

— Dar dumneavoastră, domnule profesor, nu știți ce casă avea omul ăsta la Turda !... O splendoare de casă ! Cămara plină de brînzeturi și cîrnați...

„Cazul special“ era atît de convins de faptul că moartea ar trebui să se intimideze de prosperitatea individului, încît Benedict n-avea nici puterea de a-l contrazice. De fapt, era și absurd să-i aducă vreun argument : moartea bătrînului era mai mult decît evidentă. Încăpățînarea „cazului special“ i se părea aproape monstruoasă și, fără voia lui, se pomeni țipînd :

— Eu i-am ținut lumînarea...

„Cazul special“ tăcu îngîndurat, se părea că aceste cuvinte îl convinseseră definitiv. Părea chiar rușinat, căci orice om simte că moartea e o taină de care nu trebuie să te atingi. Se părea că-și rumega remușcarea... Dar — amăgire ! — gîndul lui era în altă parte :

— Foarte curios... Omul ăsta a fost primul om din Turda care și-a cumpărat mașină... Foarte curios...

Verdictul fusese dat după o săptămînă : va fi supus unei intervenții chirurgicale. Peste numai două zile va începe pregătirea pentru operație. „Parcă mă trimit în cosmos“, își spunea Benedict amuzat. Fu înștiințat că poate să capete, dacă ține neapărat, o zi de libertate totală.

Benedict primi verdictul ca un delincvent cu conștiința încărcată, n-avea nimic de obiectat, sentința era dreaptă și nu se gîndea să facă recurs. Acea zi de libertate hotărîtă de medici semăna cu înțelegerea care se acordă condamnaților la moarte. În adîncul sufletului, Benedict era chiar flatat de ideea că va fi supus unei operații chirurgicale. Curios, dar operația la care urma să fie supus îi satisfăcea amorul propriu. Boala se dovedise deci gravă, și el avea un sentiment de mîndrie : justificase într-adevăr cele mai sumbre presimțiri. Era fericit că Mariana n-o să-i obiecteze că s-a internat degeaba, n-o să poată să-i reproșeze că a fost un „bolnav închipuit“. Socotea operația pe care trebuia s-o facă drept răsplata tuturor eforturilor : dacă ar fi primit premiul Nobel nu s-ar fi

simțit atît de flatat. Acesta era adevărul, operația îl ridica în ochii oamenilor. Era deci un bolnav autentic, nu un impostor, și Benedict trăia sentimentul nu știu cărei datorii împlinite, ca și cum orice bărbat inteligent și valid ar fi obligat să facă armata și să se lase pradă chirurgilor. Mai mult decît atîta : se simți chiar avansat, ridicat în grad cînd Profesorul mormăi solemn, plictisit și implacabil, după ce răsfoi în treacăt analizele :

— Trebuie să vă operăm... N-avem altă soluție...

De bucurie, Benedict îi telefonă imediat Marianei, cu aerul omului care comunică femeii iubite o mare izbîndă în cariera lui.

— Dragă Mariana, mă operează.

Mariana se arătă și ea teribil de încîntată de această veste.

— Ei, nu vorbi ! Grozav !... Mă bucur pentru tine...

Totuși, bucuria Marianei i se păru pînă și lui Benedict puțin exagerată. O operație nu e chiar aniversarea nunții de argint. De unde atîta fericire ? Ei, nici chiar așa. Înțelegea să se bucure el, dar nu și Mariana. Ea vorbea despre operație ca despre o vacanță în insula Majorca, de multă vreme dorită și așteptată.

— E foarte bine, Ben. O să scapi de toate durerile... O să fie grozav...

Benedict primi deci încuviințarea de a pleca în oraș și de a se înapoia a doua zi dimineața. Se jură pe cuvînt de onoare că se va întoarce, așa cum a promis, dimineața la șase, și că analiza urinei nu va avea în nici un caz nimic de suferit. Sora de dimineață ținu să-i amintească politicos și drastic.

— Dacă nu-mi aduceți urina, mă dă Profesorul afară...

N-o să întîrzie... Dacă de urina lui depinde cariera unui om, sigur că n-o să întîrzie.

Benedict privea orașul, străzile, oamenii, cu prestigiul omului bolnav. I se părea și lui ridicolă superioritatea pe care i-o dădea boala. Faptul că peste cîteva zile va fi

supus unei intervenţii chirurgicale îi aducea o mare siguranţă în faţa universului. Numai cînd fusese îndrăgostit, în adolescenţă, mai trăise acest sentiment de superioritate absolută. Oamenii sănătoşi, care se plimbau inconştienţi pe străzi, i se păreau nişte fiinţe iresponsabile, primitive, care nu pricep nimic din complexitatea vieţii. Căuta acuma compania bolnavilor, aşa cum înainte căuta compania oamenilor inteligenţi. Oamenii ireproşabili din punctul de vedere al sănătăţii nu-i inspirau încredere. Avea convingerea că numai cu un bolnav se mai poate schimba o vorbă : cine n-a cunoscut boala n-a cunoscut nimic, e un diletant şi un ignorant. Bolnav, Benedict se socotea deci un privilegiat.

Se hotărî să meargă la restaurantul Continental — singurul restaurant elegant din oraş. Era curios să vadă cum apare cîrciuma văzută de la înălţimea sacră a apropiatei intervenţii chirurgicale.

La restaurant, la o masă, singură cu un pahar de Campari, o descoperi pe Liliana Georgescu, medicul radiolog. O cunoscuse numai în halat alb, cu insigna acea bizară menită să măsoare radiaţiile, şi acum, în mini-jup, i se părea o altă fiinţă, parcă şi mai sobră şi mai austeră. Căută să treacă neobservat. Îi plăcea să respecte disciplina spitalului, condiţia de bolnav îl atrăgea atît de mult. încît nu dorea să supere pe nimeni.

Doctoriţa îl observă însă şi îl invită să ia loc, cu un aer de uşoară complicitate. Mulţi medici lasă impresia, cînd sînt surprinşi în intimitate, că toate imperativele medicinei n-au nici o valoare, şi devin neînchipuit de liberali şi de înţelegători, încurajează cu multă tandreţe şi voie bună toate excesele. Dar doctoriţa se arătă intransigentă, de parcă s-ar fi aflat nu într-un restaurant, ci într-o vizită, la spital.

— Ce cauţi, pacientule, noaptea, prin cîrciumi ? Cine ţi-a dat voie ?

Benedict se simţea ca un elev, care în orele de curs s-a furişat într-o sală de cinema, să vadă un film pornografic. Îi era cu adevărat ruşine.

— Profesorul ... Peste două zile mă pregătesc pentru operaţie... Aşa că mi-au dat puţină libertate, să mă întărească.

— Te taie ?... se amuză doctoriţa. A fost şi părerea mea. Excelent ! Nici nu se putea altfel. Eu ţi-am văzut stomacul, e de spaimă ce e acolo... Numai cuţitul mai poate face ceva ordine pe acolo.

Dar, dintr-o dată, ca la un semnal mecanic, mai mult din pudoare decît din vanitate, Benedict îşi aduse aminte că el e totuşi un scriitor celebru, tradus în zece limbi, iubit, adorat, unanim apreciat şi că femeia din faţa lui, tînără şi frumoasă, nu e totuşi decît un biet medic de provincie. De aceea se hotărî să fie arogant. Era convins că prin aroganţă îşi va cruţa energia.

— Stomacul dumitale e praf şi pulbere, repetă, cu nu ştiu ce bizară mulţumire, medicul radiolog.

— Se poate, admise Benedict. Şi asta vă face viaţa mai frumoasă ? E suficient ca eu să mă aflu c-un picior în groapă pentru ca dumneavoastră să fiţi fericită ?

— Nu, răspunse simplu doctoriţa.

...Benedict nici nu realiză cum nimerise în garsoniera doctoriţei. Dar chiar şi acolo, Liliana se comporta ca un medic cu principii severe. De la început, îl obligă să stea liniştit, „să nu facă mişcări“, să nu se enerveze şi să fumeze puţin. Din poşeta ei scoase o pastilă şi i-o înmînă cu un gest tandru şi autoritar.

— Ia asta, o să-ţi facă bine...

Oboseala fizică îi distrusese pînă şi amorul propriu de bărbat. Benedict se simţea bine în această situaţie, dacă ar fi fost după el, ar fi preferat să rămînă un pacient docil pînă la sfîrşitul vieţii. I se părea destul de comod şi de amuzant să ia de soţie un medic : nu trebuie să te mai duci pe la policlinică, să alergi la consultaţii pentru

orice fleac. Visa o casă care să semene cu un spital. Ajunsese să-i placă tot ce ținea de imperiul fastuos și sumbru al medicinei, iar denumirile medicamentelor i se păreau grozav de poetice.

— Ce frumoase sînt denumirile medicamentelor! Ciclobarbital... Parcă ar fi o caravană care înaintează în deșert... Sau Napoton... Sau Romergan... Toate au parcă nume de curtezane...

Liliana îl privea cu acea rece indulgență cu care medicii privesc observațiile profanului.

— Da? Ți se par frumoase! Mie nu-mi spun nimic... De aia nu-mi plac mie scriitorii, denaturează realitatea. Cred că nici nu știu unde e ficatul, în dreapta sau în stînga...

— Eu știu... surîse Benedict, care nu luă în seamă aroganța femeii. Boala îl învățase să-și cruțe energiile. Dar am văzut un medic care chiar nu știa unde-i ficatul... Apoi am auzit de un medic care și-a uitat în stomacul unui pacient cheile de la mașină. Mi se pare foarte comic: cheile de la mașină...

— E foarte posibil... admise sobru Liliana, care nu vedea nimic deosebit în această întîmplare.

— E sigur... întări Benedict, dar fără convingere, plictisit de această dispută.

Niciodată nu-i plăcuseră „discuțiile în contradictoriu", dar, odată cu oboseala adusă de suferința fizică, această senzație de iritare se amplifică. Femeia avea impresia că Benedict regreta a fi în „societatea ei" și încercă atunci să dea inițiativei sale o justificare medicală.

— Te simți mai bine?

— Da, hapurile dumneavoastră mi-au fost de un real folos...

Doctorița socoti că Benedict e deci apt de a primi o lovitură.

— Am citit într-un interviu de-al dumitale, nu știu unde, în *Flacăra* sau în *Femeia* (noi în provincie citim

foarte mult)... Erai întrebat ce te deranjează la o femeie și ai răspuns foarte dur: prezența ei... Îți amintești?

— Se poate... Eram foarte tînăr pe vremea aceea... Și foarte sănătos...

Se vedea că femeia era dispusă să-l supună pe Benedict unui sever rechizitoriu. I se mai întîmplase și altă dată să fie chemat în vizită, la o friptură de curcan, și să se aleagă cu critici dintre cele mai severe. Boala însă își dovedi încă o dată utilitatea căci, obsedat de boală, nu mai înregistra acuzațiile femeii.

— În toate piesele dumneavoastră femeile sînt curve... N-ați întîlnit și femei cinstite?

Obiecțiile medicului radiolog erau de multă vreme pregătite, apăreau una după alta, de parcă le-ar fi ascuns într-un raft. Mai mult decît absurditatea acestor observații îl enerva pe Benedict caracterul lor metodic. Ce gusturi și la femeile astea!... Să chemi noaptea un bărbat în garsoniera ta, ca să-i spui că nu-ți place literatura pe care o scrie!

După fiecare observație estetică, Liliana îl întreba cum se simte, critica cea mai severă alterna cu grija cea mai maternă. Observațiile femeii ajunseră să-l obosească și se întrebă cum ar putea să-i oprească acest atroce avînt critic. „Am să mă culc cu ea", își spuse Benedict, căci, deși n-avea nici un chef, i se părea singura soluție. Că doar n-o să-i facă și atunci observații inteligente! Dar poate firava patimă sexuală să stăvilească avîntul spiritual al unei femei? Cine știe! Benedict avea serioase îndoieli.

— În literatura dumitale nu există nici o rază de lumină...

O, Doamne, de cîte ori n-auzise tîmpenia asta! „...am să mă culc cu ea, se îndîrji Benedict. Altfel, femeia asta o să mă ucidă cu observațiile ei..." Spaima de a asculta observații estetice era atît de mare, încît avu senzația

că o doreşte cu adevărat. „Are picioare prea groase... Fie şi aşa..."

— Sînteţi măritată ? încercă Benedict să schimbe, într-un mod penibil de evident, discuţia.

Întrebarea o jigni pe femeie, ea voia să discute în continuare probleme culturale.

— Am fost. Nu mai sînt. Dar de ce mă întrebaţi ?

— Din curiozitate... Voiam să ştiu...

— Nu. Eu nu pot să mai am copii. Meseria noastră de medici radiologi implică şi asemenea riscuri. Radiaţiile.

— Şi nu-ţi pare rău ?

— Cumplit... Ador copiii...

Fu recunoscător acestei nenorociri care îndepărta, măcar pentru un timp, primejdia discuţiilor artistice. Avea chef să fumeze.

— Mai aveţi, cumva, nişte ţigări din prima căsătorie ?

Doctoriţa rîse, dar se arătă intransigentă.

— Nu sînt de acord să fumezi... Arăţi şi foarte obosit, adăugă Liliana. Nu vreau să te am pe conştiinţă... Nu vrei să te lungeşti puţin ?

— Poate ar fi mai înţelept, admise Benedict, care refuza să înţeleagă de ce admisese cu atîta promptitudine invitaţia.

Nu-şi dădea seama : Liliana era victima conştiinciozităţii profesionale sau a unui tulbure impuls erotic ? De data aceasta chiar că nu-l interesa adevărul.

— Cred că mi-ar place să te îngrijesc... Dacă te-aş fi îngrijit eu, n-ajungeai la cuţit. Să nu-ţi fie teamă... Profesorul e un chirurg de geniu... Am să fiu şi eu la operaţie, să-ţi ţin pumnii.

Şi un aer dulce, ştrengăresc, îndulci puţin faţa ei prea energică şi prea metodică.

Liliana începu să pregătească patul, cu aceea delicateţe şi farmec inexplicabil cu care toate femeile lumii fac acest lucru. Benedict avea un gest aproape reflex, se îndrăgostea de orice femeie care se apuca să facă patul, aşa

cum se îndrăgostea de toate actriţele care jucau în piesele lui. Dealtfel, nici nu prea ştia bine ce face Liliana, dacă pregăteşte un pat de spital sau o noapte de dragoste.

— Nu-mi place cum arăţi. Lasă-mă să te conduc eu...

Şi, fără să aştepte consimţămîntul, Liliana îl luă de braţ şi-l conduse pînă la marginea patului. Evident, Benedict nu era chiar atît de slăbit, încît să nu poată să umble singur cîţiva paşi, dar rolul de bărbat neajutorat îi plăcea.

— Eşti foarte uşor, zîmbi Liliana, foarte încîntată de slăbiciunea musafirului... Acum eşti în paza mea...

Benedict avea convingerea că devenise prizonierul acestei femei, că nimic nu mai depinde de el. Ca orice femeie singură, doctoriţa se scălda, trăia, se îngropa în muzică. Benedict fu îngrozit de puzderia discurilor, magnetofoanelor, benzilor care inundaseră întreaga cameră. Iubea, desigur, muzica, dar detesta în egală măsură speranţa pe care oamenii şi-o puneau în muzică... Şi-apoi, îngrozitorul şi inevitabilul chestionar... Îţi place Bach ? Îţi place Aurelian Andreescu ? Sau negaţiile categorice : Mie nu-mi place Vivaldi ! Ca şi cum ar avea vreo importanţă dacă cuiva îi place sau nu-i place Vivaldi. De data aceasta, Liliana se dovedi inspirată în alegerea ei.

— Îţi plac colindele ? Eu le-aş asculta tot timpul. Am un colind vechi şi foarte frumos... Vrei să-l pun ?

Benedict tăcu şi doctoriţa interpretă tăcerea lui ca pe o complicitate. Într-adevăr, colindul era foarte vechi şi foarte frumos. În austera lui puritate, colindul spăla şi curăţa totul, discuţia lor stupidă de pînă atunci, aerul, chiar şi trupurilor lor. O pace adîncă se strecura în sufletele lor şi îi silea pe amîndoi să se simtă ruşinaţi de timpul absurd risipit. În frăgezimea şi blîndeţea lui, colindul ascundea, parcă, totuşi, şi un necruţător avertisment.

Cînd colindul se sfîrşi, amîndoi se pomeniră stingheriţi, neajutoraţi. Aveau senzaţia că se trezesc dintr-un

vis frumos, că chiar tăcerea lor era mult mai gălăgioasă decît acea melodie. De aceea și ura Benedict muzica — pentru starea de sublim provizoriu pe care o năștea în sufletele oamenilor. Fără austera și candida protecție a acelui colind, se simțiră iarăși stingheri, greoi, îndepărtați. Benedict, care intui mai repede situația, își luă riscul de a o schimba.

— Mai pune o dată banda...

Liliana îi fu recunoscătoare, dădu drumul magnetofonului și amîndoi așteptau iarăși să vină din afară o pace pe care în adîncurile lor nu o găsiseră. Așteptau colindul și cu un fel de jenă, știau că numai datorită muzicii vor deveni și ei mai buni. Și de data aceasta melodia curată a vechiului colind înnobila și ilumina totul în jurul ei. Benedict și doctorița îl ascultau pocăiți, tulburați și înfricoșați. La mijlocul colindului, doctorița se ridică de lîngă magnetofon — aproape pe nesimțite —, înaintă spre mijlocul camerei și începu să se dezbrace încet, fără grabă, foarte atentă la toate nuanțele cîntecului.

Nici o patimă nu exista în trupul lui vlăguit de boală, o aștepta pe doctoriță cum aștepta în copilărie ninsorile sau prima zi de școală, dar în ciuda acestei totale liniști, se pomeni — ca o răsplată — stăpînul unei nemaiîntîlnite puteri bărbătești. Dar era o putere cu adevărat ciudată, el simțea că nu-i aparținea, că i-a fost dată provizoriu, că tot acest vechi colind a născut-o și că tot acest vechi colind o va risipi.

Liliana zîmbi ca de o glumă nevinovată între școlari tembeli și neajutorați.

— Nu s-ar părea că ești în pragul operației. Ei, drăcia dracului !... Ce e cu tine ?...

Benedict tăcu, amuzat de copilăroasa și sincera ei uimire. Atîta timp cît cîntecul nu se sfîrșise încă, se simțea în siguranță. Sfîrșitul inevitabil al cîntecului părea acum ceva îngrozitor, ceva asemănător cu judecata de apoi,

care va da măsura exactă, necruțătoare, a puterii și a sentimentelor. Sub protecția acestui colind de Crăciun, gestul Lilianei părea extraordinar de firesc, ca o ninsoare blîndă, ca o prelungire inevitabilă a cîntecului. Colindul îi lumina trupul, îl îndulcea și îi dădea o spaimă și o gingășie de adolescentă.

Cînd colindul se sfîrși, Liliana era deja goală, dar ea simțea că fără ajutorul muzicii totul se va prăbuși. De aceea se ghemui în fața magnetofonului și căută înfrigurată, enervată de mișcarea înceată a benzilor, o suită de asemenea colinde, cu teama evidentă ca nu cumva muzica să se sfîrșească înaintea dragostei. Binecuvîntatul colind se auzi iarăși și amîndoi se simțeau protejați de candoarea acelor glasuri de copii.

— Tu nu trebuie să faci nici un efort, îl rugă Liliana, cu o voce fragilă, suavă, timidă, care venea parcă din corul copiilor — îi era greu lui Benedict să descopere unde se afla candoarea copiilor și unde se ascundea pofta Lilianei de a face dragoste. Lasă totul în seama mea...

Bucuria era însă măcinată de spaima sfîrșitului... Ce se vor face ei cînd cîntecul se va sfîrși ?... Cu ce ochi se vor privi atunci ?...

De fapt, Benedict nu plecase din spital, ci mai exact, fusese expulzat. Liliana nu se afla în spital — era plecată la Timișoara, la nu știu ce simpozion științific —. Profesorul plecase cu două zile înainte la Paris, medicul primar era în operație, așa că dispariția lui trecu aproape neobservată.

Odată ajuns pe aeroport, în ciuda condiției de om expulzat cu forța, începu să guste din plin plăcerile libertății, pe care crezuse că o ignorase. Nu se gîndea decît la petreceri și la chefuri zdravene. Își dădea seama că toată umilința lui în fața bolii fusese doar o metodă de adaptare, din toată acea umilință care-l umpluse de mîndrie nu mai rămăsese nimic. Nu se mai confunda cu

boala pe care o avusese şi, într-un fel, încă o mai avea, îi dispăruse orgoliul de a fi bolnav... Aforismele medicilor — „Nu există boli, ci bolnavi..." „Durerea e prietenul bolnavului..." — i se păreau cu desăvîrşire ridicole. Credea că şi pe Liliana o idealizase, că transformase nişte elementare obligaţii profesionale în trăsături romantice de caracter. Dacă n-ar fi existat boala, n-ar fi existat nici idila lor, şi Liliana rămînea izolată undeva, în lumea strîmtă a bolii... Căci acum lumea bolii i se părea strîmtă şi deformată, o conjuraţie mediocră a suferinţei...

Comandă o cafea la bufetul aerogării şi numai gîndul că bea cafea cu aprobarea medicilor făcea ca aceasta să capete un gust sălciu, farmaceutic. Dintr-o nevoie de independenţă aprinse o ţigară, deşi medicii îl sfătuiseră să mai aştepte cu fumatul cel puţin două săptămîni.

Crezuse că boala îl va schimba, că de acum înainte va privi viaţa cu înţelegerea pe care i-o dăduse confruntarea cu suferinţa fizică. Că a trecut printr-o experienţă teribilă... Că acea experienţă îl va face ca de acum înainte să trăiască altfel... Dacă se examina cu luare aminte, vedea că nu trecuse prin nici o experienţă, că nu înţelesese absolut nimic, fusese doar un „bun bolnav", cum remarcase Profesorul cu aerul cu care ar fi spus „bun soldat"... La trei zile după operaţie, Profesorul ţinuse să-l felicite.

— Da, dragă domnule ziarist, aţi fost un bun bolnav, un adevărat bolnav...

Profesorul nu făcea deosebirea dintre a fi scriitor sau ziarist, deşi Benedict le explicase că deosebirea e mare, cam cum ar fi cea dintre un felcer şi un medic, dar nimeni în lumea ordonată şi extenuată de griji a spitalului nu se arăta dornic să înmagazineze asemenea nuanţe.

Deci Benedict se întorcea acasă doar cu sentimentul că a fost „un bun bolnav", toate preocupările de ordin spiritual dispăruseră, se gîndea s-o vadă pe Mariana, să meargă cu ea la Capşa, să vadă ce mai fac băieţii, ce mai fac dansatoarele, ce mai fac debarasatoarele, într-un cuvînt, să vadă ce mai e nou... Să ia totul de la început... Nici o experienţă nu ne învaţă nimic...

Mariana îl aştepta la aeroport. Ca întotdeauna, nu era singură; venise însoţită de o femeie, pe care Benedict n-o cunoştea. Mariana îşi sporea contingentul de prietene cu aceeaşi energie cu care îşi sporea garderoba. Ce rost are să vii cu o prietenă ca să-ţi întîmpini amantul după două luni de despărţire, dracu mai înţelege ! Benedict se crispă, erau clipe în care o ura de moarte.

Mariana se arătă, desigur, foarte bucuroasă.

— Vai, Ben, dar arăţi fenomenal !...

Ei, chiar fenomenal n-arăta el. Mai exagera şi Mariana.

Apoi Mariana se întoarse spre prietena ei, care aştepta, resemnată şi intimidată, să fie prezentată. Era evident că biata femeie n-avusese deloc chef să vină la aeroport — Mariana o trăsese după ea, „ca să nu se simtă singură". Amîndouă aveau aerul unor femei care de la o orgie crîncenă nimeriseră la o şedinţă de binefacere şi, din pricina schimbării prea bruşte, viciul nu avusese timp să ia forma virtuţii. Aşa bănuia cel puţin Benedict.

— Niciodată n-ai arătat atît de bine, Ben... Uite, o prietenă de a mea... Ţinea foarte mult să te cunoască... E o admiratoare de a ta.

Benedict îi sărută mîna ceremonios şi atunci ea, repede, prea repede, ţinu să precizeze :

— Eu şi cu mătuşa mea vă apreciem foarte mult...

Apoi se retrase, modestă şi sfioasă, ca o şcolăriţă care şi-a terminat de spus poezia anume pregătită pentru serbarea de sfîrşit de an.

— Eu am plecat... Vă las singuri... Aşa e normal : aveţi atîtea să vă spuneţi...

Odată instalat în taxiul care-i aştepta, Mariana socoti de datoria ei să-l pună pe Ben la curent cu toate noutăţile.

— A, nu ştii bomba ? Mercuris a divorţat...
Mercuris era un regizor de filme documentare, vag prieten cu Benedict. Se miră puţin, ca să nu jignească zelul Marianei.
— Foarte bine... admise Benedict. Nimic mai logic ca un divorţ.
Atenţiile Marianei erau numai proiecte, destinul implacabil o împiedica mai întotdeauna să le şi realizeze.
— Am vrut să iau nişte flori, să fie în casă, dar florăria de la Romană era în inventar. Auzi, o florărie în inventar !...
Obosit de călătorie şi de observaţiile Marianei, se aşeză pe pat să se odihnească puţin. Mariana murea de curiozitate.
— Ben, nu te supăra, vreau să-ţi văd rana...
Ca şi cum rana ar fi fost un tablou pe care Benedict îl lucrase pe ascuns şi refuza, din orgoliu, să i-l arate. Benedict protestă, dar Mariana se simţi jignită.
— Cum, Ben ? Ai secrete faţă de mine ?
Argumentele stupide exercitau asupra scriitorului o mare putere de seducţie. Aşa că cedă. Îşi ridică puţin cămaşa şi-o lăsă pe Mariana să-l admire.
Mariana bătu din palme încîntată.
— O, ce rană frumoasă, Ben ! Aşa de bărbătească, de virilă... Ai avut norocul că te-a operat o somitate...
Entuziasmul femeii într-o asemenea împrejurare depăşea puterea lui de înţelegere. În consecinţă, deveni şi el supid.
— Mă bucur că-ţi place rana mea...
Apoi se grăbi să profite de tandreţea Marianei.
— Am să stau cîtva timp la tine... O să ai ocazia să mă îngrijeşti... Tot spuneai tu că regreţi că nu te-ai făcut doctoriţă...
Mariana se crispă.
— Nu se poate, Ben.
Chiar nu mai înţelegea nimic.

— Am să-ţi explic, Ben.
Şi începu să-şi fluture dramatic părul, cum avea ea obiceiul înainte de a lua o hotărîre.
Benedict era atît de preocupat de convalescenţa lui, încît nu vedea ce-ar putea-o împiedica pe Mariana să i se dedice, ca infirmieră, cîteva zile...
— A intervenit ceva în viaţa mea...
Mărturisirea Marianei făcută în asemenea împrejurări i se păru pur şi simplu de prost-gust. Se vedea frustrat de o infirmieră şi nu de o amantă.
— Ce-a intervenit ? mormăi Benedict, înciudat că din pricina epuizării nu se poate nici măcar înfuria ca lumea.
— Ce să intervină ? Nimic grav. Un bărbat... Cred că am întîlnit marea dragoste...
— Ei, lasă-mă...
— Da, Ben. E ceva foarte serios...
Plăcerea ei de a se mărturisi era atît de mare, încît nu mai vedea nici măcar oboseala bărbatului. Lui i se închideau ochii de somn, dar nu putea să doarmă, era obligat să asculte tot ce se întîmplase cu Mariana în absenţa lui, iar ea era dispusă să povestească cu lux de amănunte.
— Prima dată nu mi-a plăcut de el... Avea ceva respingător... Mă asculţi, Ben ?
Benedict făcu iarăşi un mare efort să nu adoarmă. Mărturisirea femeii semăna cu pălăvrăgelile beţivilor pe care fusese adeseori obligat să le asculte noaptea, frînt de oboseală, cînd era aproape forţat să-şi manifeste înţelegerea.
— Da, te ascult...
— Pe urmă, m-a invitat la un restaurant... Poate nu trebuia să mă duc, dar m-am dus... Am luat masa împreună. Era o plictiseală în timpul conversaţiei !... E un incult, un bădăran, mereu se scobea în dinţi, era enervant. Ceva de spaimă... M-a invitat la dans... Am acceptat,

nu se putea să nu accept, odată ce am luat masa cu el... Ei, Ben, din clipa în care m-a atins... în timpul dansului, s-a întîmplat ceva extraordinar...

Din amant — Benedict devenise duhovnic.

— Ei, Ben, tu ești un om inteligent, ție pot să-ți spun. Am simțit ceva extraordinar, nu mi s-a mai întîmplat niciodată așa ceva... Un act sexual continuu, dacă n-ai trăit așa ceva, n-ai cum să înțelegi...

Aproape că Benedict adormise.

— Nu mă condamni, nu-i așa ?

Întrebarea asta n-ajunsese intactă pînă la el.

— Ce-ai spus ?

— Cum, Benedict ? Tu nici nu mă asculți ?

— Te-am ascultat... Dar mi-e somn... Înțeleg că te-ai amorezat, dar înțelege și tu că mie mi-e somn. Fă patul...

Mariana deveni din nou drastică.

— Nu se poate...

— Ce nu se poate ?...

— Să mai stai aici... Peste două ore vine el aici... Îți dai seama că ar fi penibil...

Ei, drăcia dracului ! Trăise de bine, de rău cu femeia asta cinci ani de zile și nerăbdarea ei de a se bucura de avantajele noii iubiri i se părea exagerată, cu oricîtă înțelegere ar fi privit el lumea senzațiilor. Măcar să fi așteptat și ea pînă a doua zi dimineață... Ce atîta grabă ? Îi era greu să se trambaleze, în starea în care se găsea, pînă la locuința lui. Ar fi fost teribil de obositor. Se uită cu atenție la Mariana și încercă să descopere o urmă de tandrețe, dar nu descoperi decît cruzimea femeii „care și-a găsit fericirea“.

— Am și eu dreptul de a fi fericită...

O, ce fraze mari ! — se scîrbi Benedict. Cine i-a spus că n-are dreptul ? Sigur că are dreptul. Dar nu putea să aștepte pînă a doua zi dimineață ?

— E de o virilitate extraordinară... N-am mai văzut așa ceva...

Benedict surîse, și, ajutat de surîsul stîrnit de ridicolul entuziasmului erotic al Marianei, încercă să se ridice. O nemărginită oboseală puse însă stăpînire pe trupul lui vlăguit de boală și înțelese că îi va fi greu să îndeplinească dorința legitimă a femeii.

Mariana era însă necruțătoare, nu-i vedea oboseala, trăia numai spaima ca nu cumva teluricul amant, cuprins de pasiune, să nu sosească mai devreme decît stabiliseră. Fără să vrea, Benedict își aduse aminte cum Mariana, biată studentă venită din provincie, bătuse la ușa lui, agramată și flămîndă, cum o adăpostise, o încălzise, o silise să se ducă la facultate, o învățase să se spele pe dinți, o scăpase de tot felul de mizerii. Nici măcar n-o iubise, și tocmai de aceea necruțarea Marianei i se părea și ridicolă, și monstruoasă.

— Ți-e greu să te ridici, Ben ? Vrei să te ajut eu ?

Dar se întîmplă o minune. Scîrba se schimbă în putere și Benedict înțelese că poate să-i refuze ajutorul fără nici un risc.

— Nu, mă descurc și singur...

De bucurie că Benedict se arăta dispus să plece, Mariana deveni ceva mai înțelegătoare.

— Să ai grijă să iei un taxi. Uite, fac eu comanda...

Benedict își economisi energia, așa că nu reacționă în nici un fel.

Mariana îl anunță cu aerul că-i dă o veste mare, de mult așteptată :

— Taxiul vine peste un sfert de oră...

Benedict făcu cîțiva pași prin cameră, să se familiarizeze cu mișcarea.

— Ben, noi am fi putut fi fericiți...

Nu răspunse nimic. Iarăși cu fericirea, iarăși cu tîmpeniile astea... Pentru o asemenea discuție chiar că nu mai avea puteri.

— Dar tu, acolo, ai fost cuminte ? Erau doctorițe frumoase ?

Nici de data aceasta nu-i răspunse.

Jignită și agitată, Mariana se retrase în balconul garsonierei.

— A venit taxiul, Ben... E o Warszawă...

Gustul ei pentru amănuntul concret n-o părăsea în nici o împrejurare a vieții.

— Să te conduc pînă la lift ?

— Nu, o respinse cu blîndețe Benedict.

— Cum ajungi, dă-mi un telefon, ca să știu dacă ai ajuns cu bine.

— Toate bune, spuse Benedict, înduioșat și amuzat de inconștiența femeii. Sper că liftul merge...

— Da, Ben... Ieri l-au reparat...

— Atunci... încă o dată, toate bune...

Pe neașteptate, Liliana îi telefonă și-l anunță că se află pentru două zile în București și că, bineînțeles, dorește absolutamente să-l vadă. Lăsă să se înțeleagă că spitalul îi simte lipsa — „Dragă, toată lumea întreabă de tine !" — și îi reproșau parcă vindecarea oarecum timpurie.

Benedict nu se arătă chiar atît de încîntat de acest telefon. Liliana făcea parte din imperiul uitat al bolii, și odată boala dispărută, nu prea vedea ce-ar putea face cu tandrețea ei erotico-medicală. Totuși, îi răspunse că-i stă la dispoziție, că „e omul ei"... Ca orice provincial venit la București numai pentru două zile, Liliana avea o mulțime de treburi — „Nu știu, dragă, cum să mă împart !" —, trebuia să meargă la un spectacol — „N-am mai văzut un teatru bun din vremea studenției !" —, să se întîlnească cu o prietenă pe care n-o mai văzuse de zece ani, să bată magazinele, să treacă pe la minister, așa că, de comun acord, stabiliră să se vadă a doua zi.

Încărcată de tot felul de pachete și de tot felul de observații, Liliana arăta ca o provincială ideală, mulțumită și de condiția ei de provincială, și de escapadele ei în metropolă.

— Eu sînt ca țăranul. Cînd vin la București, rezolv toate problemele. Uite, mi-am procurat și muștar englezesc...

În ciuda exuberanței femeii, domnea între ei o atmosferă de stinghereală. Benedict, înzdrăvenit, nu mai avea farmecul „bolnavului ideal." Acum priveau operația, spitalul, analizele și chiar și noaptea lor de dragoste numai sub latura comică.

— Mi-era teamă că o să-ți dai duhul în patul meu. Noroc că știam că stai bine cu inima...

Tot ce fusese pînă atunci presimțiri ale morții se schimbase în amănunte picante.

Dar deodată, în mod neașteptat, în mijlocul acelei stări de bună dispoziție, pe care o aduce mai întotdeauna reconstituirea comică a unor întîmplări grave, Benedict simți că puterile îl părăsesc, că se refugiază din trupul lui într-o direcție necunoscută. Materia din jurul lui își păstrase volumul, dar își pierduse densitatea, consistența, greutatea. Chiar și zidurile păreau fragile, inconsistente, ușor le-ai fi străpuns sau spulberat. Totul părea un decor feeric și iluzoriu... Benedict vedea că și el face parte din aceeași mare iluzie. Organismul nu mai avea nici o greutate și, ceea ce era cu adevărat nou, devenise nu numai foarte fragil, ci și foarte rudimentar, avea senzația că e alcătuit doar din două-trei elemente, aidoma structurii primitive a unui țînțar. Avea impresia că în cel mai rudimentar laborator se pot fabrica ființe asemenea lui, cel din acea clipă. Era numai un contur, o schiță, un proiect — tot ce era energie și densitate continua să evadeze din trupul lui. Liliana era aproape de el, dar densitatea de om sănătos a Lilianei și lipsa lui de densitate creaseră între ei o distanță imensă. Înțelese, deși vlăguit, că această distanță este imposibil de trecut, de aceea renunță să caute mîna femeii, deși

contactul cu materia triumfătoare i-ar fi făcut bine. Nu realiza exact ce se întîmplase, dar își dădea seama că se petrece ceva neobișnuit, ceva pe care nu putea nici să-l înțeleagă, nici să lupte împotriva lui, nici măcar să i se supună. „Asta să fie moartea ? — se trezi Benedict copleșit o secundă de o curiozitate pură, aproape eliberată de frică. Așa să arate moartea ?..."

Dar fiecare celulă se părea că nu vrea să moară independent și că el, Benedict, nu era decît robul acestor miliarde de morți independente. În afară de aceste miliarde de morți independente, mai exista și una, numai a lui, ca și cum el n-ar mai fi avut nici o legătură cu celulele din care era alcătuit. Nu apărea în fața lui nici pustiul, nici o groapă adîncă, așa cum crezuse el pînă la această întîlnire directă cu realitatea morții, simțea numai o forță care-l trage undeva, fără să-și dea seama dacă-l trage în sus sau în jos.

Tot ceea ce mintea pregătise ca explicație a morții, „contopirea cu marea energie", „neantul", „veșnica reîntoarcere", se prăbușiseră și, trădat de aceste amăgiri ale minții, se simți îngrozitor de singur. Dar nu era singurătatea născută de minte, populată de tot felul de fantasme și de iluzii, ci chiar adevărata singurătate. Mai exact, Benedict simțea că nimeni nu va mai putea ajunge pînă la el, chiar dacă ar fi vrut să ajungă. De aceea, cei amenințați de moarte nu strigă niciodată după ajutor, ei văd că singurătatea lor e implacabilă, că nimeni nu-i mai poate ajuta. Nu există nici măcar nimicul, căci mintea nu realizează cu adevărat nimicul și tocmai de aceea și-l imaginează sub forma unui pustiu, a unui punct negru, a unei gropi, a unei prăpăstii. Dar Benedict nu vedea nimic din toate astea. Simțea doar un gol imens, care-l atrăgea spre adîncurile lui, vrînd să-l încorporeze acestui gol. Golul era atît de înfricoșător, încît o groapă adîncă și neagră i s-ar fi părut lui Benedict

o adevărată binecuvîntare... „E îngrozitor, își spuse Benedict. Nici măcar neantul nu există..."

Și, spre sincera lui nedumerire, n-avea în acele clipe cumplite decît regrete mediocre, că n-o să-și mai ia cafeaua la Capșa, că n-o să mai închidă supărat telefonul nu știu cărei doamne insistente, că n-o să mai deschidă triumfător și neglijent ușile editurilor, că n-o să mai mănînce struguri. Accepta moartea, dar nu accepta ideea că n-o să mai mănînce struguri. Dar chiar dacă el, Benedict, ar fi admis moartea, ar fi acceptat-o ca inevitabilă, firească, tot ar fi fost zadarnic, căci materia se revolta cumplit, încerca, într-o oarbă împotrivire, să se salveze, într-un fel sau altul. Fiecare parte din organism încerca să se salveze pe cont propriu — fără să-i mai pese de restul... Mîinile ar fi supraviețuit, foarte bine dispuse, fără să se întristeze prea mult de dispariția celorlalte părți ale trupului. Ca în timpul unui teribil naufragiu, fiecare parte a trupului încerca să se salveze cum putea. Doar frica de totala dispariție mai lega cît de cît, mai disciplina și mai organiza, într-un fel, haotica revoltă a celulelor... Benedict nu reușea să pună ordine în revolta propriului trup, nici nasul, nici ochii, nici mintea nu-i mai aparțineau. Se simțea trădat pînă și de propriul nas, care avea ideea nebunească, absurdă, de a supraviețui independent. Apoi, la fel de cumplită ca teama de moarte, apăru teama de întuneric. Și poate că teama de întuneric era chiar mai mare decît teama de moarte. Cum se poate ca el, care iubise lumina, să se scufunde într-o veșnică beznă ? Moartea îi apărea atunci ca o pedeapsă îngrozitoare, de o atroce cruzime, se vedea trăind în întuneric, bîjbîind prin bezne și mlaștini.

Din adîncul acestei spaime, auzi vocea limpede, caldă și îngrijorată a Lilianei.

— Ce-i cu tine, iubitule ? Ți-e rău ?

— Cred că mor... îi răspunse, simplu, Benedict.

— Ei, na !... Nu se moare chiar așa de ușor...

— Ba da...

— Iubitule, iubitule...

Dar el simțea că Liliana e din altă lume și că nimic, nici spaima ei, nici iubirea ei n-aveau cum să străbată acum pînă la el.

Doctorița înțelese că Benedict obosise, că se lăsase dus de forța aceea atroce, care voia să-l smulgă definitiv, că nu-l mai interesa revolta materiei, că el se despărțise de această absurdă și lașă împotrivire. Era ca un naufragiat, care primea de pe pămînt tot felul de indicații de salvare, fără să le poată recepționa însă exact.

— Ben, încearcă să te ridici puțin...

Dar Benedict se consolase pînă și cu ideea că n-o să mai mănînce struguri, așa că nu luă în seamă rugămintea Lilianei.

— Ben, te rog eu, ridică-te puțin... Mă mai vezi ?

— Nu te văd... Te deduc... Ești foarte aproape. Dar nu pot să ajung pînă la tine...

— Eu sînt aici...

— Știu. Eu te simt foarte departe...

— Te rog să mănînci, Ben... porunci Liliana care, cu intuiția ei de medic, înțelesese ce se petrecuse cu Benedict.

— Ce să fac ?

— Să mănînci...

— Nu mi-e foame...

— Trebuie să mănînci șuncă și brînză.

Benedict refuză categoric.

— Ce, ești nebun ?... Te iubesc, Ben. Te rog, iubitule, te rog... Te rog, iubitule...

Liliana nu mai ținu seama de protestul bărbatului, îl sili să mănînce, rece, neînduplecată, supraveghea încordată fiecare mișcare a buzelor.

— Așa, iubitule... Mă faci fericită...

Apoi, brusc, Benedict căzu iarăși într-o stare de apatie, se părea că pînă și ultimele celule se convinseseră că revolta lor e zadarnică.

Atunci, Liliana țipă, ieșită din minți.

— Benedict, iubește-mă !

Nu primi nici un răspuns.

— Benedict, iubește-mă !... Dacă nu mă iubești, mori, idiotule !

Benedict schiță un zîmbet și, încurajată de acest fragil succes, Liliana deveni și mai energică. Urla ca o nebună :

— Iubește-mă ! Iubește-mă ! Mîngîie-mi țîțele, Ben. Dacă nu mă mîngîi, mori ! Iubește-mă, Ben...

Își rupse cu furie rochia. Țipa ca o isterică și îi mîngîia cu sînii fața desfigurată de așteptarea morții.

— Dacă nu mă iubești, mori... Iubește-mă, Ben, te rog eu, iubește-mă.

Benedict își ridică privirea, o simți pe Liliana aproape, la fel de inconsistentă ca și el, la fel de aeriană, nu-și dădea seama dacă primejdia morții dispăruse, dar își dădea seama că iubește această femeie, care se agita în jurul lui. Și asta îl făcu fericit...

SINGURĂTATEA ȘI DIAVOLUL MILOS

Nu se știe de ce, în fața Cameliei, oamenii se sfiau să spună adevărul și, ca la un consemn tacit, transformau realitatea, o îndulceau și înfrumusețau, într-un cuvînt o prezentau într-o formă pe care o socoteau accesibilă tinerei femei. Încă din adolescență se organizase în jurul Cameliei această conspirație de bunăvoință, care tempera, îndulcea cruzimea vieții... A încredința Cameliei un adevăr elementar, o glumă deocheată sau a-i da

amănunte despre cine știe ce nenorocire era socotit de toți drept o necuviință. Dar însăși Camelia, prin întreaga ei viață, prin prezența ei atît de fragilă, impunea această atitudine, parcă cerșea certitudini în dreapta și în stînga. În fața Cameliei, adevărul apărea ca o impietate.

Cel mai mare furnizor de certitudini, de cuvinte înălțătoare, era un anume Isidor, care intra în casă în calitate oficială de logodnic. Acest Isidor era, de fapt, un bețiv și-un curvar dintre cei mai obișnuiți, înzestrat cu o anume inteligență și o anume cultură de băiat trăit într-o familie unde se vorbeau curent engleza și franceza. Știa să se analizeze cu luciditate și să povestească fermecător despre o mulțime de lucruri. După zile și nopți de beție, îi făcea o reală plăcere s-o viziteze pe Camelia cîteva ceasuri. Obiceiul acesta se dovedea la fel de util, ca și ciorba de potroace. În prezența fetei, Isidor discuta despre poezia romantică germană, moțăia, se dregea și perora despre aspirația spre o viață demnă și echilibrată. Cum alcoolul și desfrîul îi vlăguiau puterile, cuvintele lui frumoase și incoerente sunau destul de ademenitor. Bineînțeles, Camelia, care confunda vizitele petrecărețului Isidor cu o declarație de dragoste, îi dăruise în tăcere inima și-l socotea un bărbat ideal. Isidor simțea aureola romantică în care îl învăluia tînăra fată, și asta îl amuza și-l odihnea.

Momentul crucial în existența Cameliei se petrecuse cînd acest Isidor o părăsise, dacă în acest caz se poate vorbi de o părăsire. Pe scurt, Isidor plecă în Belgia la niște rude bogate, fără ca măcar să-și ia la revedere de la credincioasa lui logodnică. Obținuse atît de greu pașaportul pentru Belgia, grijile călătoriei îl stăpîneau în așa măsură, încît pur și simplu uitase de Camelia. Erau prea reale grijile existenței — bine, bine, dar în Belgia ce-o să facă ? —, pentru ca chipul Cameliei să-i mai poată apărea în minte. În preziua plecării, amicii comuni,

cunoscînd sensibilitatea Cameliei, îl rugaseră pe Isidor să-i ofere trista răsplată a unei explicații. Dar Isidor nici nu se gîndea la așa ceva : îi era cu desăvîrșire indiferentă impresia pe care și-o făceau oamenii despre el, și cu atît mai mult Camelia.

Dar ceea ce refuză să facă Isidor, făcu delicata Camelia. Ea îl justifică imediat pe Isidor, se prefăcea a înțelege situația excepțională care-l silise să părăsească țara. Faptul că nu ținuse s-o vadă pleda în favoarea lui. Îi era greu, pesemne, lui Isidor s-o supună unei asemenea teribile emoții. În această situație, Camelia fusese ajutată și de spovedaniile mincinoase ale amicilor comuni, care susțineau că-l văzuseră pe Isidor smulgîndu-și părul de atîta durere.

De aici, de la întîmplarea cu Isidor, începu, de fapt, lungul drum al singurătății ei...

Înfricoșată de viață, Camelia se retrăsese în virtute și echilibru. Nu voia să părăsească acest teren, în care se simțea în siguranță. Și pînă atunci trăise în virtute, dar acuma se instalase în virtute, și asta era cu totul altceva.

Pe vremea aceea, David era un tînăr arhitect pîndit de cele mai plăcute perspective, care voia să se dedice carierei. Ideea unei căsătorii rezonabile îl preocupa cu seriozitate. Aceeași conspirație de bunăvoință care a mințit-o pe Camelia în legătură cu Isidor, i-a propus-o și lui pe nefericita ființă de soție. Indivizii din această blajină conspirație aveau convingerea că-i jucau tînărului arhitect o farsă, ei nu credeau în existența Cameliei și, mai ales, în virtuțile ei de soție și de femeie. Geloși pe succesele tînărului arhitect, căsătoria cu Camelia echivala mai curînd cu o răzbunare. Cum David n-avea de gînd să-și piardă prea mult timp cu viața conjugală și cum de întemeierea unei familii nu-și lega nici o iluzie de fericire, hotărî s-o ia de nevastă.

Camelia nu se arăta prea încîntată, David nu-i plăcea, încă se mai simţea legată de jurămîntul, inexistent de fapt, dintre ea şi frivolul ei logodnic, inima îi rămăsese la Isidor. Dar şi virtutea cea mai austeră oferă posibilităţi de schimbare. Camelia socotea că e de datoria ei de a se lăsa încîntată de această propunere. Tot de datoria ei socoti că e să-l iubească şi pe David şi să privească cu încredere viaţa conjugală. Descoperi într-o bună seară că David priveşte în acelaşi fel rolul iluminismului francez în cultura Europei şi asta i se păru suficient ca să renunţe la feciorie.

Prima lor noapte de dragoste a fost penibilă. La lipsa de experienţa a Cameliei se adăuga şi dorinţa ei foarte firească de a avea o explicaţie foarte ştiinţifică a fenomenului. Această primă noapte de dragoste îşi puse pecetea pe întreaga lor căsnicie.

Deşi trăiau împreună de aproape zece ani de zile, soţul nu izbutise să devină o prezenţă vie. De cîte ori îl vedea, se mira... „Tu eşti David ?“ Adevărul era că şi David se mira de prezenţa Cameliei... El dădea din cap că da, el e David şi în acest fel simplu lua act Camelia de prezenţa soţului.

David avea desigur o sumedenie de calităţi, era frumos, era inteligent, era sănătos, era admirat, prietenele o invidiau — „Ce baftă a avut nefericita aia de Camelia !“ —, dar toate aceste calităţi se înşirau una lîngă alta ca rufele pe frînghie, fără să comunice între ele şi fără să se organizeze într-un tot unitar, într-o realitate vie, perceptibilă. Camelia nu reuşise să aibă o amintire de la el, tot ce se întîmpla se întîmpla numai atunci, în prezent, fără nici o legătură cu trecutul şi fără nici o implicaţie viitoare. Prezentul nu era un adevăr, ci doar o formă de politeţe. Era prea limpede, îngrozitor de limpede, că David se îndrepta spre ea cu sentimentul omului care are de îndeplinit o obligaţie. Nu-şi dădea nici

măcar silinţa să se prefacă — asta-i reproşa virtuoasa Camelia.

Camelia dorise mult să aibă un copil, dar nu reuşise, n-avea timp. El pleca des în străinătate, se întorcea de la Stockholm, ea se mira : „Tu eşti David ?“, el dădea din cap că da, el e David... Îl credea pe cuvînt că da, el e David, ca şi cum recunoaşterea identităţii ar fi fost suprema dovadă de încredere, şi-l întreba cum a fost călătoria — el, în loc să-i povestească, îi întindea în tăcere o umbrelă de soare sau o pereche de sandale. Se simţea uneori ispitită să aibă o imagine mai vie despre David, de multe ori încercase să-i mîngîie mîna îndelung, credea că asta ar fi o soluţie, el se apăra cu violenţă şi dezaprobare ; era hotărît să dăruiască numai strictul necesar. Îi transmitea din cînd în cînd un zîmbet, un zîmbet care lui nu-i plăcea, sau pe care-l găsea nefiresc. Cu acel zîmbet urma să se hrănească ea multă vreme. Îi arunca o privire, şi ea trebuia să fie atentă şi s-o prindă din zbor. Arunca gesturile, sentimentele cu neglijenţa cu care-şi arunca pantofii, fără să se uite unde cad. Dacă ea le prindea, bine, dacă nu, iarăşi bine...

Dornic de linişte, chiar de o linişte ipocrită, David mai zîmbea strategic din cînd în cînd. Avea mult de lucru şi ştia că dacă îi arunca soţiei un zîmbet, se va putea închide liniştit cîteva ore în camera lui. Camelia ştia de-acum că, de cîte ori David zîmbeşte, înseamnă că se pregăteşte s-o părăsească într-un fel sau altul. De multe ori şi acel zîmbet nefericit şi diplomatic cădea parcă pe jos şi Camelia vedea înfricoşată cum se iroseşte zadarnic. Ea avea nevoie de acel zîmbet care, oricum era, simboliza în ochii ei trăinicia nefericitei lor căsnicii. După ce David dispărea, ea se apleca, ridica zîmbetul acela fad şi, fără s-o vadă nimeni, se lumina la faţă. Era conştientă de mediocritatea situaţiei ei, de umilinţa la care se supunea, dar nu-i stătea în puteri să renunţe la acel zîmbet. Ea credea că discreţia bucu-

riei poate schimba radical situaţia, poate să facă naturală chinuita ei bucurie.

O altă senzaţie — la fel de neplăcută — venea din convingerea că David îi dăruieşte numai gesturile de care el nu mai avea nevoie, cum ai dărui unei rude sărace îmbrăcămintea devenită veche şi strîmtă. Decît să caşte printre străini, David prefera să caşte acasă, în preajma soţiei. Arunca de pe el tot ce nu-i folosea, tot ce nu-i era absolut necesar, şi decît să le azvîrle, prefera să le dăruiască soţiei : în felul ăsta tot mai foloseau la ceva.

Mai tîrziu, Camelia făcuse greşeala tragică de a se război cu singurătatea ei înainte de a o înţelege. Singurătatea i se părea Cameliei ceva ruşinos, degradant. De cîte ori avea prilejul, o părăsea. Se ruşina de singurătate ca de o boală venerică. Mai mult decît atît : încerca să şteargă urmele singurătăţii, ca şi cum ar fi vrut să şteargă urmele unei crime, hotărîtă să ofere foarte rarilor ei musafiri imaginea unei vieţi dacă nu fericite, cel puţin normale. Dacă nu trăia, voia măcar să demonstreze altora că trăieşte...

De multă vreme, o umbrelă albastră şi o pereche de mănuşi negre şedeau pe divan într-o împietrită neorînduială, drept mărturie a acelei multvisate existenţe normale. Tot uitîndu-se la aceste obiecte, tot analizîndu-le, le însufleţise într-un fel, făcuse ca nemişcarea lor să fie vie ; nu de puţine ori, Camelia se simţea aruncată în interiorul acelei nemişcări. Avea convingerea — poate nu lipsită de un dram de adevăr — că aceste obiecte o urăsc, de aceea şedea nemişcată, se temea să nu mărească aversiunea obiectelor. Se apropia de ele, încet, fără zgomot, încercînd să le mute prin surprindere, cînd nu se puteau apăra, convinsă de posibila lor împotrivire.

Trecură zile şi săptămîni întregi, luni de-a rîndul, şi obiectele cu pricina continuau să justifice iluzia Cameliei despre o posibilă viaţă normală. Obiectele parcă se

mai îmbunaseră pînă la urmă, îmbătrînind şi ele în devotamentul lor perfid şi nemişcat. Spaţiul dintre obiecte, niciodată cel firesc, reprezenta, de fapt, sufletul acestor obiecte. Avînd astfel avantajul unei existenţe unitare, obiectele se puteau împotrivi în mod organizat planurilor de echilibru ale Cameliei. Cu toate că se mai îmblînziseră între timp, obiectele nu voiau să facă jocul vanităţii Cameliei, nu voiau să fie transformate în simple pretexte ale unei idei stupide. Aveau şi ele convingerile lor. Sau cel puţin cam aşa vedea Camelia războiul pe care-l purtau obiectele. Obiecte menite să sugereze o viaţă agitată, conţineau parcă o împietrire apriorică, topind şi înghiţind în acest dat aprioric toate eforturile ei de a lăsa, măcar o dată, impresia unei femei care tocmai se întoarce de la o petrecere, unde a fost şi X, şi unde s-a distrat admirabil. „Idioată îndeletnicire ! Ce vreau eu să demonstrez cu acest deranj atît de grosolan fabricat ?“ — îşi spunea Camelia, dar bruma de luciditate n-o împiedica să-şi ducă nebunia pînă la capăt ; pînă la urmă, bruma de luciditate nu făcea decît să-i dea o mînă de ajutor în distribuirea acelor obiecte menite să sugereze o existenţă normală. Se chinuia să atingă desăvîrşirea, dar, oricît de neglijent le azvîrlea pe divan, tot mai găsea ceva de modificat. Căci era ceva îngrozitor de pedant în neglijenţa pe care ea o voia cît mai boemă...

Ea căuta aici o desăvîrşire inexistentă de fapt, dar o căuta în sensul propriu, ca pe un lucru pe care-l avusese cîndva şi pe care-l pierduse şi care, odată găsit, ar fi scos-o din impas. De întristat nu se întrista prea tare, fiindcă citise undeva că tristeţea nu e deloc recomandabilă, şi nu-şi pierdea speranţa, fiindcă citise undeva că nu e bine să-ţi pierzi speranţa. Ea credea într-o viitoare perfecţiune.

— Odată şi-odată, tot am să le aranjez eu perfect...

Eforturile Cameliei în această ridicolă desăvîrşire se dovediseră zadarnice, căci obiectele cu pricina se înstră-

inaseră de stăpîna lor din clipa în care ea le cumpărase în acest scop. Şi astfel musafirii nu făceau nici o legătură între neorînduiala din casă şi stilul de viaţă al gazdei. Neorînduiala, atît de greu cucerită, trecea neobservată. Temîndu-se să nu fie surprinsă în singurătatea ei, Camelia îşi pregătea din vreme neorînduiala, o contempla, şi o supraveghea, încercînd s-o dăruiască intactă celor care-i treceau întîmplător pragul casei. În timpul scurtelor vizite, Camelia se chinuia să păstreze neştirbită neorînduiala din cameră, temîndu-se ca nu cumva, profitînd de o neatenţie de-a ei, blestematele obiecte să se revolte şi să se alinieze într-o simetrie care ar umili-o şi demasca-o. Îşi apăra singurătatea în mod absolut, cum îşi apără fecioarele virginitatea.

Adeseori, tăind aproape pe din două singurătatea, Camelia se trîntea pe divan, obosită şi încîntată, ca şi cum s-ar fi înapoiat de la nu ştiu ce nostimă petrecere. Chiar şi zîmbea în amintirea nu ştiu cărei glume deocheate, pe care nu i-o spusese nimeni. Efortul fizic de a se arunca pe divan nu-l înregistra în clipa aceea, trecea neobservat; apărea mai tîrziu, cînd se simţea mai bine, ca un tainic avertisment. Cînd se ridica de pe divan, oboseala dispărea şi rămîneau numai minciuna şi stupiditatea acelei oboseli şi, ca o concluzie a acelei scurte clipe de luciditate, apărea, în prelungirea acelei clipe, sau ca suflul viu al acelei clipe, sau ca însăşi raţiunea acelei clipe, galben-roşcata mătuşă Grazziela, trăgînd după ea, cu regească eleganţă, îngrozitoarea ei lipsă de prejudecăţi.

— Deşi stai în centru, la tine nu vine niciodată nimeni.

Mătuşa Grazziela era întotdeauna grăbită, de aici şi o oarecare putere de sinteză. Ea-şi rostea frazele lapidare în pauza, şi aceea scurtă, dintre două aventuri erotice. Şi din această pricină, Camelia vedea la începutul oricărei observaţii pe care o făcea mătuşa, un bărbat care se dezbracă, iar la sfîrşitul acelei observaţii, unul care se îmbracă. În mijlocul realităţii dure, trona galben-roşcata mătuşă Grazziela şi sălbatica ei putere de sinteză.

— Cum stai cu viaţa sexuală? Te neglijează soţul?

Sfaturile mătuşii Grazziela erau la fel de sălbatice şi de lapidare.

— Nu face injecţii! Încurcă-te cu mecanicul blocului.

Apoi galben-roşcata mătuşă Grazziela o săruta şi pleca. Nu venea decît să-şi manifeste dispreţul: după ce şi-l manifesta, îşi socotea vizita încheiată. Dispreţul faţă de singurătatea Cameliei era o obişnuinţă ca oricare alta; nu voia să renunţe la acest obicei. Evident, soarta Cameliei n-o interesa cîtuşi de puţin. Claritatea mătuşii Grazziela îi ameninţa însă Cameliei singurătatea, o clătina; acea claritate insuportabilă, acea vulgaritate robustă, care nu se îndoia de nimic, tăia în două încăperea, apoi în patru, apoi în opt — pînă cînd Camelia ameţea. Camelia ura claritatea pe care mătuşa Grazziela o lăsa în urma ei, o claritate cu care n-avea ce face, şi încerca s-o izgonească. Şi atunci, din duşmănie faţă de mătuşa Grazziela, îşi iubea iarăşi singurătatea.

Ceilalţi musafiri nu se asemănau cu mătuşa Grazziela, dar nici nu se deosebeau prea mult. Erau musafiri ciudaţi, galbeni, albi, portocalii, violeţi, întotdeauna grăbiţi şi întotdeauna optimişti. Era izbitor acel amestec de vizită grăbită şi optimism vehement. Nici nu-şi dădeau jos pălăria şi o asigurau pe Camelia, cu ochii pe ceas, că pînă la urmă totul va fi bine, că David o va iubi, iar ideile generoase vor triumfa în cele din urmă pe tot globul.

— Dragă Camelia, îţi faci false probleme. David te iubeşte...

Refuzau să ia loc pe scaun, refuzau şi dulceaţa gazdei, refuzau să discute pe îndelete, dar aşa, în picioare, pregătindu-se de plecare de cum veniseră, o asigurau că în cele din urmă David va fi un soţ ideal. Alţii nici nu intrau în casă, apăreau doar la fereastră şi, printr-un amestec bizar de zîmbete şi ciocănituri, o asigurau şi de talentul ei literar, şi de dragostea lui David. Dacă avea vreo supărare, un asemenea musafir, galben sau portocaliu, crăpa puţin uşa, mormăia ceva, îi săruta mîna, mormăia o glumă şi îi alunga astfel neliniştea. Aceşti musafiri multicolori îi aduceau numai veşti bune. Că X, grav bolnav, s-a înzdrăvenit brusc. Că Y s-a întors la nevastă. Că Z s-a lăsat de băutură. Aceste veşti o bucurau la început, dar mai tîrziu, cînd aceste veşti căpătau viaţă în conştiinţa Cameliei, zgomotul lor o asurzea, dar ea nu bănuia că vuietul acela îngrozitor era tocmai sufletul acelor veşti care din inconştienţă o bucuraseră atît de mult. E drept că şi graba musafirilor părea justificată, ei erau împinşi în această goană de propria lor frică. Erau fericiţi că descoperiseră o fiinţă care avea nevoie de aceste minciuni şi în felul acesta ei se eliberau, minţeau, se zbenguiau, se linişteau şi mergeau mai departe.

Ei se simţeau datori s-o mintă, tot aşa cum mătuşa Grazziela se simţea datoare s-o dispreţuiască.

— Treci pe la Camelia, astăzi... îl ruga musafirul portocaliu pe cel vişiniu. Spune-i şi tu ceva agreabil... Trebuie să-i ridicăm moralul... Ea pune la inimă toate dramele civilizaţiei.

Aceşti indivizi grăbiţi, multicolori, iresponsabili şi făţarnici o siliseră pe Camelia să-şi formeze, în pofida singurătăţii care o învăluia, o concepţie echilibrată asupra vieţii. Înfricoşată, nefericită, posacă, lipsită de plăcerile vieţii sexuale, ea se socotea — culmea ironiei ! — echilibrată. Iubind echilibrul, ea credea că o distruge pe mătuşa Grazziela. Iubea virtutea, fiindcă ea confunda

virtutea cu singurătatea altora, deci iubea virtutea dintr-un sentiment de solidaritate cu suferinţa altora. Mai iubea virtutea şi dintr-un misterios simţ practic, virtutea i se părea calitatea cea mai potrivită în condiţiile ei, era o calitate care nu-i cerea nici un efort, n-avea nevoie de nimic pentru a fi demonstrată. „Eu n-am să-l înşel niciodată pe David..." îşi spunea Camelia.

Şi noua hotărîre îi ţinea o vreme de urît. Acest gînd nobil nu i se părea suficient, se credea capabilă de şi mai multă nobleţe. După aceea, opta pentru o altă hotărîre, la fel de mărinimoasă, care de asemeni îi mai ţinea de urît. „Dacă David ar fi bolnav, eu l-aş îngriji..."

Încercase de cîteva ori să fie altfel, mai frivolă, mai nepăsătoare, dar se întorsese pocăită la virtutea ei, cum se întoarce fiul risipitor şi nedescurcăreţ la casa părintească. Răutatea era un lux pe care Camelia nu şi-l putea permite, în blîndeţea ei se afla deci un fel de realism şi o anume modestie. Încercase, desigur, să fie ironică, dar nimeni nu-i luase în seamă ironia, îi fusese înapoiată intactă ; ea îşi manifestase dispreţul faţă de oameni, dar oamenii nu înregistraseră acest dispreţ. Un individ pe care ea îl caracterizase drept odios şi incult se purta faţă de ea cu aceeaşi neschimbată politeţe, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Rămînea atunci singură cu ironia şi dispreţul ei, pe care zadarnic încercase să le răspîndească în lumea largă, nu le mai înţelegea, nu se mai înţelegea pe sine, şi atunci i se făcea frică ; aceste sentimente zdrobite de contactul cu realitatea exterioară deveniseră proprii ei călăi.

Ea nu era nici îngîmfată, nu era nici modestă, n-avea nici încredere în ea şi nici nu era lipsită de încredere, şedea în mijlocul tuturor ipotezelor, şedea pur şi simplu. Era convinsă că, de acolo de unde şedea ascunsă, dreptatea, în mersul ei invincibil o va găsi şi-o va scoate la lumină. Camelia credea că pînă la urmă i se va face

dreptate: „Ia uitați-vă, ce femeie plină de calități e Camelia..."

Pînă la această victorie totală, se visa plimbîndu-se prin oraș la brațul lui David, dar ura această imagine, pe cît de firească, pe atît de imposibilă. Neîncrederea oamenilor în răutatea ei o făcea pe Camelia să-și oprească accesele de furie — ce rost au niște accese de furie în care nimeni nu crede ?

Camelia simțea că oamenii nu cred în existența ei, n-o disprețuiesc, n-o urăsc, pur și simplu nu cred că ea există. Adevărul oribil era acesta : ea însăși nu credea în propria ei existență, credea că există numai datorită vanității stupide a maică-si, care nu voia să renunțe la ideea că avea o fiică, și a lui David, că are o soție. Și ea trebuia să suporte, pe propria ei piele, această extravaganță. Camelia avea serioase îndoieli în legătură cu realitatea existenței sale. În adîncul sufletului, nici ea nu credea de fapt în propria-i existență, și aștepta de la ceilalți o confirmare în acest sens. Dacă mergea într-o zi la plimbare, nu trăia acest lucru pînă cînd, de undeva, nu venea o confirmare, pînă cînd cineva nu-i spunea că o văzuse pe stradă. Existența ei ședea în existența altora, depindea de existența altora ; de la alții trebuia să adune tot felul de dovezi. Existența Cameliei era parcă mereu pusă la îndoială, și ea, săraca, trebuia să adune mereu dovezi ca să demonstreze contrariul.

Desigur, Camelia păstrase și o urmă de răutate, își invidia colegele de generație care reușiseră să se impună, să facă ceva, să aibă un nume, dar de fapt nu era nici răutate, nici invidie ci tocmai acel suflu viu care mai rămăsese în ea și pe care ar fi trebuit să se sprijine. În loc să se sprijine pe acel suflu viu, ea se grăbea să-l blameze. „Invidia e un sentiment condamnabil..." își spunea Camelia, căreia virtutea îi devenise familiară și prefera să apeleze la ea chiar cînd avea

sufletul încărcat de ură. Virtutea rămăsese pentru Camelia singura ființă apropiată, singura supraviețuitoare a marelui dezastru.

Trăia chiar un fel de beție a virtuții : „Succesul unei colege mă bucură ca propriul meu succes..." Ideile ei erau, deci, dintre cele mai rezonabile. „A trăi în singurătate nu e lăudabil filozofic și nu e nici practic indicat, din nici un punct de vedere." Detesta pe Kafka și pe toți scriitorii care vorbeau de singurătatea individului ; le reproșa mărginirea și lipsa de cunoaștere a vieții.

Față de propriile ei suferințe, avea reacții artificiale, livrești. Odată ce suferința ajungea într-un anume stadiu, se rupea de centrul viu care o născuse și se revărsa în masa amorfă a prejudecăților de tot soiul. Avea nefericirea de a nu fi decît puțină vreme stăpîna propriilor ei neliniști ; neliniștile îi erau de cele mai multe ori alungate, îndulcite, înstrăinate și înapoiate sub forma unor considerații livrești sau a unor speranțe lipsite de orice temei. Nu-și trăia suferința pură, inițială, ci acea suferință falsificată, dar socotită pe măsura ei. Această singurătate falsificată, îndulcită, năștea o suferință la fel de falsă, și chiar un fel de echilibru interior, la fel de fals și totuși îndărătnic. Ea credea atunci în tot felul de lucruri frumoase, în puterea iubirii, a solidarității umane, se gîndea cu duioșie și respect la cuvintele lui Maxim Gorki : „Omul, ce mîndru sună acest cuvînt". Echilibrul devenise la Camelia o necesitate aproape biologică, mereu se întreba cum s-o hrănească. E știut însă că acest soi de echilibru e ca un animal lacom. Nu se mulțumește cu puțin.

Toată lumea se simțea datoare să alimenteze echilibrul Cameliei. Pînă și David îi lăsa, cîteodată, în timp ce se pregătea să plece de acasă, în afară de banii necesari gospodăriei, cîteva cuvinte menite să-i hrănească echilibrul.

— Camelia, tu de fapt ești o ființă ieșită din comun...
Și sublinia acel „tu de fapt“, pentru ca graba plecării să nu împieteze asupra căldurii elogiului.

Musafirii îi lăsau Cameliei, spre păstrare, cuvinte frumoase și echilibrate, de care ei nu mai aveau nevoie.

— Dacă ai ceva frumos, du-te și spune-i Cameliei, ea o să te creadă...

— Frazele astea nobile sînt bune de spus Cameliei.

O, și ce grăbiți mai erau musafirii Cameliei ! Camelia vedea cum neorînduiala din cameră nu-i spunea nimic musafirului ; de cele mai multe ori musafirul n-avea decît grija veștilor bune, pe care le aducea, altceva nu-l interesa. Ce se întîmpla atunci ?

Atunci, Camelia lua aproape cu forța privirea vizitatorului și-o îndrepta spre divanul unde se găsea neorînduiala cu atîta grijă pregătită. Dar adeseori, privirea vizitatorului refuza să cerceteze neorînduiala : se așeza liniștită lîngă celelalte obiecte, ocupa un loc și rămînea acolo, mărind astfel forțele cu care Camelia încerca zadarnic să lupte. Hotăra să lupte de una singură : demnitatea o silea să aibă totuși încredere în reușita acestei înscenări ; demnitatea o biciuia și-o silea s-o scoată la capăt într-un fel. Ea își continua netulburată ritualul, examinînd și privirea vizitatorului care se așezase lîngă celelalte obiecte și devenise și ea un obiect, alături de umbrela albastră și mănușile negre.

— E o harababură aici la mine ! Scuză-mă, te rog...

De ceea ce trăia în adîncul ei nu era prea convinsă, avea o îndoială ; de aceea își împingea demnitatea în afară, în văzul lumii, ca s-o poată astfel controla. „Totuși, exist și eu. Dacă nu existam, nu mă vizitau —, își spunea Camelia, încercînd să se îmbărbăteze. Totuși, sînt băieți buni, inteligenți, toți mă apreciază, de fapt“ —, se grăbea Camelia să corecteze o greșeală pe care n-o făcuse. Apărarea demnității devenise îndeletnicirea

ei de bază, ea arunca în această bătălie inegală energie, inteligență și ipocrizie. În cazul Cameliei, demnitatea nu mai era un principiu moral, ci aproape unica ei legătură cu oamenii din jur. Instinctul de conservare descoperise aproape întîmplător acest mijloc de apărare.

— Am să divorțez de David, am să-mi cîștig singură existența, n-am nevoie de nimeni. În definitiv, nu sînt nici bolnavă, nici incapabilă.

Fără demnitate, nici n-ar fi existat, demnitatea îndeplinea mai mult o funcție biologică decît una etică. Într-adevăr, la Camelia se observa acest fenomen îngrijorător, funcțiile etice se preschimbau în funcții biologice.

— Dacă mai vine cineva, am să-i trîntesc ușa în nas...

— Mă despart de David. Am să trăiesc ca o femeie liberă...

Își dădea curînd seama că n-o să divorțeze de David, atunci se retrăgea în altă atitudine demnă : „N-am să mai primesc nici un ban de la el“. Cînd nici acest lucru nu se dovedea posibil, își spunea că n-o să mai schimbe o vorbă cu David, și așa mai departe, trecea dintr-o demnitate în altă demnitate. Cînd, sub presiunea mizeriilor vieții, demnitatea se împuțina și apoi dispărea, era înlocuită cu altă demnitate, ca o secreție vitală, sordidă și inepuizabilă.

Camelia se hotărî să spulbere ideea jignitoare că ea poate fi găsită mereu acasă, la orice oră din zi sau noapte. Această convingere a oamenilor o îndîrjea mai mult decît situația ca atare, sau, în orice caz, la fel de mult. Era deci în mod firesc încîntată cînd auzea că fusese căutată în lipsă, interpreta această întîmplare ca pe un semn bun și-și punea în ea speranțe exagerate, care ajungeau pînă la convingerea că e mai talentată decît Hortensia Papadat-Bengescu. Nutrea, într-o formă obscură și lipsită de forță, conștiința acestei superiorități și aștepta orice prilej, de orice natură ar fi fost, ca s-o scoată la iveală. Cum semnele în această privință în-

tîrziau să se arate, îşi hrănea această convingere, cum se nimerea, din faptele care n-aveau practic nici o legătură cu mobilul vanităţii ei, fără să mai aştepte acele fapte pe deplin concludente.

Se hotărîse la un moment dat să introducă chiar şi mai multă metodă în alungarea singurătăţii. Ajunsese să-şi măsoare în lung şi-n lat singurătatea, s-o cunoască precum un bolnav inteligent îşi cunoştea evoluţia bolii, acalmia şi momentele de criză.

Dar, tot străbătîndu-şi în lung şi-n lat singurătatea, dînd vina cînd pe orgoliul ei, cînd pe răutatea oamenilor, se trezi în afara propriei sale singurătăţi. Se simţea expulzată, izgonită din ţara mizeriei. Atunci i se făcea frică şi tot singurătatea ei sau o altă singurătate încercau s-o salveze, o salvau însă anevoie, căci ea se comporta ca un om ameninţat de înec, dar care, neştiind să înoate, se zbate şi se zvîrcoleşte, îngreunînd astfel misiunea salvatorului. Se agăţa de acea singurătate necunoscută şi şedea aşa suspendată, nemişcată, pînă ce primejdia trecea.

Ajungînd deci la o metodă de alungare a singurătăţii, ea învăţa — deşi n-ar fi trebuit să înveţe — cum să întîmpine fiecare zgomot, oricît de firav ar fi fost, cum să-l capteze şi să-l oblige să se materializeze într-o vizită, într-o mătuşă, într-o făgăduială, într-o invitaţie la plimbare. Adeseori, nu reuşea să capteze în întregime zgomotele şi atunci îi treceau pragul casei nişte vedenii ciudate, jumătate vaiete — jumătate mătuşi, jumătate ţipete — jumătate bărbaţi. Obosită de atîta aşteptare zadarnică, se îndrepta cu un aer firesc spre uşă, să-i deschidă multaşteptatului ei vizitator. Ea credea că e suficient să iasă în întîmpinarea evenimentului pentru ca evenimentul să şi aibă loc. Deşi îşi lua expresia de enervare a omului deranjat la o oră atît de nepotrivită, nimeni nu venea să-i deschidă uşa. În această situaţie, Camelia rămînea şi cu enervarea de a fi fost inoportun deranjată, şi cu tristeţea de a nu fi fost deranjată.

Se ducea pînă la uşă, şedea acolo cîteva secunde şi credea că în acest fel înlăturase primejdia. Dar primejdia, deşi izgonită teoretic, continua să existe, şi atunci Camelia se retrăgea în mijlocul camerei, unde — superstiţie naivă — credea că adevărul care o biciuise n-ar mai putea s-o atingă, de parcă raza de influenţă a acelui adevăr ar fi fost limitată. Şedea nemişcată, convinsă că pe locul care şi-l alesese după ciudatele ei calcule, singurătatea n-o va mai atinge. Dar acel loc se micşora încetul cu încetul, se surpa continuu, şi Camelia — deşi nu mai şedea pe nimic, deşi locul acela fusese practic pulverizat —, îşi lua, din dragoste pentru minciuna pe care o născocise, un aer de siguranţă. Ea ştia că individul trebuie să-şi păstreze în orice împrejurare stăpînirea de sine, citise ea pe undeva asta, nu voia cu nici un preţ să renunţe la această cucerire morală. Se surpa, se scufunda, iar la suprafaţă rămînea, ca o sumbră ironie, numai stupidul ei aer de siguranţă. Singurătatea o învăluia din toate părţile, şi aerul ei de siguranţă plutea stingher ca rămăşiţele unui naufragiu.

„Ar trebui să fiu iubită şi respectată“, îşi spunea Camelia cu vocea înspăimîntată de presentimentul unei apropiate lupte inegale, cu groaza omului care azvîrle cu piatra în cineva care se năpusteşte asupra lui înarmat pînă-n dinţi. „Ar trebui să fiu iubită şi respectată“. Această speranţă nebună trecea în goana cailor şi dispărea brusc — Camelia se oprea în mijlocul drumului şi încerca să desluşească în praful stîrnit de copitele cailor răspunsul care o chinuia.

Frica de singurătate o şi ajuta însă într-un fel, cu ajutorul fricii îşi coordona mişcările, şi lupta ei împotriva acelor apăsătoare senzaţii căpăta astfel un sens, o direcţie. Teama cea mai cumplită venea din convingerea că nu-i era cu adevărat teamă, o, Doamne, uneori chiar îşi

căuta teama, vrînd să se sprijine pe ea. „Dacă nu mi-e frică ? Dacă doar mă prefac că mi-e frică ?“ Singurătatea, în oarba ei dezlănțuire, luase cu ea și teama de propria-i singurătate — cineva se temea de singurătatea ei mai mult decît ea însăși, cineva parcă își luase obiceiul de a trăi și de a suferi în locul ei.

Dispăruse teama, și cineva așezase în locul acelui sentiment ceva și mai îngrozitor, ceva și mai străin, și nefericita femeie nu reușea să intre în legătură cu acea realitate străină. Se îndepărta mereu de centrul suferințelor ei, bîjbîia prin apropiere, o zărea cîteodată, ca la lumina unui fulger, dar niciodată nu se contopea cu ea. Ajunsă la capătul puterilor, se hotăra să plîngă. Se hotăra să plîngă așa cum altădată se hotăra să iasă la plimbare sau să meargă la un film. „Trebuie să plîng. Am dreptul să plîng. Poate că, dacă plîng, se schimbă ceva.“ Dar plînsul acela nu era plînsul Cameliei ; se auzea întotdeauna de departe, de parcă era durerea unei realități imateriale, care încearcă să se încorporeze într-o ființă vie.

Disprețuindu-și suferința, Camelia, cu un aer aproape cochet, se dăruia unei lungi așteptări. Se înfășura într-o altă durere, o durere mătăsoasă, fastuoasă — care fusese inițial un splendid capot de casă. În acea lungă așteptare, se pregătea pentru orice, și pentru vizita responsabilului de bloc, și pentru judecata de apoi. Își alcătuia în pripă un suflet provizoriu — acel suflet provizoriu alcătuit din frică și pocăință pe care-l capătă oamenii în fața morții și-a iubirii, un suflet menit să-i ajute să treacă peste încercări grele și care, după folosință, este aruncat sau dispare de la sine. E sufletul provizoriu, care se naște din primejdie și dispare odată cu ea; cum sînt acei indivizi care cred în Dumnezeu în timpul unei furtuni pe mare și care, odată scăpați de primejdie, își recapătă necredința.

Își trecea în revistă calitățile, și asta o ajuta într-un fel.

— Sînt un om drept și bun. Merit o soartă mai bună.

Prin imensa singurătate din fața ei, Camelia lansa tot felul de chemări, cînd în dreapta, cînd în stînga, cînd în trecutul apropiat, cînd în cel mai îndepărtat, în speranța că pînă la urmă tot se va întîmpla ceva. Arunca aceste chemări, de parcă ar fi aruncat undița în apă și aștepta cu încredere care era totuna cu disperarea. Cel mai ades se lăsa prins în acest vicleșug soțul Cameliei.

Convinsă că soțul ei se înapoiase acasă datorită vicleniei ei și nu datorită bunătății lui, hotăra să se răzbune. „Lasă, lasă, să vadă și el ce înseamnă să lași singură o femeie tînără, lasă să vadă și netrebnicul în ce mizerie mă zbat.“ Înverșunată, îl trăgea spre mal, îl plimba prin toată camera, să-i simtă și el singurătatea, să vadă și el ce înseamnă să nu vezi chipul unui om săptămîni întregi. Dacă ar fi stat în puterea ei, l-ar fi închis în singurătatea ei, l-ar fi zăvorît în singurătatea ei, l-ar fi înăbușit și strivit. Dar, cum Camelia nu era stăpîna singurătății ei, răzbunarea n-avea cum să fie dusă pînă la capăt.

Aceste victorii, dacă se puteau numi astfel, aveau păcatul că deveneau reale numai după ce înseși victimele le confirmau. Adeseori Camelia pescuia vechi cunoștințe care n-o recunoșteau nici pe ea și care nici nu recunoșteau că fuseseră prinse și, atunci, resemnată, le arunca înapoi în apă ; n-avea ce face cu ele. Confirmarea victoriilor rămînea privilegiul celor învinși, de aceea Camelia nu înregistra venirea soțului decît după ce el își manifesta supărarea, ironizînd-o.

— Tu ești David ?

— Da, eu sînt. Dar ce-ai crezut ?

Ceea ce o uimea pe Camelia era răceala cu totul particulară a soțului. Ea observase cum nici măcar această răceală soțul nu voia s-o înstrăineze, o socotea tot a lui

și numai a lui. Pînă și disprețul lui era global și era nevoie de umilința Cameliei ca să-l apropie și să-l particularizeze. Această răceală trecea pe lîngă ea și pornea mai departe, într-un scop mai înalt. Ea simțea că nu e nici măcar obiectul disprețului soțului : prin intermediul ei, David disprețuia cu totul altceva.

De aici presentimentul Cameliei că nu se află față-n față cu forțele care-i stăteau împotrivă. De aici presentimentul că ea nu poate fi un scop pentru nimic și pentru nimeni. Forțele care-i stăteau împotrivă nici nu se răzbunau pe ea, numai o hărțuiau, aveau însă, în mod evident, un cu totul alt scop. De aceea, nici singurătatea nu era a ei, și aici era o intrusă, vedea cum e mereu izgonită și împinsă în singurătatea altcuiva, mereu se adăpostea într-o singurătate din ce în ce mai străină.

Pe jumătate ipocrită — pe jumătate naivă, Camelia își punea speranța în moarte — convinsă că moartea va fi a ei și că, în sfîrșit, va avea și ea ceva care va fi al ei și numai al ei. Dorința ei de moarte era o nevoie firească de claritate și de siguranță. Dar se întreba mereu dacă nu cumva e amenințată de o moarte străină. Dacă ar muri acum, nu s-ar simți solidară cu moartea ei, n-ar recunoaște-o ca atare, exista posibilitatea ca moartea să fie o cursă ca oricare alta. Și mai era convinsă că acel chinuitor sentiment al singurătății va supraviețui morții și că în acest fel moartea nu va fi decît unul din adăposturile străine în preajma cărora se va întoarce și va bîjbîi, deznădăjduită și dezorientată. Dar tot Camelia era cea care-și amintea că oamenilor le fusese promisă o moarte frumoasă, pe măsura fiecăruia ; de ce se chinuia și se îndoia ? De ce să se teamă de moarte ? Toate lucrurile au un început și un sfîrșit.

Camelia avu un vis, și acel vis n-o mai părăsea. Acel vis, odată visat, se legase de ea cu devotamentul unui cîine. O ceată de bandiți o fugărise într-o pădure și-o legase după aceea de un copac. Ațintiră pistoalele asupra ei numai de la cîtiva pași, dar gloanțele n-o străpungeau : cădeau copaci, mureau alți oameni, dar pe ea, ținta bandiților, nici un glonț n-o atingea. Atunci înțelese încă o dată că ea nu e decît un biet pretext — că gloanțele bandiților, ca și disprețul soțului aveau cu totul alt scop, incomparabil mai complicat.

David mînca, de fapt, în oraș, dar ca să nu-i fure Cameliei această grijă gospodărească, mai mînca încă o dată și acasă, în mod simbolic. Această constatare n-o întrista prea mult pe Camelia, ea continua să se ocupe cu aceeași vehementă grijă de masa fictivă a soțului. Masa, fie ea și simbolică, însemna o certitudine, o probă că David e încă soțul ei ; și nu se gîndea să renunțe la ea. Dealtfel, cu greu renunța Camelia la o certitudine.

— Vrei să-ți încălzesc friptura ?

Cum David aprecia că mîncînd supa își manifestase cu prisosință devotamentul, renunța cu sufletul împăcat la cel de-al doilea fel.

— Nu, mersi. Ești foarte drăguță...

Complimentul era spus în treacăt și ei i se părea că David șterge farfuria cu aceste cuvinte amabile și indiferente ; complimentul fusese spus din nevoia lui de a-și coordona mișcările, dar era limpede că acest compliment nu i se adresa ei. Ea se îmbujora totuși de fericire ; ipocrizia nu i se părea un păcat de neiertat... Demnitatea ei era reală, dar n-avea nici o legătură cu înfricoșătoarea ei modestie, conviețuiau liniștite împreună. Complimentul aruncat în treacăt confirma totuși o certitudine, și asta îi era de-ajuns. „Tot m-am ales cu ceva pe ziua de azi..."

Camelia transforma imediat acest compliment ipocrit într-o certitudine — căci de certitudine avea ea nevoie ; ea înregistra nu ceea ce observa, ci ceea ce îi trebuia ;

spiritul ei de observație era tot o formă a instinctului de conservare.

— Azi ești foarte drăguț, David...

Plictisindu-se, David renunță în cele din urmă la această masă simbolică. A mînca de două ori, o dată fiindcă îi era foame și încă o dată ca să n-o supere pe Camelia, i se părea ridicol și obositor.

— Nu mai pregăti masa. Am mîncat în oraș...

Dispariția binefăcătoarei ipocrizii o făcu pe Camelia să dispere. Stătea nemișcată lîngă aragaz și aștepta ca David s-o ajute într-un fel.

— Cum, David, ai mîncat în oraș ? E posibil ? Așa ușor mi-o spui ?

În schimbul acestei teribile lovituri, ea credea că are drept la un cuvînt de îmbărbătare sau măcar la o minciună. Nu înțelegea să piardă ceva și să nu primească nimic în schimb.

— Tu ești suferind, David. N-ar trebui să mănînci în oraș.

Dar ea deveni repede înțelegătoare. Și răbdătoare. Camelia aștepta un alt gest, la fel de simbolic, care să-i demonstreze că David e soțul ei.

— Dacă nu-ți place mîncarea, spune, ce vrei să mănînci ? N-are nici un rost să iei masa în oraș.

— Sînt plictisit, recunoscu brusc, David. Dezbracă-te și hai să ne culcăm.

Toate manifestările soțului — inclusiv rarele izbucniri erotice, — erau făcute în compensație, pentru a ascunde ceva sau pentru a îndrepta ceva. Direct — Camelia nu primea nimic, ea nu făcea decît să le adăpostească vremelnic, în drumul lor spre scopul ultim, sau să le apere pînă ce trece cine știe ce primejdie. Dacă David întîrzia într-o noapte și trecea grăbit și întunecat în camera lui, fără a se justifica, peste cîteva zile, în loc de orice

altă scuză, se culca cu ea. Dacă n-avea nici un motiv să-i ceară scuze, își neglija săptămîni întregi datoriile conjugale. Era deci firesc ca femeia să privească cu oarecare înțelegere escapadele nocturne ale soțului, din aceste escapade își avea și ea partea ei. Singurul neajuns al acestor scuze erotice era că David își cerea scuze într-un fel îngrozitor de politicos și de rezervat. Dacă tot se afla în brațele lui, Camelia ținea să profite cît mai mult de această împrejurare, dacă nu erotic, cel puțin moral.

— David, tu nu mă iubești... Simt asta, David...

— De fapt... te iubesc... recunoștea David, care presimțea că femeia așteaptă o minciună.

— Te cred. Tu ești incapabil de minciună. Spune-mi asta mai des, David. Îmi face așa de bine !... Eu numai pe tine te am...

Ea ședea în genunchi în fața lui, și David o mîngîia ușor, blînd, vrînd să alunge prin această mîngîiere gravitatea rugăminților Cameliei. O mințea puțin, foarte puțin, atît cît era nevoie, ca să nu izbucnească într-o criză de isterie și ședea lîngă ea pînă ce minciuna se schimba într-un adevăr derizoriu. Apoi David pleca, și Camelia, rămasă singură, continua să vegheze spațiul liber lăsat de David, convinsă că acest spațiu, altfel protejat, se va preschimba cîndva — mai devreme sau mai tîrziu — într-un spațiu în care el se va mai întoarce.

Cînd nu trăia cu ea, David îi oferea în schimb un zîmbet fals. El știa că femeia așteaptă acel zîmbet fals. Zîmbetul fals devenise la un moment dat aproape singura obligație conjugală a lui David.

Viața o obligase pe Camelia să înregistreze cu o extraordinară acuitate chiar și gesturile artificiale. Într-un ciudat și diavolesc laborator, printr-o alchimie cunoscută numai de ea, transforma gesturile artificiale în gesturi pline de căldură și spontaneitate. David se minuna cu adevărat văzînd ce minuni e în stare să scoată Camelia dintr-un zîmbet aruncat la întîmplare...

Ea îi cerea lui David să aducă şi viaţa în jurul lor, sau ceva ce credea ea că e viaţă.

— Mai cheamă şi tu prietenii acasă... E aşa de greu, David ?

David îi prindea parcă rugămintea, o strivea, şi pe urmă i-o arăta, ca s-o vadă şi ea cum arată o rugăminte strivită. Se arunca într-un fotoliu, îşi aprindea o ţigară şi îi răspundea simplu :

— Eu n-am prieteni, Camelia...

După o secundă, Camelia venea cu o altă rugăminte :

— Atunci, să mergem la mare, David. Cîteva zile. Numai noi doi...

O intimitate atît de aprigă i se părea lui David pur şi simplu o stupiditate.

— Nu merg la mare. Marea mă oboseşte.

Istovită, Camelia se prăbuşea într-o blîndă resemnare. Apoi încerca să-şi alunge suferinţa în afara vieţii conjugale.

— Ascultă, David, nu m-a căutat nimeni la telefon ? N-a întrebat Lena de mine ?

Adeseori, David, asemenea musafirilor galbeni, vişinii, portocalii, o minţea : îi spunea că da, Lena o căutase la telefon, deşi de ani de zile n-o mai căutase Lena la telefon. Mai mult decît atîta, Lena murise, după cum îşi amintea David.

— Lena a fost totdeauna drăguţă cu mine...

După această constatare, ea se cufunda într-o ciudată somnolenţă, care avea menirea să înlocuiască un trecut aproape inexistent. Din acel trecut aproape inexistent o trezeau numai obiecţiile pe care, sub forma unor amintiri, i le aducea lui David.

— David, de ce m-ai minţit acum cinci ani de zile ? De ce ai spus că ai plecat la Braşov şi n-ai plecat ?

— Am uitat... hotăra David.

— Nu trebuie să uităm niciodată nimic, David.

El nu-i aducea Cameliei nici un fel de argumente şi justificare. Nutrea convingerea că ea se mulţumeşte cu puţin. Dealtfel — îngrozitoarea ei modestie aproape că-l speria, Camelia îşi punea pe orice înfăptuia pecetea modestiei ei, care semăna atît de bine cu moartea. „Vezi, David, ce puţin m-a costat taiorul ? O nimica toată !...“ Cu cît trecea timpul, cu atît dorinţele Cameliei deveneau mai insignifiante : „Dacă m-ai duce o dată pe săptămînă la cinematograf, eu aş fi fericită“.

Cînd era abătut, Camelia îl dispreţuia.

— Citeşte-l pe Goethe, el o să te pună pe picioare. Deprimarea e un păcat, ca oricare altul...

Şi se năpustea asupra lui cu tot felul de obiecţii fără noimă.

— Ai grijă de scrumieră ! Nu vezi că fumezi ca un apucat ?...

O, Doamne, Dumnezeule, mereu se scufunda într-un timp nedefinit şi mereu scotea la suprafaţă obiecţii îngrozitor de tardive.

— Acum şase ani n-ai vrut să mergi cu mine în concediu la Predeal. De ce n-ai vrut, David, să mergi ?

David intra şi el în acea lume mizeră şi privea înspăimîntat scrumul vărsat înadins pe covor. Se arăta îngrozit numai aşa, ca să-i dea Cameliei dreptate.

Femeia tăcea înadins, convinsă că tăcerea e o pledoarie în favoarea ei.

— Sînt neglijenţe care ar putea fi uşor evitate. Cu puţină bunăvoinţă, David.

Şi pleca în bucătărie. Era un fel de-a spune că pleca în bucătărie. Pleca înşelător, şi David ştia bine că ea minte cînd spune că pleacă, ea n-avea unde să plece, pleca, dar de fapt n-avea unde să plece. Unde dracu să plece ? De aceea, cînd, furioasă şi grăbită, Camelia pleca, lui David îi venea să plîngă, ştiind cît de înşelătoare şi stupidă era această plecare. Unde să plece ? Ea n-avea unde să plece.

— Am plecat în bucătărie, îl anunța cu solemnitate Camelia, de parcă ar fi plecat tocmai în Canada, și David o vedea nemișcată, împietrită, și atunci îi venea să se împietrească și el, să se lege de un punct fix inexistent, făcut numai pentru această durere, și să rămînă acolo, și din această împietrire și nemișcare să înțeleagă împietrirea și nemișcarea Cameliei.

Ceva era totuși adevărat, pînă la urmă Camelia pleca în bucătărie. Cu un ritual foarte complicat, Camelia lua scrumiera și pleca s-o deșarte, luînd odată cu scrumiera și o satisfacție imensă, nemaicunoscută, pe care, odată ce ajungea în bucătărie și rămînea singură, o scotea la suprafață ca pe o comoară furată. Cînd însă ținea prea multă vreme în mînă incriminata scrumieră, prelungindu-și astfel exagerat bucuria, acea bucurie derizorie se împietrea, și atunci se împietrea și ea. Bucuria cea jalnică se împietrea, Camelia de asemenea — între aceste două realități, se crea o distanță și acea distanță rămînea independentă, ca o măsură a unui dezastru tainic, distanță teribilă de care Camelia nu scăpa nici cînd se înapoia în cameră. Acea distanță teribilă, odată stabilită, rămînea egală și nemișcată și-o însoțea pretutindeni pe Camelia.

În loc s-o bicuiască, soțul îi oferise mila sa, o milă nemărginită și, într-adevăr, David i-ar fi luat crucea și i-ar fi dus-o pînă la capăt, dacă acest lucru ar fi fost cu putință.

Dar nu era cu putință. „Nu, nu e drept să furăm și să îndulcim suferința altora. Trebuie să-i redau suferința, s-o umplu de suferință din creștet pînă-n tălpi, să cadă istovită sub propria-i cruce, s-o ajut după aceea să se ridice. Și dacă nu se va mai putea ridica, să rămînă acolo, strivită sub povara suferințelor ei."

David se hotărî să-i smulgă soției binefăcătoarele și mizerabilele minciuni ; nu mai intra cu pantofii în casă,

nu mai arunca scrumul pe jos... „Ia să vedem ce-o să se facă fără aceste tabieturi idioate..."

Dispariția acestor neglijențe o îngrozi pe Camelia.

— De cînd ai devenit așa pedant ? Pedanteria e un semn de bătrînețe. O să capeți și burtă dacă mergi pe linia asta...

Adeseori, ea se împietrea în ironia ei și trebuia să vină o ironie străină ca s-o dezmorțească și s-o reanime.

Un singur lucru nu reușise David, cu toate eforturile pe care le făcuse ; continua, ca și înainte, să boțească fața de masă. Era greu de precizat de ce supraviețuise acest obicei, din incapacitatea de a se controla sau din grija de a nu-i lua Cameliei ultimul ei refugiu.

Netezitul feței de masă după ce David o boțea rămăsese astfel singura bucurie a Cameliei, deși, în mod fățarnic, ea continua să se revolte.

— David, iar ai boțit fața de masă ? De cîte ori ți-am atras atenția ?

„De multe ori" — își spunea David cu blîndețe, incapabil s-o alunge din acest refugiu. Cînd o vedea cum aranjează fața de masă și cîtă energie cheltuiește în această simplă operație, se simțea incapabil să-i răpească soției acest ultim refugiu. „Aș fi un criminal dacă i-aș răpi și acest ultim refugiu."

Și-o vedea iarăși aranjînd fața de masă.

Alții au atîtea satisfacții — își spunea Camelia —, au călătorii, au iubiri, au vizite, au discuții, au copii, are și ea dreptul să aranjeze o față de masă pe care soțul ingrat o boțește sistematic. Atîta are și ea dreptul în lumea asta... măcar acest drept...

Căutase o certitudine și, în sfîrșit, o găsise. Firea ei livrescă se manifesta ca atare și, în asemenea împrejurări, o ajuta să-și consolideze eșafodajul, ajungînd la concluzia că tocmai satisfacțiile mediocre sînt și cele durabile.

— David, iar ai boțit fața de masă ?

Și, într-un fel, era fericită. David va boți fața de masă, și ea o va aranja, o dată și încă o dată, pînă cînd moartea aceea străină va veni s-o răpească.

I-a mai rămas puțin.

Foarte puțin.

De pe fîșia îngustă în care naufragiase, abia se mai zărea cerul.

Nu, nu credea că David o va mai iubi — era o constatare rece, fără nici o părere de rău.

Aici va rămîne...

Aici, pe această fîșie îngustă de pămînt, aici va sta agățată de acea bucurie mizerabilă, stupidă și trainică.

Trebuia parcă să marcheze locul acelei hotărîri, ca să-și stabilească definitiv proprietatea asupra ei, să așeze o piatră deasupra acelei hotărîri, să se vadă că e hotărîrea ei și nimeni să nu se mai atingă de ea.

Într-o zi, ca de obicei, David lăsă boțită fața de masă și se retrase în camera lui. Camelia se afla în bucătărie, îi plăcea să vină de departe spre această bucurie, cum altădată îi plăcea să vină de departe spre patul unde David o aștepta.

Cînd se înapoie, zări fața de masă frumos aranjată. Nu se miră, căci i se părea că mirarea ei ar fi justificat și confirmat nenorocirea. Își înghiți mirarea și se uită din nou spre fața de masă, de data asta frumos aranjată. Se înfricoșă, dar își înghiți și frica, nevoind să admită nenorocirea, și se uită iarăși, cu o privire pură, eliberată și de frică, și de mirare. Fața de masă era frumos aranjată, cineva, un străin, o aranjase în locul ei — nenorocirea era așa de mare, încît primul sentiment care o izbi fu cel al pudorii ; ar fi vrut să devoreze acea nenorocire, ca să nu afle nimeni de ea. Își plimbă privirea deasupra feței de masă, la o anume distanță, fără

s-o atingă, de parcă n-ar fi vrut să confirme nenorocirea, ci numai să stabilească în aer, pe un teren neutru, distanța tragică dintre ceea ce fusese și ceea ce era acum.

Multă vreme stătu nemișcată, sperînd că nenorocirea se va destrăma de la sine și se va retrage, se va restrînge în ea însăși și va dispărea, dar această speranță nu se adeveri. Nenorocirea se consolida, se întindea și creștea, se răsfăța aproape — deși, logic, era greu de spus ce anume putea crește dintr-o asemenea nenorocire.

Prima dată nu-i spuse lui David nimic ; se încăpățîna să nu confirme nenorocirea.

A doua zi, Camelia așteptă cu încordare sfîrșitul mesei. Ca de obicei, cu gestul neglijent care-i devenise atît de familiar, David mototoli fața de masă și se retrase în camera lui. Cum Camelia se încăpățîna să nu confirme ceea ce descoperise, se duse, ca de obicei, în bucătărie, dornică să se întoarcă de departe spre satisfacția ei mizerabilă, dar trainică. Descoperi din nou fața de masă frumos aranjată. Ultimul ei refugiu se spulberase, așadar. Cine ar putea fi ? Cine a comis și această barbarie ?

Atunci, ca împinsă din urmă de această dureroasă convingere, bătu disperată în ușa camerei lui David.

— David, ai fost tu aici ?

— Nu. Ce să caut ?

Camelia era hotărîtă să vegheze, să descopere ce anume se petrecuse. „Ca de obicei, David o să lase fața de masă boțită și-o să plece..." își spunea Camelia, vrînd parcă să intre în conspirația aceea necunoscută și de acolo, din interiorul ei, să-și lovească dușmanul. Așa se și petrecu. David mototoli fața de masă și se retrase.

Atunci, întărîtată de convingerea că i se răpește ultimul refugiu, dar și de o chinuitoare curiozitate, Camelia se repezi să aranjeze ea fața de masă, dornică să-și recapete privilegiul.

Cînd vru să o netezească, întîlni o mînă care se îndrepta la fel de încordată şi înfricoşată spre acelaşi ţel. Se încleştară şi această încleştare n-o îngrozi pe Camelia atît de mult cum ar fi fost firesc, căci în această încleştare ea mai vedea încă o speranţă. Ea înainta spre această întîmplare necunoscută şi cu un fel de speranţă, convinsă că în adîncul acestei întîmplări ar putea totuşi găsi un sprijin, dezlegarea unei taine. Şi poate şi de această nenorocire se poate agăţa şi rămîne suspendată cîtăva vreme. Frica de a pierde acest ultim refugiu, acea satisfacţie tainică şi mizerabilă, era mult mai mare decît repulsia de a se încleşta cu o mînă străină.

Nu. Nu-i va cere ajutorul lui David. Nici nu era convinsă că David ar fi ajutat-o — stăteau aşa, nemişcaţi, răsuflînd din greu, fără să cedeze nici unul, nici altul, forţele se arătau deocamdată egale. Chiar dacă era diavolul, era un diavol bicisnic, dacă se lupta să-i fure unei biete femei singura ei satisfacţie... Cameliei nu i se părea însă deloc ciudat să vadă o altă fiinţă agăţîndu-se disperată de una şi aceeaşi satisfacţie stupidă ; nu, nu i se părea deloc ciudat, dar ea îşi revendica dreptul primului ocupant.

Era ultima ei certitudine, şi Camelia se socotea învingătoare, fiindcă nu vedea unde ar mai putea fi împinsă în afara acestei certitudini. Ea ar fi rămas şi aici, în această încleştare, dar instinctul de conservare îi spunea că nu e ceva durabil. Tavanul camerei se umplu de culori ciudate, de galben, de albastru şi portocaliu, culoarea musafirilor mincinoşi, care, cu aceeaşi pedantă politeţe, îşi ocupară locurile rezervate ca la un spectacol. Dar curînd culorile se încăierară şi din pricina încăierării nu se mai menţinură în aer şi se prăbuşiră, înnegrindu-se. Încercară să se ridice, să-şi recapete albastrul, galbenul şi portocaliul, dar nu reuşiră, şi istovirea le făcu şi mai negre. Mîna străină căpătă brusc o energie sporită şi reuşi să-o împingă înapoi pe Camelia.

Disperată, Camelia îşi mări şi ea împotrivirea şi, vrînd să-şi consolideze poziţia, ţipă :

— David !

David apăru în pragul uşii, galben la faţă, răvăşit, obosit, cu o privire pierdută, uşor complice, aşa cum nu-l văzuse niciodată. Se părea că nu-i auzise strigătul şi că venise acolo întîmplător. El privea cu un fel de satisfacţie încordarea Cameliei, aproape fericit de spaima care i se ghicea pe faţă.

— David, David, nu fi monstru, ajută-mă...

El şedea nemişcat, desfătîndu-se cu spaima Cameliei, de acolo, din nemişcarea lui se aliase cu puterea aceea străină şi-o obliga pe Camelia să se dea învinsă, o silea să-şi părăsească ultimul refugiu... De unde se aşteptase la un sprijin şi ajutor, găsi cruzime şi neîndurare, şi Camelia fu nevoită să se războiască acum cu doi duşmani.

Femeia se îndreptă spre David şi, profitînd de această pornire necugetată, puterea străină o aruncă la o parte. Ea rămase răstignită la perete, acolo unde o aruncase puterea aceea necunoscută, şi şedea, cuprinsă de voluptatea înfrîngerii. O umbră care semăna cu silueta ei se ridică şi, c-un aer de satisfacţie, care îi era foarte cunoscut Cameliei, cu gesturi pedante, care-i erau la fel de bine cunoscute, se apucă să aranjeze faţa de masă pe care David, ca de obicei, o boţise. David continua să stea nemişcat, luînd parcă sub ocrotirea lui acest spectacol îngrozitor.

Cînd ultimul ei refugiu se prăbuşi, singurătatea, ţinută oarecum în frîu de acest ultim refugiu — se năpusti asupra Cameliei ca o fiară ţinută multă vreme în cuşcă. Înspăimîntată, ea căută un punct de sprijin, dar nu-l găsi, şi atunci se întoarse deznădăjduită spre David. Dar David, rece şi neînduplecat, refuza să fie acel punct de sprijin pe care-l căuta Camelia. El o silea să se unească, în sfîrşit, cu suferinţa ei, să înţeleagă că acea singurătate e singurătatea ei.

— Pustiul acesta e pustiul tău... auzi Camelia vocea îngrijorător de limpede a lui David.

Era vocea lui, dar venea de departe și se părea că această voce va rămîne aici, alături de ea, încă foarte multă vreme.

Din toate părțile singurătatea o asalta, se apropia de ea, și Camelia, făcînd un mare efort, se cățără pe acele iluzorii puncte de sprijin pe care numai primejdia le naște și izbuti să se mențină o vreme departe de primejdie. La un moment dat, singurătatea se strînse într-o fîșie îngustă și lungă, ca să fie mai sprintenă și să poată astfel alerga după Camelia. Singurătatea îi zîmbea, dar ea nu vedea acel zîmbet și, îngrozită, o luă la goană.

— Pustiul acesta e pustiul tău... auzi din nou Camelia în spatele ei vocea lui David, din ce în ce mai nemulțumită și mai neînduplecată.

Se părea că vocea aceea stă nemișcată în spatele Cameliei și îi supraveghează fiecare mișcare.

— De cîte ori vrei să-ți spun că acest pustiu e pustiul tău ?...

Din pricina nehotărîrii Cameliei, vocea care nu voia să fie bici se preschimba numai și numai din pricina acestei nehotărîri într-un bici, și-o biciui pe Camelia, și-o îmbrînci, și-o alungă din vîrful acela de munte unde o impinseseră frica și neputința, și-o azvîrli în jos, spre propria ei singurătate, care o aștepta cu credință de atîta vreme.

DIFERENȚA DE VÎRSTĂ

Ușa casei mele dădea drept în stradă ; îndată ce o trînteam la perete, orașul mi se întindea la picioare. În pragul ușii mă așteptau, ca niște cîini credincioși, mereu aceleași imagini. Le cunoșteam bine, îmi deveniseră

familiare și mă bucuram de cîte ori le revedeam. Existau, desigur, și alte case ieșite în drum dar, între toate, a mea avea poziția cea mai avansată. Întrecuse măsura, și edilii orașului mă avertizau întruna că „au să mă demoleze". Între mine și stradă nu exista o graniță bine stabilită ; adesea ne încălcam reciproc teritoriile. Toate zgomotele, toate șoaptele străzii ajungeau pînă la mine. Mi se părea că ajungeau chiar mai clare decît erau în realitate, distanța le întărea și le limpezea.

Viața străzii nu mai avea nici un secret pentru mine. Devenisem fără să vreau martorul multor scene de dragoste sau de despărțire, asistasem la tot felul de certuri, scandaluri și bătăi înfiorătoare. În fața casei mele se afla o cîrciumă și, la ora închiderii, jalnicele scandaluri și tristele clipe de exuberanță se succedau, amețindu-mă. Doamne, cîte nu le-a fost dat modestelor mele urechi să audă !...

Strada mea semăna noaptea cu o femeie cu forme gigantice, care se dăruiește tuturor, păstrîndu-și totuși delicatețea și inocența. Tot ca o femeie mi se înfățișa strada și dimineața, numai că dimineața voluptatea ei se destrăma, devenea maternă și tandră. Ca toate femeile gospodine, strada se trezea mai devreme decît noi, lucrătorii. Zgomotele și larma ei ne atrăgeau atenția că trebuie să-i urmăm exemplul. Cînd deschideam ușa, ajungeau pînă la mine primele semne ale vredniciei și iubirii ei : mirosul de pîine caldă și agitația metodică a gunoierilor.

Casa mea nu avea nimic din intimitatea unei locuințe. Mulți o confundau fie cu brutăria din dreapta, fie cu simigeria și cofetăria din stînga. Adesea mă trezeam cu cineva care-mi cerea o franzelă bine prăjită sau o înghețată de ciocolată cu puțină frișcă. Făceau comanda cu atîta siguranță, își nuanțau atît de exact dorințele, încît eu mă simțeam vinovat de confuzia lor.

— Cofetăria e alături ? Şi ce dacă ? N-ai putea să ai şi dumneata îngheţată ?

Fata care îmi ceruse atît de energic o îngheţată de vanilie nu cred să fi avut mai mult de 17 ani. Poate nici atît. Era înaltă, frumoasă şi, deşi foarte ponosit îmbrăcată, avea o demnitate care putea fi confundată cu aroganţa.

Peste cîteva zile, Manuela apăru din nou şi, cu acelaşi exces de energie pe care i-l remarcasem de prima dată, îmi întinse îngheţata de vanilie pe care ea mi-o ceruse şi eu nu i-o dădusem. Nu-mi *oferea* o îngheţată, ci mă *silea* s-o mănînc, pedepsindu-mă astfel pentru păcatul de neiertat de a nu fi cofetar.

— Mănînc-o ! îmi porunci ea.

Se aşeză pe pat, mai bine spus se prăvăli pe pat — toate gesturile Manuelei, chiar şi cele mai neînsemnate, luau proporţiile unui cataclism — şi supraveghe cu luare aminte întregul meu chin. Mi-am petrecut cei mai frumoşi ani printre biscuiţi, pişcoturi, turtă-dulce şi îngheţată... Nu-mi plac dulciurile, le detest, le urăsc. Sînt un om paşnic, dar cînd văd în faţa mea — în afara orelor de serviciu — o îngheţată sau o prăjitură, mă întunec de furie, sînt capabil de orice.

Ca un gardian impasibil la suferinţele prizonierului, Manuela mă obliga să execut întocmai pedeapsa.

— Mănînc-o toată ! Şi cornetul ! Nu trişa !

Pînă la urmă, am mîncat blestemata de îngheţată, şi atunci, mulţumită, Manuela începu să-mi cerceteze odaia. Imediat descoperi un lucru care o umplu de furie...

Mie îmi plac florile din material plastic fiindcă trăiesc mai mult decît cele adevărate ; n-au mireasma şi frumuseţea celor vii, dar în schimb nu se veştejesc niciodată.

— Flori din material plastic ! Cum nu ţi-e ruşine ? Aruncă-le imediat !... Flori din material plastic ! Şi te pretinzi un om cult...

Descoperirea trandafirilor mei din material plastic o înfuriase mai mult decît mă aşteptam. Întunecată la faţă, se plimba prin camera mea urzind un nou plan de răzbunare.

— Nu vreau să te mai văd niciodată în viaţa mea. Păcat de tine că eşti aşa de frumos...

Eu, frumos ? Asta era prea de tot. Ca de obicei, Manuela exagera. După ce furia i se mai potoli, veni lîngă mine şi mă acoperi cu părul ei lung.

— Vezi ce bine ţi-ar sta dacă ai avea mai mult păr ?

Aici avea dreptate. Îmbogăţit cu părul Manuelei, chipul meu devenea mult mai plăcut. Transplantul de frumuseţe şi de tinereţe i se părea pe deplin posibil.

— Eu n-am ce să fac cu atîta păr. Îţi dau şi ţie...

În ziua aceea am aflat şi cîteva amănunte importante în legătură cu viaţa Manuelei. Încă victimă a spiritului de aventură al copilăriei, îmi destăinui lucruri dintre cele mai banale, implorîndu-mă, obligîndu-mă sub jurămînt să nu le divulg nimănui, orice s-ar întîmpla. Ei, ce am aflat după ce am prestat, cu toată solemnitatea, jurămîntul ? Dar în primul rînd trebuie să precizez că Manuela punea semnul egalităţii între profesia unui om şi trăsăturile lui de caracter. De aceea maică-sa era „rea şi dactilografă“, iar taică-su era „beţiv şi contabil“. Îmi mărturisise în şoaptă, ca să nu mai audă nimeni, că era elevă la seral, în penultima clasă a unui liceu comercial, şi că lucrează la raionul de stofe al magazinului „Victoria“. Era mulţumită, nu atît de munca ei, cît de caracterul colegilor. Acolo, la raionul de stofe, există mai multă înţelegere în comparaţie cu alte raioane. Nu există intrigile de la confecţii sau ipocrizia de la mercerie.

— Noi ne înţelegem între noi..

Mi-era destul de greu să înţeleg ierarhiile de ordin moral sau intelectual stabilite în raport cu etajele şi raioanele unui magazin universal. La etajul unu — ipo-

crizie, la mezanin — delicateţe, la stofe — ajutorare reciprocă...

Planurile Manuelei se aflau, evident, în contradicţie cu situaţia ei de vînzătoare. Voia să se facă aviatoare. Cînd vorbea despre visul ei, chipul feciorelnic i se întuneca, se înăsprea, presimţind parcă dificultăţile. Aflînd că mie nu-mi trecuse niciodată prin cap să devin aviator, Manuela se retrase brusc şi plecă dezamăgită.

Poate să fie ceva mai străin de meseria de aviator decît aceea de gestionar ? Eu cred că nu. Cînd află ce meserie am, oamenii se uită la mine ca la un hoţ încă nedescoperit ; pentru ei a fi gestionar nu înseamnă decît o modestă ucenicie la şcoala de infractori. După ei, a fi delapidator echivalează cu o avansare în grad, pe care orice gestionar cu adevărat devotat meseriei lui o visează. Oamenii ne cred putred de bogaţi şi de aceea ne invidiază şi ne dispreţuiesc. Scriitorii, de cîte ori au prilejul, ne ironizează şi ne demască. Autorii de cuplete satirice, de cîte ori se află în pană de subiecte sau inspiraţie, se reped ca vulturii asupra noastră şi ne devoră. S-ar crede că tot răul lumii de la noi, gestionarii, se trage.

N-aş putea spune că visul meu dintotdeauna a fost acela de a fi gestionar. Sînt anumite meserii care exclud posibilitatea de a fi dorite sau visate încă din copilărie. N-am cunoscut nici un copil care să viseze să se facă şef de sală, sau tapiţer, sau responsabil de bloc. În copilărie vrei să te faci aviator, doctor, inginer de poduri, popă, dansator pe sîrmă, mecanic de locomotivă, dar în nici un caz gestionar. Sînt meserii la care ajungi dintr-un motiv sau altul. Nimeni nu a rîvnit să fie chelner, ci a ajuns să fie chelner, cel puţin aşa cred eu.

Eu, ca gestionar, nu sînt îndreptăţit să judec oamenii, ştiu asta foarte bine. Totuşi, m-am întrebat acolo, în ghereta mea, cum îşi aleg oamenii meseria ? Nu mă refer

la cei foarte dotaţi de la natură, oameni de ştiinţă, poeţi, pictori, politicieni, astronomi, oameni care n-au decît grija de a fi credincioşi talentului lor, ci la ceilalţi, la cei mulţi. Nu toţi trebuie să devină conducători de stat, nici n-ar fi bine, căci ar duce la haos. Nu toţi trebuie să fie scriitori, căci şi aşa sînt suficiente capodopere. Dar cum se naşte în sufletul unui om dorinţa de a fi tapiţer ? N-am să înţeleg niciodată. Scriitorii, nici Dostoievski, dintre cei străini, nici Cezar Petrescu dintre cei autohtoni, n-au explicat fenomenul. Sînt multe fenomene pe care scriitorii le dispreţuiesc, căci ei au temele lor şi-şi văd numai de ele. Deşi sînt un simplu gestionar, totuşi mă întreb : oare nu e tragic ca un om care trăieşte o singură viaţă să se facă tapiţer ? Adică te naşti ca să repari scaunele altora ? Sau de ce să fii chelner ? O singură viaţă să ţi se dea, şi această singură, minunată viaţă s-o petreci ţinînd în mînă farfurii cu supe calde ? Cînd pe lumea asta a existat Giordano Bruno, care s-a lăsat ars pe rug pentru o idee — bună, rea, dar era ideea lui — tu să trăieşti din bacşişuri ? Adică, îmi spuneam eu, dacă omul ar fi nemuritor, admit, ar putea să fie un secol frizer, un secol electronist, alt secol şef de sală, dar cînd trăieşti o singură dată, situaţia se schimbă radical. Trebuie să alegi.

Aceste lungi divagaţii mi-au fost inspirate de vizita Manuelei. M-au impresionat dorinţa ei fanatică de a deveni aviatoare, argumentele pe care le aducea în slujba acestei convingeri. Spunea că nu concepe viaţa fără posibilitatea de a zbura. Nu admite ca păsările, pînă şi urîtele de ciori, să ne fie superioare din acest punct de vedere. Adică cum, ele să zboare şi ea nu ? Nu e un nonsens ? Erau, desigur, copilării, extravaganţe, nerozii, dar toate astea dezvăluiau un suflet tînăr, curat şi curajos.

După cîteva zile, Manuela a venit din nou, sau mai exact m-am trezit cu ea, sărise pe fereastra care era mereu deschisă. Părea foarte mîndră de performanţa ei.

Îmi adusese în dar un pumn de cireșe pe care tocmai le furase.

— Cireșele sînt niște fructe care te îndeamnă ele să le furi. Ce gust poate să aibă o cireașă cumpărată ? Ți se pare că spun prostii ? Ți se pare că exagerez ?

Se îngrozea de această perspectivă.

— Să cumperi cireșe ? Asta ar fi foarte trist.

Două informații pe care i le dădusem în legătură cu existența mea o făcuseră pe Manuela să izbucnească într-un rîs nebun. Am implorat-o să înceteze, i-am spus chiar : „Taci odată, că mă enervezi !“, dar degeaba. De fapt ce i-am spus eu atît de teribil, de comic, încît să se prăpădească de rîs ? Nimic deosebit și, în orice caz, nimic de rîs din punctul meu de vedere. Am recunoscut că am 45 de ani și că am meseria de gestionar.

După ce se mai potoli, reuși să-mi spună :

— Mai bine te făceai altceva... Și puteai să ai măcar douăzeci și cinci de ani...

Mai mult decît meseria o indignase însă vîrsta mea. Ea era greșeala mea cea mare... Manuela era convinsă că eu am vîrsta pe care o merit. Dacă aș fi fost mai inteligent și curat, mai vesel și mai serios, aș fi avut și eu, ca și ea, 17 ani. Dar nu era numai indignare în atitudinea ei, ci și părerea de rău.

— De ce ai așa mulți ani ? Era grozav dacă erai mai mic ! Ne puteam juca...

Degeaba rîdea Manuela că din toate meseriile cîte există eu mi-am ales-o tocmai pe aceea de gestionar. N-avea de unde să știe că am fost împins spre această meserie, că alte soluții nu-mi stăteau la îndemînă. Că mi-a plăcut pînă la urmă, cînd i-am descoperit frumusețea, acesta este meritul meu personal.

...Părinții mei n-au fost oameni săraci. Maică-mea, grecoaică de origine, era foarte bogată ; toate hotelurile, cîrciumile și cafenelele din jurul Hanului lui Manuc

îi aparținuseră. Taică-meu, tînăr, frumos, analfabet, fusese vizitiul ei. După ce o plimbase într-o duminică dimineața la Șosea, la o bătaie de flori, cum era obiceiul pe atunci, maică-mea l-a întrebat dacă n-ar vrea s-o ia de nevastă. Vizitiul și viitorul soț a sărutat mîna stăpînei și a răspuns că da, el ar vrea. Pe atunci taică-meu avea vreo 20 de ani, iar maică-mea 37 sau poate mai mult.

Tristă și îmbelșugată mi-a fost copilăria. O armată de servitori încerca să ghicească toate poftele care treceau prin capul unui copil nu prea inteligent, așa cum eram eu. Maică-mea, descoperind atît de tîrziu bucuriile maternității, mă iubea ca o nebună și obliga pe toată lumea să-i împărtășească sentimentele. Taică-meu uitase repede că fusese vizitiu. Se integrase condiției de boier și de stăpîn, iar maică-mea, copleșită de bucuriile maternității, lăsase grija afacerilor pe seama lui.

Familia maică-mi se trăgea dintr-un bei de Samos, și în cea mai parte a vieții trufia și bogăția i-au fost suficiente ; așa se explica de ce își pierduse atît de tîrziu castitatea. Puterea și mîndria lui taică-meu erau ignoranța. Nu știa să scrie, nici să citească, ci doar să socotească, și această ultimă virtute se dovedise suficientă pentru ca afacerile să prospere.

Alături de bogăția care mi-a scăldat copilăria, mi-au rămas întipărite în minte certurile, scandalurile dintre părinții mei, insultele pe care și le aduceau reciproc. Maică-mea îi reproșa că e neam prost, analfabet, grosolan, nerecunoscător, iar taică-meu, în nemernicia lui, nu făcea decît s-o sfătuiască să se uite în oglindă. Cu timpul, diferența de vîrstă împiedicase, pesemne, ca între părinții mei să existe relații firești. Taică-meu arăta tot mai frumos, mai tînăr și mai puternic, iar maică-mea tot mai bătrînă și mai tristă. Eu adesea o confundam cu o bunică. Mă iubea foarte mult, dar de cîte ori îi spuneam „mama-mare“, mă lovea peste degete. În afară de această confuzie, îmi ierta absolut totul.

După 1947 am început s-o ducem din ce în ce mai prost. În ziua în care regele Mihai a abdicat, tatăl meu izbucni în plîns și ne amenință că se sinucide, că el nu admite să vadă pe comuniști venind la putere. Mai mult decît pierderea numeroaselor dughene, a hectarelor de vie, a frumosului conac unde eu îmi petrecusem copilăria, îl îngălbenise de furie blocarea contului destul de modest pe care îl avea la Banca Angliei. Puterea și bogăția intraseră atît de profund în sufletul lui de vizitiu, încît despărțirea de ele echivala cu moartea. Furia și spaima lui animalică se amestecau cu naivitatea : îi dictase unui argat cu carte — avea un argat ciudat, care cunoștea o mulțime de limbi străine, printre ele și latina — o scrisoare către Papa Pius și rămăsese mirat că nu primise nici un răspuns.

Loviturile veneau una după alta. Nu era zi în care să nu ni se ia ceva. Tata urla de furie, blestema, amenința cînd cu sinuciderea, cînd cu autoritatea tribunalului de la Haga. Mama privea în schimb indiferentă dezastrul din jurul ei. Încredințase încă din primii ani ai căsniciei întreaga avere în mîinile lui taică-meu și ruina care venise pe neașteptate o consolă de toate jignirile suferite.

Din întreaga avere, în afară de casa în care stăteam — cea mai urîtă și mai tristă dintre toate cîte le avusesem — ne mai rămăsese doar o trăsură și un cal. La bătrînețe taică-meu reveni la vechea lui meserie ; colinda, pînă ce adormea, cu mîinile pe hățuri, străzile, ungherele și hîrtoapele Bucureștiului. N-avea nici o țintă precisă sau avea o țintă, pe care noi nu o cunoșteam. Calul, o frumusețe de cal — costase o avere — se obișnuise cu nebunia și tristețea bătrînului și, cînd acesta obosea, prelua el inițiativa și îl aducea acasă. Ajunsese să mă înfioare nechezatul calului care anunța că taică-meu iar adormise cu mîinile pe hățuri. Multă tristețe

îmi aducea în suflet clipa în care taică-meu, mort de oboseală, era scos din trăsură și aruncat în pat. Dar pe bătrîna mea mamă aceste scene mai mult o plictiseau decît o îngrozeau.

— Du-te, Mihai, îmi spunea ea, obosită și străină. Iar ți-a adormit taică-tu pe cal...

Dispariția argaților îl descumpănise pe bietul meu tată. Înainte îi făcea o mare plăcere să iasă dimineața pe terasă și să-i strige pe toți pe numele lor de familie și de botez, să facă apelul ca la armată. Obiceiul supraviețuise, dar argații plecaseră cu toții. Numai bătrîna chelăreasă rămăsese : era prea bătrînă și nici nu avea unde să se ducă. Din milă pentru nebunia și sărăcia stăpînului, ea răspundea la apel. Și noi trăiam din mila fostei chelărese, ne împrumuta bani din economiile pe care le făcuse în vederea înmormîntării.

Cu fiecare zi mintea bătrînului se întuneca. Nu-mi iubisem părintele, îl disprețuiam pentru că fusese grosolan cu maică-mea și fiindcă se lăuda mereu cu neștiința lui de carte, dar, oricum, era tatăl meu și suferearm văzîndu-l în halul ăsta. Numai cu calul păstrase relații mai prietenești, lui îi mărturisea ce are pe suflet. Și se pare că sentimentul era reciproc...

Într-o zi, taică-meu a venit la mine cu fața desfigurată de spaimă și de suferință. Dormise în grajd, alături de calul lui iubit, era murdar, năclăit și plin de paie.

— Eu mă sinucid, mi-a spus el mîngîindu-și paiele care-i acopereau obrazul. Era prima oară cînd taică-meu mi se mărturisea și tot prima oară cînd îmi cerea ceva. Am și eu o rugăminte la tine. Mi-e frică să mor singur. Hai să murim împreună...

Îngrozit de ceea ce auzeam, am zîmbit ca de o glumă bună, fără să-i răspund. N-aveam nici un chef să mor. Era limpede că, dacă vrea să moară, eu n-am să-l însoțesc.

— Să facem şi noi ce a făcut Goebbels, încercă taică-meu să-mi prezinte şi ceea ce credea el că reprezintă avantajele propunerii. S-au sinucis cu toţii, şi bărbatul, şi soţia, şi copiii... Asta înseamnă o familie unită.

— Nu, tată, nu pot, i-am răspuns, intimidat de zbuciumul şi nerăbdarea cu care îmi aştepta răspunsul. Crede-mă că nu pot... Şi nici nu vreau...

Pînă atunci stătuse pe marginea patului. Se ridică în picioare. Îl priveam cu atenţie : era încă înalt, încă frumos şi tînăr...

— Îl laşi pe taică-tău să moară singur ?...

S-a suit în trăsură şi a pornit iarăşi în drumurile lui misterioase. Din ziua aceea nu s-a mai întors acasă. Ajungeau la noi tot felul de zvonuri legate de călătoria lui nebună, iar după cîtva timp, taică-meu şi calul fuseseră găsiţi, îmbrăţişaţi sub semnul morţii, undeva, în apropierea fostei moşii de la Floreşti.

I-am povestit şi Manuelei acest episod din zbuciumata mea existenţă. Ea m-a ascultat cu atenţie şi mi-a spus că taică-meu şi-a meritat soarta fiindcă a exploatat mulţi oameni.

Eram în acelaşi timp gestionar şi vînzător, asta îmi plăcea, căci îmi dădea o mai mare independenţă. Manuela mă vizita şi la chioşcul de răcoritoare din Cirigiu, dar asta se întîmpla foarte rar, căci nu voia să mă deranjeze în orele de serviciu. Cu timpul începuse să înţeleagă dificultăţile meseriei de gestionar şi talentul pe care această meserie îl reclamă. Eu nu mai eram pentru ea un simplu vînzător, ci un personaj de basm, un fel de împărat al tuturor îngheţatelor, limonăzilor şi covrigilor cu susan.

Adeseori Manuela venea la mine foarte obosită. Lucra unsprezece-douăsprezece ore pe zi, opt ore era la magazin şi alte trei sau patru ore le petrecea la cursul seral. Şedea departe, dincolo de Belu, într-un cartier

care se numea Împăratul Traian, şi acestor douăsprezece ore li se mai adăuga şi oboseala, şi enervarea celor două ore petrecute în autobuze. Cînd i se închideau ochii de somn, mi-era milă s-o mai las să plece pînă acasă şi rămînea să doarmă în camera de alături. Cum eu aveam bicicletă şi cu asta scăpasem de pedeapsa transportului în comun, am sfătuit-o să-mi urmeze exemplul. Manuela învăţă repede să meargă pe bicicletă, dar exagera şi aici, ca în toate domeniile. Nu se mai dădea jos de pe bicicletă, o folosea şi în cameră, unde era limpede că acest lucru nu se impunea.

Cînd grijile o năpădeau, îmbătrînea şi se urîţea. Mi se strîngea inima de durere văzînd cîte necazuri poate să aibă o biată fată, un copil aproape. Suferinţele ei veneau din direcţii felurite. O durea cînd taică-său ajungea beat acasă sau cînd maică-sa pleca şi lipsea cu zilele. Era îngrozită de tristeţea, reproşurile, ameninţările şi scandalurile care întunecau viaţa părinţilor.

— Eu nu înţeleg, se întreba Manuela, de ce oamenii nu rîd în mod permanent...

Necazuri începuse să aibă şi la serviciu. Şeful raionului de stofe o invitase la el acasă, „să asculte muzică“, şi fiindcă ea refuzase, se răzbuna făcîndu-i mereu observaţii de faţă cu clienţii. Şi colegii deveneau tot mai antipatici ; erau obraznici, îşi sugeau dinţii şi beau bere cu rom.

Era însă prea tînără, prea sănătoasă Manuela pentru ca aceste tristeţi să-i copleşească vreme îndelungată sufletul. Chiar şi în împrejurările cele mai nenorocite nevoia de joacă nu o părăsea. Şi mie îmi plăcea să mă joc, dar energia ei depăşea cu mult posibilităţile mele. Devenise o ciclistă fanatică, şi duminicile mă atrăgea în lungi călătorii, pînă la Băneasa sau chiar pînă la Mogoşoaia. De cîte ori — doborîtă de oboseală — rămînea să doarmă în locuinţa mea, mă trezea cu noaptea în cap şi mă obliga să ne batem cu pernele. Apoi osteneam colindînd

cu ea străzile în căutarea unor cuiburi de rîndunici... Toate astea îmi plăceau și mie, dar Manuela exagera, mă lua la furat cireșe, mă silea să mergem pe picioroange și să fac alte năzbîtii, care nu armonizau deloc cu mutra unui om de 45 de ani. Aveam și eu necazurile mele, viața de gestionar e o viață grea, plină de riscuri și de neprevăzut, nu întotdeauna aveam răbdarea să mă bat cu perne sau să înalț zmee. Căci pasiunea supremă a Manuelei erau zmeele. Nu renunțase la visul de a se face aviatoare, și construirea și înălțarea zmeelor i se păreau etape importante în îndeplinirea acestei năzuințe. Toată lumea ieșea în stradă, dornică să privească cum noi înălțam zmeul.

Era frumoasă dimineața Manuela, cînd încerca să se trezească, și o nesfîrșită tandrețe mă copleșea văzînd greutatea cu care se despărțea de plăcerile somnului. Îi așezam pe noptieră tot ceea ce știam că îi place mai mult, un pahar cu lapte cald, magiun de prune, pîine neagră proaspătă. Drept recunoștință, Manuela se arăta încîntată de înfățișarea mea.

— Vai, ce frumos ești ! Incredibil de frumos...

În tot ce făcea, Manuela depunea o energie sălbatică. Privind-o cum spală o cămașă, aveai senzația că vrea să răpună un dușman. Ochii îi străluceau de o sfîntă mînie înainte de a se apuca să facă un lucru. Dezordinea din bucătăria mea era un monstru pe care, după ce-l examina cu mîinile în șolduri, se hotăra să-l înfrunte.

În preajma inventarului, orice gestionar, oricît de cinstit și de corect ar fi, trece prin clipe grele. Nu e suficient să fii corect, trebuie să și demonstrezi că ești corect, operație mai dificilă ; cinstea e o virtute care-ți aparține, demonstrarea ei nu mai stă în puterea ta. Eram întotdeauna crispat în asemenea împrejurări. Manuela simțea asta și încerca să mă înveselească ; dansa, cînta, se scălîmbăia, își cheltuia toată energia și tinerețea.

Cînd reușea să mă facă să zîmbesc, sărea în sus de bucurie, bătea din palme, țipa, încît vecinii se speriau de fericirea noastră.

— Uraaa ! Uraaa ! Victorie !...

Din cînd în cînd, Manuela se ocupa și de educația mea. În toate observațiile ei vădea multă înțelepciune și maturitate. Sînt copii care consideră adulții — și uneori pe bună dreptate — niște caraghioși, niște terchea-berchea. Manuela nu mă considera nici caragios, și nici terchea-berchea, dar credea sincer că nu-mi băgasem încă mințile în cap. Descoperise în viața mea un lanț de dezordini și de confuzii. Nu înțelegea de ce abandonasem studiile și mă mulțumeam cu meseria de gestionar. După convingerea ei, eu eram foarte inteligent și m-aș fi putut face altceva, dar din trîndăvie, și nu din modestie mă resemnasem cu soarta de gestionar. Rechizitoriul Manuelei se extindea și în domenii mai gingașe. Faptul că la 45 de ani nu aveam nici un copil, n-aveam încă o familie i se părea destul de dubios.

Îmi reproșa pînă și insuficienta mea activitate politică, susținînd că „un bărbat care nu face politică nu este bărbat". Înțelepciunea copiilor mie îmi stîrnește mai curînd tristețe decît admirație. Avea dreptate Manuela în tot ce spunea, dar cum de ajunsese ea să aibă atîta dreptate ? Cum de ajunsese ea să cunoască deja greutățile vieții ? N-ar fi fost mai bine ca aceste înțelegeri să fi venit la timpul lor ?

În urma nenumăratelor rugăminți și insistențe, la capătul unor lungi discuții, i-am promis Manuelei că încep să studiez și, poate, mă înscriu la cursul fără frecvență al Institutului de științe economice. Aproape că a plîns de fericire, a cîntat și a dansat. Și tot atunci mi-a făcut și prima declarație de dragoste, sau cel puțin așa mi s-a părut.

— E minunat ! Iubitul meu n-o să mai fie gestionar...

Cred că eu sînt primul filosof provenit din tagma gestionarilor. Îmi place să înțeleg ce se întîmplă cu mine și ce se întîmplă cu alții, să pătrund și să mă conformez legilor naturii. E știut — asta o susțin și învățații, și savanții, și profesorii — că întrebările pe care și le pun copiii sînt și temele de bază ale filosofiei... De aceea, întrebările Manuelei, chiar și cele mai năstrușnice, mă pasionau și ne angajam amîndoi în dezlegarea lor. Ura tot ce nu înțelegea și era în stare să nu doarmă noaptea cînd nu reușea să dezlege o problemă care o preocupa. Cîteodată, venea la 3 dimineața lîngă patul meu, în cămășuța ei de noapte, tremurînd de dorința de a descoperi mari taine ale naturii.

— Tu vorbești serios ? Liniile paralele se întîlnesc la infinit ? Nu-mi vine să cred...

Ca mai toți oamenii fără o cultură serioasă, Manuela considera legile științei o ironie la adresa ei. Cînd îi demonstram, pe cît stătea în puterile mele, că timpul și spațiul sînt infinite, ea se simțea jignită pînă în adîncul sufletului.

— Mai bine îmi spuneai că sînt urîtă...

Mă trezea apoi din somn ca să-mi dea dreptate. Eu eram frînt de oboseală și, de cele mai multe ori, uitam chiar obiectul divergențelor noastre filosofice. Ea însă nu uita niciodată.

— Da, cred și eu că spațiul este infinit... Cum ar putea să fie altfel ? Adică să se termine, să fie un zid... și pe urmă ? Sigur că e infinit, așa e normal.

Eu, obosit, somnoros, terorizat de apropierea inventarului, o priveam cu disperare, implorînd-o să amîne măcar pînă dimineață dezlegarea misterului.

— Cu tine nu se poate discuta serios !...

Se retrăgea supărată pe mine și pe oboseala mea, dar fericită că se familiarizase cu infinitul spațiului.

Eram profund convins că omul trebuie să respecte legea și armonia naturii, să nu încerce să le tulbure în

nici un fel. Numai prin acceptarea legilor naturii — chiar și a celor mai crude — ne putem bucura de frumusețea existenței. Bolta înstelată a cerului sau gingășia unui trup de femeie se dezvăluie numai aceluia care știe să moară, să accepte sfîrșitul. Trebuie să-i dăm fiecărei vîrste exact ceea ce merită, să nu ne arătăm sfioși și timizi față de plăceri în anii tinereții, ori prea pofticioși sau prea nebuni, ahtiați de femei sau de destrăbălări la spartul tîrgului. Cei tineri să se iubească cu cei tineri, cei urîți cu cei urîți, frumoșii să se desfete între ei, iar bătrînii să se odihnească la umbra unui copac bătrîn.

Nu m-am gîndit niciodată la Manuela ca la o iubită, deși vecinii care o vedeau ieșind dimineața din locuința mea erau ferm convinși că așa stau lucrurile. Asta nici nu m-a mirat, nici nu m-a indignat. Fiecare crede că toți oamenii sînt asemeni lui. Unii bărbați mă invidiau, iar femeile mă considerau un monstru care se ocupă cu coruperea minorelor. La ce te poți aștepta — așa gîndeau ei, pesemne —, la ce te poți aștepta de la un gestionar ?

Unii susțin că diferența de vîrstă nu contează, că iubirea e capabilă să șteargă orice graniță. Nu pun la îndoială puterile uriașe ale iubirii, dar cred că diferența de vîrstă e greu de învins. Am citit și eu în ziare despre căsătorii contractate între domni de 80 de ani și copile de 15 ani. N-am acuzat aceste căsătorii de meschinărie — niciodată nu-mi pun asemenea ipoteze —, ci doar de confuzie și ignoranță. De ce să nu lăsăm ca totul să urmeze mersul firesc al naturii ? Orice încălcare a legilor ei este nu numai primejdioasă, ci, în primul rînd, zadarnică. Căci natura nu admite ca legile ei să fie călcate în picioare.

...Eram eu îndrăgostit de Manuela și îmi înăbușeam sentimentele din scrupule morale, sau considerente filosofice ? Nu, sigur că nu. Nu neg, îmi plăcea de ea, de

tinerețea și de frumusețea ei, de extraordinara curiozitate cu care cerceta lumea, de ambiția ei de a se face aviatoare, dar nu mă gîndeam la ea ca la o femeie. Asta nu însemna deloc că eu am complexul vîrstei — și cel din urmă filosof știe că trebuie să accepți realitatea și că numai proștii își fac sînge rău din pricina evidenței. Dacă aș fi fost mai tînăr, aș fi iubit-o pe Manuela? Nici asta nu-mi era foarte clar...

Într-o zi, Manuela, cu aerul misterios care îi era atît de propriu, mă anunță că hotărîse să urmeze cursurile unei școli de stewardese. Credea că în felul ăsta se apropie de visul ei de a deveni aviatoare. Acum însă trebuia să se pregătească serios pentru examenul de admitere : ca să aibă mai multă liniște, se mută la mine. Mi-era milă de ea cînd vedeam cîtă suferință îi aducea învățarea limbii engleze. Se chinuia să pronunțe cît mai corect sunetele, să țină minte cît mai multe cuvinte și fiecare cuvînt nou pe care-l întîlnea îi stîrnea indignarea.

— Ce-o fi în mintea englezilor ? De ce au zis ei la lumină *light* și nu lasă lucrurile așa cum erau ele înainte ? ! Așa, ca să se arate mai interesanți ?

Ea credea sincer că toate cuvintele au fost inițial, la facerea lumii, de origine română și numai în decursul veacurilor s-au degradat, devenind fie franțuzești, fie englezești sau nemțești.

Aflînd că eu nu știu engleza, se miră și, conform obiceiului ei, puse și această deficiență a instrucțiunii mele pe seama unor vicii de caracter. Era convinsă că nu învățasem limba engleză „fiindcă eram un laș și nimic altceva“.

Cînd scăpăm de afurisitul ăla de inventar, noi, gestionarii, avem o stare de exuberanță, ne vine să cîntăm, să dansăm de bucurie. Apoi, de cînd o cunoscusem pe Manuela, mă simțeam iarăși tînăr, deși peste cîteva luni urma să împlinesc 46 de ani, gîndul meu numai la joacă

era. Nu exista armată de copii pusă pe năzdrăvănii care să nu găsească în mine un colaborator de nădejde. Dădeau buzna în locuința mea, cerîndu-mi să le fac dreptate sau să iau parte la cine știe ce comploturi de-ale lor. Pe Manuela, acum, această hărmălaie o înfuria. Cu manualul de limba engleză în mînă, deschidea ușa și se indigna :

— În casa asta un om serios nu poate învăța !...

Eu și banda de copii tăceam îngroziți. Se pricepea Manuela să ne admonesteze :

— Potoliți-vă ! Să nu vă spun asta de două ori...

Peste cîteva zile, în timp ce mîncam în curte, Manuela își scoase ceasul de pe mînă și-l puse pe masă. Nu știu de unde apăruse acest obicei, dar, de la o vreme, de cîte ori voia să spună ceva important, își scotea ceasul și-l punea pe masă.

— Ascultă... De ce nu vrei să faci un schimb de locuință ? Cu zece mii de lei se poate aranja... Cunosc eu pe cineva... E om serios, nu te minte...

Eram hotărît să nu mă mut din căsuța mea decît în caz de demolare. Nu simțeam nevoia să-i răspund ; era o noapte de vară foarte frumoasă, cu bolta cerului plină de stele. Cerul părea o lumină uriașă care tremura de emoția unei așteptări. Sînt nopți în care ai impresia că stelele unesc depărtarea cosmică și intimitatea sufletului. Simți că și sufletul tău se află acolo, în înălțimi. Și apoi, ce poate să fie mai frumos decît să privești vara stelele ?

Manuela se simți jignită de atenția exagerată pe care o acordam stelelor.

— Unde te uiți ? Parcă te-am întrebat ceva ! De ce nu-mi răspunzi ?

Uitasem, sincer uitasem întrebarea Manuelei.

— Tu nu te gîndești la viitorul tău... Te limitezi la ce ai azi, în momentul de față...

De cîte ori îi aminteam că nu mai fusesem de mult într-o excursie cu bicicleta, ea rîdea sau dădea plictisită

din umeri. Toate propunerile mele le respingea cu o superioritate îndulcită de foarte puțină tandrețe. Pînă și zmeul am fost silit să-l înalț de unul singur. Eram ca un copil care își pierduse prietenul de joacă.

Am găsit-o în fața ușii așteptîndu-mă. Fereastra era deschisă și nu înțelegeam de ce nu o sărise, ca de obicei. Presimțeam ce anume se întîmplase, dar din delicatețe n-am vrut să arăt că înțelesesem chiar totul. Manuela stătea ca o străină și pe mine mă socotea vinovat de asta. Din felul în care mă privea lăsa să se înțeleagă că va trebui să dau socoteală de toate.

De cum intră în cameră, începură să curgă cu nemiluita observațiile la adresa mea. Erau confuze, dar pline de patimă.

— Vezi dacă m-am luat după tine ?...

Mi-era milă de ea, de eșecul ei, și chiar de indignarea ei împotriva mea îmi era milă. Știam cît de mult dorise să devină aviatoare, știam că a fi stewardesă nu însemna pentru ea decît o biată consolare. Și nici de această consolare să nu aibă parte ? Simțeam că mă privește cu dispreț, dar asta nu mă împiedica să mă gîndesc la situația ei. Am spus și eu ce mi-a trecut prin cap :

— Pînă la nuntă îți trece...

Căpătase de la o vreme Manuela puterea de a mă face ridicol, dar în asta era mai mult meritul meu decît al inteligenței ei. Se răsti la mine cu o răutate care mă îndureră :

— Ție îți arde de glume ? Să te văd pe tine în locul meu !

Se pare că tocmai eu, ființa care o iubea cel mai mult, o împiedicasem să ia examenul. De la mine pornise tot răul.

— Am căzut la engleză ! Tu puteai să-mi recomanzi un profesor, doar ai atîtea cunoștințe...

Nu iau în seamă de obicei ironiile pe care cei necăjiți le fac la adresa mea. Mă gîndeam doar că ei îi este foarte greu. Se și vedea trimițîndu-mi ilustrate din Paris și Frankfurt pe Main. Ce fericită a fost, sărăcuța de ea, cînd la examenul medical i s-a spus că n-o să aibă rău de aer, că o să poată zbura ! I-am tradus expresia în franțuzeasca mea aproximativă : mal d'air, și a plîns de bucurie.

Vrînd să-i alung puțin tristețea, am propus să mergem în Piața Obor, căci tocmai se deschisese Tîrgul Moșilor. A acceptat cu sentimentul că îmi face mie o mare favoare.

— Merg cu condiția să nu ne dăm în bărci tot timpul, după obiceiul tău.

Nu mai știam cum să-i intru în voie. Fiecare gest de-al meu o dezamăgea, se aștepta la cu totul altul. A rîs de ideea mea de a-i cumpăra un balon. Nu înțeleg de ce, căci ideea de a cumpăra un balon îți trece prin cap fără să vrei, de cum ajungi într-un bîlci. Cu balonul în mînă, mi-a dezvăluit toate dedesubturile examenului de admitere.

— Pe mine n-a avut cine să mă susțină... Ai fi putut face și tu ceva... să vorbești cu cineva, doar ai atîtea cunoștințe... Dar tu ai fost și ai să rămîi un visător.

Adeseori, calitățile morale ale bărbaților devin ținta principală a ironiei femeii, așa că n-am pus vorbele ei la inimă. Femeia reproșează în egală măsură bărbatului atît lipsa de spirit practic, cît și simțul practic foarte dezvoltat. Dumnezeu știe ce o fi cu adevărat în sufletul ei.

Pe urmă, spre bucuria mea, am văzut cum mohoreala începe s-o părăsească. Atrasă de larma și culorile bîlciului, uitase nedreptatea care i se făcuse. Se hotărî să tragă la țintă și descoperi iarăși, dar parcă pentru foarte scurt timp, înverșunarea, lipsa de măsură care mă fermecaseră la începutul cunoștinței noastre. Mă trase de

mînecă la roata norocului. Am cheltuit o grămadă de bani și n-am cîștigat nimic, și acest insucces total o făcu să moară de rîs.

Cînd am ajuns însă la „încercarea puterii", oboseala și indiferența o năpădiră din nou. N-a vrut să-și încerce puterea : cît a fost a fost de-ajuns. Mi-a mai spus că în toate lucrurile trebuie să fie o măsură. Nu mă întristau argumentele Manuelei — căci era limpede că nu-i aparțineau — ci vocea, vocea ei ursuză și importantă.

Fără convingere, cu multă condescendență, am mîncat amîndoi vată pe băț. Mă molipsise și pe mine apatia Manuelei. Se vedea că nu poate uita cele întîmplate.

— Nu trebuia să fiu atît de naivă... Trebuia să mă comport și eu ca celelalte candidate.

Nu mă îndoiam o clipă de curățenia sufletească a Manuelei, dar vedeam cum ea se îndepărtează de lumea candorii, cum ne privește de sus pe noi, ăștia, care mai trăim și cu capul în nori. Oricît de dureros ar fi fost pentru mine, era limpede că se consideră o victimă a naivității și a copilăriei. Că de la înălțatul zmeelor i se trăsese ceea ce i se întîmplase. Dar ce fel de ființă omenească e aceea care își dă atît de repede seama că tocmai candoarea a dus-o de rîpă ?

Voia să părăsească cît mai repede larma bîlciului. Se plictisise, dorea cu totul altceva. Și mie îmi trecuse cheful, începusem să mă gîndesc că poate și eu exagerez cu atîta zbenguială, la vîrsta mea.

Curînd Manuela își exprimă o dorință, dorință ciudată, născută din calcule prostești sau suferințe străine :

— Să luăm o trăsură și să plecăm undeva în noapte...

Voia ea să fugă cu o trăsură în noapte ? Nu cred. Era frîntă de oboseală și numai de plimbări cu trăsura nu-i ardea. Se născuse însă în sufletul Manuelei ceva mult mai adînc și mai grav, complexul de inferioritate față de fetele de vîrsta ei care se descurcau ușor în viață. Voia să semene cu celelalte colege, să fie ca ele.

Era multă dorință de mimare în atitudinea ei, dar eu presimțeam că în curînd va ajunge așa cum voia, fără să mai fie silită să-i imite pe alții. Căci tot ceea ce credem noi că este influență dinafară există în primul rînd în sufletul nostru. Numai cei care doresc cu tot dinadinsul să fie „influențați" devin victimele împrejurărilor și experiențelor. Am momente cînd mă privesc și pe mine cu mult spirit critic. Eram zguduit de schimbările din sufletul Manuelei, dar, nenorocire a nenorocirilor, plăcerea de a fi observat asta reușise să mă consoleze.

Mi-am petrecut copilăria printre cai, trăsuri, vizitii. De aceea am impresia că toate astea îmi aparțin. Aerul poruncitor al Manuelei avea ceva din trufia și nebunia unui uzurpator. Nu eram mîndru de sentimentul meu de proprietate, îl socoteam mediocru, dar trebuie să ne consolăm cu ideea că nu întotdeauna sîntem sublimi.

Auzii ca prin vis cuvintele Manuelei :

— Vreau să merg mai departe, cît mai departe...

Vizitiul, nu se știe de ce, nu ascultă porunca ei și numai după ce privirea mea o încuviință porni la drum.

Și astfel a început acea călătorie pe care Manuela credea că o dorește din adîncul întregii ei ființe. Zîmbindu-mi plin de înțelegere și tandră complicitate, vizitiul dădu bice cailor. Sînt oameni cu care te înțelegi sufletește din prima clipă, fără să schimbi măcar o vorbă. Așa se întîmplă și cu noi doi. Comuniunea dintre mine și vizitiu o izolase pe Manuela, ea nu-și dădea însă seama de asta căci era prea preocupată de nenorocirile ei.

Era plăcută plimbarea cu trăsura ; priveliști ciudate apăreau brusc în fața noastră și dispăreau ca niște animale speriate ; apăreau și priveliști naive, încrezătoare, care nu înțelegeau primejdia și mureau sub picioarele cailor. Nimic nu reușea însă să o smulgă pe Manuela din necazurile ei. Frumusețea lumii o stingherea, o împiedica să-și ducă gîndurile pînă la capăt. Dînd parcă

la o parte verdele dulce ale înserării, își expuse limpede profesia ei de credință :

— Asta a fost pentru mine o adevărată lecție...

Deci asta se întîmplase cu Manuela. Nefericita de ea învățase din experiență. La prima confruntare cu viața, sufletul ei s-a frînt și a hotărît să se apere, să se înrăiască. Totdeauna mi-a fost milă de oamenii care învață din experiență, dar nu credeam că tocmai o ființă apropiată, cum era pentru mine Manuela, o să săvîrșească acest păcat.

Mergeam și nu știam unde, totul rămînea în urma mea, mă îndepărtam și de Manuela, și de zbuciumul ei. Era alături de mine, îi simțeam răsuflarea și, totuși, mi se părea că se mistuie în zare.

Trecusem de centura Bucureștiului, ajunsesem dincolo de Băneasa, și plimbarea cu trăsura, pornită din fantezia ipocrită a Manuelei, devenea tot mai ciudată, tot mai grea pentru mine, căci îmi amintea, deși n-aș fi vrut, drumurile nefericitului meu tată. Moartea tatălui meu era o realitate pe care, în egoismul și tinerețea mea, refuzasem să o trăiesc. Sînt întîmplări grozave din fața cărora nu putem fugi ; nu căpătăm liniște pînă nu le trăim. Mă înspăimînta confruntarea, dar mai mare decît spaima era dorința mea de a înțelege. Nu sînt ipocrit, căci de fapt ceea ce îmi aduce în suflet frica sînt lucrurile pe care nu le înțeleg. Îmi dădeam seama, sufletul meu rămăsese același. Nici acuma nu regretam că refuzasem invitația tatălui de a muri împreună cu el. Mă obsedau tristețea, singurătatea și nebunia din sufletul lui.

Însingurarea mea o jigni pe Manuela și crezu că e de datoria ei să mă apostrofeze.

— Ce e cu tine ? De ce nu spui și tu ceva ?

Din milă față de ipocrizia ei i-am explicat simplu ce se petrece în sufletul meu.

— Cred că pe aici s-a prăpădit taică-meu...

Și atunci, spre groaza mea, am văzut-o dînd din umeri, jignită de mărturisirea pe care i-o făcusem :

— Tu în prezența mea te gîndești la trecut, la ceea ce a fost odată ?

Situația mea era foarte grea ; indignarea cea mai teribilă se împletea cu o nemărginită tandrețe. Ca să înțelegeți mai exact starea mea de spirit, vă mărturisesc că aș fi vrut, în aceeași singură clipă, s-o îmbrățișez și s-o snopesc în bătaie. Dar sufletul ei era atît de îndepărtat de ea însăși, încît nici indignarea, nici tandrețea nu puteau s-o ajungă.

Pe undeva, poate în amintirea copilăriei, Manuela înțelese că greșise față de mine.

— Ce e cu tine ? Te-am supărat cu ceva ?

Adevărul cumplit era că ea, cu care înălțasem zmee și căutasem cuiburi de rîndunici, îmi stîrnea acum frică. Mă refugiam în mine voind să ascund și amintirile noastre comune de răceala și indiferența ei. Copilăria ei se refugiase în mine și eu mă jurasem s-o păstrez intactă, în speranța că va avea vreodată nevoie de ea. Din toate aceste visuri, Manuela reușise însă să mă trezească.

— Tu n-ai să fii niciodată capabil să faci o femeie fericită...

Era atît de stupidă afirmația, încît reușise să transforme pînă și plimbarea noastră în ceva lipsit de sens. Vizitiul înțelese la fel de bine ca și mine întîmplarea și, foarte curînd, ne-am trezit în fața casei mele. Eram atît de pietrificat în tăcerea, singurătatea și tristețea mea, încît mi-a fost greu să cobor. Eram la capătul unei teribile confruntări și durerile pe care le ignorasem pînă acum se năpustiseră asupra mea. Manuela îmi căută privirea, nu o găsi și, fără să fie dezamăgită, mă întrebă :

— Cînd ne mai vedem ?

Eram o stană de piatră. Dar nici nu mă împietrisem în măsura în care sufletul meu o dorea. Cîteodată sufle-

tele noastre devin nişte cetăţi care nu ştiu decît să se apere. Nu simţeam în acele clipe decît nevoia de a tăcea pînă la sfîrşitul vieţii. Şi, ca o ultimă dovadă de tandreţe, mi-am pîngărit tăcerea şi am spus :

— Nu ştiu, Manuela, nu ştiu nimic.

O FOARTE LUNGĂ AŞTEPTARE

Ludmila întîrziase aproape o oră, dar Dan Steriade nu dădea nici un semn de nelinişte ; îi plăcea să aştepte femeile de care era îndrăgostit. A întîrzia e privilegiul femeilor care se ştiu iubite, sigure pe puterea lor de seducţie. Şi apoi cum ar putea fi tulburat de o femeie care vine punctuală la întîlnire, ca un funcţionar terorizat că pierde condica ? Punctualitatea femeilor în amor dezvăluie o concepţie strict utilitaristă în relaţiile erotice, o incontestabilă absenţă a miracolului.

Ce dulce, ce divină, ce voluptuoasă aşteptare !

Parcă o vedea dînd buzna în casă, împrăştiindu-şi pălăria, mănuşile, şalul, pardesiul, în toate direcţiile, implorîndu-l cu ipocrită remuşcare : „Iartă-mă... Am întîrziat, nu-i aşa ? Mereu te fac să suferi, iubitule. Timpul e duşmanul nostru, al femeilor“.

Aşteptările erau lungi, chinuitoare, însă la capătul lor apărea chipul Ludmilei, şi atunci timpul îşi închidea porţile şi-l despărţea de restul lumii. Cunoştea tot felul de stratageme, de vrăjitorii şi descîntece care puteau s-o aducă mai repede pe Ludmila. Ieşea afară în stradă, în faţa porţii, ca să se-ntîlnească nas în nas ; în această situaţie comică, sosirea ei i se părea mult mai posibilă decît aşteptînd-o în linişte în acasă, fără să întreprindă nimic. Nu putea să rămînă inactiv, trebuia să scurteze întîrzierea : desigur, totul depindea de Ludmila, dar o

minimă posibilitate de influenţare a evenimentelor avea şi el.

Dan Steriade dispărea o jumătate de oră pînă la tutungeria de la capătul străzii, în speranţa că ea o să vină în lipsa lui ; în acest caz fericit o să-l aştepte ea, fumînd ţigară după ţigară, învîrtindu-se furioasă de-a lungul şi de-a latul camerei. Sau, în caz de forţă majoră, se prefăcea că doarme, aşteptînd ca Ludmila să se strecoare în pat şi să-i şoptească la ureche : „Ridică-te, a venit o doamnă“.

Telefonul constituia un prilej de permanentă nelinişte şi iritare, profana, cu ţîrîiturile lui enervante, puritatea aşteptării. Era pregătit să audă numai vocea Ludmilei, de aceea, la orice alt apel telefonic, răspundea grăbit, ursuz, indignat că un străin îi răpeşte măcar cîteva secunde din timpul dulcelui supliciu. În starea de voluptuoasă încordare pe care i-o dădea aşteptarea, nici telefoanele Ludmilei nu-l bucurau prea mult, încerca să-i inhaleze vocea, timbrul ei ciudat, care semăna atît de mult cu chipul ei, s-o amplifice, s-o păstreze ca să-i ţină de urît pînă cînd ea va veni. Dar cu toate eforturile lui Dan Steriade, vocea Ludmilei se destrăma şi atunci întîrzierea ei începea să-l neliniştească. De obicei, telefoanele Ludmilei îl avertizau asupra întîrzierilor cînd întrecea măsura, s-a întîlnit cu o colegă pe care n-o mai văzuse de ani de zile, a întîrziat la coafor, i-a venit chef să vadă un film de Fellini, sau să mănînce singură la „Pescăruş“, şi-şi cerea scuze cu o lipsă de convingere pe care Dan Steriade o găsea „absolut divină“.

Alt element de dezechilibru, sursă de panică şi furie, era ceasul de pe birou, care măsura solemn şi implacabil scurgerea timpului. Între Dan Steriade şi ceasul de tip vechi „C.F.R.“, care măsura netulburat şi arogant scurgerea timpului şi nepăsarea Ludmilei, se crease o stare de atroce animozitate. Pe cît de tolerant era el cu întîrzierile Ludmilei, pe atît de necruţător se arăta timpul

care-şi măsura mersul înainte cu trufaşă şi malițioasă exactitate. Simțea şi Dan Steriade cum, în clipele de încordare, nelinişte, obiectele din jurul nostru se însufleţesc, se împart în două tabere, sînt alături de noi, sau împotriva noastră. Telefonul i se părea cînd un fel de codoaşă care se ambiționează să joace rolul de mijlocitoare între el şi Ludmila, cînd una din acele periculoase prietene mai în vîrstă, care ştie să acopere infidelitățile. Ceasul vechi, de tip „C.F.R.", renăscu parcă în urma acestor evenimente neobişnuite ; luase acum înfățișarea unui rival, mai puternic, mai sportiv decît el, care o cucerise pe Ludmila nu prin toleranță prostească şi tandră, ci prin ordine, exerciții Yoga şi un program riguros în ceea ce priveşte viața sexuală. Numai scările i se dovediseră aliate credincioase. Scările îi spuneau să nu-şi piardă răbdarea, Ludmila nu va întîrzia mult, în curînd, foarte curînd, îi va auzi paşii uşori şi grăbiți. Asculta zgomotele, alunecarea şi tropăitul paşilor, cu atenția unui radiotelegrafist care aşteaptă să recepționeze un nou cifru secret.

Depărtarea, aşteptarea schimbau chipul iubitei. Ce fermecătoare, ce vie, ce necunoscută era acea Ludmilă care întrîzia să vină. Şi ce uşor i-ar fi fost să nu întîrzie, ce grozav ar fi fost să dea buzna în casă, urlînd de bucurie, cu mîinile-n sus, deasupra capului, aşa cum se comportă boxerii, în clipa-n care sînt declarați învingători. Ceea ce pînă acum o oră părea ceva de la sine înțeles, o vizită „de rutină", risca să capete dimensiunea unui miracol. Aşteptarea filtra realitatea, arunca deoparte amănuntele lipsite de importanță, micile scandaluri, tandrele insulte, reproşuri reciproce, inevitabilele clipe de oboseală, şi iubirea rămînea stăpînă, atotputernică şi devastatoare. În lumina aşteptării i se dezvăluia şi aşa cum era, şi aşa cum ar fi dorit el să fie. Mînate de nesiguranță, mişcările ei păreau şi mai grațioase, trupul ei mai frumos, mai aproape.

Nemernicul, trufaşul ceas îi atrăgea ironic atenția că Ludmila întîrziase cu aproape trei ore. Niciodată nu întîrziase ea atît de mult. Măcar un telefon, o scuză, fie ea şi ipocrită, ar fi fost acum o mană cerească. E adevărat, Dan Steriade devenise mai modest în pretențiile lui, nu se mai uita spre uşă, nu mai asculta zgomotul paşilor, îşi pironise privirea asupra telefonului, ca şi cum ar fi vrut să-l hipnotizeze. Dar Ludmila nu suna, telefonul tăcea apatic şi indiferent, „ca un purcel sătul", cum îl caracteriză furios Dan Steriade. Nimeni nu-l mai suna şi asta-i mărea senzația de singurătate, orice voce, oricare ar fi fost ea, i-ar fi dat o undă de speranță, ca şi cum printr-un complicat proces biochimic, o suită de voci străine ar sfîrşi distilîndu-se, decantîndu-se într-una singură, cea a Ludmilei. Dar aşa ? Dacă nimeni nu sună ? Şi plăcerea plină de o cît de firavă speranță de-a descifra în zgomotul inform al atîtor paşi paşii Ludmilei îi fusese luată. Nu se mai auzea nici un zgomot, nimeni nu mai urca, nimeni nu mai cobora, o tăcere densă şi neagră amenința să-l înghită. Spațiul camerei se micşora subordonîndu-se trecerii timpului, fotoliile, patul, biroul dispăruseră şi rămăseseră strălucind ca doi licurici în noapte, cei doi duşmani nemiloşi, ceasul şi telefonul. Se simțea prizonierul acestor obiecte străine, perfide, care-i declaraseră război pe față. Venise întunericul, dar din superstiție nu aprinse lumina ; cînd va veni Ludmila, atunci o va aprinde. O, dacă măcar ar telefona cineva, indiferent cine, chiar o greşeală să fie. Aşa cum vechii alchimişti visau să fabrice din plumb aur, tot aşa Dan Steriade se credea capabil să facă dintr-o voce străină vocea Ludmilei. Starea de duşmănoasă letargie în care se complăcea aparatul telefonic îi spunea că n-are nici o şansă în această privință. Aşteptarea iubitei încetase de mult să mai fie bucuria viclean-neliniştită de altădată. Nenorocirea lui Dan Steriade era că-şi epuizase toate modalitățile de înşelare a timpului ; se plim-

base încolo și-ncoace prin fața casei, coborîse scările, în speranța întîlnirii „nas în nas“, cînd ar fi făcut amîndoi un haz nebun, și chiar se trîntise în pat, așteptînd ca Ludmila să-l trezească și să-l îmbrățișeze. Cel mai ridicol, cel mai umilit, cel mai batjocorit se simțise după ce experimentase cu atîta convingere metoda „așteptării în pat“. Nevrînd să trișeze, adormise cu adevărat. Dar degeaba ridicase el privirea surîzătoare, Ludmila nu venise. Atunci se și supărase puțin, „iubito, iubito, în ce situație mă pui!“

Asemenea unui jucător care-și încearcă ultima șansă, mai experimentă o metodă, o metodă absolut nouă, născută în aceste ceasuri de chinuitoare așteptare. Dacă Ludmila n-are cheia la ea? Dacă a sunat și el n-a auzit-o? Era ferm convins de eșecul acestei tentative, însă nu putea să n-o experimenteze, pînă și în spațiul strîmt dintre iluzie și deznodămînt putea pătrunde o rază de speranță. Pînă ce realitatea îl va contrazice din nou, putea să spere nestingherit. Pîndea un sunet, un zgomot, ca să aibă totuși o bază logică pentru declanșarea acțiunii. Nu auzi nici un zgomot, dar i se păru că aude și, deși convins de utopia gestului, se duse pînă la ușa apartamentului; mai avu puterea să se mire că nimeni nu bătuse.

Îi era frică de întuneric, căută comutatorul, și lumina care invadă camera îi dezvălui ceea ce știa: Ludmila nu venise, deși, de fapt, îl mira mai mult absența, decît l-ar fi mirat prezența ei. Sperase ca Ludmila să fi venit pe scara de serviciu, „să-i facă o surpriză“. Aruncat în „țara nimănui“, Dan Steriade nu mai avu altă hrană, alt reazim decît speranțele nebunești.

Deposedat de toate stratagemele, întors învins din toate bătăliile, Dan Steriade se ghemui în fotoliu, intimidat de pustiul din jurul său. Telefonul nu-l trezi din orgolioasa-i letargie, iar ceasul îi aducea la cunoștință că femeia visurilor sale întîrziase cinci ore. Or să vină

zorile în curînd, se îngrozi Dan Steriade, or să vină zorile și atunci toată nenorocirea va fi mult mai clară, iremediabilă.

Acum disprețuia mișcarea, speranța, inițiativele care nu-l ajutaseră cu absolut nimic, va sta aici în fotoliu pînă va veni Ludmila, pînă la sfîrșitul vieții. În fond, dac-au fost oameni care și-au petrecut viața cocoțați pe un stîlp, de ce nu și-ar petrece-o și el zăcînd într-un fotoliu? Nici măcar nu e prea original și nici prea incomod. Știa că gestul lui e stupid, dar voia în acest fel să se răzbune pe întîrzierea Ludmilei.

În aceeași stare de letargie se pomeni în fața telefonului, îi ceru permisiunea cu o ușoară înclinare a capului, știa că-i tulbură odihna, și formă numărul de telefon al Dorinei, prietena cea mai bună a Ludmilei. Dorina era de-o amabilitate atroce, inepuizabilă, care reușea să transforme cea mai banală conversație într-un infern. Și, după toate astea, bestial de optimistă. ...Dac-a văzut-o pe Ludmila? Sigur că a văzut-o. „De zece ani ne vedem în fiecare zi.“ Cum arăta? Superbitate. Niciodată n-a arătat atît de bine. Absolut senzațională. Ce stare de spirit avea? Excelentă. De zile mari. „Am mîncat înghețată de caise și am rîs pînă la leșin. Nu, n-a stat mult. Îmi spunea că are un rendez-vous. Cum cu cine? Ți-ai pierdut umorul? Cu tine! Cu tine, cel mai fericit bărbat din lume. N-a venit pînă acuma? Lasă prostiile, nu știi că Ludmila întîrzie întotdeauna? Ia-o așa cum e...“

Enervantă femeie, cu voce spartă, neplăcută, parcă mereu ronțăie ceva în timp ce vorbește. Chiar alchimist de geniu dacă ai fi n-ai putea schimba vocea Dorinei în vocea Ludmilei. Ceasul — scăpat de sub supraveghere — o luase razna, trecuseră opt ore de cînd Ludmila trebuia să vină și nu venise. Îl opri cu sentimentul că săvîrșește un sacrilegiu, dar și o îndreptățită răzbunare.

Dădu un telefon absurd, criminal, o insultă la adresa Ludmilei, îi telefonă acasă. Cum ar fi fost posibil ca ea

să fie acasă și să nu-i telefoneze măcar ? Dar și-n acest gest josnic își pusese speranțe. Sunetul se rostogoli, controlă toate ungherele camerei și se-napoie învins din această impudică expediție. Totuși, mai sună o dată, din aceeași speranță, nebună, care aproape devenise un tic și, nu se știe de ce, avu impresia că tăcerea e înșelătoare, că Ludmila e acasă și nu vrea să răspundă.

„Prostii, se dojeni Dan Steriade pentru gîndul criminal care-l stăpînise o clipă. Cum o să facă Ludmila așa ceva ? Da, m-a înșelat“, încercă Dan Steriade să preschimbe strigătul de furie și deznădejde într-o concluzie rece, științifică. O și vedea goală, superbă și tristă, în patul unui alt bărbat, făcînd ironii tandre pe seama iubitului de odinioară. Bănuia că Ludmila îi vorbise frumos celuilalt despre el, dînd întreaga vină pe firea ei păcătoasă. Simțea că necunoscutul îl socotea inofensiv, dar și un om de treabă ; rolul de băiat bun e cel mai ingrat dintre toate, cel mai jignitor. Nu adevărul global, implacabil, e cel care naște suferințe și crize de isterie în asemenea împrejurări, ci amănuntele în aparență lipsite de importanță, care certifică neîndurător că dezastrul s-a săvîrșit cu voie bună și de comun acord. Acele fleacuri magnifice, acele suave, inevitabile obscenități... „Prostii ! Tîmpenii mic-burgheze !“, se simți dator, din cavalerism, Dan Steriade să ia apărarea iubirilor ocazionale, îl îngrozeau cuvintele pe care le știa universal valabile, impersonale, neutre, strict funcționale, pe care le folosise și el, și toți amanții din toate timpurile ; cunoscutul e un coșmar mult mai cumplit decît necunoscutul. Suferim prin ceea ce cunoaștem, trebuie să ne fie familiară realitatea, să avem la îndemînă materia primă necesară alimentării neliniștilor noastre. Îi venea să urle de furie cînd își imagina că Ludmila l-a întrebat, așa în treacăt : „Ai cheile la tine ?“, sau : „Unde ai tu baia ?“ Numai asemenea amănunte îi dădeau o durere atroce, declarațiile de dragoste veșnică l-ar fi lăsat indiferent. Și apoi șoaptele...

Cum să te lupți cu șoaptele ? Cum să te lupți cu tremurul vocilor, cu uitarea de sine, cu dulcele, inocentul somn care cîndva totuși vine. Vedea rochia verde a Ludmilei aruncată pe un fotoliu, geanta, mănușile, aruncate vraiște, așa cum făcea și cînd venea la el. Și spaimele ei de tot felul : „Am fost imprudentă. Mi-e teamă să nu rămîn însărcinată“. Și blestematele, infamele sfaturi tandre care se rostesc la despărțire din nevoia de a conserva plăcerea și de a-ți omologa proprietatea : „Tu ar fi bine să dormi. Și mănîncă mai mult... Ești obligat să fii sănătos și tînăr, de-acuma nu mai ești de capul tău“. Și-apoi, ultimele clipe... „Nu mă conduce. Cînd sînt condusă, mă simt ca o pacientă care iese din cabinetul medicului. Lasă-mă să plec cum am venit. Singură.“ De fapt, nu se întîmplase nimic ieșit din comun, se desfășurase un ritual obișnuit, cu singura deosebire că cineva îl înlocuise cu succes. În lipsa vedetei principale, spectacolul avusese totuși loc. „A avut Ludmila motive să mă înșele ? Nu. N-a avut nici un motiv, își spunea Dan Steriade, ca un școlar care știa că făcuse o teză foarte bună și primise o notă rea. Nu, n-a avut nici un motiv, dar asta nu-mi conferă nici o certitudine.“ De mult trăia impresia că ea vrea să-l includă, să-l închidă în rezervațiile vastului trecut. Ea socotea fidelitatea unei femei frumoase, cum de neglijase această trăsătură a ei de caracter, drept o manifestare a egoismului ; învățămîntul, spitalele și femeile frumoase trebuie să fie accesibile tuturora. Puterea Ludmilei de-a rupe fără zbucium o relație sau alta se născuse din frica de moarte, despărțindu-se de un bărbat pe care-l iubise, „se antrena“, după expresia ei, pentru despărțirea cea mare, moartea. Cînd știi, cînd înțelegi că va veni o vreme cînd va trebui să te desparți de totul, de bolta cerului, de flori, de munți, de zorii dimineții, de valurile mării, de lumina soarelui, despărțirea de un bărbat îți va părea un divertisment, un răsfăț...

Cu cine l-ar fi putut înşela Ludmila ? Pentru cine ar fi renunţat la el ? Dan Steriade înţelese repede că a-ceastă întrebare e puerilă, simţea nevoia să-şi măgulească orgoliul. Cum cu cine ? Sînt atîţia bărbaţi îndrăgostiţi de Ludmila, şi încă bărbaţi extraordinari, inteligenţi, fru-moşi, tineri. Încă înainte de a o cunoaşte personal, ajun-seseră pînă la urechile lui adevărate legende despre pu-terea ei de seducţie. Doi dintre aceşti admiratori se si-nuciseseră, Ludmila însă nu se tulburase, îi declarase idioţi şi lipsiţi de umor, şi această necruţare o incluse prompt în felul ei de-a fi, făcînd-o şi mai atrăgătoare.

„Tu, îi spunea ea lui Dan Steriade, să nu faci ges-turi fatale. Bărbaţii care se sinucid din cauza mea sînt nişte bădărani, e ca şi cum m-ar obliga să le plătesc eu masa la «Capşa»".

Dar el iubea ceea ce era fragil în sufletul şi în desti-nul Ludmilei, visurile ei cuminţi de fericire burgheză, teama de-a nu mai fi atît de frumoasă, teama de-a nu mai fi atît de tînără. „Cred că aş muri fără tine, dacă m-ai părăsi, îi spusese Ludmila într-o zi, cu aerul că-i dă o informaţie şi nu că-i face o mărturisire de dragoste. Eşti foarte inteligent, semeni cu mine, vorbesc foarte serios, nu mă plictisesc niciodată cu tine, aş pălăvrăgi încon-tinuu. Mai ai o calitate uriaşă, de care nu eşti conştient, eşti lipsit de temperament, nu eşti de-ăia de posedă fe-meile în bucătărie, sau pe partea carosabilă, nu eşti un nărăvaş, un tăuraş, un spaniol, semeni mai mult c-un preot egiptean."

Singurul rival virtual care-i inspirase teamă era Avia-torul. Nu era şi nici nu fusese aviator, dar aşa i se spu-nea, şi porecla i se potrivea de minune. Trupul lui înalt, zvelt, de-o culoare dulce, arămie, unea bărbăţia aspră şi copilăroasă a unui aviator cu graţia unui balerin deşu-chiat. Cînd fuseseră toţi trei la barul „Continental", dan-sase cu o fată din ansamblu atît de frumos, atît de drăcesc, încît şi onorata clientelă, şi artiştii aplaudaseră

în picioare minute-n şir. Dansa extraordinar... Dar ce nu ştia el să facă ? Patina, cînta la pian, organiza partide de vînătoare, practica schiul, schiul nautic, se amorezase de numismatică, îşi construise cu mîna lui un yacht, pe care-l botezase „Paradisul şi femeia", îndeplinea rolul de preţuitor la „Consignaţia" ; într-un cuvînt, avea numai acele îndeletniciri care interesau femeile. Înzestrat cu a-tîtea daruri, conştient de superioritatea lui, nici nu admi-tea existenţa unor rivali, nu cucerea femeile, ci pur şi simplu le lua, căci ele, în aşteptarea lui, stăteau într-o stare de ameţeală, lipsite de iniţiativă şi dornice să-l cu-noască. Aşteptau pofticioase şi disciplinate să le vină şi lor rîndul, mai devreme sau mai tîrziu. N-ar fi exclus ca Ludmila să se fi îndrăgostit de el, ar fi fost o pereche ideală, demnă de o copertă din *Paris-Match*, totuşi şi a-cest coşmar era diminuat de o speranţă, speranţa că oa-menii prea puternici se suspectează reciproc, ca nişte bandiţi care vor să ştie de unde a jefuit celălalt. Faptul că iubirea lor va eşua în cele din urmă nu-l consola cîtuşi de puţin. Important e că-n noaptea aceasta au fost împreună...

Ghemuit în fotoliu amorţise şi îmbătrînise, se simţea ca o rudă bolnavă, înconjurată de familie cu respect şi plictiseală : trădarea în amor îl face pe orice bărbat să se îndoiască de el însuşi. „De cîte ori nu sîntem iubiţi, e vina noastră", era o frază pe care îi plăcea s-o spună adeseori,fără să-i treacă prin cap că odată i s-ar potrivi şi lui. Şi acum credea că trădarea în amor nu e infamie, ci un act de justiţie. Nu spunea şi Shakespeare că cine te înşeală din iubire îţi rămîne credincios ? Da. Poate că aşa stau lucrurile, dar Ludmila nu-l înşelase fiindcă se în-drăgostise de Aviator, ci fiindcă nu-l iubea pe el. Şi cînd nu iubeşti pe nimeni, ce importanţă are cu cine te culci ? De acolo, din fotoliu, unde zăcea zgribulit şi înfricoşat, peisajul care i se înfăţişa era dezolant. Nu mai vedea puţina mobilă care supravieţuise, i se desfăşura în faţa

ochilor spectacolul ciudat al zilelor petrecute alături de Ludmila, spectacol degradant, părăginit; amîndoi erau îmbrăcați în zdrențe, bătrîni și palizi, se sărutau fără convingere, în timp ce-și luau ceaiul. Spectacol atroce de căsnicie burgheză, alcătuit din ipocrizie și pahare de Boemia.

Deci îl înșelase? Iar se întoarse la această taină care-l chinuia și îi paraliza voința. Brăzdat de timpuriu de succese, precum alții la fel de timpuriu de riduri și zbîrcituri, orgoliul lui Dan Steriade, întotdeauna satisfăcut, nu fusese pînă la întîmplarea cu Ludmila pus la încercare. Sigur că Aviatorul era un bărbat fermecător, care putea suci capul multor femei, dar nu și pe al Ludmilei, nu se poate s-o fi atras un bărbat care se ocupa în exclusivitate de schi nautic și croaziere pe Dunăre. De cîte ori o prietenă aducea laude virtuților masculine ale unuia sau altuia, Ludmila îi tăia entuziasmul cu o întrebare brutală: „Bine, bine, am înțeles că e vrednic la pat, dar ce meserie are? E aviator? Mecanic de locomotivă? Ce face? Poduri de cale ferată? Scrie cărți?“ Ipoteza îndrăgostirii de Aviator se dovedea puerilă, lipsită de realism, dar nu atît de puerilă și de nevinovată, căci se născuse din dorința de a o jigni, punîndu-i în cîrcă o iubire ridicolă. Dar poate că Ludmila nu l-a înșelat cu un altul, ci pur și simplu l-a părăsit? Ar fi făcut acest gest din considerente morale, dacă el, Dan Steriade, ar fi comis cine știe ce mîrșăvie. Dar nu săvîrșise nimic rău. Ludmila îi dăduse multe dovezi de încredere în moralitatea lui. Nu-i spusese odată că ea îl iubește cel mai mult pentru bunătatea lui? „Da... Dragul meu. Te iubesc fiindcă ești bun cu mine, cu ceilalți. Bunătatea a ajuns mai mult un defect decît o calitate, e privită de sus, cu ironie, de ăia deștepți. Eu una sînt fericită că ești atît de bun. Sîntem amîndoi de modă veche. Admir, invidiez încă ceva la tine, n-ai frică socială. Ai și tu, ca orice om, frică de moarte, de boală, dar frică socială n-ai, te duci la uzină

vesel ca un trubadur, îți vezi de treabă și atîta tot...“ Și dacă ar fi avut asemenea carențe de ordin moral, Ludmila — cu temperamentul ei — nu le-ar fi ținut ascunse, i le-ar fi aruncat în față, ar fi țipat, ar fi făcut scandal.

Doctorul Anton Constantinescu?... Era de mult, cuminte și disciplinat, îndrăgostit de Ludmila, o mărturisise și ei, și lui; dacă pînă la urmă reușise s-o farmece? Anton Constantinescu era un adversar mai primejdios decît Aviatorul, mai perfid prin candoarea și devotamentul lui neclintit. O aștepta. Aștepta să obosească, să fie dezamăgită; nu există așteptare care să nu fie răsplătită... Dacă el, prin atitudinea lui capricioasă, de monarh absolut, nu făcuse decît să pregătească fericirea viitoare a doctorului? „N-am să-ți iert niciodată că nu m-ai cerut de soție, cînd eu doream asta ca o nebună, îi reproșase ea, informîndu-l că de acum înainte acest subiect va fi un subiect „tabu“. Nu s-o fi simțit ispitită Ludmila de multitudinea de certitudini pe care doctorul era hotărît să i le ofere? Nu. Nu credea. Doctorul făcea parte din nefericita categorie a bărbaților care nu pot inspira decît respect. Numărul ticurilor, al tabieturilor îl depășea cu mult pe cel al calităților.

Acuma stau în pat și iau micul dejun, goi-goluți, se pomeni Dan Steriade întorcîndu-se la concretul de care cîtva timp reușise să se ferească. „Să nu fim ridicoli — se mustră el —, parcă aș fi eroul ăla din schița lui Caragiale. Acuma iau micul dejun, acuma sînt la Titu, cupé separat, care va să zică...“

Descoperi pînă la urmă certitudinea trădării, care, perfidă, stătea ascunsă într-un spațiu de nimeni bănuit. Odată — nu de mult —, acum un an de zile, cînd fusese în delegație la Varșovia, voise aprig s-o înșele pe Ludmila cu o fermecătoare, veselă și elegantă poloneză. Îl salvase de la trădare nu înțelepciunea lui, ci cumințenia necru-

țătoare a frumoasei poloneze. Frumoasă virtute născută din munca altora. Și o iubea nebunește pe Ludmila, își cheltuise toată diurna ca s-o audă, s-o simtă măcar în imaginație ; în fiecare zi îi telefonase. Deci poți să înșeli și dacă iubești o altă ființă. Te poți bucura de trupul altuia, rămînînd credincios iubirii veșnice. „Dacă eu, care sînt un om curat și integru, lipsit de curiozități morbide, aș fi fost capabil s-o înșel, de ce n-ar fi și Ludmila capabilă ? Ea, mai temperamentală și mai nebună decît mine ?" Refăcu mișcările sufletești care netezeau drumul trădării. Și totul îi era acuma foarte limpede ; fără îndoială că Ludmila străbătuse acest drum.

De ce i-a fost frică n-a scăpat : veniseră zorile. Se sperie, de parcă apartamentul lua foc. Pe unde să fugă ? Unde să se ducă ? Era prea devreme. Nici restaurantele nu se deschiseseră.

Zorile înaintau vertiginos, ca o armată care nu mai întîmpina nici o rezistență, și suferințele lui, pînă atunci ascunse, intime, ieșiseră la suprafață, înfricoșate și obosite, așa cum ies soldații din tranșee, fluturînd steagurile albe ale înfrîngerii.

...Atunci telefonul sună. Sunetul venea parcă din altă parte, transmis prin unde din cine știe ce țară îndepărtată, telefonul rămase în continuare apatic, fără nici o legătură cu sunetul prelung și trist, ca vaietele unei trompete noaptea, pe malul mării.

Ridică telefonul ; ascultă încordat, încercînd să înhațe cuvintele de la celălalt capăt al firului, de parcă ar fi fost cuvintele Ludmilei, apoi fața, pînă atunci crispată, se destinse, iluminată de o mare fericire. Închise telefonul cu mișcări leneșe, ca să nu tulbure în nici un fel ceea ce auzise, ascunse adînc în suflet și-și comunică vestea, cu lacrimi în ochi, lui însuși și tuturor oamenilor :

— A murit, nu m-a înșelat...

Nefericirea care-l aruncase în atîtea anoste și frenetice escapade sentimentale venea din incapacitatea lui de a diferenția o femeie de altă femeie. Incapacitatea de a fi subiectiv. Farmecul pe care o femeie îl exercita asupra lui era exclusiv meritul lui : îi acorda cu generozitate calități inexistente, uita defecte vizibile, se autosugestiona încontinuu și, la capătul acestei trude de ocnaș, femeia reușea să-l subjuge. Cînd îi era atît de greu să distingă un chip de altul, cînd totul îi apărea ca o ceață densă căreia el urma să-i dea un contur, cînd, cu toate strădaniile, nu reușea să vadă deosebirea dintre ipocrizia și sinceritatea unei femei, autosugestionarea se impunea ca singura soluție posibilă. Îi era milă de imaginea pe care o anume femeie și-o făcuse despre puterea ei de seducție, a spulbera această iluzie i se părea o barbarie zadarnică. Această ciudată milă făcea ca femeia să-l subjuge cu adevărat o anume vreme, atît de loială și nemărginită era mila lui. Iar dacă femeia făcea glume pe seama pasiunii lui, el nu-și trăda niciodată mila. Nici capriciile femeilor, nici glumele nesărate ale prietenilor, nici amorul lui propriu nu reușeau să-i alunge mila. Nu reușeau să-i alunge această milă, fiindcă el iubea această milă. Prin milă nutrea convingerea că sfidează condiția umană, se ridica deasupra ei, nădăjduia că odată și odată această milă se va transforma într-o sursă de energie care îl va împinge mai departe.

Fiecare întîmplare își conține timpul pe care-l merită, unele sînt deja petrecute, altele urmează să se petreacă ; Ovidiu credea că mila lui, menită să apere naiva vanitate a femeilor, făcea parte din acel timp prezent, mereu căutat și niciodată găsit.

Auzise și citise mult despre diversitatea femeilor, începînd cu epiderma și sfîrșind cu universul lăuntric, dar

această realitate nu răzbise pînă la el. Şi cum nu răzbise pînă la el, trase concluzia că nici nu exista. El socotea minciună tot ceea ce nu înţelegea şi tot ceea ce nu admitea. El, spre nefericirea lui, nu descoperise decît o suită de ticuri, experienţe, aspiraţii, izbucniri pătimaşe şi refuzuri făţarnice, toate acestea erau mai degrabă etape ale jocului erotic decît sentimente de sine stătătoare. Unite, idealizate sau justificate, ticurile care se năşteau unul după altul alcătuiau ceea ce în mod comun se numeşte „enigma femeii". Dacă pe lumea asta i se părea că există într-adevăr ceva simplu şi lipsit de taină, apoi lucrul acela era sufletul femeii.

Taina este un sprijin al individului. Pe o taină a existenţei, a morţii sau a iubirii, îşi sprijină propria lui taină. Se creează astfel o mîngîietoare reciprocitate. Considerîndu-se o taină, omul capătă sentimentul că şi universul, care este expresia altor taine, se sprijină la rîndul lui pe taina pe care o reprezintă omul. Existenţa unor taine care se sprijină, se influenţează şi se întrepătrund, aduce spiritului o bucurie înaltă, convingerea că nu poate fi înfrînt decît de o taină pe măsura lui. Dar taina, chiar taina morţii, nu poate înfrînge omul, căci omului nu-i este dat să se încleşteze în bătălii, aşa cum naiv se crede, ci îi este dat să plece dintr-o taină în alta, într-o mişcare continuă, într-un zbor continuu, nelăsat niciodată pradă unor adevăruri evidente. Dacă moartea este o taină pentru om, atunci şi omul este o taină pentru moarte, de aceea tot ce i se întîmplă unui om este pe măsura lui.

Hrănindu-se cu astfel de idei, Ovidiu se pregătise să intre în viaţă cu credinţa că relaţiile dintre bărbaţi şi femei sînt de o neasemuită frumuseţe şi complexitate. Îl bucurase această taină, se sprijinise pe ea, aşa că simplitatea ucigătoare pe care o descoperi îl descumpăni. Înfăşurat în taină, înfăşurat într-o lumină la care, deznădăjduit, nu voia să renunţe, el vedea cum simplitatea

crîncenă a vieţii tînjea să se ridice pînă la lumina lui, să i-o spulbere şi să-l tîrască după ea. Viaţa lui erotică începuse sub grele auspicii, el vedea cum nişte fiinţe străine, grăbite şi vulgare, încercau să ajungă pînă la lumina lui, să-i fure lumina, s-o coboare, s-o tăvălească, s-o batjocorească, s-o folosească într-un scop, la urma urmei, derizoriu. Nu complexitatea vieţii îl dezechilibra, în ea îşi pusese nădejdea, ci dezolanta şi searbăda simplitate pe care nu voia s-o accepte. În locul tainei multaşteptate, apăru legea, simpla şi sălbatica lege a necesităţii fiziologice. Aştepta ca taina, oricît de înfricoşătoare ar fi fost, oricîtă suferinţă i-ar fi adus, să înlocuiască această lege îngrozitor de simplă. În faţa acestei legi atît de crude în simplicitatea şi în naturaleţea ei, Ovidiu se simţea neputincios ; tot cortegiul de taine care îl sprijiniseră şi îl ajutaseră să înainteze se prăbuşise. El nu voia să coboare tot ceea ce simte şi înţelege la nivelul legii. El avea sentimentul că în acest fel s-ar degrada, socotea legea inferioară lui. Dacă s-ar fi umilit în faţa legii, ar fi însemnat să transforme şi moartea într-o simplă lege fiziologică, şi el voia să rămînă o taină, ar fi însemnat să considere şi existenţa lui o simplă şi banală organizare fiziologică, şi el se înverşuna, refuza să se considere altceva decît o taină. De la o lege la alta nu se poate călători, legea include în ea şi începutul, şi sfîrşitul ; de aceea Ovidiu o ura.

Gîndul că o femeie îl înşela îl îngrozea mai puţin decît convingerea intimă, nu de puţine ori confirmată, că totul se petrecuse foarte simplu, ori în mod cu desăvîrşire accidental, ori ca urmare a unei penibile şi triste dialectici. În toate aceste întîmplări miracolul nu apărea niciodată. Necunoscutul, de care se temuse, se dovedi destul de anost şi foarte puţin înfricoşător. „Am sunat la tine de trei ori. Nu răspundea nimeni. M-am întîlnit cu Virgil pe stradă, am discutat, am băut, m-a chemat la el,

am băut şi acolo, apoi... ştii tu cum se întîmplă chestiile astea...“ Nu-i era deloc greu să intuiască mobilul, totul era atît de simplu, încît îi stîrnise sila şi groaza. Multe din femei veneau spre el cu ceea ce credeau ele că înseamnă latura lor luminoasă, elevată, încredinţîndu-şi în schimb aspectele negative ale personalităţii lor unor indivizi cu care trăiau şi pe care, evident, îi „dispreţuiau“. „Te iubesc atît de mult, încît mi s-a părut o profanare să mă culc cu tine. Cu ceilalţi bărbaţi n-aveam sentimentul profanării.“ Mai tîrziu, această categorie de femei îl indispunea în cel mai înalt grad. „Altădată, doamnă, să veniţi la mine cu latura dumneavoastră păcătoasă.“

Ceea ce îl supăra pe Ovidiu, supărare care mai tîrziu, odată cu experienţa vieţii, se transformase într-un jalnic amuzament, era aceea dialectică naivă, rudimentară, care-i demonstra că într-o femeie nici un sentiment nu se naşte pur şi independent, toate erau rezultatul unor mişcări interioare şi al acelei blestemate experienţe. Multe îl iubeau după ce iubiseră un bărbat impulsiv şi, sătule de farmecul sălbăticiei, tindeau mecanic spre gingăşie. Altele, fiindcă voiau să se răzbune făţiş pe un anumit infidel. Toate motivele pentru care îl iubeau erau şi motivele pentru care mai tîrziu îl trădau.

Plictiseala se mărea cînd femeia îi cerea nu numai s-o ierte, dar cerea de la el şi puterea de a duce povara acestei trădări. Era prea simplu, mult prea simplu. După ce se lăsase subjugat din milă, el trebuia să le dea pînă şi puterea de a-l trăda, căci ele n-aveau această putere, ştiau că această putere nici nu există, şi totuşi îl trădau sprijinindu-se pe puterea lui. Înciudat, obosit, şi înverşunat, îşi trăda taina, se hotăra să se conforme legii, să se bucure de ceea ce pînă atunci dispreţuise. Inteligenţa lui reală intui repede mecanismul unei lumi lipsite de miracol şi astfel deveni ceea ce în mod comun se numeşte un bărbat care place femeilor. Se adapta cu uşurinţă şi reuşea să fie escroc şi candid, lucid şi sentimental, stîngaci şi experimentat, demonic şi tandru, fanatic şi aventurier, după cum o cereau împrejurările. Ceea ce femeile refuzaseră luminii, nu refuzau unor cuvinte comune şi unor aspiraţii făţarnice, şi unor gesturi pregătite, şi unei înşelătoare vitalităţi, care nu era decît reflexul indiferenţei.

Trăia speranţa nebună şi deşartă că un timp nemărginit îmbrăţişase aceste escapade făţarnice pînă şi în frenezia lor. Într-adevăr, i se dezvălui un asemenea timp, aventurile, femeile, aspiraţiile se lăfăiau în acest timp nemărginit. Stătea ceasuri şi zile întregi în braţele unei femei, şi timpul se năştea încontinuu sau era nevoit să se nască încontinuu, vrînd parcă să acopere pînă şi freneziile viitoare. Cînd credea că timpul atît de nemilos folosit, atît de sălbatic torturat se sfîrşeşte, el i se întindea la picioare, modest şi nemărginit. Era o viziune a timpului, timp deasupra lui, timp dedesubtul lui, timp în faţa lui, timp în spatele lui. Timpul vast şi mătăhălos îi aducea de departe femei imense şi i le răsturna în braţe. El nu pricepea capcana care i se întindea şi credea că timpul devenise robul lui.

Apoi se petrecu ceva ciudat. Timpul, pe nesimţite, parcă păstrînd culoarea aceleiaşi nemărginiri, începuse să se strîngă. Spaţiul începuse de asemenea să se restrîngă într-un fel care i se părea la început că-i simplifică viaţa, silindu-l să găsească în acelaşi loc şi femei uşuratice, şi femei mincinoase, şi idei false, şi idei adevărate, atît de abil, încît Ovidiu nu înregistră imediat viclenia timpului. Apoi timpul se împuţină, începu să-l strivească şi deveni şi el meschin, se împuţina şi se micşora şi el pe măsura timpului pe care îl avea în faţă. Aventurile, care altădată se lăfăiau în timpul cel nemărginit, se chirciră parcă, se înghebosară, transformîndu-se în foarte grăbite relaţii igienice. Se dezbrăcau, stingeau lumina şi, după o jumătate de ceas, plecau fără să-şi spună o vorbă, sco-

teau numai dintr-un vechi surîs ziua și ora viitoarei escapade.

Apoi timpul bucuriei dispăru și descoperi în urmă și înaintea lui numai timpul dezgustului. Cînd, întîmplător, Ovidiu întîlnea o femeie stăpînă a unui timp nemărginit, ea îl intimida și îi era greu să scoată din timpul acela nemărginit fărîma de timp de care avea și el nevoie.

Apoi, cu o mișcare înșelătoare, înainte de sfîrșit, timpul se mări puțin, dar și timpul din urma lui, și timpul din fața lui deveniră timpul dezgustului, acesta era timpul lui și, odată cu aerul dezgustului, privirea dezgustului, un întreg și complicat mecanism dirijat de acel unic timp puțin, arid și cenușiu. Cînd aceste două timpuri se uniră perfect, Ovidiu se simți în afara timpului.

Îi mai rămăsese numai o fărîmă de timp. Și tot se întreba ce ar mai putea intra în acea fărîmă de timp. Îi rămăsese atît de puțin timp, încît nici nu se mai încredea în el, ci numai se sprijinea de el, și așa, inhalînd acea fărîmă de timp, își ducea viața. În Ovidiu nu mai exista timp, vedea timpul altora, vedea timpul arătîndu-se ca o vedenie, vedea timpul retrăgîndu-se din el și plecînd mai departe, timpul lui nu mai exista.

Și iarăși se hotărî să urască legea. Era numai o biată hotărîre, o concluzie logică, mai mult o răzbunare decît o aspirație. Atunci se hotărî să iubească iarăși taina, era convins că numai taina îi va reda timpul. Așa o cunoscu pe Olga.

O liniște trebuia să se nască, și ea nu se putea naște decît dacă bărbatul spunea ceva care să semene cu liniștea.

— Și eu te-am iubit.

Apoi, din aceste gînduri, căzu la picioarele lor, ca o pasăre rănită, o amintire greoaie, de care uitaseră și de care n-aveau nevoie. Timpul refuza orice cuvinte, ori, ca într-un vîrtej, le amesteca, făcîndu-le incoerente, ori le lipea pe pereți, ori le împietrea, ori le suspenda. Timpul

le refuza și tăcerea. Căci crea imediat în jurul tăcerii lor o tăcere a timpului, care o demasca și o ridiculiza pe a lor. Amîndoi erau plecați în altă parte și erau aduși față în față pentru scurtă vreme, ca niște acuzați chemați la interogatoriu pentru încă o scurtă și ultimă lămurire.

Cîteodată nu mai aveau spațiu, trebuiau să stea înghesuiți unul în altul, să-și simtă răsuflarea, să-și audă bătăile inimii, deși nu voiau asta. Cineva din afara spațiului le aruncase cîteva fraze convenționale, de parcă ei nu mai aveau cuvinte și trebuiau hrăniți prin cuvintele altora.

— Ești trist? Nu fi trist... Am să te iubesc întotdeauna. Dacă vrei tu, am să te aștept.

Ovidiu așteptă o clipă și primi și el cîteva cuvinte din partea acelui necunoscut filantrop.

— Așteaptă-mă, Olga.

Biletul de avion era cumpărat, avionul de Oradea pleca a doua zi la 6, bagajele făcute, această certitudine era singura realitate care sprijinea tăcerile și frazele lor convenționale, întreg acest amestec bizar. Trădarea Olgăi se părea că sprijină totul, totul se organiza în jurul acestei trădări, era singurul sentiment viu în acea cameră plină de fantome și de remușcări fățarnice. Și fiindcă era vie, trădarea Olgăi căpăta o neasemuită frumusețe, un fel de demnitate și de măreție.

— Am putea să mergem să vedem un film, de la șapte la nouă, încercă Olga să arunce peste neorînduiala din casă și acreala din sufletele lor amintirea clipei de odinioară.

— De la șapte la nouă? reținu Ovidiu cu o ironie care nu era a lui și care din această pricină îl stînjenea.

„Da, s-ar putea orice, își spuse bărbatul, am putea merge la un film, aș putea s-o spînzur, am putea face amor, aș putea s-o ucid, aș putea să beau, am putea pleca împreună la Oradea..."

— Stăm aici împreună. Poate nu te mai văd niciodată...

Fiecare se ascundea în viitorul lui trecut ca într-o stîncă de piatră și trebuiau să sape și să dea cu tîrnăcopul ca să mai scoată la iveală un zîmbet sau o aducere-aminte. Dintr-un fel de delicatețe, sau veche obișnuință, sau fiindcă își înțelegeau situația, cîteodată lovea Ovidiu în stînca aceea de piatră, iar altădată lovea Olga în stînca aceea de piatră. Pînă la urmă tot obțineau ceva, după o trudă atît de grea.

— Îți amintești cînd am fost la Sinaia ? Primul concediu petrecut împreună...

Olga îl lovise drept în creștetul capului, și el căpătă o palidă recunoaștere :

— Îmi amintesc, Olga.

Și o lovi și el drept în creștetul capului, și un zîmbet înflori pe fața Olgăi.

— A fost frumos.

Ei muriseră de mult și trăiau sentimentul dureros că despărțirea le supraviețuise. Pe pereții camerei se zbătea, ca niște umbre chinezești, imaginea moartă a trecutelor și pătimașelor nopți de dragoste, a telegramelor, felicitărilor și asigurărilor. Despărțirea, puternică și lucidă, logică, nemiloasă, îi domina pe amîndoi, foștii amanți se tîrau în urma ei respectuoși, înfricoșați și puțin rușinați. Despărțirea se dovedise pînă la urmă mama și stăpîna lor, cei doi nu erau decît niște bieți lacomi profitori ai bunătății și răbdării ei. Despărțirea care existase dintotdeauna, chiar înainte de a se cunoaște ei, nu-și arătase puterea de la început, îi lăsase să zburde o vreme ; Olga pleca a doua zi la 6 dimineața, petrecerea se sfîrșise. În trecătoarea fisură a acelei implacabile despărțiri se distraseră și ei puțin. Asta a fost tot...

Despărțirea dintre Olga și Ovidiu era atît de solidă, de armonioasă, încît cuvintele nici nu se atingeau, ricoșau și luau cu totul altă destinație. Aceste cuvinte n-aveau

unde să se ducă, aceste cuvinte n-aveau de ce să fie spuse, și de aceea pluteau parcă în cameră la o înălțime joasă, ca niște păsări care nu știu să zboare.

— Ai să vii la concertele mele ?

El lăsă ca aceste cuvinte să se destrame și, cu tonul cu care îi spusese cîndva că fără ea viața n-are sens, o întrebă :

— Pleci cu avionul de șase ?

Ea îi răspunse exact cu tonul pe care și-l lua cînd asigurările lui de dragoste, oricît de pătimașe ar fi fost, n-o mulțumeau :

— Da, cu avionul de șase. Nu știai ? De ce mă întrebi ?

De fapt, nu se schimbase prea mare lucru între ei, doar spațiul altădată nemărginit, rod al minciunilor egal conjugate și al erorilor înregistrate simultan, dispăruse. Adevărul care ieșea limpede la suprafață îi făcu să devină greoi și leneși, ca niște hipopotami, obligați dintr-o prejudecată sau o ultimă ipocrizie să înoate atît de aproape unul de altul.

Strangulați de pierderea timpului, ca niște indivizi siliți să se folosească de oxigen, ei încercau să aducă spre ei și să folosească clipa din preajma morții, acel timp care supraviețuise oricărei degradări. Dar, lucru inexplicabil, ei se pomeniră aruncați peste clipa din preajma morții — acel timp care supraviețuiește oricărei degradări —, se pomeniră aruncați peste clipa eternă, ca un salt în cosmos, ajungînd astfel tot în brațele acelui timp mărginit. Clipa eternă încerca astfel să se salveze de la această confruntare, ea nu dispăruse cum crezuseră, ea îi aștepta pe drumul cel firesc. Trăiră atunci clipe de mare depresiune — energia clipei eterne se desprinsese de ei, îi lăsase în voia sorții, pradă mizeriei și vremelniciei.

— Ar trebui să bem ceva... hotărî Ovidiu.

Ameţiţi de alcool, împinseră înapoi timpul acela străin şi îngust, cu îndîrjirea oarbă adusă de simţurile răscolite, şi timpul străin se lăsă doborît, se dădu la o parte, uimitor de repede, dar de fapt nu era nici o legătură între îndîrjirea lor şi retragerea timpului. Ei, într-adevăr, îşi uniseră forţele, hotărîţi să împingă timpul înapoi, dar timpul acela străin se retrăsese pe cu totul alte căi şi din cu totul alte cauze. Dispăru acel înşelător prezent, străin şi mărginit, şi apăru acel timp trecut, vast şi îngăduitor, care le patronase vechea patimă. Nu era, de fapt, un alt timp, cum credeau ei, era acel timp străin care alerga spre ei, venea din altă parte spre ei, spre deosebire de înşelătorul prezent care stătea nemişcat. Totuşi, se încăpăţînau să se bucure de acel timp înşelător, se îmbrăţişau cu frenezie, deşi aveau convingerea că ei se îmbrăţişaseră cu frenezie cu mult înaintea acestui impuls spontan ; de aceea se găseau mereu în urma propriei lor patimi. Acelaşi timp care le arunca în batjocură doar durata necesară apropierii fizice se destrăma chiar în interiorul acelei durate, cînd ei încercau să-i depăşească atribuţiile şi să-l folosească în alt mod decît cel care le-a fost dat. Dar le era teamă să iasă din timpul trecut, convinşi că, îndată ce îl vor părăsi, prezentul pe care încercaseră să-l înşele îi va pedepsi. Simţeau că sînt datori să se întoarcă în inevitabila lor despărţire, dar, din frică şi oboseală, îşi prelungeau agonia.

Răzbunarea se arătă cam în felul în care şi-o închipuiseră ; trecutul se retrase brusc, de parcă o mînă rea ar fi smuls mantaua care acoperea două trupuri mutilate de suferinţă. Gesturile lor golite de timp se prăbuşiseră inerte. Situaţia era ingrată, fiindcă, deşi nu se aflau într-un impas, ei simţeau că trebuie să iasă dintr-un impas. Deşi le era relativ uşor să înainteze, ei înţelegeau că e abosult necesar să facă un efort pentru acest lucru. Fără un mare efort le era cu desăvîrşire imposibil să iasă din acel impas care nu le impunea nici un fel de efort. Erau uşori, aproape că pluteau, dar se simţeau incapabili să plutească dacă nu-şi leagă nişte ghiulele de picior.

Nu reuşeau să se despartă tocmai fiindcă le era uşor să se despartă. Şi această posibilitate îi ţinea pe loc, le paraliza orice iniţiativă şi îi domina chiar. Nimic nu-i oprea să plece, n-aveau ce să-şi spună, totul se elucidase, dar le era imposibil să treacă peste acel zid uriaş, ridicat de lipsa oricăror oprelişti.

Zădărnicie, totul n-a fost decît zădărnicie, oboseală şi minciună. Aveau convingerea că pierduseră pînă şi sentimentul acelei curate înstrăinări, nimic nu-i unea şi nimic nu-i despărţea.

— S-a făcut ziuă. Trebuie să plecăm.

Într-adevăr, se făcuse ziuă. Dimineaţa care se ivise prevestea sfîrşitul suferinţei lor. Olga deschise larg ferestrele, de parcă ar fi vrut să se scalde în lumina acelei ultime dimineţi. Dimineaţa aceea, ultima lor dimineaţă, care stătuse tot timpul în preajma lor, ocupă încăperea, uimită că-i găseşte încă în cameră. Lumina zorilor ocupa încăperea, şi Ovidiu şi Olga se simţeau în afara acelei lumini, mulţumiţi, dar şi stînjeniţi. În locul pe care ei trebuiau să-l părăsească urma să se stabilească ceva durabil şi era evident că ei n-aveau ce căuta acolo unde se stabilea ceva durabil. Ca şi cum lumina acelei dimineţi urma să locuiască veşnic în această cameră, ea se întindea peste tot, se consolida, şi tot ce nu era lumină devenea ridicol.

Peste această ultimă dimineaţă, se aşeza, aproape acoperind-o, o altă dimineaţă, tot atît de luminoasă. Ei nu trebuiau să părăsească încăperea, ci acea blîndă şi curată lumină a dimineţii, şi asta îi durea, ei se obişnuiseră să se despartă de un lucru şi vedeau că sînt siliţi să părăsească altceva, incomparabil mai greu. Nu se despărţeau unul de altul — într-un fel, chiar sentimentul despărţirii se spulberase —, ei se despărţeau de acea lu-

mină, al cărei sens, deşi nu-l înţelegeau, îi tulbura. Trăiau un sentiment destul de des întîlnit în viaţă, cînd individul are senzaţia că adevărul rămîne undeva, într-un punct stabil, iar el e silit să meargă mai departe, să trăiască, să mai acumuleze experienţe şi senzaţii. Dar nici n-aveau putere să rămînă alături de acea lumină, şi nici lumina nu-i chema ; era limpede că mai aveau de trădat, mai aveau de minţit, mai aveau de cunoscut.

Pentru Ovidiu, dificultatea, senzaţia de durere şi nesiguranţă venea din convingerea că el se afla într-un timp, lumina dimineţii în alt timp, înţelegerea acelei dimineţi în alt timp, Olga în alt timp, geamantanul, obiectele din cameră, în alt timp : îi era necesară o adevărată acrobaţie ca să sincronizeze într-o mişcare unică toate timpurile. Se aplecă să ridice geamantanul şi simţi cum se afundă în alt timp decît cel din care plecase, atît de adînc intra în acel timp, încît credea că nu va răzbate mai departe. Timpul de care avea nevoie era totdeauna cel pe care-l bănuia, nu cel pe care-l trăia.

Printr-un efort se rupse de acel timp şi reuşi s-o surprindă pe Olga şi să-i zîmbească. Zîmbetul pe care i-l oferea Olga era un zîmbet prematur, era zîmbetul pregătit pentru despărţirea definitivă de la aeroport, iar timpurile se încurcaseră şi greşeala fatală se comisese. Era convins că din pricina acestei dezorganizări a timpului nu-i va mai zîmbi Olgăi la despărţire. Timpul se dezagregase şi Ovidiu simţea acut durerea unei lovituri pe care o primise cu ani în urmă, în timp ce adevărurile pe care le înregistra în prezent urma să le trăiască mai tîrziu.

Ajunşi afară, în pragul casei, observă cu uimire cum, eliberată de prezenţa lor, lumina dimineţii care pătrunsese în fosta lor locuinţă se întindea, devenea şi mai luminoasă, ardea ca un foc de artificii.

Olga ştia că întîrziase într-o oarecare măsură, dar i se părea lipsit de delicateţe să amintească asta bărbatului.

Închise camera cu discreţie, cînd Ovidiu nu era atent ; voia să-l ferească de orice suferinţă.

Cu geamantanul în mînă, pregătindu-se s-o conducă pe Olga la aeroport, trăi convingerea că intră direct în amintirea născută de această împrejurare, străbătu ca pe un tunel subteran această amintire şi din nou se trezi la suprafaţă, puţin speriat de timpul prezent. Nu simţea greutatea geamantanului, căci amintirea îi lăsase o senzaţie de imponderabilitate care continua să se manifeste şi în timpul imediat.

Din trecutul în care atît de trainic se fixase, Olga ieşea uneori la suprafaţă — foarte puţin, atît cît îi era necesar să pună la punct treburile practice ale prezentului.

— Trebuie să ne grăbim. Opreşte tu un taxi...

Cu cît se cufunda în trecut, cu atît Olga găsea acolo ceea ce i se întîmpla în prezent, de parcă trecutul constituia substanţa prezentului : el îl justifica şi îl alimenta. Din acel timp trecut scotea Olga la lumina prezentului şi larma străzii, şi expresia descumpănită a amantului, şi taxiul care viră brusc în faţa lor. Dar acel prezent scos din întîmplarea trecutului nu era prezent, avea în el ceva haotic şi incoerent, nu putea fi trăit, avea o grabă de a se întoarce înapoi, în trecutul care-l născuse.

Aeroportul se desprinse din trecut şi se întindea în faţa lor, odată cu întregul şi inevitabilul amestec de larmă, grabă şi suferinţă omenească. Trecutul se dovedea inepuizabil : el oferea tot ce prezentul cerea. Olga şi Ovidiu sosiseră deja la aeroport. Se aşteptau pe ei înşişi cu o ironică îngăduinţă ; dar, din cine ştie ce diabolică încăpăţînare, nu voiau să se dizolve în cei care de-abia se dăduseră jos din maşină — o diabolică şovăială li se întipări adînc în conştiinţă, convinşi că amintirea acelei ezitări n-o vor uita niciodată.

Odată ajuns la aeroport, Ovidiu observă că suferinţa lui se multiplică într-un ritm alarmant. Toţi se uitau

deznădăjduiți în jurul lor, înotau printre lacrimi și bagaje, se îmbrățișau descumpăniți și străini de prezentul care li se întindea în față : de acolo, din trecut, deșertau într-o pitorească dezordine tot ce aveau nevoie, și lacrimi, și făgăduieli, și păreri de rău. De aceea, în ciuda țipetelor și disperărilor, totul avea ceva vechi și într-un fel deja trăit. Toate țipetele mai fuseseră țipate și toate durerile mai fuseseră trăite o dată, dar, frumos aranjate, erau scoase la iveală ca la o anostă serbare școlară.

Din trecutul lui, Ovidiu o căuta pe Olga.

— Să-mi scrii în fiecare zi...

Ovidiu nu-i mai spuse pe nume — în acel vacarm care clocotea de-o suferință atît de comună, orice precizare era la fel de crudă ca un viol. În haosul ultimelor clipe, oamenii se despărțeau între ei definitiv, dar ceea ce îi mai lega și îi ajuta să comunice între ei erau tocmai acele puține lucruri pe care nu le înțeleseseră. Tocmai neînțelegerile îndeplineau acum o funcție de organizare aproape administrativă, îi ajutau pe oameni să nu se confunde unii cu alții. Îmbrățișările chiar, în disperarea lor, aveau ceva comic ; fiecare îl ajuta parcă pe rînd pe celălalt partener să vadă ceva în depărtare, poate un zid, așa cum se ajută între ei copiii care se cațără să fure cireșe. După ce plîngeau și se îmbrățișau, nu mai aveau ce face : suferința se sfîrșea și avionul încă nu pleca — timpul îi cuprindea în acea suferință împietrită. Urma o tăcere penibilă, nu mai aveau ce să-și spună și era cinic spectacolul halucinant al grupurilor îndurerate, ascunse în umbra acelei tăceri. Enervarea lor creștea și din convingerea că acea tăcere care se așternuse între ei, ridicolă și țanțoșă ca un oaspete nechemat, îi silea să nu se gîndească la treburile lor viitoare.

Veni și clipa îngrozitoare cînd Ovidiu trebui s-o îmbrățișeze pentru ultima oară, deși avea convingerea că o îmbrățișase „pentru ultima oară“ de cînd o cunoscuse. Situație neplăcută pentru Ovidiu : nimic nu i se părea mai străin de el însuși ca propriile sale fapte. Propriile sale fapte i se păreau cu totul exterioare lui, ceva în care era obligat să intre, de parcă propriile fapte îl căutau, voiau să-l facă prizonier și să-l umilească. Dar el nu se simțea robul faptelor sale ; mai mult îl plictiseau decît îl tulburau.

Olga se opri drept în fața lui, încercînd din cochetărie feminină să marcheze evenimentul. Ovidiu intui repede spațiul îngust care se crease în vederea acestui eveniment și, resemnat, intră în acel spațiu îngust, hotărît s-o îmbrățișeze pe Olga și să termine odată cu toată povestea asta... Dar, ciudat ! În spațiul acela îngust nu găsi nici pe Olga, nici suferința ei, Olga voia să-l păcălească, să se joace cu el. Plictisit, Ovidiu rămase acolo, nu mai avea puterea să se îndrepte spre un alt spațiu pe care simțea că Olga îl crease. Bărbatul vedea cum, în cadrul acelui timp trecut, se zbătea îndurerat și nepuțincios timpul prezent, incapabil să iasă la suprafață și să asiste la această întîmplare, măcar ca un martor. Trecutul îl sugruma și nu-l lăsa să răzbească.

Pentru puțină vreme, Olga împreună cu ceilalți pasageri dispăruseră în coridorul care ducea spre pista aeroportului. Din acea clipă, masa aceea compactă, care înghițea victimele, și călăii, și fățărnicia, și durerea, se împărți în două tabere distincte, aproape vrăjmașe : cei care pleacă și cei care rămîn. Dispariția pasagerilor în coridorul care ducea spre pista aeroportului se soldă cu o anume relaxare : în această scurtă perioadă, cei mai mulți se consolaseră. Ideea despărțirii nu-i mai tortura. Curînd însă pasagerii își făcură iarăși apariția cu un fel de durere împrospătată, cu un fel de suferință întinerită. Cei care veniseră să-i conducă la aeroport se simțeau jigniți : pasagerii voiau să le strice toată bruma de ordine pe care și-o agonisiseră.

Olga se afla, în sfîrşit, pe pista aeroportului, şi Ovidiu se felicita în sinea lui pentru asta ca pentru un merit cu totul personal. Avea convingerea că, în cele din urmă, toate lucrurile intraseră iarăşi pe făgaşul lor normal. Cinismul bărbatului era numai aparent : Olga cea adevărată rămăsese în urmă, de-abia aştepta să se întoarcă la ea. În schimb, ființa aceea agitată, care-şi tot căuta batista şi n-o găsea, îl scotea din sărite. Chiar durerea despărțirii, în măsura în care exista, se afla undeva în urmă, şi în acel prezent înşelător şi stupid nu reuşea decît să fluture mecanic batista.

Avea şi sentimentul tonic că Olga nu pleacă de fapt, că nu existau despărțiri, nici întîlniri, ci numai o lumină care sta mereu în acelaşi loc şi la care te poți oricînd întoarce. Gîndul că Olga va fi iubită de alți bărbați nu-l îngrozea, această realitate viitoare era prea veche şi n-avea cum să-l supere.

Cîteva avioane îşi porniseră deja motoarele, înghițind cu un admirabil bun-simț vaietele şi disperările. Enervat de acest vacarm ridicol, îi trecu prin cap ideea vulgară că despărțirile pe peronul gării sînt incomparabil mai fireşti decît cele de pe aeroport : acolo spui un adio prompt, imediat trenul pleacă, şi fosta iubită dispare îndată, timpul nu te mai inspectează şi după ce suferința a luat sfîrşit. Pe aeroport, după ce te-ai despărțit, ai suferit, te-ai resemnat, trebuie să rămîi pe loc, ridicol şi epuizat, să aştepți plecarea avionului. Dar nu se ruşină la acest gînd : se bucura chiar că-i trecuse prin cap un asemenea gînd.

Era deznădăjduit, sau, mai exact, intrigat, că în această întîmplare amoroasă, ca în multe altele asemănătoare, nu cunoscuse începutul, ci numai sfîrşitul : chiar dacă ar fi trăit întîmplarea, retrospectiv, de la sfîrşit spre început, tot n-ar ajunge în mersul ei invers pînă la început, şi pe această traiectorie complicată s-ar împotmoli inevitabil — nici o întîmplare n-ajunge pînă la sensul care a generat-o. Există deci numai sfîrşitul unui sentiment, numai conştiința vremelniciei şi a neputinței, sentimentele ca atare nu există, sînt o biată invenție omenească, un sprijin în mizeria vieții de fiecare zi... Chiar într-o iubire pe care indivizii o socotesc veşnică, ei trăiesc, de fapt, vremelnicia ei, şi numai vremelnicia îi dă intensitate şi farmec. Dar tot Ovidiu observă, fără să înțeleagă pe deplin, sentimentul sfîrşitului. Dar această întîmplare devenise independentă pentru el, aşa că, neizbutind s-o folosească în nici un sens, i se întări convingerea că în această întîmplare ei n-au avut nici un amestec.

Eliberat de orice povară, privea cu încîntare spectacolul din fața lui, pe Olga fluturîndu-şi încontinuu batista, avioanele aşteptîndu-şi zborul, oamenii supralicitîndu-şi suferința care de mult se epuizase. Se gîndea, puțin amuzat, că poate, cine ştie, toate acestea se petrec în prezent, în clipa de față. Dar privea tot acest spectacol dintr-un timp trecut, instalat comod ca în fotoliul unei săli de teatru : prezentul i se înfățişa numai drept o curiozitate, un adevăr străin, nu-l trăia însă. Cînd voia să se elibereze de pasiunea acelui trecut continuu, prezentul se refugia şi el în trecut, şi atunci Ovidiu nu mai vedea şi nu mai trăia nimic : înainta în realitate de unul singur, fără ajutorul nici unui timp.

Pînă la plecarea avionului mai era o oră, şi era îngrozit că timp de o oră va fi silit să-şi manifeste o emoție care dispăruse de mult. Îi era aproape imposibil ca timp de o oră să continue să fluture batista şi să-şi ia expresia corespunzătoare. Timpul se dovedise de data asta mai mare decît emoția pe care bieții oameni şi-o pregătiseră. În mod real, durerea despărțirii se transformase de mult în dulce resemnare filosofică, absolutul iubirii se topise în plăcerile simple ale naturii... Cu toate acestea,

timpul, care nu voia să înainteze, îl silea să sufere, îl silea să rămînă pironit într-o suferință care i se înfățișa din ce în ce mai străină. Venise, așadar, și timpul timpului. Timpul — transformat în judecător — îi pedepsea și îi umilea. Era chinuitor pentru bieții oameni să se simtă aruncați și împinși de-a valma, zăvorîți într-o durere străină, aveau senzația că se înăbușă, că aerul se împuținează. Aveau convingerea că plătiseră prea scump oboseala și fățărnicia lor.

— Ce-i cu avionul ăsta ? De ce nu pleacă ? auzi Ovidiu în preajma lui vocea unei femei aprig consolată de ideea despărțirii.

Timpul îi lumina pe fiecare, îi scotea din misterele în care se adăpostiseră ca niște hoți de drumul mare, îi scotea la suprafață. Timpul îl lumina întîi pe cel care rămînea, să i se vadă limpede durerea care se sfîrșise, îl ridica în sus, parcă într-un proțap, și apoi îl lumina, îl aducea la aceeași înălțime pe cel care pleca, la fel de liniștit și de consolat. Timpul ridica încontinuu unul care pleca, unul care rămînea, dezvăluindu-le simultan ipocrizia, și toți priveau încordați și rușinați această grandioasă joacă a timpului. Ovidiu se simți și el luminat și ridicat de scripetele timpului : se întîlni cu Olga și se minună cînd o văzu atît de liniștită și atît de împăcată cu ideea despărțirii.

— Avionul ăsta are întîrziere... auzi Ovidiu vocea îngrozită a unui bărbat, care simțea că-i sosise și lui sorocul confruntării.

Bărbatul cu pricina era convins că-și mai iubește iubita și era îngrozit la gîndul că timpul i-ar putea dezvălui altceva decît ceea ce el credea.

Timpul hărăzit așteptării nu voia să înainteze, în schimb timpul cel viitor înainta într-o goană nebună, strangulîndu-i, chinuindu-i, stabilind și mai exact distanța dintre esența și aparența lor. Ei nu voiau însă

să-și însușească ceea ce timpul măsura, refuzau să accepte distanța care li se înfățișa, nu voiau să-și explice exact iritarea pe care le-o adusese scurgerea înceată a timpului. Din instinct de conservare, ei încercau să se sustragă presiunii timpului, dar n-aveau în ce alt timp să se ascundă ; presimțind această manevră, timpul, ca un lup flămînd, își înfipse colții în ei, silindu-i să rămînă pe loc.

Se părea că un timp îi lega și că un alt timp îi pedepsea, de parcă acel timp ascundea în el și celălalt timp, care-l ajuta la nevoie. Deși întreprindea atîtea misiuni, timpul nu înainta într-un raport egal cu demonstrațiile pe care le făcea, ședea într-un punct stabil și de acolo dirija totul. Era un timp care nu se cheltuia pe sine, era un timp care se umplea la loc pe măsură ce se cheltuia, n-avea durată, nici lipsă de durată... Trăiau sentimentul că li se întinsese o cursă, și încă una primejdioasă, cu atît mai primejdioasă cu cît ei și-o puseseră la cale : nu le era nici măcar clar dacă voiau să scape din această cursă sau se chinuiau să pătrundă tot mai adînc în ea.

Și cei care urmau să plece, și cei care îi însoțiseră priveau încordați acele ceasornicului, iritați că timpul nu înaintează. Așteptarea atît de lungă îi obosea : toți doreau să se sfîrșească, credeau că-și plătiseră păcatele și aveau dreptul la această izbăvire.

Supărat parcă pe această idee de dreptate, timpul ședea nemișcat deasupra lor. Timpul le dezvăluise adevărul despre sentimentele și aspirațiile lor, dar ei reușiseră să pună deoparte acele dezvăluiri ca să le înțeleagă și să le trăiască altădată. Timpul îi obliga de multe ori să se îndrepte spre locuri pe care înadins le evitaseră : cu lacrimi în ochi cereau să fie feriți de această confruntare. Timpul îi împingea spre ei înșiși, spre fibrele ascunse ale ființei lor, și de acest lucru ei se temeau mai cumplit și mai sincer decît de moarte. Nu, de o mie de ori mai bine moartea decît adevărul. Ciudat, îngrozitor, dar adevărul acesta e : omul se teme mai mult de eternitatea lui

decît de vremelnicia lui. Căci întreaga lui existență și-o organizează în ideea de vremelnicie, și el crede că oricine îl smulge din vremelnicie îi vrea răul, îi dorește o pierzanie și mai adîncă, și mai neînțeleasă decît moartea.

Cînd avionul se hotărî să decoleze, timpul îi fulgeră ca un curent electric. Dar, fericiți că suferința luase sfîrșit, nu dăduseră nici o atenție acestui ultim spasm al timpului. După ce își îndeplini misiunea, timpul se reîntoarse în sine și dispăru. Dar despărțirea care, în sfîrșit, se înfăptuise stabili un centru, o măsură și, inconștient, ei se legaseră de această măsură ; simțeau că de această măsură vor fi legați toată viața. Acea măsură mărginită le răpi iarăși timpul infinit care le fusese inițial dăruit, ei nu se mai măsurau cu ei înșiși, ci cu limitele și erorile lor. De la acea limită, atît de evidentă și nemiloasă, cobora spre ei, nefericiții și fățarnicii, un timp larg, generos, și ei, strangulați și zăvorîți, lacomi de timp, înotau în acel timp, îl sorbeau, se ungeau pe față cu el, își făceau provizii, se bălăceau ca niște copii în apă. Erau fericiți sau, în orice caz, se credeau fericiți.

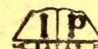
Dar pe deasupra lor, pe deasupra fericirii lor, plutea ca un balsam un timp mărginit de care ei se feriseră, timpul mărginit de care se legaseră pînă la sfîrșit, ca un contract cu Diavolul. Agățați de acel timp mărginit, ei zburau, rîdeau și se bucurau.

Ovidiu nu intra în acel timp înșelător ; nu se bucura de aparenta lui nemărginire, privea cu durere inconștienta veselie a oamenilor. Pentru prima oară conștiința acelui timp mărginit îl înăbușea, simțea o apăsare care-i alunga orice bucurie, simțea asta și plîngea de durere, vedea cum orice simțire se lovește de acel timp mărginit, de acea măsură exactă care plutea în văzduh ca un duh al întunericului. Dar tot pentru prima oară acel timp mărginit îi devenise dușman, îl simți străin de el, convins că trebuie să-l nimicească, să rupă acea legătură meschină. Era o luptă care-l bucura și-l umplea de fericire. Era un dușman oribil, dar un dușman pe măsura lui, totuși ; și, deși nu știa încă foarte limpede ce anume îi leagă unul de altul, era hotărît să se despartă de el. Disprețuia acel timp mărginit, nu-l socotea demn de el, căci Ovidiu nu se vedea încorporîndu-se vremelniciei. Știa că în această luptă doar Taina îl va putea ajuta, numai ea poate descoperi și distruge timpul cel mărginit.

CUPRINS

Lector : RODICA IOAN
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

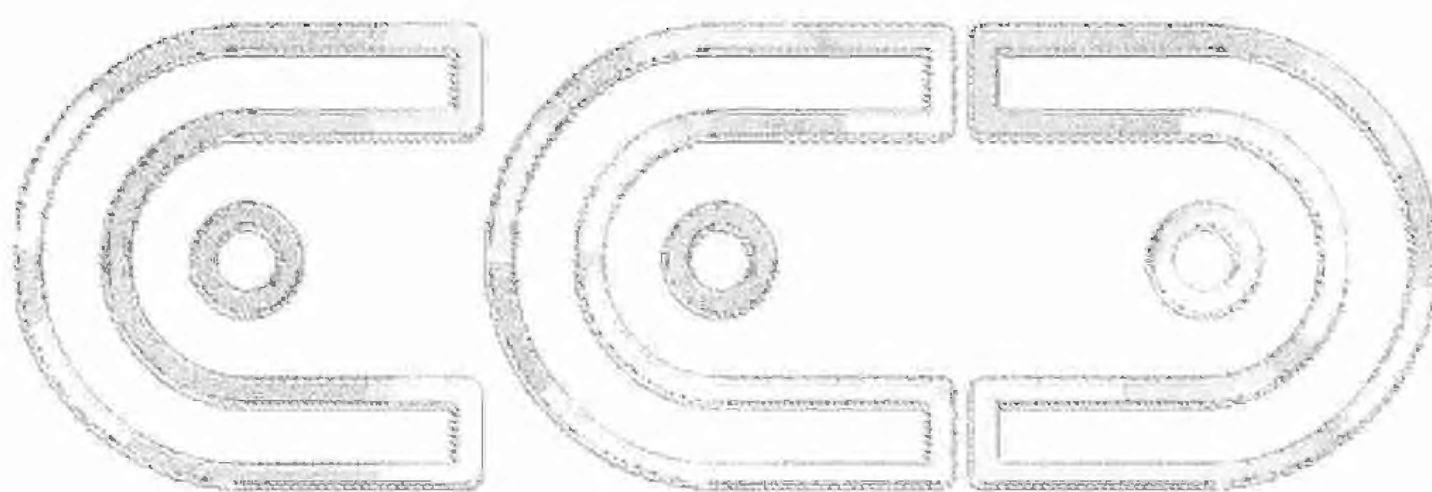
Bun de tipar : 17.05.1983.
Coli ed. : 19,28. Coli tipar : 12,5.

Tipărit sub comanda nr. 5 055/1983, la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU,
str. Eliberării nr. 63.
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Lucrarea este tipărită pe hîrtie fabricată
la C.C.H. Letea – Bacău

Scanare și prelucrare digitală

de

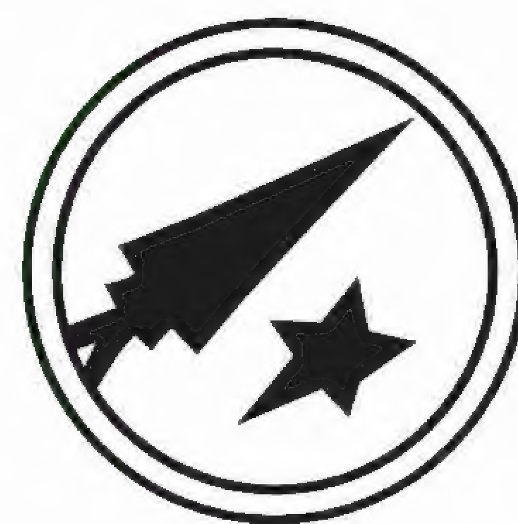
Anonim

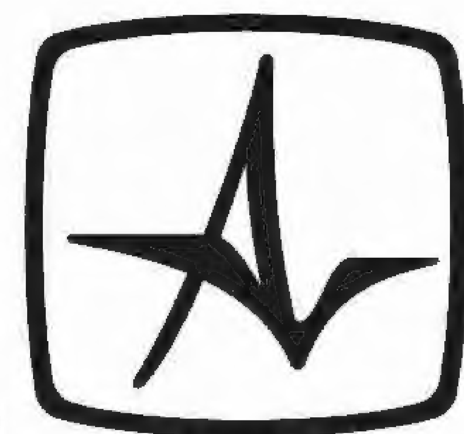
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

